

UYDU KENT OLARAK PLANLANAN BAHÇEŞEHİR ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN
ÇOCUK VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

Semanur Memiş

118823006

Prof. Dr. Zuhâl Ulusoy

Lisansüstü Programlar Enstitüsü

Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi Yüksek Lisans Programı

İstanbul Bilgi Üniversitesi 2021

UYDU KENT OLARAK PLANLANAN BAHÇEŞEHİR ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN
ÇOCUK VE ÇEVRE İLİŞKİSİ
THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILD AND ENVIRONMENT ON THE EXAMPLE
OF BAHÇEŞEHİR PLANNED AS SATELLITE TOWN

Semanur Memiş

118823006

Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Zuhâl Ulusoy İstanbul Bilgi Üniversitesi	(İmza).....
İkinci Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Orçun Kepez Kadir Has Üniversitesi	(İmza).....
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Deniz Hasırcı İzmir Ekonomi Üniversitesi	(İmza).....
	Doç. Dr. Deniz Bahar Çalış Kural İstanbul Bilgi Üniversitesi	(İmza).....
	Dr. Öğr. Üyesi Emre Altürk İstanbul Bilgi Üniversitesi	(İmza).....

Tezin Onaylandığı Tarih : 27/01/2021
Toplam Sayfa Sayısı : 238

Anahtar Kelimeler:

- 1) Çocuklar için Çevreler
- 2) Çocuk Dostu Çevre
- 3) Dış Mekânda Oyun
- 4) Kentsel Tasarım
- 5) Bağımsız Dolaşım

Keywords:

- 1) Environments for Children
- 2) Child-friendly Environment
- 3) Outdoor Play
- 4) Urban Design
- 5) Independent Mobility

ÖNSÖZ

Araştırmanın planlanmasında ve yürütülmesinde yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, değerli ilgileri ve etkin bilgileriyle tezimi yöneten danışman hocalarım Sayın Prof. Dr. Zuhâl Ulusoy'a ve Sayın Doç. Dr. Orçun Kepez'e teşekkür ederim. Ayrıca jüri üyelerim Prof. Dr. Deniz Hasırcı'ya, Doç. Dr. B. Deniz Çalış Kural'a, Dr. Öğr. Üyesi Emre Altürk'e teşekkür ederim.

Araştırmanın bir parçası olmayı gönüllü olarak kabul eden ve verilerin toplanması sırasında bana yardımcı olan tüm katılımcılara ve Bahçeşehirli'lere teşekkür ederim.

Tezimin tüm aşamalarında desteğini esirgemeyen aileme, anlayışı ve yardımları ile bana güç veren eşime ve henüz dört yaşında olmasına rağmen yoğun çalışmalarımı, zaman zaman ondan çaldığım vakti, büyük bir olgunlukla karşılayan ilham kaynağım, biricik kızım Milena'ya ayrıca teşekkür ederim.

Semanur MEMİŞ

İstanbul, Aralık 2020

ÖZET

UYDU KENT OLARAK PLANLANAN BAHÇEŞEHİR ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ÇOCUK VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

Kent olgusu iktisadi ve beşerî birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Yetişkinler bu duruma karşı çoğunlukla ifade ve seçim gücüne sahiptirler. Çocuklar, bu karardan azami düzeyde etkilenmektedir çünkü ifade hakları ve seçme özgürlükleri bulunmamaktadır. Oyun, çocukların dilidir. Son yıllarda gerek fiziki koşulların yetersizliği gerek ailelerin kaygıları açık hava etkinliklerinin azalmasına sebep olmuştur. Çocuklar teknolojik çağa her geçen gün daha fazla adapte olmakta, bu durum fiziksel, zihinsel ve ruhsal bazı riskleri beraberinde getirmektedir. İstanbul'un çoğu semtinde çocuksuzluk gözlemlenmektedir.

Bu çalışma yarı yapılandırılmış söyleşiler ile çocuğun kentte çevre ile kurduğu ilişkiyi derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. Planlı kentsel bölgelerdeki çocuk ve çevre ilişkisini, çocukluğunu planlı bölgede geçiren ve geçirmeyen ebeveyn yetişkinlerin deneyimleri üzerinden derinlemesine anlamak hedeflenmiştir. Planlı çevrelerin dönüşümlerine hem kendi deneyimleri hem de çocuklarının deneyimleri ile tanıklık etmiş olan sakinler ile, çeşitli çevrelerde yetişmiş, halihazırda çocuklarını planlı bölgelerde büyütmekte olan yetişkinlerin deneyimleri çocukların çevre ile kurduğu ilişkinin incelenmesinde yol gösterici olmuştur. Çalışma sahası olarak 1986'da çocuk dostu bir uydu kent olarak planlanan Bahçeşehir seçilmiştir. Bahçeşehirli on ebeveyn, kendi çocukları ile çocukluklarının koşullarını paylaşarak bilgi vermiştir. Katılımcılardan beş tanesinin çocukluğu Bahçeşehir'de geçmiştir. Diğer katılımcılar İstanbul'un ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yetişmişlerdir. İki alt kültürün incelenmesi, planlı ve plansız kent bölgeleri hakkındaki çıkarımın daha doğru ele alınmasını sağlamıştır. Bölge üzerinde bir haritalama sistemi ile katılımcıların ve çocukların bölgedeki hareket alanı ölçülmüştür. Bu haritalara aynı zamanda anıldaki mekânlar ve izler işlenerek, sübjektif taslaklar yaratılmıştır. Taslaklar, çocuğun kentteki sağlayabilirlik ve serbest dolaşım alanı hakkında okunabilir bir veri sağlamaktadır.

ABSTRACT

THE RELATIONSHION BETWEEN CHILD AND ENVIRONMENT ON THE EXAMPLE OF BAHÇEŞEHİR PLANNED AS SATELLITE TOWN

The urban phenomenon has caused many economic and anthropologic changes since its existence. Adults mostly have the power of expression and choice against this situation. Children are affected by this decision to the utmost, but they cannot express themselves and make their voices heard. Play is the language of children, a way of expressing themselves. In recent years, both the inadequacy of the physical conditions and the concerns of the families caused the period of outdoor playing come to an end. Children are getting more adapted to the technological age, which brings along some psychological and physical risks. Childlessness is observed in most districts of Istanbul.

This study aims to understand the relationship of the child with the planned urban environment in depth through semi-structured interviews. It is aimed to investigate the relationship between children and the environment in planned urban areas in depth through the self-reported experiences of parents and adults who spent their childhood in the planned area and who did not. The experiences of the residents, who have lived the transformation of planned environments with their own experiences and the experiences of their children, and the adults who grew up in various environments and are currently raising their children in planned areas have been guiding in the examination of the relationship that children establish with the environment. Bahçeşehir has been chosen as the field of study. Bahçeşehir is the satellite city of Turkey planned as a child friendly city in 1986. Ten parents from Bahçeşehir provided information by sharing their childhood's and their children's conditions. Half of the participants passed their childhood in Bahçeşehir and the other half of them were grown up in various parts of Istanbul and Turkey. The examination of the two subcultures has enabled more accurate inferences about planned and unplanned urban areas. The independent mobility area of the participants and children in the region was measured with a mapping system on the region. Subjective sketches were created by processing the places and traces in the memories at the same time on these maps. The blueprints provide readable data on the affordances and independent mobility in the city.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	VIII
ŞEKİL LİSTESİ	X
TABLO LİSTESİ	XIV
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇOCUK, ÇEVRE VE OYUN.....	3
2.1. ÇOCUKLUK DÖNEMİ.....	3
2.2. ÇOCUKLUK DÖNEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
2.3. ÇOCUK VE ÇEVRE.....	16
2.4. ÇOCUK VE OYUN	30
2.5. ÇOCUK DOSTU YAKLAŞIMLAR VE GİRİŞİMLER	43
3. UYDU KENT OLARAK BAĞÇEŞEHİR İNCELEMESİ	61
3.1. UYDU KENTLER	61
3.2. YENİ ŞEHİRCİLİK	66
3.3. BAĞÇEŞEHİR	68

4. ALAN ARAŞTIRMASI	85
4.1. VERİ TOPLAMA VE KATILIMCILAR	85
4.1.1. Çalışmanın Amacı	85
4.1.2. Yöntem	85
4.1.2.1. Alan Araştırmalarında Yöntem	85
4.1.2.2. Çalışmanın Yöntemi	90
4.1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem	91
4.1.4. Verilerin toplanması	92
4.1.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	93
4.1.6. Katılımcılar	93
4.2. BULGULAR	134
4.2.1. Güvenli Olma Durumu	140
4.2.2. Fiziki Çevredeki Değişimler	148
4.2.3. Oyun Alanları ve Aktivite Çeşitleri	154
4.2.4. Bağımsız Mobilite Kavramı	160
4.3. TARTIŞMA	163
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	171
5.1. SONUÇLAR	171
5.2. ÖNERİLER	180
KAYNAKÇA	187
EKLER	210

KISALTMALAR

ABD	-	Amerika Birleşik Devletleri
BM	-	Birleşmiş Milletler
CABE	-	Commission for Architecture and Built Environment
ÇDK	-	Çocuk Dostu Kent
CFC	-	Child Friendly City
CIM	-	Child Independent Mobility
HTC	-	History, Theory and Criticism
İBB	-	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İMP	-	İstanbul Metropolitan Planlama
İPA	-	İstanbul Planlama Ajansı
İSTKA	-	İstanbul Kalkınma Ajansı
İTÜ	-	İstanbul Teknik Üniversitesi
ODTÜ	-	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
TDK	-	Türk Dil Kurumu
TEMA	-	Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

TMMOB	-	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜBİTAK	-	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	-	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	-	United Nations
The U. S.	-	The United States
UNESCO	-	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	-	United Nations International Children's Emergency Fund
UNPD	-	United Nations Population Division

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Pieter Brueghel, Çocuk Oyunları, 1560, Viyana Sanat Tarihi Müzesi, Viyana.....	7
Şekil 2. Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren Özgürlük, 1830, Louvre Müzesi, Paris.....	8
Şekil 3. Lewis Hine, Breaker Boys	9
Şekil 4. Aldo van Eyck tasarımı mahalle parkları ve eskizler.....	12
Şekil 5. Isamu Noguchi tarafından tasarlanan çocuk park	13
Şekil 6. Dünyada sanat ve oyun alanını harmanlayan başarılı park örnekleri.....	14
Şekil 7. Çocuğun dünya literatürüne oyun fenomeni ile girişi.....	15
Şekil 8. Beelieve Anaokulu'nun Piazza'sı (meydanı), 3Arquitectura.....	22
Şekil 9. Behiç Ak, Kim Kime Dum Duma, Cumhuriyet, Haziran 2018	32
Şekil 10. Frank Lloyd Wright, Vatandaşı Bul, 1932.	35
Şekil 11. Çocuk-Oyun-Kent Diyagramı	41
Şekil 12. Marketta Kyyta'nın çocuk dostu çevreleri derecelendirdiği model.	47
Şekil 13. Dapto Planının gelişimi, solda mahalle parkı, sağda koru bulunmaktadır.....	51
Şekil 14. ArchiKids Festivali, Londra, 2016.....	56
Şekil 15. Semanur Memiş, The Path, 2018.	59
Şekil 16. The Path çalışmasında örnek olarak ele alınan Stage 3.	59
Şekil 17. Ebenezer Howard, Garden Cities of To-morrow, 1902	62
Şekil 18. James Sill Buckingham, Victoria, 1849.	63
Şekil 19. Howard, Garden City, 1902.	63
Şekil 20. Parker ve Urwin'in 1904'de kabul edilen şehir planı (Fernandez, 2019).	65
Şekil 21. Barry Parker ve Raymond Urwin, Letchworth, 1905, İngiltere.	65

Şekil 22. Louis de Soissons tarafından çizilen şehir planı.	66
Şekil 23. Bahçeşehir'in İstanbul'daki Konumu.....	68
Şekil 24. Aytaç Manço, Bahçeşehir D Blok Tasarımı, 1991-1995.	71
Şekil 25. Aytaç Manço, Bahçeşehir D Blok Planı, 1991-1995.	72
Şekil 26. Aytaç Manço, Bahçeşehir A Blok Görünüşü, 1991-1995.....	73
Şekil 27. Aytaç Manço, Bahçeşehir A Blok Planı, 1991-1995.	73
Şekil 28. Uydu kent olarak planlanan bölgenin kontrollü giriş çıkış kapıları	75
Şekil 29. Bahçeşehir'in ilk vaziyet planı üzerinde etaplandırması ve bölge gösterimi	77
Şekil 30. Özlem Sarıca, "Bahçeşehir Fark Attı", Sabah, 1996.....	78
Şekil 31. Bahçeşehir'de ilk kurulan uydu kent planı.....	78
Şekil 32. Uydu kent planına ilk eklenen yapılar.....	79
Şekil 33. Bir leke olarak büyüyen Bahçeşehir Bölgesi	80
Şekil 34. Uydu Kent Olarak planlanan ilk bölge ve güncel olarak Bahçeşehir	81
Şekil 35. 1997 yılına ait Gölet ve ilk yerleşimlerin fotoğrafı.....	83
Şekil 36. 2020'de Gölet ve ticari alanları.....	84
Şekil 37. Katılımcılar ve kronolojik ikamet bölgeleri.....	94
Şekil 38. Katılımcı İnceleme Metodu.....	95
Şekil 39. Bahçeşehir'deki katılımcıların anılarından edinilen kent mekanları.....	96
Şekil 40. Katılımcı 1'in künyesi.....	96
Şekil 41. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 1.....	98
Şekil 42. Katılımcı 2'nin künyesi.....	99
Şekil 43. Katılımcı 2, Belgrad Ormanı, İstanbul, 1982.....	101
Şekil 44. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 2.....	103
Şekil 45. Katılımcı 3'ün künyesi.....	104

Şekil 46. Katılımcı 3 ve akrabaları	105
Şekil 47. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 3.	106
Şekil 48. Katılımcı 4'ün künyesi	106
Şekil 49. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 4.	108
Şekil 50. Katılımcı 5'in künyesi	109
Şekil 51. Katılımcı 5 ile oğlu, Bahçeşehir Gölet	111
Şekil 52. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 5.	112
Şekil 53. Katılımcı 5'in oğlu, Hobi Bahçeleri 1997, Yürüyüş Parkuru, 2020	113
Şekil 54. Katılımcı 6'nın künyesi	114
Şekil 55. Katılımcı 6 ile oğlu, Bahçeşehir Gölet 2011	117
Şekil 56. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 6.	118
Şekil 57. Katılımcı 7'nin künyesi	119
Şekil 58. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 7.	121
Şekil 59. Katılımcı 8'in künyesi	122
Şekil 60. Katılımcı 8'in kız kardeşi, Bahçeşehir Gölet	124
Şekil 61. Katılımcı 8 ve arkadaşları, Bahçeşehir Gölet 2000	124
Şekil 62. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 8.	125
Şekil 63. Katılımcı 9'un künyesi	126
Şekil 64. Katılımcı 9, Bahçeşehir Gül Blokları'nın önünde	126
Şekil 65. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 9	128
Şekil 66. Katılımcı 10'un künyesi	129
Şekil 67. Bahçeşehir Gölet 1999 (sol), Bahçeşehir Gölet 2020 (sağ).	131
Şekil 68. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 10.	133
Şekil 69. Uydu kentin çocuklar tarafından kolektif kullanım biçimleri	139

Şekil 70. Bahçeşehir Loca Projesi (2010 yılında inşa edilmiştir), 2020	152
Şekil 71. Bahçeşehir'in Vaditepe inşa edilmeden önceki durumu, 1997	152
Şekil 72. Bahçeşehir'de Vaditepe ile değişen siluet, 2020.....	153
Şekil 73. Arkada eski Ispartakule (Toroslar), önde Bahçe City's inşaatı.....	153
Şekil 74. Festivallerin ve konserlerin yapıldığı Bahçeşehir Arena, 2020	175
Şekil 75. Bahçeşehir Gölet, 2020	179

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Gelişimsel bağlamın bir fonksiyonu olarak çalışma belleği değerleri	19
Tablo 2. Son 5 senede çocuklar için reçetelendirilen antidepresan oranı.....	33
Tablo 3. Kentlerde yaşayan çocuk oranı ve 2025 için tahmini rakamlar	38
Tablo 4. İstanbul'daki çocuk oyun alanı sayısının seneler içerisindeki değişimi	40
Tablo 5. TÜİK verilerine göre düzenlenen Türkiye'deki son 18 yılda kentleşme oranı.....	42
Tablo 6. Çocukların açık hava ortamlarının ön işlevsel taksonomisi.....	49

1. GİRİŞ

Bu çalışma uydu kent olarak planlanan Bahçeşehir bölgesinin son 30 yıldaki değişimine bağlı olarak, evrilen çocuk ve çevre ilişkisini anlamayı amaçlamaktadır. Çocukluk kavramının teorik zeminine yer verildikten sonra, çocuk ve çevre ilişkisi ele alınacaktır. Bu alanda yapılmış çalışmalar ve girişimler incelendikten sonra saha araştırmasına yer verilecek, bulgular üzerinden sonuç ve öneriler geliştirilecektir.

Çocukluk Kavramı, tarihi boyunca çeşitli paradigmalardan beslenmiş ve kaymaya uğramıştır. Çalışmalar, çocukluğun biyolojik bir sürecin ötesinde sosyo-kültürel bir toplum inşası olduğunu kabul etmiştir (Aries, 1962), bu durum birçok alanda çocuk çalışmalarını tetiklemiş ve insan yaşamının bu evresini araştırmaya itmiştir çünkü artık bir çocuğun yetişmesinden tüm toplumun sorumlu olduğuna inanılmaktadır (Bronfenbrenner, 1995).

Pedagojik olarak çocuğun algı mekânizmasının, içinde bulunduğu mekân ile kuvvetli bir bağının olması ve yaşadığı çevre ile etkileşiminin ileriki hayatında önemli fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönlendirmelerde bulunması (Piaget ve Inhelder, 1956) bu dönem hakkında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Kentlerde yaşayan çocuk sayısının giderek artması ancak kentlerin ve yönetimlerin çocuk dostu bir yaklaşım göstermemesi güncel çocuk ve kent çalışmalarının ortaya çıkışının temelini oluşturmaktadır (Riggio, 2002).

Modern hayatın kent ile olan devinimi, yetişkinler için girift sorunlar barındırsa da yeni düzenden azami düzeyde etkilenenler en temel haklarını, dolaşım özgürlüklerini kaybeden çocuklardır. 19. yüzyılın sonlarında kentsel problemlerin yaşam kalitesini düşürmesi sonucu kent anlayışında yenilikler aranmaya başlamıştır. Ebenezer Howard tarafından geliştirilen “bahçe kent” modeli, kendi kendine işleyebilen bir sosyolojik olgu yaratmayı planlamıştır (Mumford, 1961). Merkezine iş mekânlarını, çeperine ise yeşil alanı ve tarımı alan dairesel plan, kent ile kıyı dengelemeyi ve tampon bir bölge yaratmayı hedeflemiştir. Amerika’da İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen, izole ve araç trafiğine mahkûm olan banliyö yaklaşımına karşı, 1980’lerde bahçe şehir akımını merkezine alarak, banliyöleşmenin (*suburbanism*) önünde duran yeni şehircilik (*new urbanism*) anlayışı gelişmiştir. Yeni şehirciliğin amacı yayalar ve çocuklar için daha yaşanılabilir estetik ve fonksiyonel bölgeler yaratmaktır (Kunstler, 1998). Bahçeşehir 1980’lerin sonunda tasarlanmaya başlanmış,

1990'ların başlarında mimari ve kentsel tasarım ilkeleri gözetilerek kurulmuş ilk toplu konut girişimidir (Manço, 2015). İstanbul'un yaklaşık 35 kilometre batısında, kentsel peyzajı ve formunda estetik ön planda tutularak, çocuk dostu yaklaşım ile planlanmıştır. Son on yıla kadar ticari alanları, sosyal tesisleri, kültür yapıları ve rekreasyon alanları ile bünyesindeki konutlara fazlasıyla yeterli bir hizmet sunmuştur. 2010 sonrası kontrolsüz büyüme ve idari yönetimdeki değişiklikler bölgenin imkânlarının kötü etkilenmesine sebep olmuştur. Uydu kent ütopyası yanlış alınan kararlar sonucu distopik bir hal almıştır. Çoğunlukla kapalı sitelerden oluşan bölge, çocuğun sınırlar dışında hareketini güç kılmakta ve merkez ile bağıını koparmaktadır.

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır ve on kişi ile söyleşi yapılmıştır. Katılımcıların yarısı, çocukluğunu Bahçeşehir'de geçirmiş ve halen aynı bölgede yaşamakta olan ebeveynlerdir, diğer beş katılımcı ise çocukluğunu farklı bölgelerde geçirmiş şu anda Bahçeşehir'de ikamet eden ebeveynlerdir. Çocukluğunu Bahçeşehir'de geçiren ebeveynler bulunurken, kar topu tekniği kullanılarak, kriterlere uygun aday katılımcılara mevcut katılımcıların önerileri üzerine ulaşılmıştır. Katılımcılar, çocukluk arkadaşlarını önererek araştırmanın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Araştırmada Bahçeşehirli katılımcıların ikiye ayrılmasının sebebi, Bahçeşehir'de geçirilen bir çocukluğun farklı bölgelere göre avantaj ve dezavantajlarını daha doğru tespit edebilmektir. Tüm katılımcıların ebeveyn olması tercih edilmiştir çünkü çocuk konusunda aktif kent kullanımı verisini bu yolla edinmek mümkün olmuştur. Ek olarak tüm katılımcıların hala Bahçeşehir'de oturma gerekliliği aranmıştır, bir grup tüm Bahçeşehir değişimine şahit olmuştur, sonradan gelen grup değişime şahit olmamıştır, iki grubun Bahçeşehir'in güncel çevresel imkanları ve yeterlilikleri hakkında yorumları alınarak, alt temalar oluşturulmuştur. Alt temalar; kentin dolaşım alanları, formu, estetik anlayışı, rekreasyon alanları, ana arterleri, güvenliği vb. olguların çocuklar ile ilişkisinin incelenmesi üzerine tekrarlanan desenler tespit edilerek oluşturulmuştur.

2. ÇOCUK, ÇEVRE VE OYUN

2.1.ÇOCUKLUK DÖNEMİ

“Çocukluğu hiç tanımıyoruz; mevcut yanlış düşüncelerden hareket edildiğinde, ilerledikçe şaşırıyoruz yolumuzu.” (Rousseau, 1762/2019: 33)¹

Birleşmiş Milletler tarafından 18 yaşına kadar herkes çocuk kabul edilmektedir.² 18 yaşın altında reşit olunabilen ülkelerde bu durum istisnailik gösterir. Türkçede ise küçük yaştaki erkek veya kızlara çocuk denmektedir.³

Genellikle farklı çocuk tanımlarının ortak noktası bebeklik dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki periyodu kapsamaktadır.

Çocukluk periyodu eski devirlerde hayati riski yüksek olan bir cehalet dönemidir, hastalıklarla ve tehlikelerle dolu, lanetli bir dönem olarak görülmektedir, bir çocuk kaybedildiğinde aileler yerine yenisinin geleceğine inanmaktadır (Rousseau, 1762/1979: 62)⁴. Ailelerin çocukluk hakkındaki bu fikirlerinin temeli çocukları önemsememekten ziyade, kendilerini yaşayacakları kayıba adapte etme psikolojisi olarak da görülebilir. O dönemlerde aşuların yetersizliği ve tıbbın geride olması sebebiyle çocuk ölümleri çok yaygındır, bu sebeple bir çocuğun yetişkinliğe ulaşması bir başarı sayılmaktadır (Rousseau, 1762/1979: 64).

Çocuk çalışmalarının literatüre girmesinin öncüleri 17. Yüzyılda Tabula Rasa önermesi ile John Locke ve 18. Yüzyılda Emile adlı çalışması ile Jean Jacques Rousseau'dur. John

¹ Jean-Jacques Rousseau, *Emile ya da Eğitim Üzerine* çalışmasıyla çocuk çalışmalarının önünü açan düşünürlerdendir. Daha sonra bu alandaki araştırmalar çoğalmıştır.

² Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen *Çocuk Hakları Bildirisi* nin ilk maddesidir.

³ TDK'nın *çocuk* tanımları arasında ilk sırada bulunmaktadır.

⁴ Rousseau, doğanın çocukları sürekli deneyden geçirdiğini ve aslında bu deneylerin karakteri güçlendirmek için olduğunu savunur. Çocuklar çok küçükken acının ve sıkıntının ne olduğunu bilirler hatta bir yetişkinden daha dirayetlidirler. Bunu şöyle dile getirir:

“Çıkmaya başlayan dişler ateş yapar çocuklarda; karın ağrıları yüzünden titrerler, uzun süren öksürüklerle soluksuz kalırlar; bağırsak kurtları sıkıntı verir, çeşitli mayalar tehlikeli döküntülere yol açarlar. Çocuğun ilk yılları neredeyse bütünüyle hastalık ve tehlikedir; doğan çocukların yarısı sekiz yaşına gelmeden ölüyor.” (Rousseau, 1762/2019: 18).

Locke'un Tabula Rasa önermesi Katolik inanıştaki bebeğin dünyaya günahkâr olarak geldiği doktrinini reddederek büyük bir adım atılmasına sebep olmuştur, çünkü "insan dünyaya geldiğinde boş bir levha gibidir" diyerek, gelişim evresinin önemini vurgulamıştır (Locke, 1690/2004) ⁵ . Rousseau, 1762'de *Emile ya da Eğitim Üzerine* aslı kitabında, aileler ve çocuklar arasında farklı bir bağ kurmayı amaçlamıştır. Rousseau bu eserinde, Locke'un çocuk çalışmalarını takdir etmektedir ancak katılmadığı yerleri de dile getirmekten çekinmemiştir. Kitapta Locke, Platon gibi düşünürlerle fazlaca atıfta bulunmaktadır. Çocukluk dönemindeki eğitimi, *insan yetiştirme sanatı* olarak adlandırır ve ulviliğinden bahseder.

Çocukluk kavramı 20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar biyolojik bir olguyken, 1960'larda Philippe Aries'in çalışmalarıyla farklı alanlarda da incelenebilecek bir paradigma olduğu kabul görmüştür (Cunningham, 1995: 4-8). Aries, çocukluğun biyolojik değil, sosyal ve kültürel bir kurgu olduğunu iddia etmiştir, böylelikle çocukluğun toplumsal bir inşa olarak tartışılabileceği bir zemin yaratılmıştır (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009: 95).

Aries'in bu pedagojik ve sosyo-kültürel miladı, artık çocuk tartışmasının farklı bir alana yönelmesini sağlamıştır. Çocukluk, tüm toplumun etkili ve sorumlu olduğu gelişme evresidir. Bu alandaki çalışmaların yön değiştirmesi, psikolojik ve nörolojik çalışmalarla da bağlantılıdır çünkü erken dönemdeki birçok faktörün erişkinliğe etki etmekte olduğu keşfedilmiştir. Köken, etnik yapı, sosyal sınıf, din anlayışı, aile yapısı, okul çevresi, daha geniş bölgesel ve ulusal kuvvetler (örneğin kitle iletişim araçları) çocuğu etkileyen değişkenlerdir (Harwood vd., 1995: 31).

Tüm bu değişkenlerden beslenerek bir bağlama oturan çocuk aynı zamanda önem kazanmıştır. Bu küçük insanların biyolojik bir dönem olmaktan öte, kendilerine ait bir habitata sahip oldukları kabul edilmiştir. Gelişim sürecinde çocuğa dokunan tüm maddi ve manevi değerler çocuğun gelişiminde sorumluluk sahibidir. Bronfenbrenner bu durumu "iç içe geçmiş yapı" olarak tanımlamaktadır. Bu yapılar beş alt sisteme ayrılmaktadır. Mikro sistem, çocuğun en çok etkilendiği ve en yakın olduğudur. Mezo sistem -iki veya daha fazla mikro sistem arasındaki ilişkiler, çocuk her bir kümede bulunur-, ekzo sistem- iki veya daha

⁵ John Locke'un insan zihnini boş bir levha olarak ele aldığı deneme, 1690 yılından beri felsefe ve psikoloji alanlarında deneyim, duyum, yapılanma gibi alanlarda kullanılmaktadır.

fazla ortam ve bağlantıları, çocuk sadece birinde bulunur-, makro sistem -geniş sosyal, kültürel ve ekonomik çevrelerin etkileri- ve krono sistem -yaşam sürecindeki değişim ve tutarlılık durumu, boşanma, kriz, açlık vb.- göstermektedir (Bronfenbrenner, 1995: 620). Mikro sistemler çocuğu kapsayan ev, yaşlıları, eğitim yuvası gibi yakın çevresi ve ilişkilerini kapsar. Çocuğun diğer sistemlerinin temelini mikro sistemler oluşturduğundan, tüm yapılar üzerinde etkisi bulunmaktadır. ⁶ Çocuğu, yakın çevresini merkeze alarak, toplumsal ve sosyal koşullar ile inşa eden bu fikir, aslında çocukların bir bağlama oturtularak incelenmesinin önünü açmıştır.

Çocukluğun birçok değişkene bağlı oluşu ve bu etkenlere tepki olarak kolay şekillenebilmesi yeni bir yaratıcı alan oluşturmuştur. Cunningham bu dönemi ikiye ayırmıştır: İnsanoğlu olarak çocuklar ve değişen düşünceler kümesi olarak çocuklar (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009: 97).

Biyolojik ve teorik iki sınıftan bahseden Cunningham ayrıca tasnifi seven pozitivistin insan hayatını da sınıflandırdığını ve yaşamın erken döneminin keşfi olarak modern çocukluk paradigmasını yarattığını iddia eder.

“Avrupa modernleşmesi sürecinde, çocukluk bir merak ve inceleme nesnesi olarak gündeme gelmiş, çocukluğa dair anlayış ve söylemler bu süreçte oluşmaya başlamıştır. İşte bu nedenle, çocukluğun kökenini modernitede aramak gerekir.” (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009: 97).

Çocukluğun doğuşu zaman zaman daha radikal ve iddialı söylemlerde de yer bulmuştur, Jacques Le Goff, çocukluğun kentin ve burjuvazinin bir ürünü olduğunu iddia eder (Karakuş, 2017: 261). Burjuvazi ve çocuğu bağdaştıran ilk yaklaşım bu değildir. Kemal İnal, modern çocukluk olgusunun tabanının burjuvazi ve bilim olduğunu savunur. Burjuva ailelerin ortaya çıkması ile birlikte çocuk gerekli özeni görmesi gereken, eğitiminin önem arz ettiği, tertipli bir yaşam akışına ihtiyaç duymuştur, böylelikle çocukluk başka türlü ve hususi bir hayat periyodu olarak görülmeye başlanmıştır (Akbaş ve Atasü, 2009: 98).

Çocukluk kavramının kaymaya uğramasının başlıca sebepleri sadece bunlar değildir. Fransız Devrimi'nin de bu değişimde payı vardır. Michel Foucault'nun 1950 ile 1980'ler arasında

⁶ Bronfenbrenner, *Developmental Ecology Through Space and Time: A Future Perspective* adlı çalışmasında “iç içe geçmiş yapı” sistemlerini daha detaylı anlatmaktadır.

ele aldığı modern ulus devlet yaklaşımı çocuklara *geleceğin vatandaşları* olarak yaklaşılmasına ve eğitilerek düzgün yetiştirilmeleri gerektiği kanaatine yol açmıştır (Akbaş ve Atası, 2009: 99). Tüm bu farklı anlayışları kronolojik olarak anlamlı bir zemine oturtmak üzere 2.2. bölümünde çocukluk dönemi yaklaşımlarının tarihteki değişimi ele alınacaktır.

2.2. ÇOCUKLUK DÖNEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Modernite, Avrupa'da 17. yüzyıl civarında ortaya çıkan, zamanla tüm dünyaya yayılan toplumsal değerler sistemi ve organizasyonudur (Giddens, 1990: 1).

Bu yüzyıla kadar çocukluk bir an önce atlatılması gereken, “cahiliye dönemi” olarak adlandırılmaktadır çünkü acemiliklerle, tehlikelerle ve hastalıklarla doludur (Rousseau, 1762/ 1979 :66). O nedenle, bu döneme kadar çocuklar üremeye ve ekonomiye katkıları olmayan toplumsal bir yük olarak görülmektedir (Karakuş, 2017). Gerek literatürde gerekse görsel sanatlarda çocukluğun üzerinde durulmadığı kaynaksızlıktan çıkarılabilmektedir (Karakuş, 2017: 259). Aries (1962: 33) orta çağ sanatında çocuğa yer verilmediğini vurgulamıştır ve çocukluğun özel doğasının farkına dahi varılmadığına inanmaktadır.⁷ Pieter Bruegel'in 1560'da resmettiği “çocuk oyunları” adlı tablosuna dek sosyal aktivitelerde ya da bireysel olarak çocuğun toplumda yerini gösteren bir eser yoktur (Şekil 1).

Bu tabloda yüzlerce çocuk birçok farklı oyunu oynamakta, hareket etmekte ve toplumsal bir aktivite gerçekleştirmektedir. İlk kez çocuk ve oyun kavramları bir tabloda buluşarak çocuk sosyal bir etkinliğin içinde resmedilmiştir. Ancak bu resme dikkatli bakıldığında oynayan çocukların yarattığı intibanın mutluluktan ziyade kaos olduğu gözlemlenecektir.

Çocukların bazılarının kıyafetlerini ve yüzlerini yetişkinlerden ayırt etmek çok zordur, çehreleri ifadesiz ve karakteristik özelliklerden yoksundur. Toplumda çocuk ve sosyalliği betimleyen ilk sanat eseri tam olarak o dönemin gerçeğini ifade etmektedir.

⁷ Aries bu tanımları yaparken, çocukların ihmal edildiği, hor görüldüğü ya da sevilmediğini ima etmediğini savunur. Çocukluk tanımının ve fikrinin oluşmadığını vurgular. Sadece bu söylemde açıklamak istediği şeyin farklı olduğunu söyler, zira başka birçok söylemde çocukluğun önemsenmeyen bir algı olduğunu vurgulayacaktır.

Çocuklar orta çağda beş ile yedi yaşından itibaren bir yetişkin gibi görülmektedir; içki içme, cinsel eylemde bulunma, suçlu bulunduğu cezalandırılma, idam edilme gibi uygulamalara maruz kalmaktadırlar (Karakuş, 2017: 273).

Şekil 1. Pieter Bruegel, Çocuk Oyunları, 1560, Viyana Sanat Tarihi Müzesi, Viyana

Aydınlanmadan sonra insanlar çocuklardan farklı bir anlayışla söz etmeye başlamıştır. Artık çocuk kendi özel alanı ve doğası olduğu kabul edilmiş bir varlıktır. Dikkate değer bu değişikliklerin sebebi Aries'e göre 'çocukluk duygusu'nun gelişmesidir (Özcan,2017).

Çocuklar önemsenmeye, günlük ihtiyaçları daha çok karşılanmaya, eğitime ve ilgilenilmeye başlanmıştır. Bundaki sebep burjuvazi olduğu kadar, eğitim de denebilir. Matbaa ile gelişen eğitim kurumu ve toplumsal aydınlanma seviyesi, çocuğu kabul etmeye başlamıştır (Postman, 1995: 52). Çocuk ölümleri bu dönemde tıbbın hızlı ilerleyişiyle azalmıştır. Bu dönemin anlayışına göre çocuklar yarının yetişkinleri olacaklarından, eğitim ve okur yazarlık önem teşkil etmektedir. Burjuvazinin tüm toplum üzerinde etkili olduğu düşünülecek olursa, bu kırılmada önemli payın çocuklarını özenli ve eğitilmiş yetiştirmek isteyen burjuvalara ait olduğu söylenebilir (Karakuş, 2017: 270). Burjuvalar kendi çocuklarını özel ve ayrıcalıklı bir şekilde yetiştirmek isterken, ulus devletler de kendi vatandaşlarını ayrıcalıklı yetiştirmek istemiştir.

“Vatandaşla devlet arasında tanımlanan karşılıklı görev, sorumluluk ve bağlılık ilişkisi içinde, devlet nezdinde ebeveynler, çocukları yani vatandaşları yetiştirmekten sorumlu hale gelmişlerdir. Yakın tarihte gelişen çocukluk anlayışımızın temelindeki önemli dinamiklerden birisi budur” (Akbaş ve Atasu, 2009: 99)

Bugünün çocukları yarının vatandaşlarını temsil ediyorken, Fransız Devrimi sonrasında, ulus devlet anlayışının yayılmasıyla milliyetçi düşünce erdemli ve eğitilmiş vatanseverler yetiştirmek istemiştir, bu yüzden çocukların eğitimine hem okullarda hem de aile içinde daha fazla önem verildiği görülmektedir (Akbaş ve Atasu, 2009: 99).

Çocuklar, Fransız Devrimi’nde de aktif rol almışlardır. Eugene Delacroix başyapıtında bunu ustalıkla resmetmiştir, çatışma sırasında elinde silahıyla koşan çocuk imgesel algının gücünü göstermektedir (Şekil 2).

Modernite sonrası çocukluk olgusunu besleyen üç ana damar olarak matbaa ile gelişen eğitim kurumu, gelişen tıp ile çocuklarda ölüm oranlarının azalması ve vatansever milliyetçi ideoloji sayılabilir.

Şekil 2. Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren Özgürlük, 1830, Louvre Müzesi, Paris

19. yüzyılda sanayileşme ile, yükselişe geçen çocuk duygudaşlığı maalesef sekteye uğramıştır. Endüstriyel gelişme yanında kendi problemlerini de getirmiştir. İşçi ihtiyacı artmıştır. Sınıflar arasındaki fark daha da belirginleşmiş, alt kesimin geçim sıkıntısı insanları zorlamaya başlamıştır (Avşar & Öğütoğulları, 2013:10). Yeni doğan sektörler arasında özellikle küçük bedenlerin başarıyla yapabileceği alanlar doğmuştur. Artan üretim tesisleri etrafına çalışan sınıfını toplamış ve günümüzdeki metropollerin ilk adımları atılmıştır. Bu esnada fabrikaların, atölyelerin ve etraflarına konuşlanan evlerin, dolayısıyla da bacaların sayısı hızla artmıştır. Yetişkinlerin yapmakta zorlandıkları bu işte çocuklar başarılı olmuştur, ayrıca yetişkinlerin aldığı ücretlerden çok daha ucuza çalışmaktadırlar. Çocuk işçiler 16-18 saati bulan mesai saatleriyle, altı yaşından itibaren çalıştırılmaya başlanmıştır (Avşar & Öğütoğulları, 2013:13). Sadece baca temizleyicisi olarak değil, üretim fabrikalarında işçi olarak, kömür madenlerinde çalışarak ya da sokaklarda satıcı olarak hayatlarını kazanmaya başlamışlardır (Şekil 3).

Şekil 3. Lewis Hine, Breaker Boys olarak da bilinen Pittston'daki Ewen Breaker için çalışan kömür ocağı işçileri, The U.S. National Archives

Bu durum aile planlaması üzerindeki etkisini de hızla göstermiştir ve ebeveynler daha fazla çocuk yapmaya yönelmişlerdir. Ne kadar çocuk, o kadar iş kapısı demektir. Fabrikatörler

iyilik elçileri olarak görülmüştür, ayrıca çocuk işçiliği İngiltere Başbakanı William Pitt tarafından da desteklenmiştir.

Çocuk işçi furyasını önlemek ya da düzenlemek için birkaç yasa çıksa da asıl etkili olan, Lord Althorp Yasası olarak da bilinen “Fabrikalar Yasası” adı altında 1833’te kabul edilmiştir. Yasa 18 yaşından küçük olanların gece çalışmalarını yasaklamakta, 13 yaşından küçük olanlar için çalışma süresini 9 saat olarak sınırlandırmaktadır, çocukların sabah 5.30’dan evvel ve gece 8.30’dan sonra çalıştırılmalarını men etmektedir.⁸ 1844’te parlamento tarafından kabul edilen yeni bir yasa bazı açıkların kapatılmasına yardım etmek isteyerek kadın ve çocukların makine ve dişli çarkların bulunduğu alanlarda çalışmasına yasak getirmiştir. Oxford Üniversitesi Ekonomi Bölümü profesörlerinden Jane Humphries, İngiltere’de sanayi devrimini hızlandıran asıl etmenin çocuk işçiliği olduğunu söylemektedir ve 19. Yüzyılın başlarında en az bir milyon çocuk işçi olduğunu iddia etmektedir.⁹

20. yüzyıla gelindiğinde Dünya Savaşlarının çocuklara yaklaşımın değiştiği dönüm noktalarından olduğu görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı’nda, savaş teknolojilerindeki ilerlemenin savunma teknolojileri ile uyumlu olmaması sebebiyle dokuz milyon kayıp verilmiştir. O güne kadar olan savaşlar arasında en çok kayıp verilen beşinci savaş olmuş ve sonrasında devletlerde birçok kalıcı değişikliklere sebep olmuştur (Willmott, 2003). Savaş sonu yapılan ağır antlaşmalar, aşırı milliyetçiliğin önünü açmış ve İkinci Dünya savaşına zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı insanlığın yaşadığı en büyük ve en kanlı savaştır (Royde-Smith ve Hughes, 2020).

1939 ve 1945 yılları arasında yaklaşık 60 milyon kişi yaşamını kaybetmiştir. Dünya savaşlarında ordulardan ziyade siviller de savaştığı için, çocuklar savaşımlardan trajik bir şekilde etkilenmişlerdir.

“Her şeyden önce gençlik, bilgisizliği ve saflığıyla,

Daima daha az direnç gösteren kesimdir ve ikincil olarak da bugünün çocukları yarınların erişkinleri olacaktır,

Onları ele geçirenler ise geleceğin efendileridir.”

⁸ Sanayi Devriminin Çocuk İşçileri, Serenti (12 Şubat), 2013, <http://www.serenti.org/sanayi-devriminin-cocuk-iscileri/> [Erişim Mart 2019].

⁹ Sanayi Devriminin Çocuk İşçileri, Serenti (12 Şubat), 2013, <http://www.serenti.org/sanayi-devriminin-cocuk-iscileri/> [Erişim Mart 2019].

Hitler¹⁰

Cunningham'a göre (1995), çocukluk, bir bütün olarak, toplumdan soyutlanarak işlenmemelidir. Hem bir fikir dizisi olarak hem de yaşamın bir aşaması olarak, üzerinde en çok etkiye sahip olan faktörlerin öncelikle ekonomik ve demografik, ikinci sırada politik olduğu kabul edilmektedir. Hem çocukluk deneyiminin işten okula geçişine, hem de çocukluğun bir bağımlılık dönemi olması gerektiği fikrinin ortaya çıkmasına izin veren, batı dünyasının ekonomik gelişimi olmuştur. Batı dünyasındaki tüm gelişmeler, bir şekilde dünyadaki algılama biçimlerini etkilemiştir. Devletin mevcut güvenliği ve gelecekteki ihtiyaçları konusundaki endişeler, genellikle çocuklarla ilgili kamu eylemi için itici güç sağlamıştır (Cunningham, 1995: 4-8).

Tüm dünyayı etkisi altına alan savaşlardan ve maddi krizden Türkiye'deki çocuklar da etkilenmiştir. Türkiye'de savaşın yarattığı toplumsal sorunların en önemlilerinden birisi sokak çocuklarıdır. İş gücü olarak çocukların Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden İstanbul'a göç etmesi, sokak çocuğu sorunun en yoğun yaşandığı yerin bu bölge olmasına sebep olmuştur (Burgaç, 2017: 174). Maddi imkansızlıklar boşanmaların artmasına ve çocuklarına bakamayan annelerin çoğalmasına neden olmuştur, bu dönemde aileler tarafından çocukların sokakta çalıştırılması, bazılarının sokağa terkedilmesi sorunun büyümesinde etkili olmuştur (Burgaç, 2017: 175). Savaşın sonlarına doğru, İstanbul'daki sokak çocuğu sayısı 2848'i bulmuştur. Durumun çözümünde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in önerileri bazı engeller ile karşılaşınca, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Çocuk Esirgeme Kurumu ile birtakım projeler geliştirerek sokak çocuğu sorununu kontrol altına almayı amaçlamıştır (Burgaç, 2017: 176).

Dünya Savaşlarının çocuklara etkisi ve çocukların mağduriyetinin farkedilmesi, başta Avrupa olmak birçok ülkenin çocuklar konusunda daha hassas hareket etmesini sağlamıştır (Hamon, 2006: 53-54, akt. Sağlam ve Aral, 2016: 45). Ancak devletler maddi olarak güçsüz durumdadır, bu güçsüzlük çocukların fiziksel ve beyinsel gelişimlerine fazlasıyla katkıda bulunacak parkların inşa edilmesine ön ayak olmuştur.

¹⁰ İlhan Karasubaşı, *II. Dünya Savaşı Çocukları* adlı makalesine, Hitler'in bu sözleri ile ironik bir giriş yapmıştır.

Aldo van Eyck'ın savaş sonrası bölgelerde inşa ettiği parklar görsel olarak şatafattan uzak, az malzeme ile oluşturulmuş, üzerine düşünülmüş, incelikle planlanmış ve emek harcanmış oyun mekânlarıdır (Şekil 4). Bu açık hava aktivitesi alanları sadece oyun alanı değil, çocukların özgür yaratıcılığını ön planda tutan açık hava sanat eserleridir. Yalnızca Avrupa'da değil, Amerika, Japonya ve diğer birçok ülkede çocuk parklarının daha dikkatle tasarlanması, tüm dünyada çocukların ve gelişimlerinin önemsendiğini göstermektedir (Şekil 5).

Aldo van Eyck,
Dijkstraat,
1954

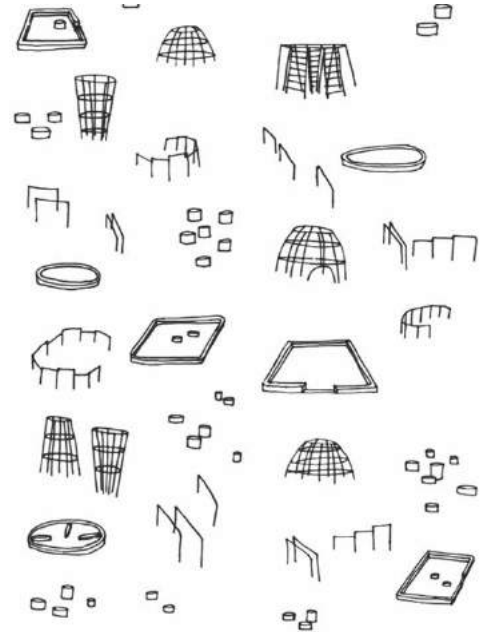

Aldo van Eyck,
Zeedijk
Straat,
Amsterdam,
1955

Aldo van Eyck,
Jumping
units

Aldo van Eyck,
Dijkstraat,
1954

the
sketches of
Aldo van
Eyck's
urban
playground
elements

Şekil 4. Aldo van Eyck tasarımı mahalle parkları ve eskizler

60'larda Robert Winston çocuklar için bir oyun heykeli tasarlamıştır. William George Mitchell'in Climbing Wall'u (tırmanma duvarı), Enzo Mari'nin Carrara Playground'u (Carrara oyun alanı), Isamu Noguchi'nin Piedmont Park'ı çocukları kentten koparmadan sanat ile iç içe oyun alanları yaratmıştır.

Isamu
Noguchi

Piedmont
Park
1976

Şekil 5. Isamu Noguchi tarafından tasarlanan çocuk park

Çocuğun gelişimine ve hareket alanına sanatı dahil etmek, akıllıca subliminal bir çözümdür. İpten tırmanma kuleleri, iglo ve piramit şeklinde tepeler, akışkan yarı tanımlı mekânlar, heykel şeklinde tırmanma elemanları, labirentler günümüzdeki yaratıcılığı ve hareketi kısıtlayan parkların çok daha ötesindedir.

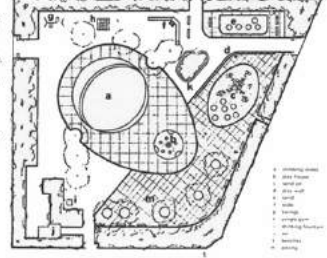
By M. Paul Friedberg, landscape architect, New York Jacob Riis House, New York, 1966

Early Ropes Structure for Kids, by Joe Brown, 1954

Teppozu Children's Playground, Tokyo

Landscape architect: Kuro Kaneko.
The playground was opened in 1955 but redesigned and reconstructed in 1962. Situated near a primary school, it caters for an average of 200 children, rising to a maximum of 400, at any one time.
One of its most exciting features is the mound surfaced in concrete with a gently sloping face which is backed on the steep side with rounded stones, concrete pilings and metal hoops, enabling children to climb up one side and slide down the other.

1 Plan of site
2 The mound with its climbing slope and slide face is an existing feature

By Kuro Kaneko, landscape architect: Teppozu playground, Tokyo

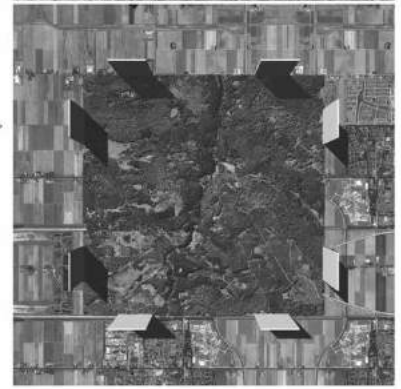
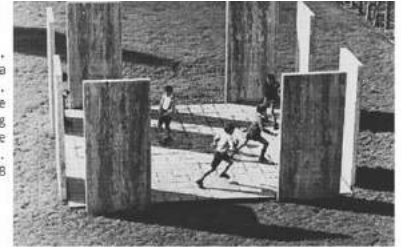

Robert Winston, Play Sculpture, 1961

Enzo Mari, Carrara playground, The Big Stone Game, 1968

Climbing wall by William George Mitchell, Birmingham, 1960s.

play & art

Cypress Hills Playground, Charles Forberg, Brooklyn NY, 1967

Şekil 6. Dünyada sanat ve oyun alanını harmanlayan başarılı park örnekleri

Çocuk, bu dönemle dünya literatürüne de girmeye başlamıştır. Çocuk, oyun alanı, mimarlık, kent, park gibi anahtar kelimeler pek çok kaynakta yer almıştır. Özellikle çocuk ve oyun üzerinde duran bu çalışmalar, pedagojik bakış açılarıyla desteklenerek, 21. yüzyılın çocuğa yaklaşımının temellerini atmıştır (Şekil 7).

Şekil 7. Çocuğun dünya literatürüne oyun fenomeni ile girişi

Bilimsel gelişmeler, insan hakları çalışmaları, psikolojideki ilerlemeler çocuğa dair kalıpları değiştirmiştir ve 20. Yüzyıl “Çocuk Yüzyılı” olarak adlandırılmıştır (Gander ve Gardiner, 2010: 33). 20. yüzyıldan sonra “çocuk” ailenin gösterdiği ilginin haricinde, toplumunda ilgi gösterdiği, kabul ettiği, saygı duyduğu, merak ettiği ve araştırmak istediği bir fenomen haline gelmiştir.

“Ekonominin tarımdan sanayiye kayması ve beraberinde yaşanan hızlı kentleşme süreci, değişen iş yaşamı, kadının ve erkeğin iş gücüne katılım oranındaki yükseliş, artan bireyselleşme, liberalleşme, çocuk ölümlerinin azalmaya başlaması, aile içinde duygusal bağın önem kazanması gibi değişimlerin beraberinde çocuk, aile içinde duygusal doyum sağlaması bakımından değer taşır hale gelir. Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren ebeveyn olma isteğinin temelinde psikolojik fayda yatar.” (Uğur, 2018: 229)

Mehmet Sağlam ve Nerimal Aral (2016), *Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları* adlı araştırmalarında çocuk haklarının hukuki metinlere girişiyle, bu alanda farkındalığın arttığını vurgular, ayrıca önde gelen araştırmacıların yaptıkları çok yönlü çalışmaların, çocuğa yönelik gelişimsel bakış açısını desteklediğini belirtirler.

“Freud gibi çocuğun cinsel gelişimini öne çıkaran, Piaget gibi çocuğu çok boyutlu ele alan, onun zihinsel yönünü öne çıkarıp bu süreçte çevre ile etkileşiminin önemini vurgulayan, Ericsson gibi sosyalleşmeyi öne çıkaran, yaşamın gelişimsel yönüne dikkat çekip bu süreçte çocukluk döneminin ne derece etkili olduğunu ifade eden ve Vygostky gibi sosyal çevre ile etkileşimin çocuk üzerindeki etkilerini öne çıkaran bilim insanlarının çabaları çocukların çok boyutlu ve gelişimsel bir anlayışla değerlendirilmesini sağlamıştır.” (Kuhn ve Siegler, 2006: 499-624, akt. Sağlam ve Aral, 2016: 51).

Çocukluk dönemi, insan yaşamının bir dönemidir. Farklı tarihsel periyotlarda farklı yaklaşımlara maruz kalmıştır. Yetişkin psikolojisinin çocukluk döneminin niteliğinden doğrudan etkilenmesi bu alandaki bakış açısını değiştirerek, araştırılmak istenen bir alan olarak ortaya çıkışını desteklemiştir.

2.3. ÇOCUK VE ÇEVRE

“Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.”

John Berger

Norberg-Schulz (1971) mimari mekânı kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayan uzay parçası olarak tanımlamaktadır. Mekân, insanı çevreden belirli sınırlarla ayıran ve içinde yaşamını sürdürmesine imkân sağlayan boşluktur. Çocukların yaşam koşullarını ve çevreyi nasıl algıladıklarını, içlerinde buldukları ortam belirlemektedir (Valentine, 1997: 66).

Çocuğun etrafını tanımlama ve bilgi edinme biçimi duyular üzerinedir. Görme ile başlar (Berger, 1999: 1) duyma, koklama, tatma ve dokunma duyularının deneyimi çevreyle ilk ilişkiyi oluşturur. Juhani Pallasmaa, mekânın en kalıcı anısının kokusu olduğunu belirtir (Pallasmaa, 2005 :54) ve bellek ile duyular arasındaki ilişkinin gücünden bahseder. Çocukluğunda büyükbabasının çiftlik evinin kapısının görünümünü hatırlamadığını ancak kapının ağırlığını, patinasını ve ev kokusunu hatırladığını paylaşmıştır, her konutun kendine özgü bi kokusu olduğunu düşünmektedir (Pallasmaa, 2005 :54).

Çocuklar bilgiyi pasif bir şekilde özümsemezler; duyularıyla algıladıklarını ve hissettiklerini seçer ve yorumlarlar (Giddens vd., 2006: 69-72). Duyuların kozmopolit kolajı, duygularımıza yön verir. Duygular ise bir kişinin, bir mekânın, bir durumun hafızaya ne derinlikte kazılması gerektiğine karar verir. Biliş ve duygular ortaklaşa ilişkilidir ve bu,

duyguların algısal işlem, dikkat, yürütücü işlevler ve bellek üzerindeki etkisiyle gösterilir,¹¹ bu yüzden duygu yüklü eylemler için anılar daha canlı görünür ve genellikle nötr olaylardan daha iyi kodlanır ve hatırlanır (Marzi vd., 2014: 2). Duyular ve duygular böylesine eklemlenmiş bir şekilde çark gibi işlerken, canlının içinde bulunduğu ortam, yani duyguların vücut bulduğu ve iletişime geçtiği alan büyük önem arz eder. Paul Ekman (1992: 169) duygu, mutluluk, üzüntü, tiksinti, korku, sürpriz ve öfke olmak üzere altı temel duygu tanımlamıştır. Sonrasında gurur, utanç ve heyecan gibi duygularla listesini genişletmiştir. Robert Plutchik'in (1980: 3-33) "duygu çarkı" duyguların eşleşebileceğini ve bir karışım yaratılabileceğini ortaya koymuştur.

Piaget, Kant'ın mekânı tanımlarken kullandığı *hislerin görünmeyen strüktürü* metaforuna çalışmalarında yer vermiştir. Kendisi 1940'larda ortamın duygular ile olan ilişkisini bir ileri boyuta taşıyarak algı mekânizması ile motor becerileri arasında güçlü bir ilişki olduğunu söylemiştir (Piaget ve Inhelder, 1956: 8). Kant mekân ile ruhsal alanda bir bağı vurgularken, Piaget mekânın bilişsellik üzerinden fiziksel ve zihinsel sağlığa etki ettiğini sunmuştur. Algı ve mekân etkileşimi, okul öncesi eğitimin tasarımına da yön veren başlıca etmenlerden olmuştur.

Çevre psikolojisi literatürüne göre çocukluk döneminde mekân ile kurulan bağ, çocuk erişkinliğe ulaştığında da devam etmektedir (Alpan, 2015: 204). Özellikle bulunduğu mekâna, bölgeye bağlanan, yeri ile kimliği arasında ilişki kuran kişilerde bu bağın çocukluklarında olduğu görülmektedir. Yani yetişkinlerin mekân aidiyeti hissi çocukluklarından itibaren güçlenmeye başlamaktadır (Chawla, 1992: 66).

İnsan zihninde anılarının mevcudiyeti, ögeye maruz kalma sıklığı, ögenin yeniliği ve ögenin kalıbı ile güvenilir ilişkiler gösterir (Anderson ve Schooler, 1991: 396). Ögeye maruz kalma

¹¹ Tessa Marzi, Antonio Regina ve Stefania Righi'nin çok açıklayıcı ve yalın bir şekilde bilgiyi ileten bu cümlesinde aslında birçok çalışmanın emeği bulunmaktadır. Luiz Pessoa'nın duyguların motivasyonla birlikte yönetici rolünü ve bilişsel duygular ağına ait incelemelerini içeren 2009'daki *How do emotion and motivation direct executive control?* ile 2012'ye ait *Beyond brain regions: Network perspective of cognition emotions* adlı makalelerinden, ayrıca Marco Tamietto ve Batrice de Gelder'in duygusal sinyallerin bilinçsiz algısını sinirsel yönden inceleyen *Neural bases of the non-conscious perception of emotional signals* adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Ek olarak takip eden cümle de Elizabeth A. Kessinger ile Suzanne Corkin'in duygusal dilin nötr bir dile oranla fazla akılda kaldığını araştıran *Memory enhancement for emotional words: Are emotinal words more vividly remembered than neutral words?* çalışmasından alıntılar içermektedir. Daha fazla bilgi için bu eserler incelenebilir.

sıklığı en etkili kavramlardan birisidir ve içinde bulunulan ortam ile doğrudan ilişkilidir. Dahası, çevresel ilişkiler, hafıza ilişkileri ile aynıdır çünkü insan hafızasının içerisinde bulunduğu formu aldığı, çevresel ilişkilere adapte olduğu iddia edilmektedir (Anderson ve Schooler, 1991).

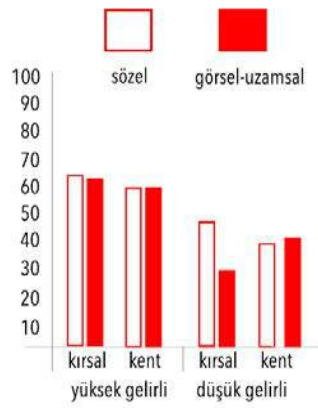
Erken çocukluk döneminde mekân ile kurulan ilişki bağlamın ve mimari kavramların anlamlarının fark edilmesi, mimari belleğin kodlama sürecini aktive etmektedir. Hafıza, algı sistemiyle birebir ilişki içinde olduğu kadar; zaman ve mekâna da bağlıdır, çünkü insan belleğinde çağrılan her imge, belirli bir zamanda ve belirli bir mekânda gerçekleşir (Boğaç vd., 2017: 39).

Rachel Sebba, yetişkinler üzerinde yaptığı bellek araştırmasında hemen hemen tüm yetişkinlerin çocukluklarının en önemli yerini açık hava ile özdeşleştirdiklerini görmüştür (Sebba, 1991). Çocukların yer tercihi bir yandan kişisel ihtiyaçlarına, diğer yandan bu ihtiyaçlarla ilişkili yerin özelliklerine bağlıdır. Çocuklar, olayların arka planı olarak değil, daha çok bir faktör ve uyarıcı olarak, doğal çevreyi derin ve doğrudan bir şekilde yaşarlar. Çocuğun deneyiminin kalitesi ile olgunlaştıkça, hafızaya kazanması arasında doğru orantılı bir bağlantı vardır. (Sebba, 1991: 395).

Çocuğun mekân ile kurduğu ilişki üzerinden hafızasını etkileyen üç temel ortam; ev, okul ve mahalledir (Boğaç vd., 2017). Konut düzeni, yapısı, büyüklüğü, içeriği, dış mekânla kurduğu ilişkisi; çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminde etkilidir (Özak, 2008: 98) Çocukların vakitlerinin büyük bir kısmını geçirdikleri ve sosyalleştikleri alanlar olan okullar, mimari ile etkileşime geçtikleri ikinci alandır. Okul bahçesi, açık alan mobilyaları, oyuncaklar, donatı elemanları, peyzaj elemanları vb. çocuğun belleğine yerleşir ve belleğinde bir imge oluşturur (Davis 1999; Sebba 1991). Mahalle kavramı çocuk için açık alanlarla olan ilişkisini tanımlamaktadır. Bu bağlamda çocuk ve çevresinin fiziksel ve sosyo-ekonomik koşulları büyük önem taşımaktadır.

Çocukluk döneminde çevre ile kurulan ilişkinin bellek üzerinde önemli etkileri yapılan araştırmalar sonucunda kanıtlanmıştır. Michele Tine, çocukların bellek profilleri üzerine yaptığı araştırmada, çocukların yaşadıkları çevreler ile güçlü bir etkileşim halinde olduğu sonucuna varmıştır. Araştırmada kırsal ve kentsel bölgelerde yoksulluk içerisinde yaşayan çocukların sözel ve görsel-uzamsal çalışma belleği profilleri, yüksek gelirli kırsal ve kentsel

bölgelerde yaşayan çocuklar ile karşılaştırılmıştır (Tine, 2014: 599). Sonuçlara göre düşük gelirli kentli çocuklar, yüksek gelirli kentli çocuklara göre hem sözel hem de görsel-uzamsal bellek profillerinde simetrik bir açıklık göstermişlerdir. Düşük gelirli kırsal bölgelerde yetişen çocuklar ise yüksek gelirli kırsal bölgelerde yetişen çocuklara göre asimetric bir açıklık göstermişlerdir, sözel bellek profiline kıyasla görsel-uzamsal bellek profili eksiklikleri daha fazla görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Gelişimsel bağlamın bir fonksiyonu olarak ortalama sözel ve görsel-uzamsal çalışma belleği yüzdeler değeri (Tine, 2014, 606)

İşleyen bellek, günlük yaşamda sıklıkla kullanılan karar verme, strateji kullanımı, işleme hızı ve dikkat dahil ancak bunlarla sınırlı kalmayan çoğu üst düzey bilişsel aktivitede ayrılmaz bir role sahiptir (Dehn, 2008; MvGrew ve Woodcock, 2001; McNamaza ve Scott, 2001; akt. Tine, 2014). Ek olarak bellek ve akademik başarı simetrik hareket etmektedir dolayısıyla akademik başarıları attırmanın yolları arasında çocukların hafıza yeteneklerinin üzerinde durmak önemlidir (Tine, 2014: 610). Tine, çalışmanın kırsal ve kentsel bölgelerdeki farkları ortaya koyarak, yerel ihtiyaçlara dayalı olarak hedeflenen müdahaleleri tasarlamasının önünü açmayı planlamıştır, ayrıca araştırmacılara kent planlamasında düşük gelirli bölgelerin eksikliklerinin sonuçları hakkında genel bir hatırlatmada bulunmak istediğini belirtmiştir (Tine, 2014).

Çocuk, mekân, mimarlık ve hafıza fenomenleri bir arada ele alınması gereken çünkü bir arada işleyen kavramlardır.

“Mekân deneyimi insanın dünyaya geldiği ilk andan itibaren çoğalttığı eylemler sonucu oluşan çok aşamalı bir süreçtir. Yetişkinlikteki bilişsel olgunluğa bireyi hazırlayan çocukluk dönemi, mimari öğelerle tetiklenen duygu bileşenlerini örgütleyerek, çevreye dair anlamlı bağlantılar kurma sürecinin temelini oluşturur. Bu bağlantılar bellekte “mimarlık hafızası” oluşumu için zihnine yerleşen mekân deneyimleri üzerinden şekillenir. Bu nedendir ki çocukların anlamlandırabileceği ve doğru algılayacağı mekânlar kurgulamak mimarın öncelikli sorumluluklarından biri olmalıdır.” (Boğaç vd., 2017: 47)

2000’de ekonomi dalında Nobel alan James Heckman’ın şöyle bir araştırması bulunmaktadır; yoğun nüfuslu ve suç oranı yüksek bir muhitte zekâ seviyesi düşük 3-6 yaş arası çocuklara, Amerika’da sadece çok zengin çocukların gidebildiği bir kreşe üç yıllığına yazdırmayı ve masrafları karşılamayı teklif etmiştir. Çocuklar 20 yaşlarına geldiklerinde araştırmacı sonuçlara baktığında, ekonomik düzeyi daha yüksek ve suç oranının %70 daha az olduğu yerlerden gelen, zekâ seviyeleri daha yüksek olan çocuklara göre daha iyi bir eğitim kariyerine sahip olduklarını görmüştür. Araştırmacı, kurtulunan sosyal harcamaları da hesaba katarak (polis, sosyal hizmetler, hastane, hapisane vb.) yatırımının ne kadar değerlendirildiğini hesaplamıştır ve bir doların yedi dolara katlandığını görmüştür. Bu araştırma 2002’de ekonominin hiç de iç açıcı olmadığı bir dönemde New York’da tüm dünya liderlerinin katılımıyla gerçekleşen Çocuk için Özel Alan Açılışı’nda bir anekdota vesile olmuştur: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan yaptığı konuşmanın sonlarında “Nasıl kaybederiz, nasıl iflas edebiliriz, özellikle şu günlerde çocuklara yaptığımız her bir dolarlık yatırımın toplamda yedi dolar olarak geri döneceğini bildiğimiz bir zamanda?” (Tonucci, 2015: 296).

Tonucci (2015: 297) çocuklara aşağıdaki üç imkânı sağlama cesaretini gösterecek olan ülkelerin kısa bir sürede ekonomik krizden kurtulacağını ve vatandaşlarına umut dolu bir gelecek vadedeceğini belirtmiştir: doğal emzirme, çocuklar için özgür oyun, bütün çocuklar için yüksek kalitede eğitim veren kreş imkânı.

20. yüzyıl okul öncesi çocuk eğitimi araştırmaları açısından çok zengin bir dönemdir. Montessori, Reggio Emilia, Waldorf, High-scope gibi birçok eğitim modeli üretilmiştir. Bu eğitim modellerinin hepsinin ortak yani merkezine çocuğu alması ve tüm sistemi bu çekirdek üzerine mekânsal tasarımlardan başlayarak inşa etmesidir. Çocuklar mimarlıkla genellikle

eğitim ortamında buluşmaktadır (Koralek ve Mitchell, 2005: 116) ve bilinçli tasarlanmış eğitim mekanları öğrenme sürecini desteklemektedir (Fuligni ve ark., 2012: 199).

Montessori günümüzde en fazla bilinen eğitim modelidir. Montessori'nin iki temel kuramı mekân ve özgürlük üzerinedir, bu yaklaşım mekânı çocuğa göre düzenler. Çocuk belirli sınırlar içerisinde, düzenlenmiş bir ortamda özgür bırakılır. Böylelikle hem tehlikeli ya da verimsiz alanlar ortadan kaldırılmış olur, hem de çocuk mekân ile bir aidiyet duygusu geliştirebilir. Kendisi için hazırlanan ortamda tüm etkinliklere rahatlıkla katılabilen çocuk, mekân ile sınırsız ve sürekli iç içe bulunabilmektedir. Materyaller bunu desteklemeli, çocuğun fizyolojisine uygun olmalı ve çocuklar aktif olarak bu materyallerle etkileşimde olmalıdır (Montessori, 1912). Çocukların beden ölçülerine uygun halılar, masalar, dolaplar o ortamı özümsemelerini ve mekânla doğrudan bağ kurmalarını sağlayacaktır. Sınıf içerisinde dağıtma işlemi gibi toplama işlemi de çocuklar tarafından yapılır, çünkü materyaller buna müsaade etmektedir, dev kitaplıklar ve büyük sandalyeler yoktur, böylelikle sorumluluk alma ve iç disiplin duygularının gelişmesi beklenir. Montessori bu etkileşimde öğretmeni bir adım geri çeker, bunu yapmasının sebebi, tek noktadan tüm sınıfa yüksek sesle hitap etmeye çalışan öğretmen modelinin çok verimsiz oluşudur. Montessori sisteminde, eğitimci sessiz bir gözlemci gibi çocukları izler ve gelişimlerine yardımcı olur, Montessori yarattığı bu sistemin pedagojik bir laboratuvar olduğunu vurgular (Montessori, 1912: 371).

Reggio Emilia eğitim modeli, ismini İkinci Dünya Savaşı sırasında üzerine kurulduğu enkazın bulunduğu kasabadan alır. Kurucusu olan Loris Malaguzzi; Dewey, Piaget, Vygotsky, Bruner gibi sosyal yapılandırmacılarından esinlenmiştir (Edwards, 2002: 3). Bu eğitim modelinde mekân ve eğitim üzerine çok düşünüldüğü görülmektedir. Okul yapılarında da bu özene rastlamak mümkündür. Malaguzzi eğitimi mekân üzerinden çocuğa vermeyi ve bu yüzden somut adımlar atmayı uygun bulmuştur. Okulların içinde *piazza* adı verilen meydancıklar ve *atelier* isimli materyal atölyeleri bulunmaktadır.

“Okullar, şehirler gibi kabul edilmiş ve okullar Reggio Emilia yaklaşımının prensiplerine göre düzenlenmiştir. Bu nedenle Reggio Emilia okullarında tıpkı şehirdeki meydan gibi ‘Piazza’ adı verilen alanlara yer verilmiştir. Bu alanlara sınıfların açılması, çocukların ve yetişkinlerin sürekli geçiş yapmalarından dolayı, çocuk ve yetişkin arasındaki sosyal alışverişi kolaylaştıran, çocukların ve öğretmenlerin bir arada bulunma amaçları da yerine getirmiştir. Piazzalar,

çocukların enerjilerini boşaltacak bir yer değil, drammatizasyon yaptıkları, kostümler giyip oyunlar kurdukları keşifler yaptıkları mekânlar olarak tanımlanmıştır.” (Ekici, 2015: 194)

Şekil 8. Beelieve Anaokulu'nun Piazza'sı (meydanı), 3Arquitectura, Beelieve Preschool of Life, Meksika, 2018 ¹²

Meksika'da tasarlanan bu okulda mimari kriterlerin titizlikle ele alındığı ve tasarımın ön plana çıktığı görülmektedir. Reggio Emilia yaklaşımını vurgulayan nosyonlardan olan *meydan* bu projede okulun merkezini oluşturmaktadır. Proje Reggio Emilia yaklaşımın mimariye verdiği önemin açık bir göstergesidir.

Waldorf eğitim yaklaşımında temel ilke doğa ve sanattır. Sanat ile çocuğu bir bütün olarak ele alıp eğitmek en temel düşüncedir. Waldorf eğitiminin kurucusu Rudolf Steiner, özün, ruhun ve bedeninin iyi bir eğitim ile harmanlanmasının düşünme, arzu etme ve hissetme arasındaki dengeyi yeniden kuracağını ifade eder (Steiner, 1995). Sanat ile çocuğun ruhunu beslemek, estetik duygusunu oluşturmak, müzik kulağını geliştirmek eğitimin başlıca amaçlarındandır, bu yüzden Waldorf okullarında mekân çocuk, doğa, ritim, müzik ve estetik

¹² "Beelieve Preschool of Life / 3Arquitectura", Preescolar Beelieve / 3Arquitectura, 27 Nisan 2020, ArchDaily, <https://www.archdaily.com/919347/beelieve-preschool-of-life-estudiofernandaorozco>, [Erişim 16 Aralık 2020].

bir arada sunulmuştur. *Doğa masası* mevsimlere göre nesnelerin değiştiği bir masadır; yapraklar, kum, toprak gibi materyaller sergilenir ve çocuklar bu masaya katkıda bulunabilir, kültürlerini ve geleneklerini yansıtan eserleri duvarlarda sergileyebilirler. Okul öncesi eğitimciler çocuğun mekânla kurduğu ilişkinin temel becerileri oturttuğuna ve sezgisel inşayı kurduğuna inandıkları için, okullarında da buna titizlikle yer vermişlerdir.

High-Scope yaklaşımı bir eğitim modelinden öte, bir sosyal sorumluluk projesidir. David Weikart öncülüğünde bir ekibin Amerika'da yoksul mahallelerde yaşayan ve şiddet gören çocukların okul öncesi eğitim programı ile eğitilmesi ve bu eğitimin hayatlarını değiştirebileceği yönünde bir deney niteliği taşımaktadır. Bu eğitim modelinin iki maddeli bir temeli vardır (Weikart ve Hofman, 1973: 5).

1) Piagetçi bir müfredat izlenecektir.

2) Öğretmenlere ve diğerlerine ait deneyim ve gözlemler müfredata hizmet edecektir.

Weikart ailelerin de eğitime katılmalarını önermiştir, şiddet gören çocukların geleceğini düşünürken ilk önce ele alınması gereken konu ailenin tutumu olmuş ve programa akıllıca dahil edilmiştir. Çocuklar hedef koyma, planlama, uygulama, karar verme gibi konularda özgürdürler, tıpkı Montessori modelinde olduğu gibi bir öğretmenin, daha doğrusu bir yöneticinin gözetiminde değildirler. Öğretmen sadece bir rehber ve danışman olarak kurumdadır. High-scope eğitim modelinin temel ilkelerinden biri öğrenme çevresinin düzenlenmesidir. Diğer bütün eğitim modelleri gibi öğrenmenin mekânla bizzat bağlantılı olduğunu savunmaktadır. High-scope çocukların ilgilerine göre ama düzenli materyaller içerir. Sınıf çalışma alanlarına ayrılmıştır, her uçta bir malzeme vardır ve bu malzemeler bir kurgu ile yerleştirilmiştir. Çocuklar özgürce dolaşım hakkına sahiptirler ve mekâna hakimdirler (Bilaloğlu, 2018: 45).

High-scope yaklaşımının mekânsal olarak en önemli ögesi köşelerdir. Bu köşeler çocukların aktivite ve öğrenme alanlarıdır (Weikart, 1988: 29-40). Kitap, resim, müzik, heykel gibi birçok sınıflandırma yapılabilir. Sınıflardaki materyaller şeffaf bir şekilde düzenlenir böylece her çocuk yardım istemek zorunda kalmadan istediği malzemeye ulaşabilir.

Yoksulluğun ve şiddetin bir toplumda yarattığı ilk etki korku ve güvensizliktir. High-scope bu etkilerden arınmanın sorumluluk alma, karar verme, kendine güven duyma gibi alt

beslemelerle bu problemlerin aşılabileceğini temel almış ve bu alanda çalışmalar yapmıştır (Weikart, 1988: 29-40).

Tüm bu çocuk eğitim modellerinden sonra, eğitim bu kadar ayrıcalıklı, ince ve komplike bir alanken, nasıl geçmişte yanlış sistemler ve daha cahil bir zihniyet ile yetişen çocuklar başarılı olmuşlardır?

Eğitim bilimcisi John Dewey daha önceki toplumlarda yanlış eğitim ve öğretim sistemine rağmen çocukların doğru yetişmesini toplumsal faaliyetlere katılmalarıyla açıklamaktadır. Ancak sanayileşme ile evlerdeki iş gücünün fabrikalara taşınması, çocukların hanede üretime katkıda bulunmasının önüne geçmiştir. Fabrikalardan önce ev ve sanayi iç içe sistemlerdir. Elbiseler için kumaşlar evlerde, hane halkının katılımıyla dokunmaktadır. Hayvanlar kırılarak yün elde edilir, eğrilir ve tezgahda işlenir. Bir tuş ile elektriği yakmak yerine, hayvanın yağından mum elde etmek gibi zahmetli süreçlere katlanılır. Un, kereste, gıda, metal eşyalar gibi birçok ürün evlerde ya da komşularda üretilir, bu gözlemler ilgi alanlarının uyarılmasına ve doğmasına fayda etmiştir. Yaş farkı gözetmeksizin, tüm aile fertlerinin de bu işlere katılımı ile disiplin, düzen, sorumluluk, meydana bir şey getirmek gibi meziyetler hüner ve karakter oluşturucu bir yolla bireye kazandırılmıştır. Aile fertlerinin arasındaki dağılım, iş birliği, malzemeyle ve eylemle direk temas ile gözlem yapmayı sağlamıştır, bu durum da yaratıcılığı realite ile güdülemiştir (Dewey, 1980/2017: 28). Duyular ile tadılmış, duygular ile beslenmiş ve sosyalleşme ile sonuçlanmış bir öğretinin, toplumdaki diğer yanlışların etkisini azaltabilme gücüne sahip olduğu görülmektedir.

İnsanlar aktif ajanlardır ve çevrelerine karşı duyarlıdırlar (Kyyta, 2015: 20). Çevrelerini etkileyebilirler ve değiştirebilirler. Aynı şekilde çevre, insan için tüm farklı düzeylerde aktif bir rol oynamaktadır. Maddi, sosyal ve kültürel çevrelerin tümü, belirli işlevler için ön koşullar sağlayarak veya çevrede sosyal karşılaşmaları kolaylaştırarak insanları etkiler. Bu sistemde ne çevre ne de insanoğlu deterministik bir role sahip değil, olasılıkçı bir role sahiptir.¹³

¹³ Kyyta, M. Children in Outdoor Contexts, Affordances and Independent Mobility in the Assesment of Environmental Child Friendliness adlı makalesinde James Gibson'ın affordance- sağlayabilirlik (Gibson, 2015) kavramını tartışmıştır. Bu cümleleri de aslında bu kavramı (yani Gibson'un ifade ettiği gibi ne doğa ne de insan birbirine karşı baskın değildir, karşılıklı imkânlar ve deneyimler sağlamak ile mükellefler) ne kadar özümlediğini göstermektedir. Tezin 4. bölümünde Gibson'un öğrencilerinden Harry Heft'in affordance ile ilgili çalışmalarına yer verilmiştir.

Stephen Kaplan ve Rachel Kaplan, tercihler teorisinde (*theory of preferences*) eylemin motivasyonel temelini ya çevreyi anlama arzusu -çevrenin düzeni ve okunabilirliği- ya da çevreyi araştırma arzusu -çevrenin karmaşıklığı ve gizemi- olduğu tanımlamaktadır (Kaplan vd., 1989: 510-530). Yani insan mobilitesinin temeli, çevreyi okumaktır.

David Seamon, insan ve dünyayı birbirinin ayrılmaz iki parçası olarak görmektedir. Heidegger, *Being and Time*'da felsefe ve psikolojide insanın dünya ile kurduğu ilişkinin idealist ve realist bakışına indirgenmesini tartışmaktadır (Heidegger, 1962, akt. Seamon, 2003: 38). Çünkü Heidegger'e göre insan dünyadan ayrı olmaktan çok, onun içine dalmıştır ve onda derinleşmiştir.

İnsanların çevreleriyle kurduğu ilişkiyi fenomenolojik olarak ele alan çevre ve davranış araştırmaları genel olarak üç kavramda -yaşam dünyası, yer ve ev- bulunmaktadır. Yaşam dünyası gündelik hayatın akışıdır. Deneyim yaşam dünyasının içindedir. Duyular, duygular ve çevresel deneyim yaşam dünyasının beslendiği kaynaklardır. Yaşam döngüsünün anlamlı yönü insanın yer ile olan ilişkisinden gelir. Felsefede fenomenolojik yer yaklaşımı "olmak yerde olmaktır" şeklinde ifade edilmiştir (Casey, 1994, akt. Seamon, 2000: 40). Yaşam dünyası ve yerle birlikte ev de insan ve dünya arasında kesin bir ilgi olduğunun göstergesidir. Bu bağ çoğunlukla bilinçsizdir, aslında fenomenolojinin amacı da sözle ifade edilemeyenlerin açıklığa kavuşmasıdır (Seamon, 2003: 41). İnsanın "evde gibi hissetmek" olarak nitelendirdiği his aslında nosyonlarla ele alındığında şöyledir: Ev, niteliğin sürekliliğidir, olumlu bir ahengi vardır, güvenilirlik ve aşinalık ile yabancı ve tekinsiz arasındaki ikilemi oluşturur, özel ilişkilerde uyum sağlar, ev iyileşmek ile ilgilidir (Day, 1995, akt. Seamon, 2003: 41). Yaşam dünyası, yer ve ev kavramları ile insanın dünya ile kudruğu ilişkiyi derinlemesine ele alan Seamon (2003: 36-49) deneyimin -deneyimi özellikle çevre ile bütünleştirmiştir, yaşanan bölge, hane gibi birimler birikimler ile iç içe gelişmektedir- tasarım hatalarına kurban gitmemesi için, sürecin fenomenoloji ile buluşmasını önermektedir:

"Deneyimin önceliğinin karmaşıklığa ya da gelişmenin oranına, iletişimin başarısızlığına ve iktidarın buyurganlığına ya da kendi içinde bir son olarak geometrinin cazibesine kurban edilmemesini sağlamak için; fenomenolojik perspektifin yapılı çevreye sert bir şekilde uygulanmasını ve tasarım sürecinin eleştirel çözümlemesini yapmayı gerektirmektedir. Fenomenoloji özellikle

yaşanan mekânla geometrik mekân, yerin deneyimlenmesi ve yerin etkili bir şekilde dönüştürülmesinde bir araç olarak geometrik simülasyon arasında eleştirel bir fark olduğunu görmeyi gerektirir.” (Seamon, 2003: 48).

İnsan üzerinde etkisi böylesine güçlü olan çevre, erken yaşlardan itibaren bilinçli ya da bilinçsiz olarak kişinin mental ve duygusal gelişimini etkilemektedir. Çocuğun çevresine hâkim olması, güven ve özgürlük duygularının oluşumunu artırır (Nordström ve Björklid, 2007: 390). Özgürlük duygusunu oluşturmanın yolu, mobiliteden geçer. Çocuklar, çevresel bilinci ve aktifliği bu şekilde geliştirirler (Risotto ve Tonucci, 2002: 65-77) ayrıca tanımlanarak keşfedilen boşluk, beden ve ruhun yabancılaşma hissini yok edecek, zamanla aidiyeti doğuracaktır. Mekâna ait hissetmek, benimsemek ve özümsemek, subjektif fiziksel deneyimle mümkündür.

“Çocuk merak ederek öğrendiği şeyleri birbiriyle ilişki içine sokmak zorunluğunu hisseder. Doğuştan getirdiği yazılım ona, “Öğrendiğin şeyler arasında ilişki kur,” demektir. Yaşam deneyimleri ve ilişki kurduğu şeylerin sayısı arttıkça içsel yazılımı ona, “Üst düzey ilişkiler kur, kapsayıcı bütünsel sistemler geliştir,” der. Böylece zaman içinde sadece ‘ev’ değil, ‘komşu’, ‘mahalle’, ‘semt’, ‘kasaba’, ‘kent’ ve ‘bölge’ gibi bilişsel birimler oluşturur” (Cüceloğlu, 2016: 16)

Çocuklar bu birimleri ne kadar deneyimleyebiliyorlarsa üst kapasiteleri de o denli gelişmektedir. Yani çocuklar için etraflarında bakıp gördükleri sadece kasaba ya da kent değil, sistemlerine katkıda bulunacak olan fenomenlerdir.

Roger Hart (1979: 11), çevreyi mikro ölçekte deneyimleyen çocukların –ağaçtan evler yapmak, kum ve kir ile bütünleşme gibi- daha geniş çevreye anlam ve düzen atfedebilme konusunda fiziksel kavrayışlarının ötesine geçme arzusu verdiğini söylemektedir. Bir çocuk için maddi değerlerle oluşturulmuş yargılardan bağımsız, fiziksel ve düşünsel dünya esastır. Çocuklar, çevreleri ile ilişki kurarken, özgür olmalıdırlar çünkü doğaları gereği sürprizli ve spontan durumlardan daha fazla etkilenmektedirler. Programlanmak çocukların bir süre sonra yaratıcılıklarının körelmesine sebep olur. Bu yüzden çocukların mental hafızalarını ve gelişimlerini olumlu yönde etkilemek için yapabilecekleri en basit eylemi yapmaları gerekir; sokağa çıkıp koşmak gibi. Prematüre doğan insanın doğuma ulaştığı çocukluk dönemine “sosyal rahim” denmektedir (Dündaralp, 2014: 60). Sosyal rahim süreci toplumların, şehirlerin geleceklerini belirlemektedir.

Çocuk, psikolojik ve nörolojik alanda 20. Yüzyıl başlarından itibaren araştırılmaya başlansa da çocuğun çevre ile kurduğu ilişkinin önemi 20. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Çocuğun habitatıyla özgürce etkileşim halinde olması, özgüven kazanmasında aktif rol oynamıştır.

“Mükemmel sanat doğaya döner.”

Immanuel Kant

Doğa ile insan sürekli bir etkileşim içerisindedir. İnsanın fiziksel ve zihinsel yaşamının doğa ile bağlantılı olduğunu söylemek basitçe doğanın kendisine bağlı olduğu anlamına gelir, çünkü insan doğanın bir parçasıdır, hatta Marx, doğanın insanın inorganik bedeni olduğunu düşünmektedir (Lefebvre, 1947/1991: 60).

Çocuk Hakları Bildirisi'nin 29. kısım 1. maddesinde¹⁴ çocuğun doğal çevreye saygısının geliştirilmesi göz önünde bulundurulmuştur. Bu madde çocuk ile doğal çevrenin arasındaki ilişkinin kopmaması için ebeveynlerin ve yakınlarının üzerinde bir sorumluluk oluşturmaktadır. Çünkü çocuklar artık kentlerde doğal yaşamdan uzak yaşamaya başlamışlardır.

North Carolina Üniversitesi'nde peyzaj mimarlığı profesörü olan Robin Moore, İngiltere'de çocuklar için ayrılan doğal oyun alanlarının son on beş yıl içerisindeki küçülme grafiğini çıkarmıştır (Louv, 2005). Tüm dünyada çocukların doğa ile etkileşiminin azaldığı görülmektedir. Yapılan bir araştırmada bir önceki kuşak %71 dışarda oyun oynuyorken, bugünün kuşağının %26'sı dışarıda oynamaktadır, ilginç olan, yapılan araştırma kırsal ve kentsel alanlarda büyük bir fark olmadığını göstermektedir (Louv, 2005). Kırsalda ve kentlerde yaşayan çocukların kamusal alan ve yerel çevreyi kullanımı araştıran Smith ve Barker (2001), 400'den fazla çocukla görüşmüştür. Sonuçlar ortaya koymuştur ki, kırsalda yaşayan çocukların oyun için daha geniş kamusal alana erişiminin olmadığıdır. Kırsal bölgelerin çocuklara sınırlı kullanım ve yerel denetim eksiklikleri sebebiyle açık hava deneyimleri için yeterli fırsatı sunmadığı keşfedilmiştir.

¹⁴ Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989, <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>, [Erişim 20 Şubat 2019].

Kyyta da araştırmasında (2003) kırsalın çocuk için güzel ortamlar sunduğunu, ancak Finlandiya’da bulunan kentsel ortamların da eřit derecede çocuk dostu olabileceğini elde etmiştir. Bu yzden kırsal alanlarda çocuklar için özel olarak tasarlanmış pek çok tesisin bulunmayışı, imkân erişimini dűřürmekte ve çocuk dostu yaklaşımından uzaklaşmaktadır. Bu yzden her kırsal bűlge çocuklara uygun olarak algılanmamalıdır.

“Çevresel hafızanın konusu, bizi çevreleyen fiziki dűnyanın bűtűn parçalarıyla ilgilidir: hayvanın, sebzenin ve mineralin dođal dűnyası ve insan yapıtının yerleřik dűnyası. Kapsamı alğının üç boyutunu kapsamaktadır: bireysel nesnelere; ev, řehir ve bűlge gibi ayarlar ve dűnya için küresel ruh halleri veya hisler. Bu üç boyut nesnelere, ayarlar ve ruh halleri – üzerinde çalıřma için izole edilebilir, ancak yařam deneyimlerinde ayrılmaz bir bűtűndürler.” (Chawla, 2002: 1)

Chawla’nın yukarıdaki ifadesi, nesnelere, ayarlar ve ruh halleri sınıflandırması; insan doğası ile çevrenin iř birliğini gösterir niteliktedir. Ev, şehir ve bűlge ayarlar olarak belirtilmiştir, sezgiler ve eşyalarla birleşerek insanın üç boyutunu oluştururlar. Bu kavramlar teorik ayrışmaya ağıkken, pratikte birlikte hareket ederler.

2013-2014 yıllarında TEMA Vakfı’nın İSTKA desteğiyle 2.500 çocukla gerçekteşirdiği Doğa Çocuk İlişkisi Araştırması’nın bazı sonuçlarına göre bazı sonuçlar aşağıdaki gibidir:

15

%62’si kendini bahçede ya da doğada daha mutlu hissetmektedir.

%72’si yaşadığı yerde hayvan ve bitkiler olsaydı daha mutlu olacağını belirtmektedir.

%78’i yakınlarında bahçe olmasını talep etmektedir.

%76’sı doğaya ve doğada yaşayan canlılara karşı sorumluluk hissetmektedir.

%69’u boş zamanlarında en çok televizyon izlemektedir (Okul öncesi).

%66’sı boş zamanlarında en çok televizyon izlemektedir (İlkokul-ortaokul-lise).

¹⁵ TEMA, http://www.tema.org.tr/web_14966-

2_1/entitfocus.aspx?primary_id=1109&target=categorial1&type=2&detail=single, [Erişim Mayıs 2019].

%62'si sosyal medya kullanmaktadır (İlkokul-ortaokul-lise).

%60'ı doğa yürüyüşü yapmamaktadır.

TEMA Vakfı'nın yapmış olduğu bu anket çalışması, çocuk ve doğa ilişkisi hakkında oldukça besleyicidir. Sonuçları çocukların doğa ile olan etkileşimlerinin bir hayli kısıtlandığını göstermektedir. Doğa ve çevre ile iletişimin az olması, bulunulan ortam, muhtle bağ kurulmasının da önüne geçecektir. Turgut Cansever "içinde yaşadığımız çevreyi ancak yürüyerek algılayabiliriz" demiştir. TEMA Vakfı'nın yaptığı çalışma çocuk ve çevre etkileşimi konusunda negatif sonuçlar ortaya çıkarsa da çocukların hala dışarı çıkmaya gönüllü olduklarını belirtmiştir. Araştırmaya göre katılımcıların %81'i eğer fırsat olursa doğada vakit geçirmeyi tercih etmekte ve internete girmemektedir.

Londra'da bulunan Çocuk Derneği (Children's Society) tarafından yapılan bir başka çalışma, 7 ile 16 yaş arasındaki çocukların üçte ikisinin her gün dışarda oynamayı sevdiğini açıklamaktadır, ancak %80'i bu durum için etraftan azar işittiklerini ve üçte birinin de bu yüzden dışarıda oyun haklarının engellendiğini belirtmektedir.¹⁶

Çocukların doğa ile kopan bağlarının nedeni araştırılmaya başlansa da kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Kentucky Eyalet Üniversitesi'nde çevre psikolojisi profesörü olan ve çocukların doğal yaşam deneyimlerini sonuna kadar savunan Louise Chawla, bu konuda coğrafi ya da sınıfsal bir ayırım yapmanın mümkün olmadığını çünkü uzun yıllara yayılan çalışmalarının olmadığını dile getirmektedir. "Otuz, kırk sene önce insanlar bu sorular üzerinde düşünmüyordu bile." demektedir (Louv, 2005).

Doğanın çocuklar için en cazip yönlerinden birisi sürprizlerle dolu olmasıdır, çocuklar bu heyecan tarafından beslendikleri kadar eğitilirler de. Doğanın keşiflere açık bir alan olması çocuklar için cazip bir yöndür. Çocuklar genellikle ebeveynlerinin kontrolü dışındaki yerleri tercih etmekteydiler (Moore, 1986) çünkü kendileri için yarattıkları gizli mekânlar, kendilerine bir dünya kurdukları alanlar vardır, doğa da bu kendi başına binlerce seçenek sunan uçsuz bucaksız bir alandır onlar için. Tehlikeli olduğu yerler de vardır ancak bu durum

¹⁶ The Children's Society, *Grumpy Grown Ups*, [Grumpy_Grown_Ups_report.pdf](http://www.thechildrenssociety.org.uk/pdfs/view/), 2003, [Erişim Aralık 2020].

çocuklar için bir öğreti alanı yaratmaktadır. Risk almak ve becerilerini test etmek, çocukların etkinliklerinin ayrılmaz bir parçasıdır (Hart, 1979: 13).

Son zamanlarda yapılan çalışmalara göre çocuklar doğayla ve çevreyle etkili bir iletişim kuramamaktadır. *Sosyal rahim* olarak adlandırılan bu dönemde, *doğa yoksunluğu*¹⁷ çocuklar üzerinde ciddi hasarlar bırakmaktadır. *Doğa yoksunluğunu* büyüme çağındaki çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerine ket vurmaktadır (Louv, 2005: 13).

2.4. ÇOCUK VE OYUN

“Bir çocuk vardı, her gün evden çıkar,

Ve ilk gördüğü şey neyse ona dönüşürdü.

*O şey onun parçası olurdu; gün boyunca ya da günün bir kısmında ya da yıllarca ya da uzun yıl döngüleri boyunca”*¹⁸

Walt Wittman

Oyun, çocukluk ve ergenlik gelişimi sürecinde tüm alanlar için temeli oluşturmaktadır; fiziksel, entelektüel, sosyal ve duygusal (Hart, 2002: 135-148). Ayrıca oyun oynamak, çocuğun kendini ifade etme ve iletişim kurma aracıdır. Aynı zamanda hakkıdır. Bağlanma ihtiyacı ile doğan bebek, birkaç sene sonra bağımsızlaşma ihtiyacı duyar. Yetişkin bir yaşamın fragmanı, çocuğun sokak deneyimi olabilir (Ağaoğlu, 2018). Araştırmalar çocukların çizdiği ideal yuva resimlerinde temel ihtiyaçlarının haricinde ‘oyun oynama’ aktivitesinin de öne çıktığını göstermiştir (Barbey 1974; Koç 1999; akt. Boğaç vd., 2017). Bu yüzden çocukların günlük yaşamlarını sürdürdükleri konutun, fiziksel özelliklerinin

¹⁷ Richard Louv tarafından, *Doğadaki Son Çocuk* adlı kitabında *doğa yoksunluğu sendromu* olarak geliştirilmiştir.

¹⁸ Richard Louv, *Doğadaki Son Çocuk* kitabını, Walt Whitman’ın bu şiiriyle açar.

yanında oyun eylemini gerçekleştirdiği yakın çevresinin tasarımı da çocukların sağlıklı gelişimi için önemlidir (Boğaç vd., 2017: 39).

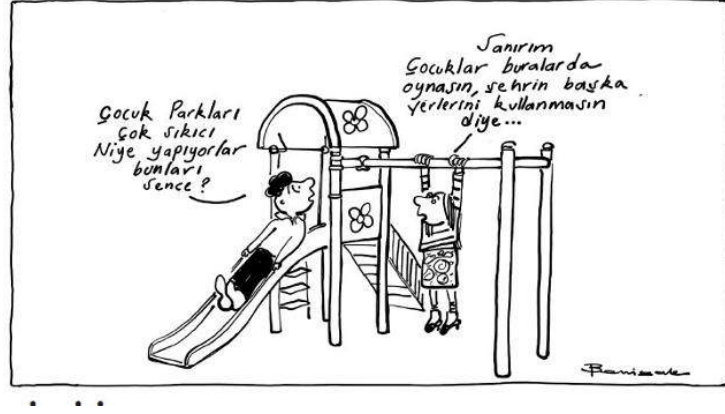
Çocuklar açık havada oyun oynarken, çevre için bir fikir oluşturarak, yaratıcı oyuna katılarak, inisiyatif geliştirerek, nesnelerin özelliklerini araştırarak, temel akademik kavramları anlayarak, görev tamamlayarak duygusal ve fiziksel olarak gelişirler (Kosanke ve Warner, 1990; Guddemi ve Eriksen, 1992; Singer ve Singer, 2000; akt. Clements, 2004).

Çocuklar açık hava oyun etkinlikleri aracılığıyla, sosyal yeterlilik, problem çözme, yaratıcı düşünme ve güvenlik becerileri gibi yetişkin yaşamı için gerekli olan bazı davranışları edinirler (Moore ve Wong, 1997). Çoğu ebeveyn ve eğitimci, açık havada oyunun çocuğun sağlıklı gelişiminin doğal ve kritik bir parçası olduğu konusunda hemfikirdir (Clements, 2004: 68).

Oyun olanaklarının tasarım hedefleri arasında öncelikle doğaya yer verilmesi gerekmektedir. Hendekler, ağaçlar, kayalar, su vb. elemanlar oyun deneyimlerini genişletmektedir. Karmaşıklık, doku ve mevsimsellik, zenginlik yaratarak tüm özellikleri harekete geçirmektedir. Duyular doğa ile uygulamalı bağlantılar kurmaktadır. Ayrıca çok çeşitli oyun olanakları sağlamak da çok önemlidir. Ekipmana bağlı oyunlardan ziyade (sallanma, tırmanma, kayma, dönme) yaratıcı, permormatif ve dramatik oyunlara da ağırlık verilmelidir (Gill, 2017).

Oyun ögesi, materyallerle ilişki içerisindedir. Bu materyaller ne kadar az yönlendirici ve doğal olursa, çocuğun hayal gücüne o kadar etki etmektedir. Ömer Kanıpak, düşünülmeden inşa edilmiş parkların, çocukların yaratıcılıklarını öldüren, hayal güçlerini dizginleyen *katil parklar* olduğunu dile getirmiştir (Kanıpak, 2014).

Aldo van Eyck'in tasarımları düşük bütçeli ancak çocuklardaki birkaç mekanizmanın aynı anda çalışmasını sağlayabildiği için başarılı kabul edilmiştir ve hala adından söz ettirmektedir.

Şekil 9. Behiç Ak, Kim Kime Dum Duma, Cumhuriyet, Haziran 2018¹⁹

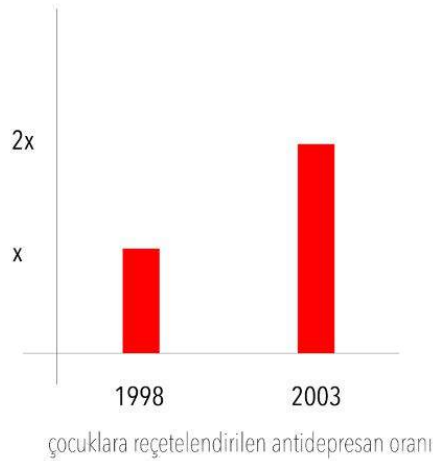
Çocuk oyun alanları geleneksel çocuk oyun alanları, çağdaş çocuk oyun alanları, macera oyun alanları ve özel öğrenme alanları olarak farklılaşmaktadır (Tandoğan, 2014). Geleneksel çocuk oyun alanları, katalogdan seçilerek inşa edilmekte ve genelde tek bir kullanıma cevap vermektedir, ayrıca standart malzemeler ile oluşturulmaktadır Chamberlin, 1998). Çağdaş oyun alanları ise 1950'lerde geleneksel çocuk oyun alanlarına alternatif olarak ortaya çıkan oyun elemanlarının alışılmamış form, doku ve renklere sahip oldukları, estetiğe daha çok önem verilmiş oyun alanlarıdır. (Aydemir vd., 2004, akt. Tandoğan, 2014). Çocuk parkları ile ilgili araştırmalar çağdaş çocuk oyun alanlarının eğitsel açıdan daha değerli olduğunu göstermektedir. Çağdaş çocuk oyun alanlarında ortaya konan yaratıcılık seviyesi geleneksel oyun alanlarından %60 daha fazladır (Tandoğan, 2014). Cosco ve Moore, çalışmalarında sinerjik etkiden bahsederler. Sinerjik etki, çeşitlilik, malzeme, mekânsal düzenleme veya sağlayabilirliğin anahtarı olan yerleşimi, tasarım ile ele alarak, aktivite çekiciliğini arttırmak, çocukların ilgilerini korumak ve böylece motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirmeyi amaçlar. Dolayısıyla tasarım, sağlayabilirliğin işlevselliğini desteklemekte ve ona bir kurgu yüklemektedir.

Yapılan çalışmalar sadece oyun alanlarının yetersizliğinin değil teknoloji kullanımının da çocukların açık hava etkinliklerinden uzaklaştıklarını göstermektedir ve bu durum çocuğun açık alanda oyundan zevk alması için onu teşvik etmenin yollarının araştırılmasını doğurmuştur (Clements, 2004: 68).

¹⁹ Behiç Ak, Kentin Karikatüristi olarak anılmaktadır ve kent ile ilgili güncel meselelere eleştirel bir dille yaklaşmaktadır.

Clements'in (2004) Amerika'da 830 anne üzerinde yaptığı ankette, annenin oyun deneyimleri ile çocuğunkiyle karşılaştırılmıştır. Çıkan sonuç annelerin çocuklarından çok daha fazla açık alan etkinliklerinde bulduklarını göstermektedir. Bunda etkili olan başlıca sebepler, televizyon, dijital medya bağımlılığı, suç oranları ve güvenlik endişeleridir.

Bugünün çocukları bir önceki nesilden daha pasif ve hareketsiz bir yaşam sürmektedirler (Evans, 1995: 3; Bodrova ve Leong, 2003: 10). Maryland Üniversitesi'nde hareketbilim profesörü olan Jane Clark'ın *kutulanmış çocuklar* deyimi, güncel çocuk hareket alanını özetlemektedir. Mama sandalyeleri ve pusetler derken çocuklar her daim kontrollü bir alanın içerisinde durmaktadırlar. Lancet adlı tıp dergisinde yayımlanan bir makalede, çocukların günde ortalama 20 dakika aktif hareket ettiği ortaya koyulmuştur (Louv, 2005). Çocukların oyundan, doğadan ve çevreden kopmasının birçok dezavantajı vardır: dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, D vitamini eksikliği, obezite, kasların yeterli gelişmemesi, duruş bozuklukları, ince ve kaba motor gelişimi eksikliği gibi. Ancak daha önemli ve endişelendirici olan ruhsal duygu durum bozukluklarıdır; yani depresyon. 2003'de *Psychiatric Services* dergisinde yayınlanan araştırma (Tablo 2) son 5 sene içerisinde çocuklara verilen reçeteli antidepresanın iki katına çıktığını göstermektedir (Louv, 2005).

Tablo 2. Son 5 senede çocuklar için reçetelendirilen antidepresan oranı, *Psychiatric Services*, 2003.

Gençler kendilerine sunulan dünyaya karşı kinlerini yıkıcı eylemler ile göstermektedirler, kendilerine zarar verme, alkol, uyuşturucu, hatta intihara kadar varan durumlar söz konusudur. Japonya'da ortaya çıkan "hikikomori" sendromu da bunlardan biridir. 14-30 yaş

arası, birçoğu erkek olan yaklaşık bir milyon çocuk ve genç, odalarında kapalı bir şekilde yaşamaktadırlar, aileleri tarafından yemekleri odalarına kadar servis edilmektedir, odalarından hiç çıkmadan, okumadan, çalışmadan, tüm vakitlerini dijital ortamda geçirerek bir hayat sürmektedirler, gerçeği reddedip sanalı tercih etmişlerdir (Tonucci, 2015: 286).

Francesco Tonucci (2015: 288), genç yaşta görülen intiharların, gençlikten kaynaklanan problem ve psikolojik rahatsızlıklardan çok çocuk yaşta verilen yanlış eğitimden köklendiğini düşünmektedir.

Doğadan uzaklaştıkça çocuklar oyundan uzaklaştığı kadar sağlıktan da uzaklaşmaktadırlar. Bir başka konu olan hava kirliliği çocuklarda büyüklere göre daha ciddi bir problemdir, çünkü daha sık nefes aldıkları için vücut ağırlığı birimi başına daha fazla hava solumaktadırlar, yetişkinlere göre dışarıda daha aktiftirler, kurşun gibi birçok kirletici ağırdır ve yere yakın yerleşirler, çocuklar daha küçük oldukları için bu kirletici maddelere daha yakındırlar, dahası oyun sırasında bu maddelerin yerleştiği yerlere daha fazla dokunmaktadırlar ve kire daha fazla maruz kalmaktadırlar, ayrıca çocuklar özellikle hareketliken ağızlarından nefes aldıkları için hava filtrelenmeden vücuda girmekte ve daha tahrip edici olabilmektedir (Churchman, 2003: 103).

Parklar, sokak köşeleri, oyun alanları, futbol sahaları, kaldırımlar, çimenler, ağaçlar ve yamaçlar çocukların tanışması ve oynaması, ebeveynlerinden bağımsız olarak kendilerine bir dünya kurmaları ve çevrelerindeki doğal ve yapılı çevreyi keşfetmeleri için alan sağlar. İyi bir kamusal alana erişim, egzersiz ve temiz hava alma fırsatları sağlayarak çocukların sağlıklı kalmalarına ve obezite sorunlarının üstesinden gelmelerine yardımcı olmaktadır (CABE, 2015: 5).

Çocuklar ihtiyaçları kentlerde planlama ve tasarımda en az dikkate alınanlardır (Churchman, 2003: 99) çünkü kentler genelde yetişkinler tarafından, yetişkinler için tasarlanmış dünyalardır (Barnard, 1980; Simpson, 1997; akt. Alpan, 2015: 208).

“Tüm büyük kentlerde bir insanlık bunalımı yaşanıyor ve etkileri ülkenin her yanına yayılıyor. Artık kent, insanları barındırmak, hem de iyi bir şekilde barındırmak işlevini yerine getiremiyor.”²⁰

Lefebvre kentin (*urban*) bir araya getiren bir fenomen olduğunu belirtir ancak kent bunu yaparken bileşenlerini üzerine düşünülmüş bir tarzda değiştirmektedir (Lefebvre, 2003). Yani kent bir sosyalleşme alanıyken aynı zamanda bir değişim merkezidir.

FIND THE CITIZEN

Şekil 10. Frank Lloyd Wright, *Vatandaşı Bul*, 1932.²¹

²⁰ Dücane Cündioğlu'nun *Mimarlık ve Felsefe* adlı kitabında aktardığı gibi Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi'nde (CIAM) bağlı ulusal grupların çabalarıyla dünyada 33 kent incelenir ve yukarıda alıntılanan Atina Tüzüğü'nün 71. Maddesine karar kılınır. Kentin bu işlevsizliğinin ardında yatan neden, CIAM'a göre özel girişimlerin üstünlük kazanmasıdır. Cündioğlu bu söylemi çok kibar bulur. Devamında, “Kentler insanlık dışıdır ve birkaç kişinin özel çıkarı uğruna çok sayıda insan acı çekmektedir” denmektedir. Cündioğlu bu satırların Türkiye'nin bugününe işaret ettiğini söyler. Türkiye'de yaklaşık 90 sene önce modern tasarım problemleri ya da hesap sorulacak bir özel girişim zümresi bulunmamaktaydı (Cündioğlu, 2012). Bu yüzden, 2000 sonrası Türkiye, dünya kentlerinin 1930'larda yaşadığı uyanışı yeni yaşamaya başlamıştır. CIAM, özel çıkarların acımasız şiddetinin arkasındaki gücün ekonomik sebepler olduğu kadar, güçsüz toplum dayanışması ve zayıf idari denetim olduğunu belirtir (Cündioğlu, 2012).

²¹ Frank Lloyd Wright, *The Disappearing City*'de Broadacre adlı ütopyik şehir planını tanıtırken bu görsele yer vermiştir. Kentte artık insanların yer bulamadığını, kent-kır ayrımının giderek arttığını belirtmiş, bu adaletsizliğe bir çözüm önerisi getirmek için yeni bir plan tasarlamıştır.

“Şehir, her türden ve sınıftan insanın – her ne kadar gönülsüzce ve agonistik bir biçimde de olsa– yan yana gelerek durmadan değişen, gelip geçici, ama yine de müşterek bir yaşantıyı ürettiği bir mekândır”²²

Bu üretim mekânları düşünüldüğünde akla ilk önce insan ilişkileri, esnaf ve oynayan çocuklar gelir. Mahalle kültürü kavramı daha tanıdık ve güvenilir bir bölge tanımlar. Bölgenin yüksek nüfusa sahip olmaması, sağlıklı komşuluk ilişkileri oluşturmakta, bu durum da toplumda daha güvenilir bir ortam yaratarak, suç oranlarının düşmesini sağlamaktadır. Lynch, kentleri farklılaştıran özelliklerin kimliği oluşturduğunu söylemiştir, buradaki kimlik ise en basit anlamıyla bir yerin “hissi”dir (1981: 131). İnsanlar böylelikle yaşadıkları semti tanırlar, güvenirlere ve benimserler, “Kadıköylüyüm, Adalıyım, Cihangirliyim” gibi ifadeler kişilerin kimlik tanımları arasında yer alır ve yaşadıkları bölgenin özelliklerine atıf yapar.

“Modern olmak, bizlere serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eden; ama bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda bulmaktır kendimizi.” (Berman, 2016: 27)

²³

Bellek çalışmalarında Emile Durkheim’in izinden giden Maurice Halbwachs (Ricoeur, 2004: 120), bireysel düşüncenin bir grubun içindeki karşılığını bulmadıkça, anlaşılamayacağını düşünmekte ve kişisel belleğin, kolektif belleği oluşturan bir bakış açısı olduğunu iddia etmektedir (Halbwachs, 1992: 53). Ayrıca Halbwachs, belleğin verili değil, sosyal olarak inşa edilen bir nosyon olduğuna inanmaktadır (Halbwachs, 1992: 22). Lefebvre’in (2012) mekânı anlamak için yarattığı üçlü kurgu da bireysel ve kolektif yaklaşım arasında bir bağ kurmaktadır. Bunlar sırasıyla mimarlar ve plancılar tarafından soyut olarak tasarlanan mekân temsilleri, semboller ve anlamlar üzerinden yaşanan temsil mekanları ve gündelik yaşam içerisinde algılanan mekânsal pratiktir (Lefebvre, 1974/2012: 38). Toplum ve mekân arasında sürekliliği sağlayan bu kuramsal üçleme, kentin ve kamusal alanın, dolayısıyla kent belleğinin sosyal bir üretim olarak kavranmasını sağlar. Bu söylemlerden hafızanın toplumsal yapı ve kültür ile iç içe olduğunu çıkarımı yapılabilir. Qi Wang araştırmalarında Halbwachs’un fikirlerini destekleyecek bulgular elde etmiştir, farklı kültürlerin hafızalarının kayıt alma işlemine başlama yaşlarının farklı olduğunu bulmuştur

²² Şehir, orijinal metinde *city* olarak anılmaktadır. David Harvey, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, ss. 117.

²³ Çeviri Ümit Altuğ ve Bülent Peker’e aittir.

(Wang, 2007: 662). Dolayısıyla bireysel belleğin toplumsal bellek ile birlikte çalıştığı desteklenmiştir. Bireysel anımsamaların kolektif belleği oluşturduğu ve kişisel anımsamaların toplumsal hafızaya bir bakış açısı niteliği taşıdığı düşünüldüğünde (Halbwachs, 1992: 53; Ricoeur, 2012:143; Russel, 2006: 796; Schudson, 1997: 346; Connerton, 1999: 60) kent belleğinin oluşumunda, bireysel katkıların önemi ortaya çıkacaktır. Kentin fiziksel çevresinde yapılan değişiklikler, bireysel deneyimlerin farklılaşmasına, bu durum da kentsel belleğin değişimine yol açacaktır (Ringas vd., 2011: 326). Rossi, kent donatılarının doğrudan kent kimliğini bizzat oluşturduğunu iddia etmektedir ve bu iddiasını Locus kavramı ile desteklemektedir. Locus, bir ortam ve yapılar arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi anlatır (Rossi, 1982: 130).

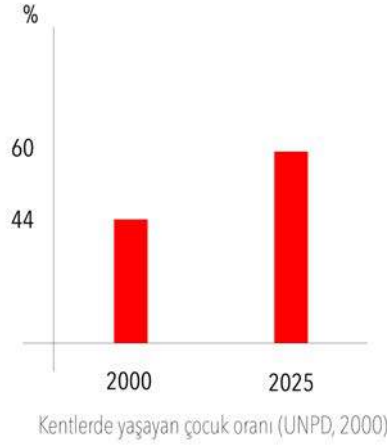
Kent, kolektif belleğin oluştuğu fiziksel düzlemdir (Russel, 2006: 795). Bireysel deneyimler görüşleri, görüşler bir değer kümesi ile kentin özdeşliğini oluşturur, akabinde yapılan idealleştirme kentin kimliğinin belirlenmesini sağlar (Ünlü, 2017).

“Kolektif olarak kentlerimizi üretirken, kolektif olarak kendimizi de üretiriz.”

David Harvey (2008, c. 2002: 196)

Nora, belleğin mekâna kaydolduğunu, değişime uğrasa da fiziksel olan ile kurgusal olanın birbirine tutunması ile kolektif hafızanın varlığını sürdürdüğünü ele alır (Nora, 2006). Kökten kazıyarak sıfırdan inşa etmeyi hedefleyen kentsel dönüşüm projeleri haricinde, kent ufak değişiklikleri kendisine dahil ederek, devinim göstermeye devam edecektir.

UNPD'ye göre (United Nations Population Division) göre 15 yaş altı çocukların %44'ü kentlerde yaşamaktadır (Tablo 3) ve bu oranın 2025'te %60'a yükselmesi öngörülmektedir (Tandoğan, 2014). Bu değerler göstermektedir ki tüm dünya kentleri, çocuklar için önlemler almalı, planlar yapmalı ve harekete geçmelidir. Çünkü kentlerin çocuklara etkisi oyun ve çevre deneyimi hakkını kaybetmeleri ile başlamış, akabinde araç trafiği ve yabancılaşma sebebiyle güvenlik probleminin ortaya çıkışı, takiben özgürlüklerinin kaybolması şeklinde ilerlemiştir.

Tablo 3. Kentlerde yaşayan çocuk oranı ve 2025 için tahmini rakamlar

Sosyal çevre açısından bakıldığında birçok gelişmiş ülkede aile büyüklüğü ve hane halkı yapısı değişmiştir. Artık aileler daha küçüktür, her iki ebeveynin de çalışıyor olma olasılığı yüksektir, bazı yerlerde yaşam standardı yükselmiştir ve bu nedenle çocuklar daha fazla eşyaya sahip olabilmektedir ancak pek çok ülkede çocuklara yönelik şiddet düzeyi ve fiili tehlikeler artmıştır, bu da çocuklara tanınan özgürlük ve bağımsızlık derecesini doğrudan etkilemiştir (Churchman, 2003: 102). Ailelerin koruyucu tavırları sokaklardaki çocuk nüfusunda azalmaya yol açmıştır. Yetkililer çocukların ya da ailelerin endişelerini ve korkularını gidermek ve iş birliği yapmak yerine, çocukları özel oyun alanlarına ayırarak ve şehirden izole ederek çözümlenmeye çalışmıştır. Halka açık oyun alanları iki ana neden ötürü çok önemlidir; ilki tüm çocukların tam gelişimleri için oyun fırsatlarına ihtiyacı vardır, ikincisi kamusal ayanda oyun sivil toplumun inşası için çok önemlidir (Hart, 2002: 135-148).

David Harvey, *Asi Şehirler*'de kentteki sokakların trafik tarafından domine edilmesini ve bunun sonucunda sokakların artık ortak alan sayılamayacağına yer vermektedir:

“Trafikten tıkanan sokaklar bu kamusal mekânı sürücüler için neredeyse kullanılamaz hale getirir (yayalar ve eylemcilerden bahsetmiyoruz bile). Belli bir noktada bu durum, kullanımı kısıtlamak ve böylelikle daha verimli işleyişi sağlamak amacıyla aşırı yoğunluğun ve kullanımın ücretlendirilmesine varır. Böyle bir sokak ortak alan sayılmaz. Oysa arabanın henüz sahneye çıkmadığı dönemde sokaklar birer ortak alandı – halkın kaynaştığı, çocukların oyun oynadığı bir yer (çocukken hiç durmadan sokakta oynadığımız günleri hatırlamak için yaşım müsait). Fakat bu ortak alan yok edildi ve yerini

otomobilin egemenliğindeki bir kamusal alan aldı. Bu durum belediyeleri, “daha uygar” bir ortak geçmişin bazı unsurlarını geri getirmek amacıyla yaya bölgeleri, kaldırım boyunca dizilen kafeler, bisiklet yolları, çocukların oynaması için cep parkları vb. düzenlemeye itti.” (Harvey, 2013: 126)

Colin Ward (1978: 15), *The Child and the City* kitabında Richard Holloway’in sokak çocukları hakkında düşüncelerinin altını çizer: Sokak çocukları sefil bir hayat yaşasalar da yaşadıkları dünya hakkında oldukça realistlerdir çünkü sokağı deneyimleme imkânına sahiplerdir. Holloway, olumsuz olarak yorumlanan bir durumun, sokak deneyimi ile olumlu bir deneyime dönüşünü vurgulamıştır. Sokak çocuklarının ebeveynsizlikleri onlara özgür çevre deneyimi ve serbest dolaşım hakkı, buldukları habitata katılma şansını vermektedir. Bu özgürlükler sosyo ekonomik düzeyde farklılaşabildiği gibi, coğrafyalarda da çeşitlenmektedir. Kuzey ülkelerinde çocuğa toplumda korumacı davranılmaktadır, buna karşılık güneydeki çocukların Batılılara göre daha özgür oldukları yapılan araştırmalarda kanıtlanmıştır, çocuklar kendi zaman ve mekânsal özgürlüklerini yönetebilmektedir (Uysal, 2015: 46-61).

Bertrand Russell (1969: 52), *Eğitim ve Toplum Düzeni* kitabında yoksul kentli çocukların evde giderilemeyecek 7 fiziksel ve psikolojik ihtiyacından bahseder.

1. Işık ve hava
2. Uygun besin
3. Koşup oynayacak yer (çok fakir çocuklar bu ihtiyaçlarını sokakta giderir ancak bu diğerlerine yasaktır.)
4. Gürültü
5. Arkadaşlık
6. Anne babanın ilgisinden kurtulmak (yoksul ailelerin çocukları bu anlamda daha şanslıdır çünkü annelerinin sürekli yapacak bir işi olduğundan orta sınıf ailelerin çocukları gibi sürekli gözetlenmezler, dolayısıyla o kadar zarar görmezler)
7. Oyun oynamak için güvenli iç mekân

Russell’ ın 7 ilkesinin 3. ve 6. maddelerinde aile baskısının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini rahatça hissedilebilir. Yoksul ailelerin çocukları çoğu yönden şanssız olsa da kenti deneyimlemede üst kesimden daha şanslıdırlar.

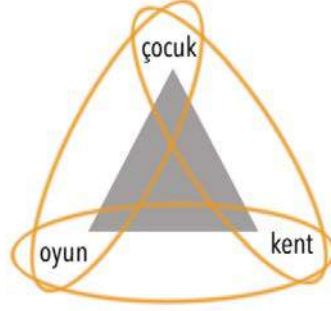
21. yüzyılda kentler büyüdükçe, kalabalıklaştıkça ebeveynlerin çevreye olan güveni azalmıştır. İngiliz araştırmacılar, 1990'da dokuz buçuk yaşındaki bir çocuğun özgürlüğünün, 1971'de 7 yaşında bir çocuğun özgürlüğüne denk geldiğini bulmuşlardır (Louv, 2005). Koruma iç güdülerini ile aileler, çocuklar üzerinde fazla baskı kurabilmektedirler. Trafik, suç, yabancılaşma koruma dürtüsünü harekete geçiren başlıca sebeplerdir. Yabancılaşma, çevrenin yarattığı kontrol mekânizması ve güvenin yok olmasına sebep olmuştur. Bu baskı çocukların serbest dolaşım özgürlüğünü son zamanlarda fazlasıyla engellemektedir. Çocukların ailelerce korunması bir haktır ancak bu hakkın ihlali durumunda koruma kavramının katılıma müdahalede bulunduğu söylenebilir (Barlett, 1999: 1-13).

Ailelerin bu tutumunun aşılmasında kent tasarımı çok önemlidir. Birimlerin kendi içlerinde kendilerine yetebilmeleri, çocukların evlerinden çok uzaklaşmadan ihtiyaçlarını giderebilmeleri özgürlüklerine fayda sağlamaktadır. Mahalle tasarımları ve planlamaları çocuklar ve aileleri üzerinde direkt bir etkiye sahiptir. Çocukların yürüyerek ulaşabilecekleri evlerine yakın nitelikli parklar bulunmalıdır. Ancak tersine İstanbul'da çocukların maruz kaldığı mekânsızlık park metrekarelerine de yansımıştır. Daha küçük, niteliksiz, plansız parklar inşa edilmektedir (Tablo 4). Birçok oyun alanları usulen yerleştirilmiş, çevre ile ilişkisi incelenmemiştir.

yıl	çocuk oyun alanı sayısı	toplam çocuk oyun alanı m ²	toplam çocuk sayısı	çocuk başına düşen m ²
1975	154	206.330	516.975	0.4
1980	230	339.390	561.913	0.3
1985	248	366.130	1.310.332	0.3
1990	191	264.605	1.352.404	0.2
1995	222	204.955	1.574.210	0.1
2000	278	263.805	1.886.299	0.1

Tablo 4. İstanbul'daki çocuk oyun alanı sayısının seneler içerisindeki değişimi (çocuk başına düşen ideal alan 6,5 m²) (Aksoy, 2001: 208)

Kent merkezlerinin yoğunlaşarak çocuklara oyun alanı tanımaması çocuk, kent ve oyun kavramlarının bir arada bulunmasını zorlaştırmıştır. Aşağıdaki üçlü sistemden iki öge seçilirken üçüncü öge dışarıda kalmaktadır.

Şekil 11. Çocuk-Oyun-Kent Diyagramı

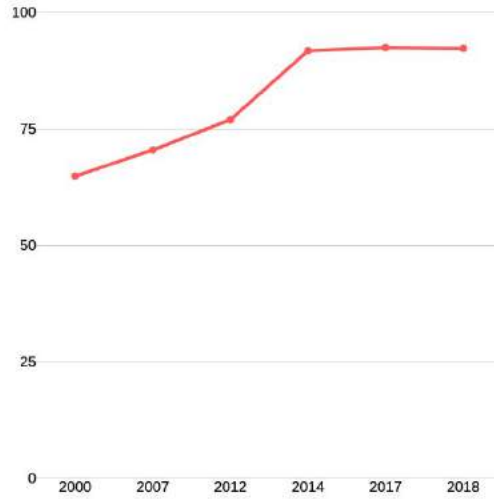
Çocuk ve kent bir aradayken oyundan söz edilememektedir, çocuk ve oyun birlikteken kentte yaşamak mümkün değildir. Yoğunlaşan kentlerin kendi sistemi içinde sorunları çözme arayışı, kentten uzak, kontrollü dolaşım alanları gereksinimini doğurmuştur. Alışveriş merkezleri, kapalı siteler bunlara örnek verilebilir.

“Kent hayatı programlanmış bir zaman ve buna bağlı ‘bölünmüş mekân’ pratiği/deneyimi içeren bir döngü tanımlar. Bu döngü; tanımlı kişisel zamanlar, tanımlı kentsel rotalar, tanımlı mekânlar ve onların arasındaki ilişkiler ile sınırlı. Çocuğun dünyasının talep ettiği programlanmamış, serbest, çağrışım ve etkileşime açık bir zaman-mekân deneyimi yaşaması kent koşullarında çok zor”
(Dündaralp, 2014: 60)

Kent, konut ve insan yoğunluğundan kaynaklı yabancılaşma problemi güvenlik sorununu yaratmaktadır. Ayrıca bu güvenlik sorununu araç trafiği ve kentlerin çoğunlukla yaya trafiği yerine araç trafiğine hizmet edecek biçimde şekillendirilmesi, ailelerin güvenlik kaygılarını arttırmaktadır. Bu kaygılar, ilgi, koruma ve müdahale tepkileriyle birlikte çoğunlukla endişe ve baskı olarak çocukların hayatına nüfuz eder ya da diğer seçenek olarak aileler çocuklarını daha rahat yetiştirebilecekleri yerlere göç ederler.

İstanbul’da da kent merkezinden dışına doğru hareket, özellikle 2000 sonrası çokça görülmüştür. Tolga Bulut, İstanbul Ölçeğinde Kapalı Konut Siteleri adlı araştırmasında, şehrin yoğunluğundan ve karmaşasından kaçanların, özellikle de çocuklu ailelerin kent çeperindeki kapalı siteleri tercih ettiğini belirtmiştir.

TÜİK verilerine göre düzenlenmiş grafikte Türkiye'nin son 18 senedeki kentleşme oranları gösterilmektedir (Tablo 5).²⁴ 2017'de %92,5 ile doruk noktasına ulaşan kentleşme zirveye ulaşmıştır. Ancak 2017'de bir kırılma yaşanmış ve 2018'de bu oran %92,3'e düşmüştür. Bu oranın kente geçim sıkıntısıyla tutunamayan aileler ve çocukları için kentin yaşanılabilir bir yer olmaktan çıktığını düşünen ebeveynler tarafından düşürüldüğü söylenebilir. Yurt dışında da bu oranlar çocuk ve kent ilişkisinin tutarsızlığı sebebiyle son yıllarda değişmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok kentinde aileler, çevrenin çocuk gelişimine uygun olmadığı düşüncesiyle buldukları kentsel çevrelerden ayrılmaktadır (Bıçkı, 2006: 122). Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, çocuklar için, doğal yaşam ve şehir planı üzerine bir şey yapılmamıştır; tüm bunlara yüzyılın başlarında daha çok önem verildiği söylenebilir. Hatta oyun alanların ve bahçelerin gelişen şehir ile aynı oranda büyütülememesi ve planlanamaması, daha evcil, daha düz ve daha sıkıcı yaşam alanları yaratmıştır (Louv, 2005).

Tablo 5. TÜİK verilerine göre düzenlenen Türkiye'deki son 18 yılda kentleşme oranı

2017'de %92,5 ile doruk noktasına ulaşan kentleşme zirveye ulaşmıştır. Ancak 2017'de bir kırılma yaşanmış ve 2018'de bu oran %92,3'e düşmüştür. Bu oranın kente geçim sıkıntısıyla tutunamayan aileler ve çocukları için kentin yaşanılabilir bir yer olmaktan çıktığını düşünen ebeveynler tarafından düşürüldüğü söylenebilir. Yurt dışında da bu oranlar çocuk ve kent

²⁴ <https://www.dw.com/tr/türkiyenin-nüfusu-82-milyonun-üzerinde/a-47320925>, [Erişim Mayıs 2019].

ilişkisinin tutarsızlığı sebebiyle son yıllarda değişmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok kentinde aileler, çevrenin çocuk gelişimine uygun olmadığı düşüncesiyle buldukları kentsel çevrelerden ayrılmaktadır (Bıçk1, 2006).

Ben Breedlove, insanların ve hayvanların bir arada bulunabilmesinin çok büyük bir fırsat olduğunu, Amerika'nın bu konudaki en büyük ekosistemlerinin banliyöleri olduğunu ifade etmiştir (Louv, 2005). Yoğunlaşan kentin, çocuklu aileler için dezavantajlarının ağır basması, 2000'lerin başından itibaren ailelerin şehrin çevresindeki yerleşim alanlarına kaymasına sebep olmuştur.

Çocukların kente eklenmesi, kentsel problemlerin başında gelir ancak İstanbul'da herhangi bir probleme cevap verebilecek mekanizma 2020 başlarında kurulan İPA'ya (İstanbul Planlama Ajansı) kadar bulunmamaktadır. Daha önce belli bir dönem Kadir Topbaş tarafından kurulan Hüseyin Kaptan başkanlığındaki İMP, kent için önemli işler yapsa dahi siyasi engellerle karşılaşmış ve bürokratik bir kazaya kurban giderek kapatılmıştır (Uşaklıgil, 2014: 193-202). Cündioğlu'nun belirttiği zayıf idari yönetim sorunu kent tasarımında İstanbul'un en başlıca problemlerden olmuştur.

2.5. ÇOCUK DOSTU YAKLAŞIMLAR VE GİRİŞİMLER

1959'da Birleşmiş Milletler'e üye ülkeler ilk Çocuk Hakları Bildirgesini tasdik etmişlerdir (Tonucci, 2015: 288). İkinci Dünya Savaşı sonrası kabul edilen ilk belge, daha çok çocukların korunması ve bakımı üzerinedir: çocukların yaşama hakkı, sağlık, bakım, yetiştirilme, eğitim gibi temel ihtiyaçlarının üzerinde durmuştur, çocukların sömürülmesini, askeri alanda kullanılmasını, haklarının tecavüzünü engelleyen ayrıca erişkinlere, çocuklara karşı olan sorumluluklarını unutmamalarına yönelik yapılan ciddi bir uyarı niteliği taşımaktadır (Tonucci, 2015: 288).

1959'daki ilk Çocuk Hakları Bildirisi'nden sonra çocuklar ile ilgili atılan önemli adımlardan birisi, Kevin Lynch'in 1977'de UNESCO sponsorluğunda gerçekleştirdiği projede, çeşitli ülkelerde çocuklarla röportajlar yaparak, onlardan yaşadıkları, çalıştıkları, okudukları, geçtikleri ya da sadece ortalıkta dolaştıkları alanları ve bölgeleri taramalarını ve haritalamalarını istemesidir. Sohbetlerde çocuklar çevrelerinin çeşitli bileşenlerini; odaları,

evleri, sokakları, parkları, oyun alanlarını, okulları, çorak arazileri, şehir merkezlerini anlatmışlar ve hislerini dile getirmişlerdir (Lynch, 1977). Kevin Lynch'in büyümenin evrensellerini keşfetmek istediği bu çalışma, çocuk ve kent çalışmalarının öncülerinden olmuştur ve sonrasında gerçekleştirilen birçok projeye ışık tutmuştur. 2000 sonrası Çocuk Dostu Kent girişimleri ise çocuk ve kent çalışmalarının hızlanmasına vesile olmuş birçok ülkede etkili hareketlerin oluşumunu tetiklemiştir.

Çocuk haklarına dair ikinci sözleşme 1989 yılında New York'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyi Türkiye 1994 yılında imzalamıştır. Bu sözleşme ile çocuklar bir grup olarak değil yurttaş olarak gösterilmektedir (Gökmen, 2013: 821), daha da ötesi gerçek anlamda ilk çocuğun 'özgürleştirilmesi'ne²⁵ dair ilk beyannamedir (Tonucci, 2015: 291).

İkinci sözleşme ise çocuğu doğrudan vatandaş olarak tanımayı gerektirmiştir, yarının değil, bizzat bugünün vatandaşları olarak. Maalesef üzerinden 25 sene geçtikten sonra dahi neredeyse bütün ülkeler tarafından kabul edilmesine rağmen²⁶, çoğu ülke sözleşmenin kapsamına hâkim olamadığı ve yeterli bilince ulaşamadığı için maddeler aktive edilememiştir (Tonucci, 2015).

1996'da İstanbul'da gerçekleşen HABİTAT II'den sonra UNICEF İtalya Floransa'daki Innocenti Araştırma Merkezi'nin bir parçası olarak CFC (Child Friendly Cities), Çocuk Dostu Kentler sekreterliğini kurmuştur (Kingston vd., 2007: 2).

Bir kent çocukla nasıl dost olur? Bir kent çocukla nasıl dostluğunu sürdürür? Horelli çocuk dostu söylemi için yeterli teorik araştırmanın bulunmadığını söylemektedir (Horelli, 2007: 268). Her ne kadar kent çalışmaları varsa da bunlar fiziki koşullar ile ilgilidir, çocukların bir yer ile nasıl dostluk kurduğu, duyguları ve hisleri göz ardı edilmiştir (Severcan, 2015: 149)

Doll'un dostluk için belirttiği üç koşulu şunlardır: karşılıklı sevgi ve saygı, ortak ilgi alanları ve etkinlikler, sorumluluk hissi (Doll, 1996: 165-183). Bu dostluk kurulduğu zaman bireyler

²⁵ Tonucci orijinal metinde *emancipare* kelimesini kullanmaktadır. Özgürleştirme, özerklik verme, özgür bırakma anlamlarına gelmektedir.

²⁶ Çocuk Hakları Sözleşmesi, ABD ve Somali'de kabul edilmemiştir. ABD 18 yaşın altındakilere uygulanan idam cezasını kaldırana dek sözleşmeyi kabul edemeyecektir.

bunu sürdürmek istemektedirler. Mekânsal olarak bu durumun karşılığı şudur: çocuklara zengin çevresel kaynaklar sunan, çocukların gereksinimlerini giderebilen, çocuklarda ortaya çıkabilecek yeni gereksinimlerin giderilmesini sağlayan mekânlar, çocuklar için ilgi odağı olmaya ve çocuklar tarafından dostça algılanmaya devam edecektir (Severcan, 2015)

Suseshina Chatterjee (2005), çocukların hangi ortamlarla dostluk kurduğunu araştırmıştır. Çocuklar kendilerini güvenli, trafiğin, kirliliğin ve suçun olmadığı, tehlikelere kapalı ve fiziksel gereksinimlerini (oyun, sosyalleşme, aktivivite vb.) giderebildikleri çeşitli faaliyetler sunabilen yerlerle dost olma eğilimindedir.

Aşağıda çocuk dostu kentlerden beklenen özellikler ve çocuklara sağlaması gereken haklar belirtilmiştir ancak çocukların çocuk dostu kent ile algıladıkları ve bekledikleri üç ana başlık vardır: güvenlik, yeterli çevresel imkânlar ve temel ihtiyaçlar (Nordström, 2010: 514-528). Eliana Riggio (2002: 45), Çocuk Dostu Kentler hareketinin ortaya çıkışının temelinde dünyada kentlerde yaşayan çocuk nüfusunun çok fazla olması, buna karşın kentlerin çocuk dostu çevrelerden, yönetimlerin ise çocuk dostu bilincinden uzak olmasının yattığını belirtmektedir.

Özellikle 2000'lerden sonra dünyada yaygınlaşmaya başlayan bu akım, dünyadaki şehirleri çocuklar için daha yaşanabilir kılmayı planlamaktadır. 1996'da İtalya Çocuk Dostu Kentler (CFC, Child Friendly Cities) girişimini kurmuş ve şehirlerin karşılaması gereken kriterleri açıklayan bildirimler yayınlamaya çalışmıştır (Kingston vd., 2007: 4). Innocenti Araştırma Merkezi tarafından ilan edilen, Çocuk Dostu Kentlerin sahip olması gereken özellikler şöyledir: ²⁷

1. Çocukların özel ihtiyaçlarına ve endişelerine yanıt veren fiziksel ortamlar, örneğin okul yolunda güvenli geçiş bölgeleri, güvenli oyun alanları, çocuk dostu tuvaletler. Şehirleri daha çok çocuk dostu haline getirmeye yardımcı olan hastaneler, okullar, ulaşım sistemleri, trafik yönetimi, parklar, ortak alan, su temini, atık giderme vb.
2. ÇDK kavramını desteklemek ve çocukların fiziksel çevre ile ilgili gereksinimleri konusunda farkındalık yaratmak için bilgi, iletişim ve sosyal seferberlik sağlamak

²⁷ Innocenti Research Centre, UNICEF, 2003.

3. Çocukları kendi mahallelerini değerlendirme ve iyileştirmeye dahil etme ve onlara yerel karar alma süreçlerinde söz hakkı vermek
4. Çocuklara göre fiziksel çevreler yaratma eylem planları (çocukların katılımıyla olabilir bazıları)
5. Çocukların fiziksel çevrelerini iyileştirmeye odaklanan farklı hedef grupları (karar veren merci, planlamacılar, okul öğretmenleri, ebeveynler, çocuklar vb.) için eğitim paketleri ve metodoloji
6. Çocukların ihtiyaçlarını ve görüşlerini dikkate alan kanunlar, kurallar, düzenlemeler ve planlama normları
7. Çocuk haklarına odaklanan belediye düzeyindeki kurumlar (özel bir çocuk birimi veya belediye içinde bir çocuk ombudsmanı gibi)
8. Çevre kalitesinin çocuklara uygunluğunu değerlendirmek üzere izleme sistemleri
9. Belediye veya topluluk eylemlerinin çocuklar üzerindeki etkilerini değerlendirmek için planlama ve etki göstergeleri

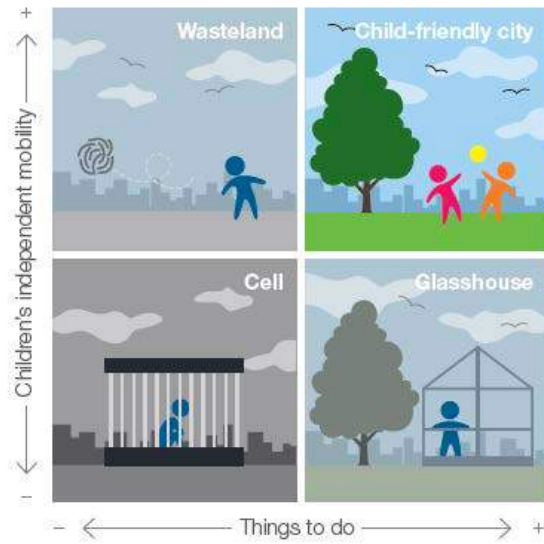
Araştırmacılar bu gerekliliklerin ötesinde çocuk dostu kent nasıl olmalı tartışmalarında kendi kriterlerini belirlemişlerdir. Birçok araştırmanın bulunduğu ortak noktalar başlıca şöyledir:

- Özgür dolaşım
- İşlevsel imkânlar
- İdari katılım

Kyyta çocuk dostu ortamlar için geliştirdiği değerlendirme modelini, çocuğun bağımsız hareketliliğine ve çevresel yeterliliklerin keşfi(sağlayabilirlik) olasılıklarına dayandırmaktadır. Ancak bu iki faktörden bağımsız hareketliliğin daha kritik olduğunu çünkü hareketlilik olanakları olmadan, kişinin kendi vücudunu kullanarak çevresel yeterliliklerin aktif olarak algılanmasının imkânsız olduğunu vurgular (Kyyta, 2003: 105). Kyyta'ya göre hareketlilik lisanslarının ve gerçekleşen imkânların bolluğunun olumlu bir döngü yarattığı, ayrıca teşvik edilen ve serbest eylem alanlarının en kapsamlı olduğu bölge en çocuk dostu yerdir: *Bullerby Modeli*. Sağlayabilirlik²⁸, çocuğun erişebildiği deneyim ve

²⁸ Kyyta, *affordance* kavramını teorik olarak James Gibson'dan almıştır ve makalesinde bu kavramı inceleyip geliştirmeye çalışmıştır. Ayrıca Bronfenbrenner'in ekolojik gelişimsel psikolojisini, Gibson'ın ekolojik algı psikolojisini, Neisser'in algı döngüsünü ele almıştır. Daha fazla bilgi için *Children in Outdoor Contexts, Affordances and Independent Mobility in the Assesment of Environmental Child Friendliness* adlı çalışmasının 3. bölümü incelenebilir.

imkân kapasitesidir (affordances), bağımsız hareket kavramı ise çocuğun herhangi bir kontrol ya da ebeveyn gözetimi olmadan aktif bir dolaşım alanının olmasıdır (*CIM-child independent mobility*). Kyyta'nın bu iki nosyondan yola çıkarak oluşturduğu dört bölge modeli bulunmaktadır: *cell*, *glasshouse*, *wasteland*, *bullerby*. Bölgeler sağlayabilirlik (*affordance*) ve bağımsız dolaşım alanından (*CIM*) faydalanarak çocuklar için yaşam alanlarının sınıflandırılmasına yardım etmektedirler. İmkanları ve dolaşım alanı kısıtlı olan *cell* çocuklar için en kötü modeldir. *Wasteland*'de çocuklar özgür dolaşım hakkına sahiptir ancak imkândan yoksundurlar, *glasshouse*'da imkânlar yeterlidir ancak dolaşım hakkı bulunmamaktadır, *bullerby* ise hem imkân hem de dolaşım hakkı vardır, çocuklar için de en iyi model budur (Şekil 12).

Şekil 12. Marketta Kyyta'nın çocuk dostu çevreleri derecelendirdiği model.²⁹

Sağlayabilirlikler (*affordances*), bir birey için işlevsel önemi olan çevrenin algılanabilir özellikleridir (Heft, 2010: 20). James Gibson'un öğrencilerinden olan Heft sağlayıcılığı işlevsellik ile ele almıştır, tasarımcıların işlevsel kaygıları dikkate almak yerine form odaklı düşündüğünü ve bu durumun çevresel özelliklerin işlevselliklerini vurgulamayan tanımlayıcı çerçeveler oluşturduğunu belirtmiştir. Ancak özellikle çocuklara ait bir tasarım

²⁹ Şekil solunda bağımsız dolaşım alanı (*CIM*), aşağısında ise sağlayabilirlik (*affordance*) seviyesi gösterilmektedir. Kyyta, sağ üstteki modeli *bullerby* olarak adlandırmıştır. Tim Gill'e göre *bullerby* modeli tam olarak *child friendly city* kriterlerini yerine getirmektedir bu yüzden şemada modelin adını değiştirerek kullanmıştır (Gill, 2017).

yaparken bir bölgenin sağlayabilirliği kişisel özelliklere göre değişim göstermektedir. Bu yüzden form odaklı düşünmek yeterli olmayacaktır. Örneğin bir çit küçük bir çocuk için koruma sağlamazken, daha büyük bir çocuk ya da yetişkin için sağlayacaktır (Heft, 1988: 37). Bu yüzden formdan ziyade o çitin koruyucu olması, yani işlevi önemli olmalıdır.

Heft (1988) farklı mekânların, yüzeylerin, objelerin vb. tüm çevresel etmenlerin çocuklara farklı sağlayabilirlikleri olduğunu belirtmiştir (Tablo 6). Örneğin, düz ve pürüzsüz bir yüzeyin koşma, yürüme, bisiklete binme, kayma gibi sağladığı imkânlar varken, bir yere tutturulmuş bir objenin oturma zıplama gibi imkânları vardır. Üstü kapalı bir alan serinlik, sığınak ve mahremiyet sağlayabilirken, su, sıçratma, batırma, yüzme, dalma gibi imkânlar sunmaktadır (Heft, 1988: 36).

Heft'in, Barker ve Wright'ın One Boy's Day isimli önemli araştırmasını üzerinden yaptığı analizde sağlayabilirliği işlevsellik ile ele aldığı ve form odaklı yaklaşım ile kıyasladığı çalışmanın özeti şu şekildedir:

- Sağlayabilirlikler, çevresel özelliklerin işlevsel anlamlarına atıfta bulunur ve bu nedenle bireylerin ihtiyaçlarına göre şekillenebilmektedir, form odaklı yaklaşımlar ise sadece bir bireyin ölçülerine hitap eden etiketlerdir
- Sağlayabilirlik, deneysel anlamda, forma dayalı sınıflandırmaların önünde yer almaktadır.
- Çevresel özellikler çoğu zaman çok sayıda işlevsel öneme sahip olduğu için, sağlayabilirlikler forma dayalı sınıflandırmaların dışlayıcı karakterinden yoksundurlar.

1. Düz, pürüzsüz yüzey:

yürüme,
koşma,
bisiklet sürme,
paten yapma,
kaykay yapma

2. Pürüzsüz eğim:

aşağı kayma,
yuvarlanma,
kayma,
aşağı koşma,
nesneleri aşağı yuvarlama

3. Kavranabilir / koparılmış (detached) nesne:

çizme,
tırmalama,
fırlatma,
çekiçleme,
vurma,
zıplama,
çarpma,
kazma,
kesme,
yırılma,
buruşturma,
yapıların ezilmesi

4. Ekli (attached) nesne:

oturma,
atlama

5. Sert olmayan bağlı nesne:

sallanma

6. Tırmanılabilir özellik:

egzersiz, ustalık,
dışarı bakma,
bir yerden diğerine geçiş, pasaj

7. Açıklık:

bir yerden diğerine hareket etme,
bitişik yere bakma, dinleme

8. Barınak:

mikro iklim,
sığınma, mahremiyet

9. Kalıplanabilir malzeme

(kum, kir vb.):
nesne yapımı (örn. çömlek),
dökme,
heykeltıraşlık

10. Su:

sıçrama,
dökme,
yüzen
nesne,
yüzme,
dalma,
kayıkla gezme,
balık tutma,
karıştırma

Tablo 6. Çocukların açık hava ortamlarının ön işlevsel taksonomisi (Heft, 1988: 36).

Dolayısıyla, sağlayıcılıklar, çocuklar tarafından algılanma, keşfedilme, şekillendirilme ve kullanılma potansiyeline sahip çevresel özellikler ve ortamlar içindeki işlevsel olanaklardır (Heft, 2001). Erişilebilirlikse, çocukların bu fiziksel olanaklara erişebilmeleri için bir fırsattır (Kytta, 2004).

Dolaşım özgürlüğü çocukların çevre ile bütünleşmesini, çevreyi benimsemesini sağlamaktadır. Ayrıca çocuğun gelişimine de önceki bölümlerde ele alınan pek çok katkısı bulunmaktadır. Mayer Hillman'a göre, gençlerin için etrafta dolaşma özgürlüğü,

dünyalarının sınırlarını belirlemektedir (Ward, 1978). Dünyalarının sınırları belirlenirken, onları kısır bir çevre ile baş başa bırakmak yerine bu yakın çevrenin imkânlar ile donatılması da önemlidir. Böylelikle çocukların ufku genişleyebilecek, farklı perspektifler geliştirebileceklerdir. Robin Moore'a göre (1986), kaynaklara erişim ve çeşitlilik, çocuk çevre politikasında en önemli temalar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer çalışma David Driskell'in (2002) çevrelerin çocuklar üzerindeki etkilerini pozitif ve negatif olarak sınıflandırmasıdır. Pozitif etkiye sahip karakterler; sosyal entegrasyon, ilginç aktivitelerin çeşitliliği, güvenlik ve dolaşım özgürlüğü, akranlarla buluşma alanları, kohezif toplum kimliği (festivaller, kültür, tarih), yeşil alanlardır. Negatif etkiye sahip karakterler; damgalama ve toplumsal dışlama, sıkıntı, taciz korkusu ve suç, ırkçılık ya da etnik gerginlik, trafik sıkışıklığı, toplanmamış çöpler ve döküntüler, temel servislerin eksikliği, politik güçsüzlük hissidir.

2011'de Karen Malone öncülüğüyle gerçekleştirilen Dapto Rüya Projesi, 150 çocuğun katılımıyla planlanan bir banliyö çalışmasıdır (Şekil 13). Karen Malone yaptığı çalışmada mevcut banliyölerin potansiyel değerini oluştururken veya çocuklar için kentsel çevreleri planlarken dikkate alınması gereken iki temel unsur olduğunu açıklamıştır: uygunluk ve erişilebilirlik (Malone, 2011: 4-39). Ayrıca Karen Malone bu çalışmada çocukların fikirlerine ulaşma imkânı bulmuştur. Çocuklar yaşadıkları çevrelerden beklentilerini dile getirmişlerdir ve bu çerçevede bir yerleşim planı hazırlanmıştır.

Malone çocuklardan mahallelerinde neyi sevmediklerini söylemelerini istemiştir. Büyük çocuklar hız yapan arabalar ve tehlikeli insanlar demiştir. Küçük çocuklar ise dost canlısı olmayan hayvanlardan korktuklarını ifade etmiştir. En çok sevdikleri yerler sorulduğunda cevapları sırasıyla parklar, açık sosyal alanlar, doğa-orman, kapalı sosyal alanlar, dükkânlar olarak devam etmiştir (Malone, 2011: 38).

Şekil 13. Dapto Planının gelişimi, solda mahalle parkı, sağda koru bulunmaktadır (Malone, 2011:6).

Çocukların okula seyahatleri hakkındaki veriler, mahalledeki çocukların çoğunun okula arabayla 5 dakika uzaklıkta yaşıyor olsalar bile arabayla gittiğini göstermektedir ayrıca bu çalışma kızlar ve erkekler arasında serbest dolaşım alanlarında ciddi farklar olduğunu göstermektedir. Malone ailelere bağımsız dolaşım alanı için nelerin onları kısıtladığını sormuştur aileler özellikle kız çocukları için yabancı kişiler ve trafik olduğunu dile getirmiştir, erkek çocukları içinse zorbalıktan korkmuşlardır (Malone, 2011).

Çocuk dostu kent sahip olması gereken özellikler ile çocukların haklarını onlara geri kazandırmalıdır. Yani sadece kriterlere sahip olmak yeterli değil, bu kriterler sonucunda çocuklara haklarını kazandırmak da önemlidir. UNICEF Çocuk Dostu Kent’de çocukların sahip olması gereken hakları şöyle sıralamaktadır:³⁰

1. Şehirleri hakkında alınan kararlarda söz hakkı sahibi olmak
2. İstedikleri şehir hakkında kendilerini ifade edebilmek
3. Aileye, komüniteye ve sosyal hayata katılabilmek

³⁰ UNICEF, *Partnerships to Create Child-Friendly Cities: Programming for Child Rights with Local Authorities*, UNICEF/IULA, New York, 2001.

4. Temel hizmetleri alabilmek, sağlık, bakım, eğitim gibi...
5. Temiz su içebilmek ve uygun sanitasyona erişime sahip olmak
6. Sömürü, şiddet ve istismardan korunabilmek
7. Sokaklarda kendi başlarına güvenle yürüyebilmek
8. Arkadaşları ile tanışabilmek, oynayabilmek
9. Bitkiler ve hayvanlar için yeşil alanlara sahip olabilmek
10. Kirlenmemiş bir ortamda yaşayabilmek
11. Kültürel ve sosyal etkinliklere katılabilmek
12. Diğer vatandaşlarla eşit olarak etnik köken, din, gelir, cinsiyet veya engellilik durumuna bakılmaksızın her hizmete erişebilmek

Çocuk dostu bir kentte çocuğun ilk sahip olması gereken hak, şehir hakkında alınan kararlarda söz sahibi olabilmektir. Çocuk Hakları Bildirisi'nin 12. kısım 1. maddesi³¹ kendi görüşlerini geliştirme yeteneğine sahip olan çocukların, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini özgürce ifade etme hakkının olduğunu ve çocuğun yaşı ve olgunluk düzeyiyle orantılı olarak gereken özenin gösterilmesi gerektiğini söylemektedir.

Bir ulus vatandaşlarını yönetime özellikle kolektif bir biçimde dahil ettiği müddetçe demokratiktir bu yüzden çocukların demokrasiyi hedefleyen ve özellikle demokratik olduklarına zaten ikna olmuş uluslarda idari kararlara katılmaları için giderek artan fırsatlar olmalıdır (Simpson, 1997: 906). Brian Simpson (1997) çocuğa yarının yurttaşları olarak bakılmasının, çocuğun bugün sosyal olarak dışlanabileceğine, ihtiyaç duyduğu imkânların, kentsel gereksinimlerin ve bugünkü potansiyelinin göz ardı edilmesine sebep olabileceğini düşünmektedir. Bu sebeple onlara bugünün vatandaşları ve yarının yurttaşları olarak görmek tüm toplum için daha faydalı olacaktır.

Çocuk haklarının gelişmesiyle birlikte, çocukların kendi adlarına konuşma yeteneklerinin giderek daha fazla kabul gördüğu görülmektedir, bu katılımın çocuk dostu kent girişimlerine de çok önemli katkıları bulunmaktadır (Hart, 1992). Roger Hart (1992: 4), *Children's Participation from Tokenism to Citizenship* adlı makalesini, çocukların söz sahibi olmalarına yardım etme gücüne sahip olan ancak farkında olmadan katılımlarını önemsizleştiren

³¹ Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989, <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>, [Erişim 20 Şubat 2019].

kişilere ithaf etmiştir. Çünkü gerçekleştirilmek istenilen yenilikler yerel yönetimler ya da daha üst kurumlar tarafından desteklenmedikçe sonuç almak mümkün olmamaktadır. Bu yüzden çocuk dostu çevreler konusunda idari gücü ellerinde bulunduranların da bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Çocukların katılım hakkı, sosyal ve fiziksel çevrenin oluşumunda kullanıldığında bu deneyimleri yaşayan çocukların daha iyi öğrendikleri; aidiyet, sahiplenme ve sorumluluk duygusu geliştirdikleri; demokratik ve girişimci davranışlar sergiledikleri bilinmektedir (Chawla, 2001; Clark, 2010; Hart, 1992; Lynch, 1960; Sanoff, 2008; akt. Çınar ve Yamaçlı, 2019: 52). Tonucci'nin "Çocukların Şehri" projesinde çocukların fikirleri ile uzmanlar, bilim adamları, psikologlar, doğaseverler, sosyologlar, şehir planlayıcıları ve pediatri uzmanlarının önerileri örtüşmekteyken, siyasetçiler ve yerel yönetim idarecilerinininkiler ile ters düşmektedir (Tonucci, 2015: 291). Yetişkinler, çevresel sorumluluk hissini çocukluklarından itibaren geliştirmektedir, çocuklara çevresel eğitim veren okullar ile, uygulama ve tasarım yapma fırsatı tanıyan programlar karşılaştırıldığında, deneyim şansının çocuklarda çevresel sorumluluğun daha fazla geliştiği görülmüştür (Chawla, 2002: 14-36). Çevresel dokunuşlara çocuğun müdahil olması, bulunduğu yere köklenmesini sağlayacaktır, bu durum da yaşadığı çevreyi ve komşularını koruma güdüsünü arttıracaktır (Chawla, 2007: 145).

Helen Roberts (2000: 238), çocukları dinlemek, çocukları işitmek ve çocukların söylediği şeylere göre hareket etmenin çok farklı üç etkinlik olduğunu ancak bunların sanki öyle değillermiş gibi sık sık atlandıklarını dile getirmiştir.

Çocukluk kavramında özellikle beşerî bilimler ve sosyolojideki paradigma kayması, siyasette ve uygulamada olduğu kadar teorik alanda da çok etkili olmuştur. Çocukluk araştırmaları yeni olduğu kadar karmaşık da bir alandır ve beraberinde birçok soru getirmektedir. Bunlardan ilki, araştırmacılar çocukları sosyal aktörler olarak gördüğü kadar, onlardan gelen sonuçlara da katılma ve bunların üzerinde özenle çalışma zahmetini göstermelidirler. İkincisi ise, çocukların yaşadıkları mahalleleri, kasabaları ve şehirleri iyileştirmek ve planlamak için girişimlerinin ve görüşlerinin dikkatlice değerlendirilmesi, yorumlanması ve eylem sürecinde takip edilmesi gerekmektedir. Buradaki en büyük yanlış, temsili çocuk katılımının sözde kalması, uygulamalarda önemsenmemesidir (Christensen ve O'Brien, 2003). Marco Corsi (2002: 169), İtalya'nın ulusal, bölgesel ve yerel hükümetlerin çocuk dostu kent girişimini bazı önlemler ile desteklediğini belirtmiştir. Bu önlemler

arasında, yeni yasalar, ulusal eylem planı, daha fazla fon ve en başarılı şehirlere verilecek ödüller bulunmaktadır.

Paul Tranter (2007) bir yerin çocuk dostu kent olarak anılması için geliştirme stratejilerini üç ana başlıkta toplamıştır:

- Kent formunda değişiklikler (çocukların evlerine yakın okullar yapmak ve hizmetleri ulaşılabilir kılmak, hususi araç harici ulaşım çözümlerine yatırım yapmak)
- Komşuluk birimleri üzerinde iyileştirmeler (çocuklar için serbest hareket edebilecekleri cazip yollar yaratmak, trafik güvenilirliğini arttırmak, çocuklar ve erişkinler için sosyalleşme alanları oluşturmak, çocukların çevreleriyle toplumla olan ilişkilerini güçlendirmek, çocukları kendi alanlarının dışına çıkarmak)
- Sosyal değerlerdeki değişimler (ebeveynlerin bilinçlendirilmesi, çocuk dostu evler, çocuk dostu trafik akışı, çocuk dostu mahalleler, meydanlar, bireksellikten kolektif harekete geçiş, çocukların idari yönetime dahil oluşu)

Görüldüğü üzere tüm çocuk dostu kent söylemleri arasında, çocukların yönetime katılabilmesi, serbest dolaşım özgürlüğünün olması, kaliteli kentsel standartlara sahip olması ve sosyal ilişkilerin güçlendirilmesi yatmaktadır. Bu kriterlerin belirlenmesi ve dikkate alınması ilk etapta çok kıymetlidir, ancak sonrasında denetiminin, kontrolünün ve teşviğinin de titizlikle yapılarak stratejilerin yaşatılması önem arz etmektedir.

Çocuk Dostu Kentler ve UNESCO'nun 1996'da kurduğu Kentlerde Büyüme (Growing up in Cities)³² adlı girişimi alanın önde gelen çalışmalarındadır. 2001 yılında Birleşmiş Milletler'in Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yerine getirilmesi amacıyla Avrupa Çocuk Dostu Kentler Ağı (ENCFC- European Network Child Friendly Cities) kurulmuştur, bu program dünya çapında birçok "Child in the City" konferansları vermiştir (Gökmen, 2013). Francesco Tonucci'nin "Çocukların Şehri" projesi iki madde üzerine temellendirilmiştir, bunlardan ilki, Çocuk Konseyleri aracılığı ile çocukların yönetime dahil olması, ikincisi çocukların

³² Bu girişim 1970'lerdeki çevre akımı ile doğmuştur. UNESCO şehir plancısı Kevin Lynch'i 1970'de insan, çevre, sosyal ilişkiler ve yabancılaşma konusunu ele almak üzere Helsinki'ye çağırmıştır (Chawla, 2002). Lynch, insanların şehirleri ile olan ilişkilerinin çocuklukta nasıl geliştiğinin kavranabilmesi için çocukların ve gençlerin kendi mahallelerini ve kamusal alanlarını eleştirebilecekleri, planlayabilecekleri ve tasarımına katkıda bulunabilecekleri "Growing Up in Cities" oluşumunu sunmuştur ve bu uygulama sekiz kentte hayata geçirilmiştir (Alpan, 2015).

kentte serbest hareketinin sağlanmasıdır. İkinci maddenin gerçekleştirilmesi için 2009'dan beri var olan "Okula kendi başıma ve arkadaşlarımla giderim" projesi oluşturulmuştur, ayrıca 2005'de oluşturulan "Okullara Giden Güvenli Rotalar" haritasının bulunduğu bölgelerde suç oranlarının da %50 azaldığı görülmektedir (Tonucci, 2015: 293).

Amerika'da 5-15 yaş grubu için okula yürüyerek giden ya da bisiklete binen çocukların yüzdesi 1969'da %42 iken, 2006'da %13'e düşmüştür (Osborne, 2005), Amerika bu sorunu çözmek ve hareketsizliğin önüne geçmek için bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Çocuk, Gençlik ve Çevre Merkezi (CYE- Children, Youths and Environment Center) Amerika'nın ilk Çocuk Dostu Kent'i Denver için bu duruma çözüm olarak "Okula Giden Güvenli Yollar (Safe Routes to School)" adlı bir kampanya başlatmıştır, daha da önemlisi öncesinde ve sonrasında bu kampanyanın hayata tutunabilmesi için ailelerin endişelerini ve önerilerini dinlemiştir, mahallenin ihtiyaçlarına göre sosyal temelli bir çalışma yürütmüştür (Kingston vd., 2007: 11).

Woonerf, sokakların çocuk oyun alanı olarak düzenlenmesine ilişkin bir planlama stratejisidir. Sistemin felsefi temelleri Colin Buchanan tarafından 1963 yılında atılmıştır. Woonerf'in temeli, trafik hızının yavaşlatıldığı, özel bir alan olduğunun uyarılarla ve tasarımla açıkça vurgulandığı, ekipmanlarla desteklenen ayrılmış sokaklardır (Tandoğan, 2014: 22). İlk çalışma 1960'lı yılların sonlarına doğru Delft'de hayata geçirilmiştir. Ardından 1976'da Almanya, 1977'de İngiltere, İsviçre, Danimarka, 1979'da Fransa, Japonya, 1981'de İsrail Woonerf'i yasallaştırmıştır. 1990 yılı itibarı ile Hollanda ve Almanya'da 3500'den fazla Japonya da 300'den fazla, İsrail de 600'den fazla woonerf bulunmaktadır. Bir diğer sistem olan Home Zone, 1998'de CPC (Children's Play Council) tarafından İngiltere'de başlatılan bir sokak düzenleme projesidir (Tandoğan, 2014: 24).

Dünyada okul ve ev arasındaki ulaşımı da çocukların yürüyerek deneyimlemesini sağlayabilmek için birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan başlıcaları SRTS- Safe Routes to School (Okula Güvenli Yollar), Travelling to School Initiative (Okula Ulaşım Girişimi), Walking School Buses (Yürüyen okul otobüsleri), Pilot Yellow School Buses (Sarı Okul Otobüsleri) olarak sıralanabilir. 2010'da hükümet tarafından İngiltere'de her okul için bir okul gidiş-geliş planı hazırlamak için ulusal "Traveling to School Initiative (Okula Ulaşım Girişimi) adlı bir platform kurulmuştur. Kısa vadede yapılan araştırma araç kullanımında %23 azalma olduğunu ortaya çıkmıştır (Tandoğan, 2014: 28).

ARKKI, 1993'de Finlandiya'da kurulan çocuklar için mimarlık merkezidir. Dünya çapında yaptığı özgün ve kıymetli çalışmalarıyla, çocukları tasarım sürecine dahil etmeyi planlamaktadır.³³

ArchiKids, Londra'da düzenlediği festivaller ile çocukları ve aileleri, tasarım ve kent formu ile bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. ArchiKids, "yaşanılan, çalışılan ve oyun oynanan bina ve mekanlar ile herkesin eğlenmesi ve kutlaması için fırsat" yaratmayı amaçlayan bir mimarlık eğitimi yardım kuruluşu olan Open-City tarafından organize edilmektedir (Megson, 2016).

Şekil 14. ArchiKids Festivali, Londra, 2016.³⁴

³³ ARKKI, <https://www.arkki.net/en/arkki/>, [Erişim 20 Şubat 2019].

³⁴ Megson, K., *ArchiKids festival returns to London to inspire architects of the future*, 2016, <https://www.cladglobal.com/architecture-design-news?codeid=325702>, [Erişim Ocak 2021].

My City Too, Toronto merkezli, daha çocuk dostu bir kentsel organizasyon kurmanın temel taşları olan açık havada serbest oyun ve bağımsız hareketliliği geliştirmek için bir strateji geliştirmek üzere 8 80 Şehir ve EcoKids tarafından yapılan bir girişimdir.³⁵

Dünyada son zamanlarda sokakların çocukların kullanımına tahsis edilmesi de önem kazanan uygulamalardandır, Playing Out hareketi İngiltere’de kent aktivisti Alice Ferguson tarafından kurulmuştur³⁶. Ferguson çocuk ve sokak deneyimi hakkında şöyle demiştir:

“Sokağı bir kere kapatıp dışarı çıktıktan sonra ekstra hiçbir şey yapmaya gerek kalmadı, çocuklar hemen yapacak bir şeyler buluyorlar. Bu deneyim komşuluk ilişkilerimizi de geliştirdi”

Türkiye’de Avrupa Birliği projesi olarak başlatılan “Çocuk Dostu Belediye Projesi”, Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği tarafından oluşturulmuştur. Çocuk Dostu Belediye Projesi 12 ilde (Sivas, Antalya, Bursa, Konya, Tekirdağ, Kırşehir, Trabzon, Kayseri, Uşak, Gaziantep, Karaman, Erzincan) Çankaya Belediyesi tarafından yürütülmektedir (Gökmen, 2013: 822).

Mayıs 2010 ve Haziran 2011 tarihleri arasında İstanbul’da gerçekleşen Çocuk Dostu İstanbul Projesi, Kağıthane, Fatih ve Üsküdar ilçelerinde toplam 6 mahallede uygulanmıştır. Çalışma sonucunda İstanbul’daki çocukların hem kendilerini seven bir şehri hem de kendilerinin sevdikleri bir şehri çocuk dostu olarak gördükleri gözlemlenmiştir ayrıca çocuklar nitelikli çevrelerin, geniş ve sayıca fazla sosyalleşme alanlarının, eğlenme ve spor alanlarının, tarihi mekânların, eğlence ve mesire alanları olan yerlerin, yeşil ve doğa ile iç içe alanların, eğitim-öğrenme gibi temel ihtiyaçların giderildiği ve ulaşılabilir yerlerin çocuk dostu olduğunu düşünmektedir. Çocukların beklentilerini karşılayan idarenin varlığı, doğal alanların korunması ve ulaşılabilirliği, kendilerini güvende hissetmeleri, sevmeleri, hoşgörü ile karşılanmaları, temiz ve sağlıklı çevrelerde yaşamaları çocukların en sık dile getirdikleri arzuları olmuştur (Severcan, 2015: 176).

Merkezi Hollanda’da bulunan Bernard van Leer vakfı Türkiye de dahil olmak üzere çeşitli ülkelerde temsilcileri bulunan, 1949’da kurulmuş, 37 kişilik bir ekibi bulunan çocuklara

³⁵ My City Too, https://www.880cities.org/portfolio_page/my-city-too, [Erişim Ocak 2021].

³⁶ Gizem Kıyığı, Tüm Yolculuklar Evin Sokağından Başlar, 2018, <https://medium.com/kent-ve-çocuk/tüm-yolculuklar-evin-sokağından-başlar-e8e668ce6b8d>, [Erişim 20 Şubat 2019].

imkânlar yaratmak isteyen filantropik bir kurumdur.³⁷ Vakıf, Ebeveynler+, Kent95 ve The Early Years projeleri ile üç alanda çocukların ve ailelerin yaşamına olumlu etkiler bırakmayı hedeflemektedir. Ebeveynler + ailelerin eksikliklerini gidermeyi ve onları birçok konuda bilinçlendirmeyi (üreme sağlığı, emzirme, çocuk bakımı, mesleki eğitim vb.) hedeflemektedir. Kent95 ise, ortalama bir çocuğun göz seviyesi olan 95 santime göre kent tasarımları ve fikirleri üretmeyi önermektedir. The Early Years ise erken çocukluk döneminin, çocukluğun ilk yıllarının neden bu kadar önemli olduğunu anlatmaya ve bu alanla ilgilenen kişi ve kurumları bir araya getirmeye çalışan yaygınlaştırma politikasıdır.³⁸

Yurt dışında da yaygınlaşan sokak kapatma girişimlerine Türkiye’den Azra Erturan ve Sokak Bizim ekibi, Ayda 1 Gün Sokak Bizim adlı projeleriyle, yerel yönetimlerle anlaşarak sokakları trafiğe kapatarak çocuklara sunmaktadırlar.³⁹

2018 Güz döneminde İstanbul Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Programında geliştirilen The Path adlı araştırmada, İstinye bölgesindeki okullar ile çocukların evleri arasında ayrıştırılmış bir çocuk ve yaya odaklı patika önerilmiştir (Şekil 15).

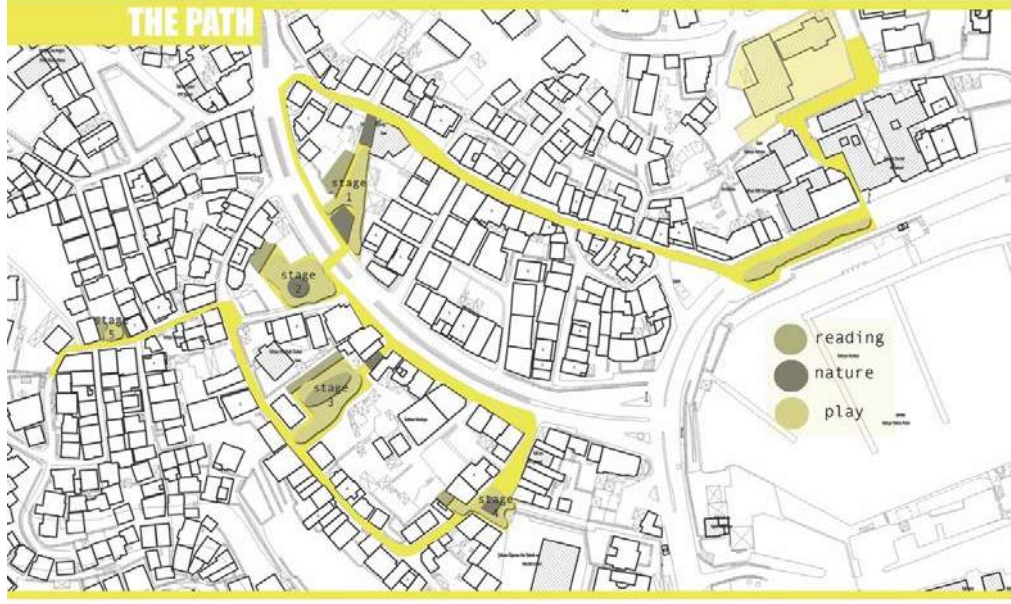
The Path’de trafik yavaşlatılmıştır. Rota zemine atılan canlı bir renk ile diğer yollardan ayrıştırılarak çocuklar içinde daha keyifli bir okul rotası deneyimi sunmayı hedeflemiştir. Bölgede birçok tanımsız açık alan bulunmaktadır ve bu alanların hepsi halihazırda açık otopark olarak kullanılmaktadır. Otopark alanları⁴⁰, çocuklara, ailelerine ve mahalleliye ayrılan, içlerinde okuma, oynama ve doğa öğelerinin bulunduğu birimler halinde açık ve yarı açık alanlar olarak yeniden tasarlanmışlardır.

³⁷ Bernard Van Leer Vakfı, <https://bernardvanleer.org/tr/about-us/>, [Erişim 20 Şubat 2020].

³⁸ Bernard Van Leer Vakfı, <https://bernardvanleer.org/tr/about-us/>, [Erişim 20 Şubat 2020].

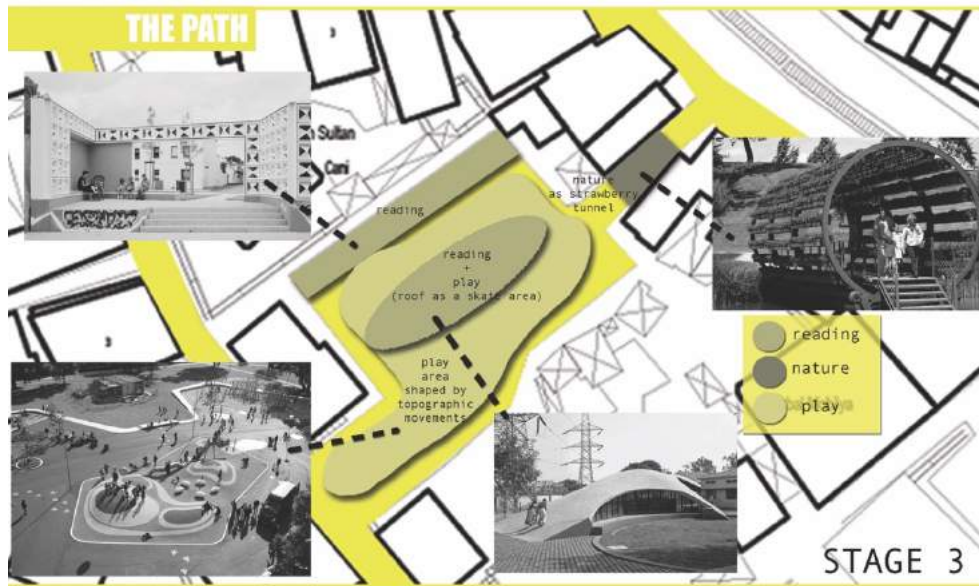
³⁹ Azra Erturan, Kenti İyileştirmeye Bir Sokaktan Başlayabiliriz, 2018, <https://medium.com/kent-ve-cocuk/kenti-iyilestirmeye-bir-sokağını-iyilestirmekten-başlayabiliriz-d90482442700>, [Erişim 20 Şubat 2019].

⁴⁰ Çalışmada mahallenin araç ihtiyacını karşılayacak büyüklükte bir katlı otopark önerisi getirilmiştir.

Şekil 15. Semanur Memiş, *The Path*, 2018. Recaizade Ekrem İlkokulu ve Ortaokulu ile öğrencilerin evleri arasında tanımlı bir yol önerisi

Yarı açık alanlarda mekân örtüsünün kaykay alanı olarak kullanılması, meyve sebze yetiştirme tünelleri, topografik hareketli zemin dokusu gibi çok yönlü tasarımlara yer verilmiştir. Birimlerin tasarımında temel ihtiyaçlar sanat ve bilim ile birlikte tasarlanarak, çocukların mekân ile fiziksel olduğu kadar mental ve ruhsal yönden de iletişime geçmesi hedeflenmiştir (Şekil 16).

Şekil 16. *The Path* çalışmasında örnek olarak ele alınan Stage 3. Okuma, oynama ve doğa alanlarının okul rotaları üzerinde konumlandırılması.

Türkiye’de çocuk ve kent çalışmaları hakkındaki en güncel çalışma 2019’da kurulan ve Tülin Hadi’nin başkanlığını yaptığı İstanbul Kent Konseyi’ne bağlı Çocuk Meclisi’nin kuruluşudur. 8 Haziran 2020’de gerçekleşen ilk buluşma, pandemi sebebiyle online görüşme şeklinde yapılmıştır. Çocuk Meclisi’nin kuralları arasında 8-15 yaş arasındaki çocuklardan oluşmak ve İstanbul’da ikamet etmek vardır.⁴¹ Çocuk Meclisi dokuz üyeden oluşan 21 kominyonda aktif rol alacaklardır.

⁴¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Yönetmeliği, <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/yonetmelik/>, [Erişim 16 Aralık 2020].

3. UYDU KENT OLARAK BAHÇEŞEHİR İNCELEMESİ

3.1. UYDU KENTLER

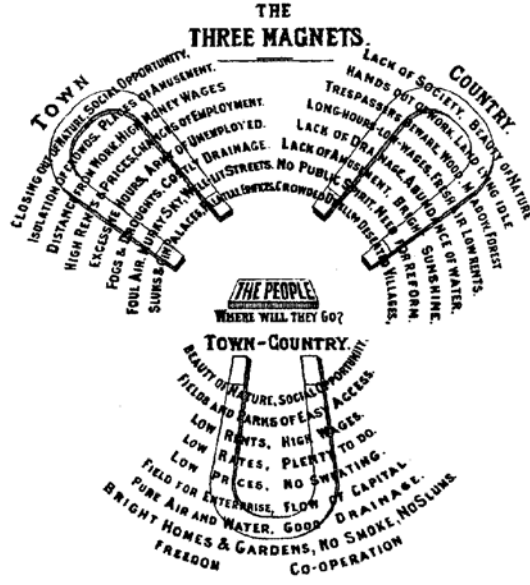
20. yüzyılın başlarında modern kent planlarının ortaya çıkışı aynı dönemlerde kentten kaçış isteğini de doğurmuştur ve kent plancılar bu duruma alternatifler aramaya başlamıştır (Fishman, 1982: 4). Ebenezer Howard bu akımın öncülerindendir, *Yarının Bahçe Şehirleri* adlı kitabıyla, kent planlamasında bir kırılma yaşanmıştır.

Lewis Mumford, modern kent planlaması furcasını, *Yarının Bahçeşehirleri* (Garden Cities of To-morrow) adlı kitap kadar etkilemiş ve yönlendirmiş başka bir eser olmadığını düşünmektedir.⁴² Hatta Mumford (1961: 177) yirminci yüzyılın başlangıcındaki iki büyük fikirden birinin uçağın icadı, diğersinin ise bahçe şehirler fikri olduğunu düşünmektedir. Çünkü ilki insana kanatlanma imkânı verirken, diğeri de insanlara daha iyi yaşama fırsatı verecektir.

Howard'ın bahçeşehirleri aşırı kentleşen bölgelerin maddi ve sosyal problemlerinin aşılması için, merkezsizleşmeyi savunmaktadır. Yani kent merkezinin yükünü azaltacak yeni bölgeler kurmayı önerir. Howard'a göre ideal hayat tarzı köylerde ya da kentlerde değil, yarı kentsel (Şekil 17) yaşam birimlerinde olabilir. Kentin ve kırsal olumlu ve olumsuz özelliklerini göz önünde bulundurup, her ikisinin de olumsuz yönlerini atıp, olumlu yönlerini tutarak, mükemmelse üçüncü bir çekim noktası tanımlamış ve buna "Town-Country" demiştir. Bu Town-Country'ler büyüklüğü sınırlı, bol yeşil alanlı uydu kentler, bahçe şehirlerdir (Beavers, 1988: 18).

Howard'ın bahçe şehir fikri tam olarak kentleşmenin ortasında kalan insanlara bir umut kaynağı olmuştur ayrıca çoğu akademisyen tarafından başarılı bulunan ve takdir edilen Howard, bahçe şehir anlayışının kentleşen ülkeler için de bir kurtuluş olarak görülmesine vesile olmuştur. Bölgesel olarak ele alınan küçük şehir parçaları planlaması ve tasarımı daha kontrollü gerçekleştirilebilecek alanlardır.

⁴² Ebenezer Howard'ın, *Gardens of To-morrow* isimli eserinin ölümünden sonra yayınlanan baskısına 1945'de Mumford tarafından yazılan giriş kısmından alıntıdır.

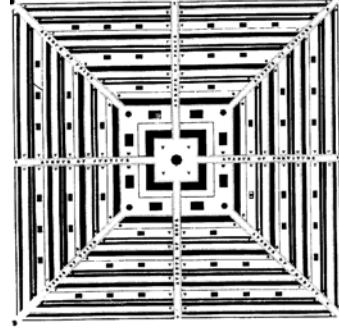
Şekil 17. Ebenezer Howard, *Garden Cities of To-morrow*, 1902, *The Town and Country Magnet*.⁴³

Beevers'a göre (1988), mimarlar bina tasarlamakta ancak binanın bulunduğu bağlam ile ilişkisinin üzerinde çok durmamaktadır. Bu durum birçok farklı zevkin ve fikrin ortaya çıkmasıyla uyumsuz şehirler yaratmaktadır. Sonuç olarak kolektif şehir duygusundan ve dokusundan uzaklaşmaktadır. Bahçe şehir fikri kentlerdeki düzensizliğe karşı daha derli toplu yaşam alanları sunmaktadır. Bir bütün olarak planlanmış yapı adaları estetik olarak daha tatmin edici bölgeler oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Garden City'den önce, 19. Yüzyılın ortalarında Howard'ın etkilendiği ve kitaplarında da bunu belirttiği tasarımcı James Sill Buckingham, Victoria adını verdiği, iki temalı -biri mimari kentsel plan, diğeri halkın refahı- on bin kişilik bir ütopya yaratmıştır (Şekil 18). Endüstri bölgelerini şehrin dışına iten Buckingham ütopyik kent planlamasının temellerinden olan '*bölgeleme*'nin taslağını oluşturmuştur. Ek olarak, Victoria'da toprak bir şirkete aittir, yaşayanlar kiracıdır. Howard daha sonra bu fikri toprağın yere yönetimde olması gerektiğini savunarak geliştirecektir. Her iki planda da yeşil kuşak hendek gibi şehri sarar. Viktorya çok daha keskin hatlara sahiptir, Howard'ın geometrik katılığı bu kadar yüksek değildir.

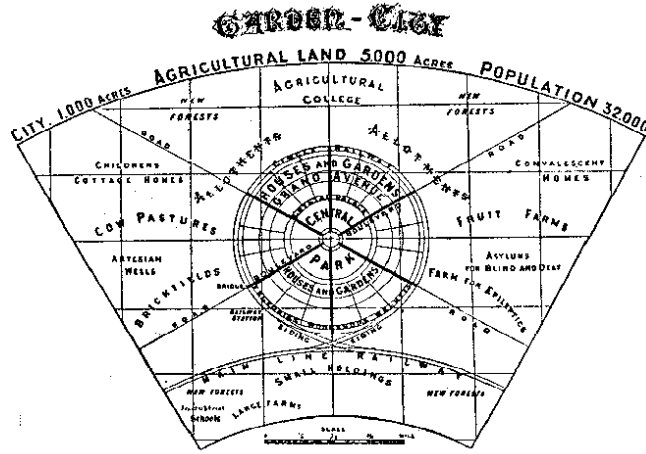
⁴³ Ebenezer Howard, *Garden Cities of To-morrow*, Cornell University, Urban Planning Library, <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.html> [Erişim Aralık 2020].

Buckingham'ın ütopyası Howard'ın fikirlerini etkilemeyi başaracaktır çünkü 19. Yüzyılda ele alınan en ayrıntılı plandır (Çınar, 2000: 29).

Şekil 18. James Sill Buckingham, Victoria, 1849. 44

Howard ilk planında şehrin etrafında yeşil bir kuşak, bir hendek dönmektedir. Merkezde bir park yer almaktadır. Sokaklar, caddeler, bulvarlar düzenli bir düzende yerleştirilmiştir. Otuz iki bin kişi için hazırlanan bu şehir planı sonraları birçok kent planıya ilham olacaktır.

Şekil 19. Howard, Garden City, 1902. 45

⁴⁴ James Sill Buckingham, Victoria 1849, Cornell University, Urban Planning Library, <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.html> [Erişim Aralık 2020].

⁴⁵ Ebenezer Howard, Garden Cities of To-morrow, Cornell University, Urban Planning Library, <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.html> [Erişim Aralık 2020].

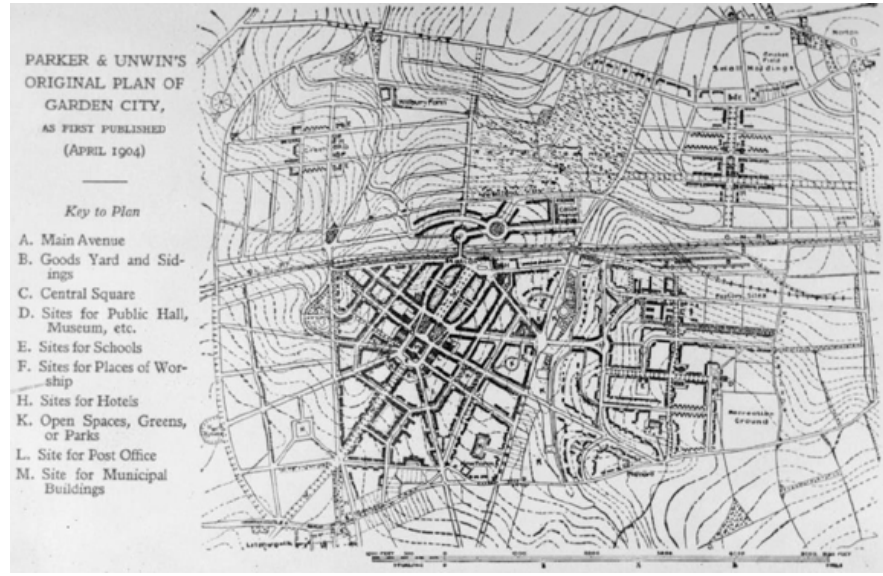
O dönemlerde, Howard'a ve bahçe şehir fikrine çok uzak kişilere de rastlanmıştır. Howard'ı insanları izole etmekte, küçük kasabalara göndermekle, satranç tahtasındaki bir piyon gibi onlarla oynamakla suçlamışlardır, Howard ise kendi kendini yöneten küçük topluluklar hayal etmiş, izole olmalarını istememiştir. Ancak Peter Hall'e göre (1988/2014: 91) yanlışları nokta Howard'ı fiziksel bir planlamacı olarak görmeleri ve bahçe şehir fikrinin kapitalist bir toplumu kendi değerlerine sahip kolektif bir topluluğa dönüştürmenin güçlü bir inşa aracı olduğunu görememeleridir.

Bahçe şehir kent planında merkezin etrafını saran yeşil kuşak, kent içerisinde kendine yer bulamayan, tarımla uğraşmak isteyen kesimi kentten koparmamak için planlanmıştır ve yabancılaşma sorununa bir çözüm önerisidir. Yani bahçe şehirler aslında kentli ile kırlıyı bir araya toplamayı hedefler. Howard bu fikirlerin özünde Marx'ın kır-kent karşıtlığı düşüncelerinden etkilenip, bu sorunu anarşist, sosyalist, ütöpik ve reformcu liberal ideolojileri aynı çatı altında toplayarak, pragmatik ve eklektik bir yaklaşımla çözmeye çalışmıştır (Çınar, 2000: 38).

Dünya üzerindeki ilk bahçe şehir uygulaması Londra'nın kuzeyinde kalan Letchworth Garden City'dir (Şekil 20). Yarışma ile seçilen Raymond Unwin ve Barry Parker tarafından planlanmıştır (Miller, 1992: 52). Yaklaşık 16 km² alana kurulmuştur (Hall, 1988/2014: 116). 1905'de kurulan Letchworth, günümüzde aktif olarak stratejik kent planlaması yapan, mimari yeterliliği bulunan, kendi kendine yetebilen, aktivitelere önem veren⁴⁶, yaklaşık otuz bin kişinin yaşadığı bir bahçe şehirdir.⁴⁷ En çok otuz beş bin kişi için planlanan şehir, otuz yılda 150 dükkân, 60 sanayi kuruluşu ile on beş bin kişilik nüfusa ulaşarak başarı sağlamıştır (Şekil 21).

⁴⁶ Letchworth, Garden City Heritage Foundation, https://www.letchworth.com/sites/default/files/documents/2019-01/LGCHF_A5_ExternalStrategy_DIGITAL_v2_PAGES.pdf, [Erişim Aralık 2020].

⁴⁷ İngiltere'deki nüfus oranları, <https://www.citypopulation.de/en/uk/eastofengland/> [Erişim Aralık 2020].

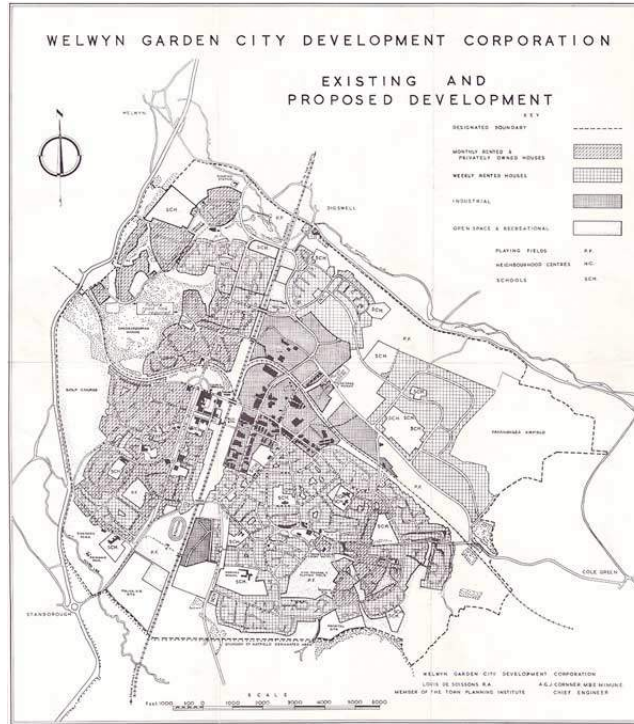
Şekil 20. Parker ve Urwin'in 1904'de kabul edilen şehir planı (Fernandez, 2019).

İkinci bahçe şehir uygulaması ise yine İngiltere'nin kuzeyinde kalan Welwyn'dir. Welwyn yaklaşık elli bin kişi için planlanmış ve on kilometrekarelik bir alana kurulmuştur. Mimar Louis de Soissons mimari bütünlüğe daha çok özen göstermiştir (Şekil 22) ancak şehir ilk on beş yılda sadece on bin nüfusa ulaşabilmiştir ve ilk bahçe şehrin başarısını maalesef yakalayamamıştır (Çınar, 2000: 45).

Şekil 21. Barry Parker ve Raymond Urwin, Letchworth, 1905, İngiltere. ⁴⁸

⁴⁸ Letchworth, Garden City Heritage Foundation, https://www.letchworth.com/sites/default/files/documents/2019-01/LGCHF_A5_ExternalStrategy_DIGITAL_v2_PAGES.pdf, [Erişim Aralık 2020].

Şekil 22. Louis de Soissons tarafından çizilen şehir planı.⁴⁹

3.2. YENİ ŞEHİRCİLİK

Bahçe şehir girişimlerinden sonra, özellikle Amerika’da İkinci Dünya Savaşı sonrası başarısız bir banliyöleşme hareketi görülmüştür (Fulton, 1996: 6). Buna karşılık 1980’lerde kapalı sitelerin ve kentin merkezi dışında oluşturulmuş yaşam alanlarının kente entegrasyonunu amaç edinen Amerika’da *new urbanism* (yeni şehircilik) (Caves, 2004: 491), Avrupa’da *urban village* (köykent) (Caves, 2004: 733) olarak adlandırılan oluşumlar, şehir merkezine uzak ve araçsız ulaşımın mümkün olmadığı banliyölere bir karşı duruş olarak doğmuşlardır. 1980’lerin ortalarında kullanılmaya başlanan yeni şehircilik terimi, 1990’ların başına kadar çok dikkat çekmemiştir (Reid, 1985). Kendi kendine yetebilen topluluklar ve yaşama alanları yaratmayı, araç trafiğini düşürmek için iş gücünü mümkünse bölgede barındırmayı, mümkün değilse toplu taşıma ile sağlamayı amaçlamışlardır. 20. Yüzyılın ortalarına kadar şehirler yayalar ve araçlar için karma kullanımlı alanlar olmuştur.

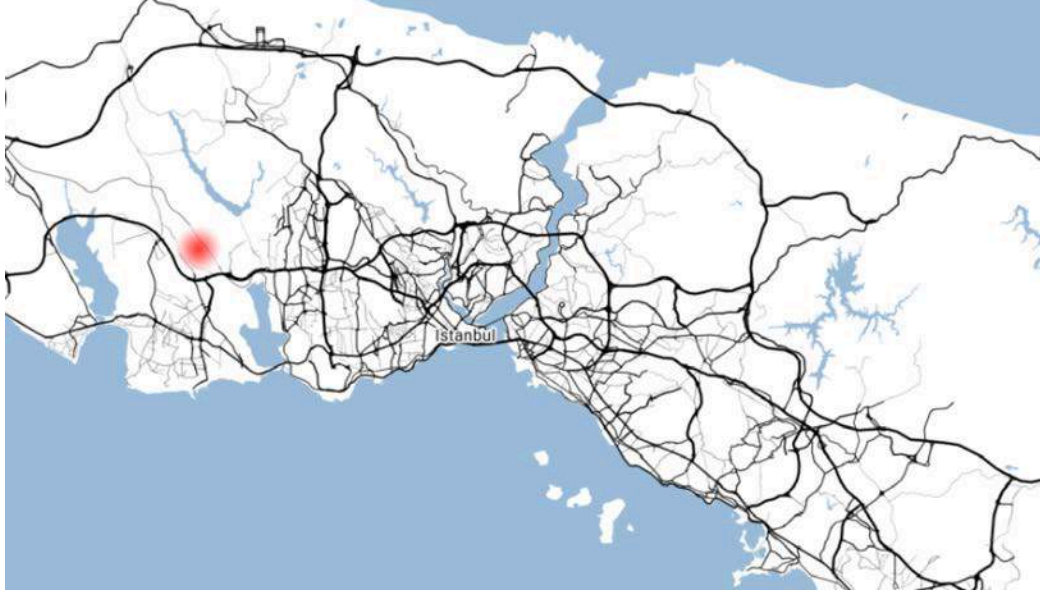
⁴⁹ Welwyn, Garden City Heritage Trust, <http://www.welwyngarden-heritage.org/archive/news-archive/item/144-wgc-residents-survey> [Erişim Aralık 2020].

Sonrasında ucuz otomobillerin ve uygun hükümet politikalarının ortaya çıkışıyla, insanlar şehir merkezinden uzaklaşmayı tercih etmişlerdir (Kunstler, 1998: 28). Şehir merkezi ve banliyö arasındaki mesafeden ötürü şahsi araçlarını edinen kişilerin de çoğalmasıyla, şehirler giderek daha hızlı otomobil odaklı planlanmaya başlamıştır. Yeni şehirciler Garden City akımını hiçbir şekilde reddetmemekte -tersine büyük bir adanmışlıkları vardır- ancak 1950'lerden sonra ortaya çıkan banliyölerin sorunlarını eleştirmektedirler (Fulton, 1996: 9). Banliyölerin ulaşım ve trafik problemleri, çocuklar ve araçsızlar için yeterli imkânlarla sahip olmayışı, gerekli ticari ve sosyal alanlardan yoksun oluşu yeni şehirciliğin çözmek istediği asıl meselelerdendir (Fulton, 1996: 4).

Yeni Şehircilik Kongresi (Congress for the New Urbanism) kurucuları Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk bu yaklaşımda aşağıdaki maddelerin aranması gerektiğini belirtmişlerdir (Duany ve Plater-Zyberk, 1991):

- Mahallenin bir merkezi olmalıdır. Merkezde toplu taşıma bulunmalıdır.
- Tüm konutlar merkeze beş dakikalık yürüme mesafesinde olmalıdır (yak. 400 m.)
- Genç, yaşlı, bekar, aile, yoksul, zengin vb. farklı profiller için konut seçeneği bulunmalıdır.
- Mahalle halkının ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar ticari alan bulunmalıdır.
- Her evin arka bahçesinde küçük bir yardımcı bina veya garaja izin verilir. Bu alan gerek duyulursa ofis, el sanatları vb. amaçlarla kullanılabilir.
- Çocuklar okula yürüyerek gidebilmelidir.
- Her konutun yakınında küçük oyun alanları bulunmalıdır (maks. 160m).
- Mahallede herhangi bir hedefe çeşitli yaya ve araç yolları ile ulaşılabilmelidir.
- Sokaklar nispeten dardır, ağaç sıraları ile gölgelendirilmelidir. Bu trafiği yavaşlatarak yayalar ve bisikletler için uygun ortamlar yaratır.
- Mahalle merkezinde binalar caddeye yakın konumlandırılarak iyi tanımlanmış bir dış mekân yaratılmalıdır.
- Park yerleri ve garajlar nadiren caddeye bakmalıdır. Otoparklar binaların arkasına gizlenmelidir ve yürüyerek sokaktan erişilmelidir.
- Sokak sonlarında ya da merkezde sivil binalar bulunmalıdır. Toplantılara, eğitime, dini ve kültürel faaliyetlere vb. ayrılabilmelidir.

3.3. BAHÇEŞEHİR

Şekil 23. Bahçeşehir'in İstanbul'daki Konumu

Bahçeşehir, şehir merkezine yaklaşık 35 kilometre uzaklıkta, şehrin batısında yer almaktadır (Şekil 23). 2. ve 3. derece deprem bölgesidir. Bölge TEM otoyolu üzerindedir, TEM'den Basın Ekspres ve Avcılar bağlantı yolları ile E5 otoyoluna erişim bulunmaktadır. İstanbul Edirne tren istasyonunun Ispartakule durağı da bu bölgededir, bir süredir aktif olmayan tren çalışmaları son dönemde aksiyon almıştır. Bölgeye ulaşabilmek için 12 km. güneyindeki Mahmutbey gişelerinden bedelli giriş-çıkış gerçekleştirmek gerekmektedir. Bölge nüfusunun başta planlanırken güncel olanın çok altında ön görülmesi, günümüzde 'gişe trafiği' olarak adlandırılan, bölgenin en büyük sorunlarından birini doğurmuştur. Sakinlerin şehir merkezine ulaşımı gişe trafiği zamanlarında saatleri bulmaktadır. Ulaşım aracı olarak çift katlı ekspres otobüsler, tek katlı otobüsler ve minibüsler bulunmaktadır. Mecidiyeköy, Taksim, Bakırköy gibi merkezlere sıklıkla sefer düzenlenmektedir.

Bahçeşehir Süzer Bulvarı'ndaki, Testili Kızlar kavşağında yer alan Üçüncü Cadde ve Bankalar Caddesi⁵⁰ bölgenin birçok ihtiyacını gidermektedir. İrili ufaklı dükkânların, bankaların, yeme içme alanlarının bulunduğu bu bölgede kuruluşunun ilk yıllarında ramazan

⁵⁰ Bankalar Caddesi, yan yana sıralanan banka olarak kullanılan villaların oluşturdukları meydandır.

şenlikleri yapılmakta ve lunaparklar kurulmaktaydı. Üçüncü Cadde'nin karşı parselinde pilates-yoga atölyeleri, dans kursları, müzik kursları, kreşler, güzellik merkezleri, terapi merkezleri, psikiyatrik klinikler, doktor muayenehanelerinin bulunduğu villa sokağı yer almaktadır. Bahçeşehir Gölet'in yanındaki Prestige de sakinlerin ihtiyaçlarını gideren çarşılardandır. Prestige 2009'da yaşanan sel felaketine kadar gayet yeterli bir alışveriş merkeziyken, sel sonrasında esnafın toparlanamaması ve endişe duyması, AVM'nin bölgeye tutunamamasıyla sonuçlanmıştır. Yakın zamanda tekrardan aktif hale getirilmeye çalışılmaktadır. Bahçeşehir'de maddi sınıf gözetmeksizin çok gelişmiş bir semt pazarı kültürü vardır. Haftanın iki günü -Salı ve Cumartesi- açık olan Pazartürk, sakinlerin giyim, ev tekstili, mutfak eşyası, meyve sebze, şarküteri vb. birçok ihtiyacına yanıt vermektedir.

Bahçeşehir yakınlarında Esenyurt'da yer alan Akbatı alışveriş merkezi, Bahçeşehirliilerin en sık kullandığı alışveriş merkezidir. Yine Esenkent bölgesinde kalan Çarşıpazar ve Sunflower, küçük ve uygun fiyatlı çarşılarıdır. İçlerinde kuaför, mağaza, yeme-içme, market, sanat atölyesi, jimnastik klübü, müzik dükkânı gibi çeşitli fonksiyonlarda ticari alanlar bulunmaktadır. Esenkent ile Bahçeşehir'i bir cadde ayırmaktadır. Esenkent Esenyurt'a bağlı olsa dahi profil olarak da konum olarak da Bahçeşehir'e daha yakındır.

Esenkent 1998'de tamamlanan, 7200 konutluk, 70 ayrı yapı kooperatifi tarafından üstlenilen Esenyurdun ilk düzenli gelişen bölgesidir, o zamanki belediye başkanı Gürbüz Çapan, çarpık kentleşmenin ve gecekondulaşmanın önüne ancak böyle geçilebileceğini savunmuştur.⁵¹

Bahçeşehir'e yakın bir diğer bölge yeni Ispartakule Bölgesi'dir⁵², Avcılar'a bağlıdır, önceleri bölgede define arayan gruplar görülmektedir. Bölgede gömü bulunduğu inanılmaktadır, ancak gömü yerine bölgede 5. ve 6. yüzyıla ait tarihi eserler çıkmıştır, maalesef bölge TOKİ'nin ilgilendiği bir arazi olduğu için arkeologlara bölgede tarihi eser bulunmadığına dair raporlar çıkarttırılmıştır. Bölge yüksek katlı kapalı konut sitelerinden ve altlarında yer alan ticari alanlardan oluşmaktadır, çok yoğun bir binalaşma olduğundan nüfusu altmış bini geçmektedir. Ispartakule halkı yakın zamana kadar ihtiyaçlarını gidermek için Bahçeşehir'e sıklıkla gelmek zorundayken, son zamanlarda gelişen ticari alanlar ile daha

⁵¹ Esenkent'te Hayat Başladı, Hürriyet, <https://www.hurriyet.com.tr>, [Erişim Aralık 2020].

⁵² Tahtakale Mahallesi'ne bağlı olan bu bölgeye yeni Ispartakule denmesinin sebebi, Bahçeşehirliilerin şu anda Toroslar olarak anılan bölgeye zamanında Ispartakule demeleridir. İki bölgeyi ayırt etmek için özellikle ilk sakinler, yeni Ispartakule, eski Ispartakule ayrımını kullanmaktadır.

kendine yetebilen bir alan olmuştur. 2019 sonlarına doğru İspartakule’de açılan pazar da - Çarşamba ve Pazar- Bahçeşehir sakinlerini ağırlamaktadır. Özellikle yeni İspartakule, Esenkent ve Bahçeşehir Bölgeleri hizmetlerden ortak faydalanmaktadırlar.

Bahçeşehir davetli bir mimarlık yarışması ile planlanmaya başlamıştır. Aralarında Arolat Mimarlık, Ercüment Gümrük, Murat İlter, Aytaç Manço (1. Etap, 1991-1995), Doruk Pamir Teras Evler, 1990), Oral Vural’ın (Kent villaları, 1989’daki yarışma sonucunda, 1991-1996) da bulunduğu mimarlar tarafından⁵³ tasarım temelleri atılmış bir bölgedir. Bahçeşehir’in kurulumunda büyük emeği olan mimarlardan Aytaç Manço bir röportajında şunları dile getirmiştir:

“Bahçeşehir Ortak Girişimi, Emlak Pazarlama A.Ş., Süzer A.Ş., Mesa İnşaat A.Ş. ve Nürol İnşaat A.Ş. adlı ortaklardan oluşan bir grupça, ülkemizde ilk mimarlık endişesini gözeterek oluşturulmaya çalışılan ve orta üst sınıf alıcılar için pazarlanmak istenilen bir toplu konut projesi olarak yola çıktı. Bu amaçla Birinci Kısım, Birinci Etap için 12 mimarlık bürosundan öneri istendi, ardından seçilen 4 mimarlık bürosu arasında 3 ayrı tip yapı için ön tasarım yarışması yapıldı. Bu yapılar 6-8 katlı A blok, 10-12 katlı E Blok ve 22-24 katlı D Blok (Şekil 24) olarak adlandırıldı. Yarışma sonucunda her üç projeyi de Y. Mimar Aytaç Manço-DİMTAŞ olarak kazandık.”

Günümüzde ilk planlanan Bahçeşehir binalarının sonradan eklenen yapılardan hemen ayrışmasının sebebi tasarımına verilen önem denilebilir. Konutlar doğayla, kotlarıyla ve çevreleriyle uyum içerisinde yillanabilmişlerdir. Yeni konutlar için bunları söyleyebilmek mümkün değildir. Gerek malzeme kalitesi gerek planların kısırlığı Bahçeşehir’i bir rant pazarına çevirmiştir. Manço cümlelerine şöyle devam etmiştir:⁵⁴

⁵³ *İstanbul Mimarlık Rehberi: Modern ve Çağdaş*, TMMOB İstanbul Büyükken Şubesi, H68, ss. 247.

⁵⁴ Aytaç Manço, *Bir Telif Hakları Davasının Öyküsü*, 2015, <https://xxi.com.tr/i/bir-telif-haklari-davasinin-oykusu>, [Erişim Mayıs 2019].

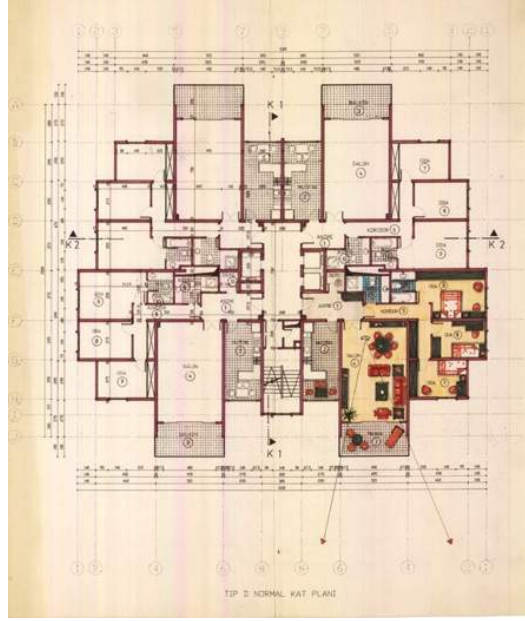

Şekil 24. Aytaç Manço, Bahçeşehir D Blok Tasarımı, 1991-1995.⁵⁵

“Bir zaman tek başına inşaat projesi ile tünel kalıplarının tekeli olan MESA toplu konut uygulamalarında ülkenin her yerinde bir örnek ve çirkin yapılaşmanın nedeni olmuştur. Dikine ve enine kibrit kutuları nefes alınmayacak aralıklarla dikilmiş, kentsel dokular rant uğruna harcanmıştır. 24 saate bir kat yükselebilen bu yapı teknolojisinin yararlı olduğu alanlar da vardır elbette. En çok 30-40 yıl ömür biçilen bu pahalı yapılaşmada, örneğin: savaş ya da doğal yıkımlar nedeniyle hızlı iskân gereksinimlerinde, yapı için iklim koşullarının uygun olduğu dönemin kısa olduğu coğrafyalarda, yüksek enflasyonun yapı yatırımlarının çabuk tamamlanmasını gerektirdiğinde, işçi ücretlerinin çok yüksek olduğu veya kol emeğinin yeterli olmadığı ülkelerde bu yapı yöntemi olumlu bulunmaktadır. Ancak estetikten yoksunluğu, biteviyeliği, kent ile organik bağ kuramaması, mahalle ve komşuluk ilişkilerini oluşturamaması, gibi pek çok nedenle bu yapı türünün kısa sürede ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ülkemizin ise böyle bir lüksü yoktur. Hele ‘orta üst sınıfa’ sunulacak yapılar mutlaka farklı olmalıdır.”

⁵⁵ Manço Mimarlık, Bahçeşehir Uydu Kenti A, D ve E Tip Toplu Konut Blokları, 1991- 1995, <http://manco.com.tr/ProjeDetay.aspx?pid=335>, [Erişim Aralık 2019].

Yani kule apartman tipolojisinin arkasında durmayan Manço, farklı bir şey yaratma arayışına girmiştir, çünkü belirttiği üzere apartmanlar, uzun vadede yaşanabilir alanlar değildir. Komşuluk ilişkilerini köreltmektedir, organik değildirler. Peki Manço bu bağı kurarken neyi farklı yapmıştır? :⁵⁶

Şekil 25. Aytaç Manço, Bahçeşehir D Blok Planı, 1991-1995.⁵⁷

“Çok farklı yaşam programlarına göre tasarlanmış, dört yatak odalıdan tek yatak odalıya gelişen planlar aynı orta üst sınıf insanların birbirlerini yadırgamayacakları komşuluk olanaklarını da getiriyordu. Tüm yüksek yapılarda yatay yerine klostrofobiyi kaldıran yere kadar dikey pencereli, ağacı ve toprağı gören ve mekânların derinlemesine ışık aldığı, içinde rahatça yemek yenilebilen ve oturulabilen balkonlu, balkon ile salonun camlı kapılarla periskopik birleştiği, koridorun boydan boya sürme kapaklı dolapla bir giyinme odası işlevi gördüğü, büyük yatak odalı planlar, özellikle D Blok'umuzun çarpıcı cephe estetiği, binalara üstü kapalı bir portikle giriş ve çatı terasındaki çocuk oyun bahçesi, wc'ler, bebek mutfağı gibi eklentiler, adı Bahçeşehir olan ama salt yapı ve beton yollardan oluşan bir lüks uydu kentte bebeğini buralara indirmeden aynı yapı bünyesinde güneşlendirmek olanaklarını da sunuyordu.”

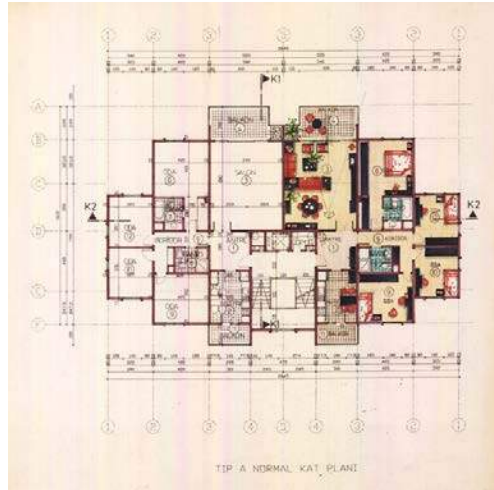
⁵⁶ Aytaç Manço, Bir Telif Hakları Davasının Öyküsü, 2015, <https://xxi.com.tr/i/bir-telif-haklari-davasinin-oykusu>, [Erişim Mayıs 2019].

⁵⁷ Manço Mimarlık, Bahçeşehir, Arkiv, https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=22782, [Erişim Aralık 2019].

Şekil 26. Aytaç Manço, Bahçeşehir A Blok Görünüşü, 1991-1995.⁵⁸

Manço'nun üç tasarımının da birincilik kazanması, kullanıcıya ve çocuğa henüz o senelerde gereken önemi vermesinden kaynaklı olabilir. Bahçeşehir kullanıcı odaklı bir oluşumdur, muhakkak ki rant sağlamak işin özünde vardır ancak bu rant sağlanırken, kullanıcıya kendi değerli hissettirmek istenmiştir, mimari, organik ve işleyen mekanizma yaratılmak hedeflenmiştir.

Şekil 27. Aytaç Manço, Bahçeşehir A Blok Planı, 1991-1995.⁵⁹

⁵⁸ Manço Mimarlık, Bahçeşehir, Arkiv, https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=22782, [Erişim Aralık 2019].

⁵⁹ Manço Mimarlık, Bahçeşehir, Arkiv, https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=22782, [Erişim Aralık 2019].

Süzer Grubu İstanbul'da kent yaşamının ve sanayinin kötü sonuçlarına tedavi önerisi olarak, temiz havanın bulunduğu ve *sokaklarında çocukların özgürce koşup* oynayabildiği bir proje hayata geçirmek istemişlerdir. Arsa arayışları başlamıştır ve 1982'de Süzerler tarafından Halide Eşkinozlugil'den satın alınan Bahçeşehir'in bulunduğu arsa, 4.7 km²'dir.⁶⁰ Başbakan Turgut Özal 1983'te bir ziyareti sırasında bu bölgenin uydu kent yerleşimine çok uygun olduğunu söylemiştir ve böylelikle Türkiye'nin ilk uydu kenti Bahçeşehir'in, ilk adımları atılmıştır. Geosan'a Mart 1986 jeolojik araştırmalar görevi verilmiş, Cowiconsult Skaarup and Jespersen-Atelye 70⁶¹ ortaklığına, Ekim 1986'da ön fizibilite ve master plan çalışmaları yaptırılmış, aynı gruba Aralık'ta yaklaşık on beş bin konutluk ana planlar ve imar planları çizdirilmiştir (Haksal, 1995). Aytaç Manço, Oral Vural, Doruk Pamir, Adnan Kazmaoğlu gibi ünlü mimarlar tarafından tasarlanan konutlar, modern, kullanışlı ve geniştir. Bahçeşehir Projesi %50 Emlak Bankası, %30 Zer İnşaat, %10 Mesa Mesken ve %10 Nurol İnşaat ortaklığında inşa edilmiştir, GAP'tan sonra döneminin en büyük inşaat projesi olarak anılan projede 2400 villa ve 18.100 daire bulunmaktadır.⁶² Kuzey, Güney, Doğu ve Batı olmak üzere toplamda 4 giriş kapısı bulunan Bahçeşehir'e dönemlerde kontrolsüz girmek mümkün değildir (Şekil 28).

Bahçeşehir ilk planlarında beş bölge ve 2 ticari etaptan oluşmaktadır (Şekil 29). Bölgelerin arasından 4. bölge rekreasyon alanı olduğu için yapımına öncelik verilmiştir (Haksal, 1995). Bahçeşehir Doğa Parkı 470 hektarlık projenin 20 hektarını kaplamaktadır, projesi peyzaj mimarı Prof. Dr. Yüksel Öztan tarafından tasarlanmış, sakinlerin nefes alacağı, kentin merkez yeşil alanı olarak düşünülmüştür (Erbaş, 2003).

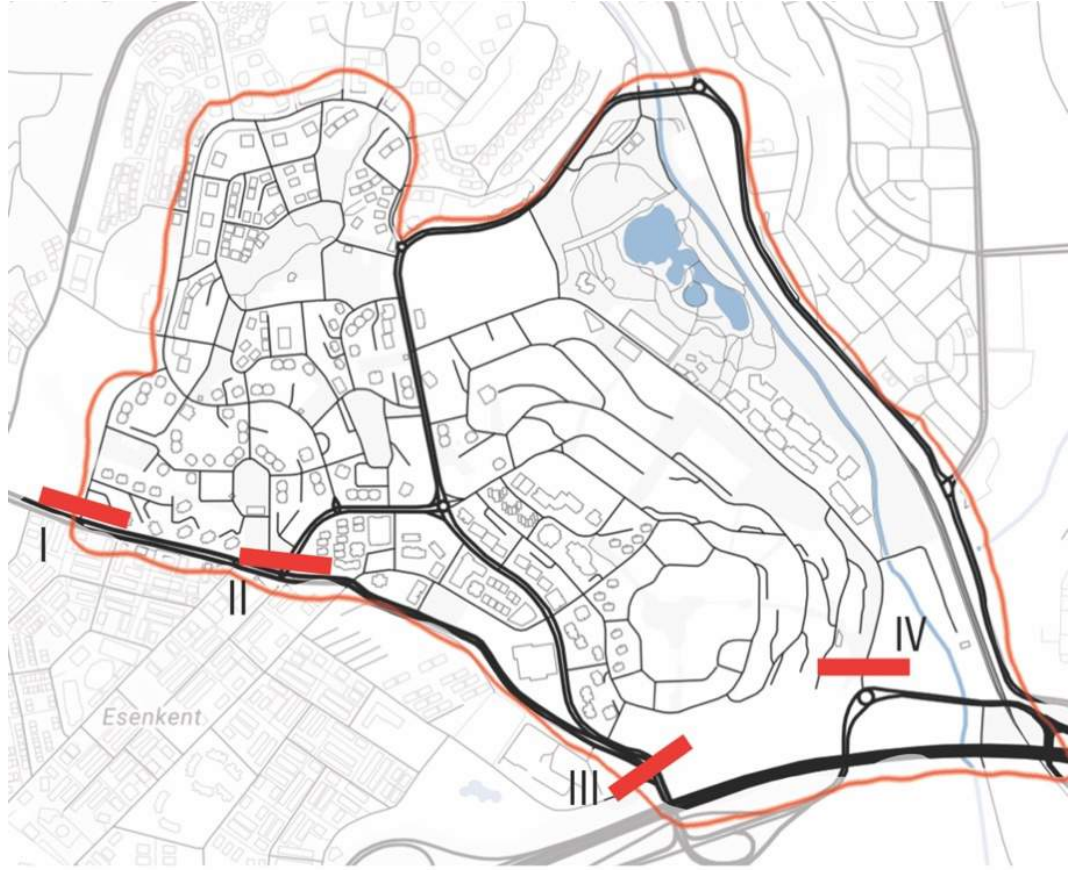
Günümüzde Gölet olarak anılan bölge, hala halkın çekim merkezidir. Çocuklar ve yetişkinler tarafından çeşitli aktiviteler için yoğun olarak kullanılmaktadır.

⁶⁰ Mustafa Süzer röportajı, <http://www.zerparola.com/vip-roportaj-bir-zamanlar-bahcesehir-11-0-2126.aspx>, [Erişim Ocak 2019].

⁶¹ Atelye 70'in planları, 3.6. Çocuk ve Kent bölümünde adı geçen Hüseyin Kaptan ve ekibi tarafından hazırlanmıştır.

⁶² Mustafa Süzer röportajı, <http://www.zerparola.com/vip-roportaj-bir-zamanlar-bahcesehir-11-0-2126.aspx>, [Erişim Ocak 2019].

Bahçeşehir her ne kadar düzenli, ritimli ve steril bir planlamaya sahip olsa da bunu amorf bir dil ile yaptığı için kullanıcılarda tekdüze ve sıkıcı bir izlenim bırakmamıştır. Göletin şekilsiz, irili ufaklı birçok su alanı barındırması, dolaşımın eğrisel rotalardan oluşması, villaların kota müdahale etmeden ya da büyük alanlar düzlenmeden, tepelerin eğimlerine oturtulması; blokların eğimli alanlarda değil de genellikle zirvelerde planlanması, Bahçeşehir'in doğanın içerisine yerleşmeye çalışmış nezih ve küçük bir kasaba olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu yüzden diğer toplu konutlardaki tektipleşmenin ve simetrisinin iticiliği, burada görülmemekte, tersine betonun yeşilliğin önüne geçememesi, amorf düzenin doğa ile uyumu neticesinde çekim merkezi haline gelmektedir.

İLK PLANLANAN BAHÇEŞEHİR BÖLGESİ KONTROLLÜ GİRİŞ KAPILARI

I- BATI GİRİŞİ

II- KUZAY GİRİŞİ

III- GÜNEY GİRİŞİ

IV- DOĞU GİRİŞİ

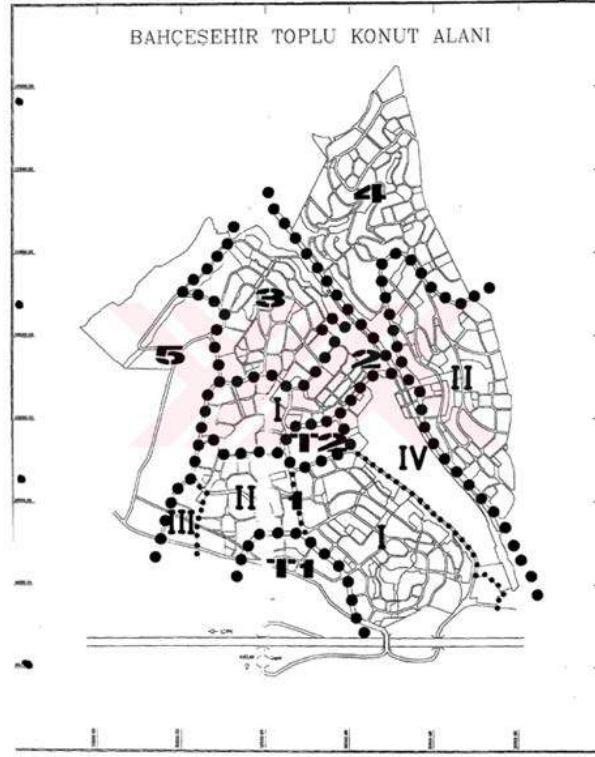
Şekil 28. Uydu kent olarak planlanan bölgenin kontrollü giriş çıkış kapıları

Bahçeşehir Doğa Parkı'nın kullanım amaçları ve tipleri aşağıdaki gibidir:

1. Bilimsel ve kültür amaçlı kullanımlar: arboretum (ağaç ve çalı bitkileri koleksiyonu); özel bahçeler (Türk Bahçesi, Japon Bahçesi, İngiliz Bahçesi, Ülke Lokantaları Bahçesi, Gül Bahçesi, Soğanlı Yumrulu Bitkiler Bahçesi, İris Bahçesi, Şifalı Bitkiler Bahçesi, Kokulu Bitkiler Bahçesi, Kelebek Bahçesi, Renkli Bitkiler Bahçesi, Su İçi ve Kıyısı Bitkileri Bahçesi, Nilüfer Bahçesi, Sarmaşık Bitkiler Bahçesi, Sukkulent Bitkiler Bahçesi); su hayvanları (kuğu, ördek, balık, kamlumbağa, kurbağa)
2. Sosyal amaçlı kullanımlar: Ülke Lokantaları, Türk, İtalyan, Çin ve Meksika (yapı, bahçe, müzik ve yemek konularının ülkeye özgü örnekleri); Doğa Klübü, çok amaçlı çim alan (geleneksel toplantılar, bahçe partileri, kokteyl, konser, dans, sergi, kermes, uçurtma, serbest oyunlar, seremoniler gibi etkinlikler)
3. Rekreatif amaçlı kullanımlar: doğa pazarı, çay bahçesi, çocuk oyun alanı, koşu yolu, gezi yolu, balıkçı koyu, maket gemi koyu, konser bahçesi, oturma yerleri, bakı terasları
4. Ekonomik amaçlı kullanımlar: Park Yönetim Birimi, doğa klübü
5. Estetik amaçlı kullanımlar: Yeşil doku, göl, mimari elemanlar, arazi plastiği (Erbaş, 2003).⁶³

Bahçeşehirde 8 tip villa ve 5 tip apartman tasarlanmıştır. Ana plan kendi içinde mahallelere ayrılmıştır. Bunlar Akasya Mahallesi, Badem Mahallesi, Çınar Mahallesi, Defne Mahallesi, Funda Mahallesi, Gül Mahallesi ve Erguvan Mahallesi'dir. Doğa Parkı'nın yamacında yükselen mahalleler, kendi içlerinde villa ve yüksek katlı apartman barındırırlar.

⁶³ Ebru Erbaş, Peyzaj Düzenlemelerinde Bitkisel Tasarım "Bahçeşehir Doğa Parkı Örneği" incelemesinde, halen kentin aktif olarak merkezi ve nefes alma noktası olan Gölet ile ilgili çok detaylı ve derin bir inceleme yapmıştır. Türkiye'nin en büyük yapay Gölet'ini barındıran bu bölge, kıymetli bitkiler ve inceliklerle planlanmış tasarım fikirleri ile kurulduğu günden bugüne cazibesini kaybetmemiştir.

Şekil 29. Bahçeşehir'in ilk vaziyet planı üzerinde etaplandırması ve bölge gösterimi (Haksal, 1995).⁶⁴

İlk Etap'da ayrıca Özel Alman Hastanesi, semt klübü, amfi tiyatro, sergi alanı, Garden Club, doğa parkı, golf alanı, tenis kortları, atlı klübü, atış poligonu, şelale parkı, tema parkları ve gölet gibi tesisler planlanmıştır. Yeşil alanlara, sosyal tesislere ve kurgulanmış sirkülasyonlara ayrılan bütçe konutların ortalama metrekare maliyetlerine ve satış fiyatlarına da yansımıştır. Diğer kurulan planlı toplu konutlar ile karşılaştırıldığında Halkalı hektarda 195 yoğunluğa sahipken, Ataköy 200, Bahçeşehir 130'dur (Haksal, 1995). Bu rakamlar Bahçeşehir'in merkeze daha uzak olmasına rağmen neden fiyatların daha yüksek olduğuna dair bir fikir vermektedir.

Bahçeşehir Belediyesi 1999'da kurulmuştur. Avrupa Çevre Diploması, Şeref Bayrağı gibi birçok ödüle layık görülmüştür. Habitat II Kent Zirvesi Dünya Ekonomik Forumu ile ilgili haberde toplantıların İTÜ Gümüşsuyu Binası'nda ve Bahçeşehir'de yapıldığı yazılmıştır (Şekil 30). Habitat II zirvesinde yaşanabilir şehirler kurmak için problemler ve öneriler dile getirilmiş, farklı ülkeler arasından pek çok uydu kent projesi içinden Bahçeşehir "En İyi

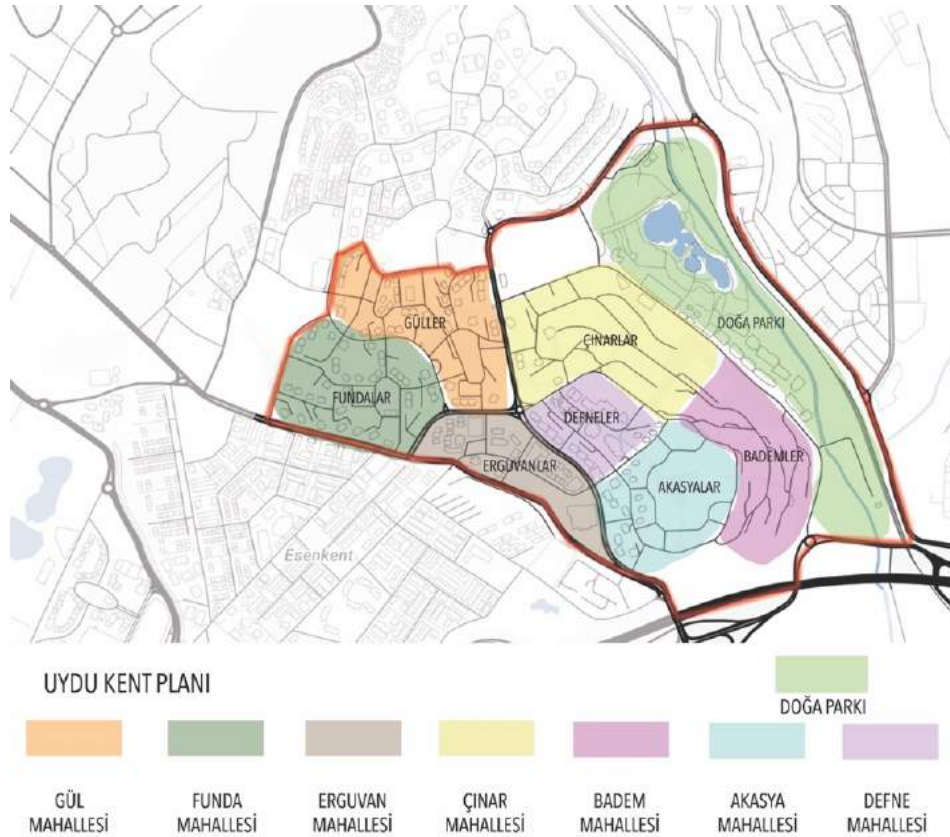
⁶⁴ t1 ve t2 ticari alanlardır, 4. Bölge rekreasyon alanı -Doğa Parkı- olarak planlanm

Proje ve Uygulama" örneği olarak görülmüştür. Ataşehir de en iyi "Kent içinde kent" uygulaması olarak seçilmiştir.

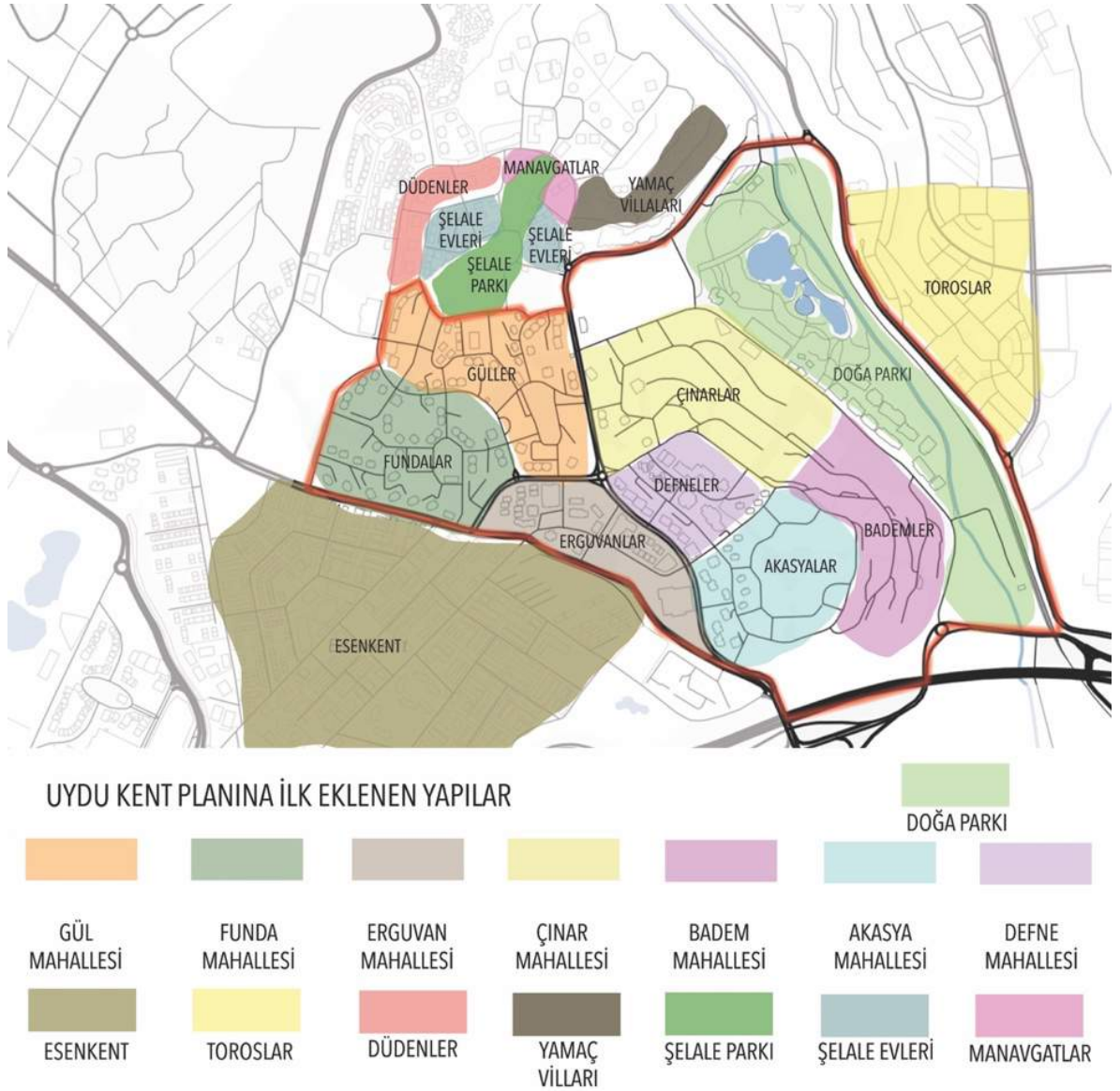
Şekil 30. Özlem Sarıca, "Bahçeşehir Fark Attı", Sabah, 1996.

Bahçeşehir'e uydu kent planının dışına çıkılarak eklenen ilk yapılar, Toroslar, Esenkent, Düdenler, Manavgatlar, Yamaç Villaları, Şelale Evleri'dir. Ayrıca bu dönemde çok amaçlı ve özenli bir peyzajı olan Şelale Parkı yapılmıştır (Şekil 31- Şekil 32).

Şekil 31. Bahçeşehir'de ilk kurulan uydu kent planı.

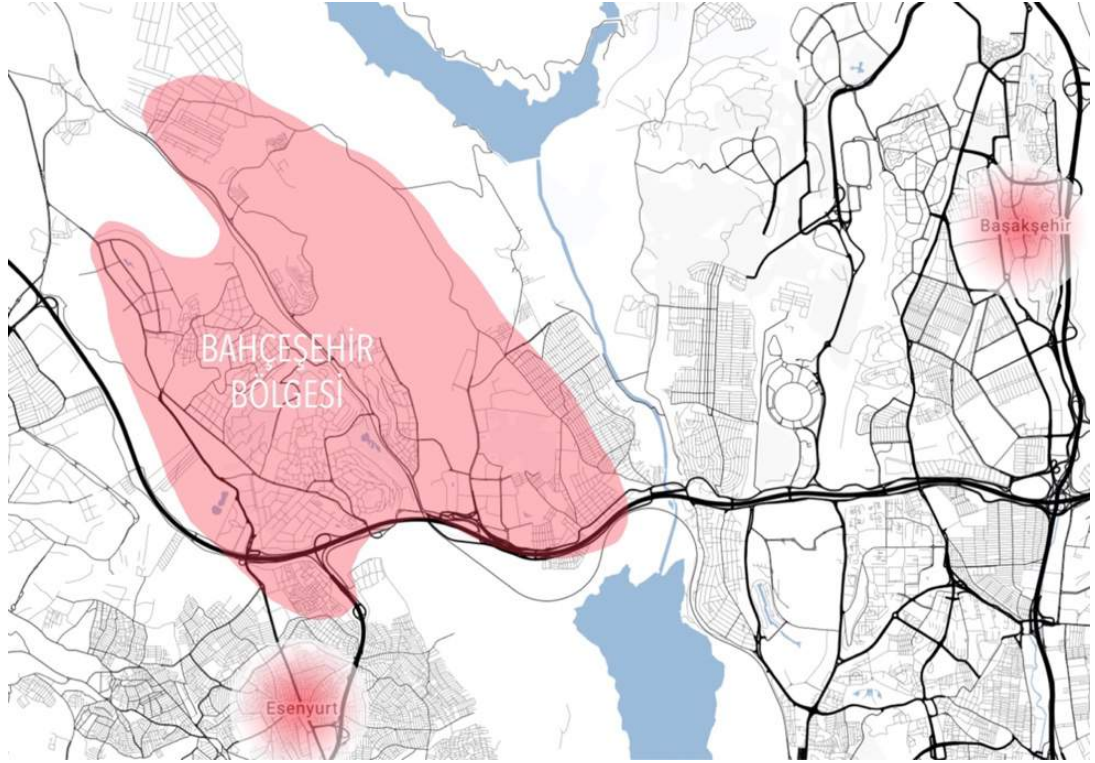
Türkiye’de ilk aile hekimliği uygulamasına, ilk kentteki bütün öğrenci, çocuk ve gençleri belediye başkanının yetkisi ile donatarak "Çevre Müfettişi" olarak gönüllülüğünün sağlanmasına, Türkiye’nin ilk modern pazar yeri olan Pazartürk gibi projelere Bahçeşehir’de rastlanmıştır. Bu uygulamalar sonucu 1999-2009 yılları arasında ANAP’dan Belediye Başkanı olan Kemal Aydın, 2004’de %74’lük oran ile yeniden başkan seçilmiştir.⁶⁵

Şekil 32. Uydu kent planına ilk eklenen yapılar.

⁶⁵ Bahçeşehir, Başakşehir, https://tr.wikipedia.org/wiki/Bahçeşehir,_Başakşehir, [Erişim Aralık 2020].

Bahçeşehir Belediyesi 2000’de 287.569, 2007’de 388.392 nüfusa sahiptir ve İstanbul’un Şişli, Avcılar, Bakırköy gibi çoğu ilçesinden büyüktür ancak belde 2009’da Başakşehir Belediyesi’ne bağlanmıştır. ⁶⁶ Belde iken nüfusu 400.000’e yaklaşan Bahçeşehir’in mahalleye dönüştürüldükten sonraki değerleri 1. Kısım Mahallesi için 2019’da 25.548 kişi ⁶⁷, 2. Kısım Mahallesi’nin nüfusu ise 41.430 kişidir. ⁶⁸ Bu rakamlar, Bahçeşehir’in imkânlarından faydalanan insanların fazlalığını ve Belde büyüklüğünde olmasına rağmen, mahalleye dönüştürülüp Başakşehir Belediyesi’ne bağlanması siyasi avantaj sağlama girişimini göstermektedir. ⁶⁹

Şekil 33. Bir leke olarak büyüyen Bahçeşehir Bölgesi

⁶⁶ Belediye Tarihçesi, <https://www.basaksehir.bel.tr/belediye-tarihcesi>, [Erişim Aralık 2020].

⁶⁷ Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40871.pdf>, [Erişim Aralık 2020].

⁶⁸ Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 2. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40872.pdf>, [Erişim Aralık 2020].

⁶⁹ 7.1.2. bölümünde bu uygulama (*gerrymandering*) daha detaylı ele alınacaktır.

Bahçeşehir her ne kadar Başakşehir Belediyesi'ne bağlı olsa da Avcılar, Esenyurt ve Arnavutköy Belediye'lerindeki mahalleler ile komşu olduğundan bu kullanıcıların da yoğunluğu Bahçeşehir merkezinde kalmaktadır. Örneğin Esenkent Esenyurt'a bağlı olmasına rağmen gerek sosyal gerek kültürel olarak Bahçeşehir sınırlarına ve merkezine daha yakın bir profil sergilemektedir bu yüzden Bahçeşehir'in gerçek nüfus yoğunluğuna bu mahallelerden yola çıkarak ulaşmak gerekir (Şekil 34). Son senelerde Bahçeşehir'de yükselen mega projeler bu nüfus sayımlarına henüz yansımamıştır.

Bahçeşhirliler Derneği'nin (BADER) üç dönemdir başkanlığını yürüten Uğur Barış Karabulut Bahçeşehir'in değeri düşmüş bir marka olduğunu düşünmektedir. Süren çok sayıda davalarının olduğundan ancak Başakşehir Belediyesine ulaşmanın güçlüğünden şikâyet etmektedir. Birçok müteahhidin villa sahiplerine cazip tekliflerle giderek, göletin yakınına binalar dikilerek, halı sahalar ve çocuk oyun alanları kapatılarak tüm kasabanın betonlaştığını vurgulamaktadır.⁷⁰

Şekil 34. Uydu Kent Olarak planlanan ilk bölge ve güncel olarak Bahçeşhirlilerli olan bölgeler.

⁷⁰ Sibel Gülersöyler, "Uydu kent olacaktı, uyduruk kente döndü", İstanbul Gazetesi, Eylül, 2017, <http://www.istanbulgazetesi.com.tr/istanbul/uydu-kent-olacakti-uyduruk-kente-dondu-h10896.html>, [Erişim Aralık 2020].

Bahçeşehir’de 1. Kısım Mahallesi’nde 15 adet sağlık kurumu, devlet lisesi, 3 özel lise, 2 özel ortaokulu, 1 devlet ortaokulu, 1 özel öğretim kursu, 2 özel ilkokul, 7 özel anaokulu bulunmaktadır. 1 konser alanı, 1 adet kültür merkezi vardır. 2 camii, 20 İETT durağı, 17 park sınırlar içerisinde yer alır.

Erkek nüfusu %48, kadın nüfusu %52’dir. Nüfusun %26’sını 0-14 yaş arası çocuklar, %11’ini 15-24 yaş arası ergenler ve gençler oluşturmaktadır. 65 yaş üstü nüfus oranı %5’tir. Nüfusun %67’si evlidir.⁷¹ Eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel tesisler, spor tesisleri ve yeşil alanları birçok mahalleden daha fazladır. Ulaşım noktası ve dini tesislerin sayısı diğer mahallelere göre daha azdır. Örneğin, yakınlarındaki Tahtakale’de 7 dini tesis ve 17 ulaşım noktası vardır. Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi’nde ise bu sayı 1 dini tesis ve 12 ulaşım noktası olarak kalmıştır. Ancak aynı semtte sağlık kurumlarının sayısı 3 iken Bahçeşehir’de 18, yeşil alanlar 4 iken, Bahçeşehir’de 16’dır.⁷²

Bahçeşehir 2. Kısım Mahallesi, 12 sağlık kurumuna, 1 kültür tesisine, 6 dini tesise, 34 İETT durağına, 1 spor tesisine, 18 yeşil alana sahiptir. Nüfusun erkek-kadın oranı 1. Kısım Mahallesi ile aynıdır. 0-14 yaş çocuk oranı %23, 15-24 ergen-genç oranı %12’dir. 65 yaş üstü nüfus %6, evli nüfus %62’dir

Sakin profili olarak mahalle genelde eğitimciler, hukukçular, akademisyenler, meclis üyeleri tarafından öncelikle tercih edilmiştir. 2005’de yapılan çalışmalarda, Bahçeşehir’de okur yazar olmama oranının 0, ilköğretim mezunu oranı %8, lise mezunu %39, üniversite mezunu %44, master/doktora mezunu %9’dur (Bekdemir, 2005: 86).⁷³ Aynı senelerde Türkiye geneli için yapılan bir araştırma okur yazar olmama oranı %9,6, ilkokul mezunu %34,5, lise mezunu %16,7, üniversite mezunu %6,8’dir.⁷⁴ Kişi başına düşen milli gelir 2009 sonrasında

⁷¹ Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40871.pdf>, [Erişim Aralık 2020].

⁷² Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40871.pdf>, [Erişim Aralık 2020].

⁷³ Alev Bekdemir, *İstanbul-Bahçeşehir Toplu Konut Yerleşmesinde Dış Mekân Kullanım Olanaklarının İrdelenmesi* adlı çalışmasında, serbest meslek grubunun meslek grupları arasında önemli bir yüzdeye sahip olduğunu araştırmış ve işsizliği %0 olarak vermiştir.

⁷⁴ EĞİTİM SEN’in (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası), II. Olağan Genel Kurulu’nda 2005 Yılı başında Eğitimin Durumu adlı raporundan alıntı yapılmıştır (ss. 24.).

Bahçeşehir bölgesinde yapılan araştırmalar sonucu otuz bin doları geçmektedir, bu değer Türkiye ortalamasının altı katıdır. ⁷⁵ Türkiye genelinde bu rakam dokuz bin dolar civarındadır. Bahçeşehir ekonomik olarak üst kesime hitap etmektedir. Burada kurulum aşamasında düşünölen bir sosyo ekonomik düzey planlaması etkili olduğu kadar, metrekare fiyatlarının yüksekliği ve yeşil alan kullanım oranı da etkilidir.

2005’de yapılan bir çalışmaya göre insanların Bahçeşehir’de oturma nedeni %21 ile açık ve yeşil alanlar, %18 ile medeni çevresi, %16 ile güvenli olması ve %15 ile sakin olmasıdır. Ardından gelen diğer maddeler daha düşük yüzde oranlarına sahiptir. Bahçeşehirliiler için en çok zaman geçirilen aktivite yürüyüştür, en çok kullanılan alan Doğa Parkı’dır, sakinlerin %89’u açık alan düzenlemelerinin, %98’i yeşil alan dağılımının, %94’ü Doğa Parkı’nın, %83’ü açık alan estetiğinin, %95’i dinlenme alanlarını, %82’si spor alanlarının yeterli olduğunu düşünmüşlerdir, tüm yüksek oranlara karşılık çocuk oyun alanlarının yeterli olduğunu düşönenler %59’dur (Pekdemir, 2005).

Şekil 35. 1997 yılına ait Gölet ve ilk yerleşimlerin fotoğrafı. ⁷⁶

⁷⁵ Bahçeşehir, Başakşehir, https://tr.wikipedia.org/wiki/Bahçeşehir,_Başakşehir, [Erişim Aralık 2020].

⁷⁶ Doğa Park, https://archnet.org/sites/4555/media_contents/18152, [Erişim Aralık 2020].

Günümüzde kontrolsüz yoğunlaşan semt, aynı memnuniyet oranlarını sergileyememektedir ancak insanların Bahçeşehir’i tercih etme nedenleri hala İstanbul’un merkezine kıyasla daha fazla açık alana sahip olması, oturanların profili, daha güvenli ve kısmen sakin bir bölge oluşudur.

Şekil 36. 2020’de Gölet ve ticari alanları⁷⁷

⁷⁷ Dükânların bulunduğu alan Şekil 36’da resmin sol üst kısmında kalan toprak alandır. Karşıda görünen yüksek bloklar katılımcıların bir kısmının da ikamet ettiği Vaditepe bölgesidir. Bahçeşehir silüetinin değişmesinde bu blokların çok güçlü bir etkisi vardır.

4. ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. VERİ TOPLAMA VE KATILIMCILAR

4.1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışma planlı kentsel bölgelerdeki çocuk ve çevre ilişkisini, çocukluğunu planlı bölgede geçiren ve geçirmeyen ebeveyn yetişkinlerin deneyimleri üzerinden derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. Planlı çevrelerin dönüşümlerine hem kendi deneyimleri hem de çocuklarının deneyimleri ile tanıklık etmiş olan sakinler ile, çeşitli çevrelerde yetişmiş halihazırda çocuklarını planlı bölgelerde büyütmekte olan yetişkinlerin deneyimleri, karmaşık olan bu olgunun öğelerinin ele alınmasında yol gösterici rol üstlenecektir

4.1.2. Yöntem

4.1.2.1. Alan Araştırmalarında Yöntem

Bahçeşehir araştırması, nitel araştırma yöntemlerinden tekli durum çalışması olarak ele alınmıştır.

“Durum çalışması araştırmalarının tümü aynı ilgi çekici özellikle başlar, tek bir durumu ya da az sayıdaki durumu yakından veya derinlemesine anlama ve ortaya çıkarma isteği.” (Bromley, 1986: 1)

Özellikle “ne, neden, nasıl?” gibi soruların sorulduğu yerde kendini göstermeye başlayan nitel araştırma teknikleri, sayıların yeterli olmadığı ya da safi niceliğin çalışmayı kayıplara uğrattığı yerlerde, araştırmanın özgün yanını çalışmaya dahil ederek doğru ve bereketli sonuçlar elde etmeyi amaçlar.

Denzin ve Lincoln (2011: 8-10) nitel yaklaşımların beş ana yaklaşımı olduğunu ifade etmektedir.

1. Pozitivist veya post pozitivist perspektiflerin kullanımını azaltmak,
2. Postmodern duyarlılıkları kabul etmek,

3. Bireyin bakış açısını yakalamak,
4. Günlük yaşamın sınırlarının incelenmesi,
5. Zengin açıklamaları güvence altına almak, korumak.

Bu söylemlerden de çıkılabileceği üzere, nicel araştırmalarda kaybolan bireysel deneyimler ve kaliteli bilgiler çalışmalara yedirilerek daha donanımlı olmaları sağlamak hedeflenmiştir. Peki her çalışma durum çalışması altında ele alınabilir mi? Bir araştırma Yin'e göre aşağıdaki hususlara sahipse durum çalışması uygulamak için uygundur:

İlki, sorulardır. Araştırma betimleyici (ne) ya da açıklayıcı bir soruya (nasıl, neden) işaret ediyorsa durum çalışması uygundur.

İkinci husus, türetilmiş veriler yerine doğal ortamından toplanmış veri yani orjinal saha çalışmaları konuyu en iyi şekilde anlamada daha ileri düzeyde yararlı olabilmektedir.

Üçüncü olarak, değerlendirme yapmada güncel olarak daha yaygın kullanılan bir yöntemdir ve otorite sahibi kaynaklar tarafından da uygulamalar belgelendirilmektedir (Yin, 2017).

Uçta ya da benzersiz örnekler olmasına gerek yoktur durumun özgün bir konuyu kapsamı yeterlidir. Örneğin dramatik çevre değişimi bunlardan biridir. İyi bir durum çalışması çıkararak örnek bir araştırma ortaya koyabilmek mümkündür (Yin, 2017: 7).

Bent Flyvbjerg, Case Study adlı çalışmasında metodolojik keşif stratejisi olarak vaka çalışması araştırmasının kaydedilen tarih kadar uzun süredir var olduğunu ifade etmektedir (Flyvbjerg, 1998: 302). Ancak 1980'lerden bu yana vaka çalışması kapsamı daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu durumdaki başlıca sebep, yüzeysel ampirik bilgilerden, derinlemesine nitel bir araştırma yapabileme ayrıcalığıdır. Bir analiz ünitesinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi amacı çalışmanın merkezindedir. Araştırmacıların felsefi yaklaşımlarını da çalışmaya dahil edebilmeleri benzersiz bir platform sunar. (Harrison vd., 2017: 10-12).

“Durum çalışması araştırması topluluk çalışmalarını, eğitimi, halk sağlığını, işletme ve endüstriyi, kamu politikasını ve kamu yönetimini, sosyal ve topluluk sorunlarını ve çatışmalarını içine alan çeşitli konuları kapsamaktadır. Buna ek olarak durum çalışması araştırması; bebekleri, çocukları, gençleri ve aileleri de kapsayan kliniksel ve biyografik alanlarda da önemli ve büyük bir role sahiptir” (Yin, 2009: 19)

Sosyal anlamdaki bir devinimi tartmak için durum çalışması araştırmacıya çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Özellikle katılımcıların belirlenmesi, araştırma yönteminin gidişatı konusunda verdiği seçenekler, çalışmanın sonucunda elde edilen bilginin daha doğru temellenmesini sağlar. Durum çalışmasının önde gelen araştırmacılarından Robert K. Yin, bu konudaki fikirlerini aşağdaki cümlelerle ifade etmiştir: “Çağcıl bir olgu konusunda kendi gerçeğliği bağlamında özellikle olgu ve bağlam arasındaki sınırlar açıkça belirli değilken ampirik bir sorgulamadır.” (Yin, 2009:18)

Dolayısıyla her ne kadar nitel araştırma yöntemlerinin kuramsal altyapısından endişe duyulsa da aslında doğru bir şekilde ele alındığında ampirik bir düzlemde çalışabilmektedir.

Durum çalışması endişelerinin başlıcası ve son çare olarak kullanılmasının sebebi, sosyal bilim yöntemlerinde kullanımı açısından keşfedici aşama olarak görölmesindedir (Yin, 2017: 5). Yani veri toplamak amacıyla araştırmaya giriş olarak nitelendirilir. Halbuki vaka çalışması güvenilir şekilde tüm süreci kapsayabilecek potansiyele sahiptir. Güvenilirlik ve yetersizlik diğer endişelerdir. Bunlar araştırma yeterli yapılmadığında gerçekten de ortaya çıkabilecek risklerdir (Yin, 2017: 6). Ancak araştırmanın yeterli ya da doğru uygulanmadığı bir süreçte bu tehlike nicel araştırmalar için de geçerlidir.

Sorulan soru ya da cevap kadar, kime, hangi zaman diliminde hangi bölgede sorulduğu da önem taşımaktadır. Yani içerik kadar koşullar da araştırmayı yönlendirecektir. Nitel araştırma yöntemleri bu yönlendirmeyi doğru bir biçimde kontrol ederek, sorulan sorunun cevabını daha titizlikle elde etmeyi hedefler. Durum çalışmaları diğer durumlara, nicel yöntemler evrene genelleme eğilimindedir. Vaka çalışmasında yaygın olarak kullanılan kaynaklar şunlardır: doğrudan gözlemler, görüşmeler, arşiv kayıtları, dokümanlar, katılımcı gözlemleri, fiziksel nesnelere vb. Yapılandırılmamış görüşmeler anketlerden hatta anket araçlarının açık uçlu kısımlarından gelen verilerden daha zengin ve daha kapsamlı materyaller sunmaktadır (Yin, 2017: 12).

“Nitel araştırmacılar katılımcılarla kişisel olarak iletişime geçerek, alanda uzun bir süre zaman harcayarak, derin anlamlara ulaşmak amacıyla yürüttükleri araştırma sonucunda ulaşılan derin bilgi yapısını anlamayı çabalamaktadırlar” (Creswell, 2014: 245).

Nitel araştırmacılar, sahaya inerek aslında araştırma yaparken kendileri de bu araştırmanın bir parçası olup, dışardan gören bir göz değil de durumu bizzat gözlemleyen, deneyimleyen katılımcılardan birisi olurlar. Bu durum sübjektivite riskini yükseltse de aslında araştırmacının konuya daha hâkim olmasını ve kendi üzerinden başlayarak gerçek alana doğru yönlendirmesini kolaylaştıracaktır.

Durum çalışmaları betimsel ve açıklayıcı olarak sınıflandırılır, ayrıca çapraz durum sentezleri de zorlu ama besleyici araştırmalardır. Betimsel durum çalışmaları; normalde sosyal bilimcilerin ulaşamayacağı haller (açıklayıcı durumlar), beklentilerin üzerinde başarılı olmuş girişimler (örnek durumlar), daha önce karşılaşılmayan tek örneği olan haller (eşsiz durumlar), aşırı durumlar) sıradan şartlar (tipik durumlar) olarak kendi içinde ayrılır (Yin, 2017: 49). Açıklayıcı durum çalışmaları karışık ve zorlu bir süreçtir, ikili metodun -ya da karma metot- tamamlayıcı rollerinden faydalanarak deneyler ve durumlar ile desteklenebilir. Ancak açıklayıcı durum çalışmasının güvenilirliğini başka bir teknikle de yüksek oranda arttırmak mümkündür: örnek olarak karşıt açıklamaların aranarak sınanması (Yin, 2017: 90). Çapraz durum sentezi ise çoklu durum çalışmalarında kullanılan yöntemdir. Karşıtlıklar araştırmanın beslenmesine ve ilerlemesine katkıda bulunur, daha çok fazla vakanın ele alınması daha çok veri demektir ancak çıkacak sonuç daha net ve doğru olacaktır.

Helena Harrison, Melanie Birks, Richard Franklin ve Jane Mills, 'Vaka Çalışması Araştırması: Temeller ve Metodolojik Yönelimler' başlıklı makalelerinde metodolojik pozisyonun belirlenirken çok dikkatli olunması gerektiğini savunurlar; hem çalışmaya en iyi hizmet edecek hem de araştırmacının dünya görüşüyle en iyi uyumu gösterecek yöntem titizlikle seçilmelidir. Bu tutumları yani felsefi varyasyonları üç başlık altında inceler. Bunlar sırasıyla Yin'in pozitivizmi, Merriam'ın pragmatik konstrüktivizmi, Stake'in göreceli ve yapılandırmacı tutumudur (Harrison vd., 2017: 10-12).

Robert K. Yin, vaka çalışması araştırmasını bir sosyal bilim biçimi olarak kavramsallaştırır. "Vaka çalışmasını deneysel bir araştırma biçimi olarak" nitelendirmesi post-pozitivist yaklaşımını açıkça ortaya koyar. Yin vaka çalışmasına kendi yaklaşımını "gerçekçi bir bakış açısı" olarak tanımlar ve tasarımıdaki metodolojik süreçlerde objektifliği korumaya odaklanır. Yin'e göre vaka çalışmasının amacı tarafsızlık olsa da tanımlayıcı ve yorumlayıcı

unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Vaka çalışmasını diğer alanlardan ayıran özelliği “gerçek dünya ortamında” incelenmesi yani bağlamdır (Harrison vd., 2017).

Sharan Merriam, vaka çalışması araştırmalarına yapılandırmacı bir yaklaşım sürdürür. Araştırmacı, gerçekliğin öznel arası anlamlar ve anlayışlar yoluyla, sosyal ve deneyimsel bir şekilde inşa edildiğini varsayar. Yin gibi Merriam da bilgi bol ve kavramlar soyut olduğunda, yönetmeye yorumlamaya ve sınıflandırmaya yardımcı olan bilgilerden faydalanmanın önemli olduğunu düşünür, bu durum bulguları netlik ve uygulanabilirliğe uyarlar. Merriam’ın bu fikirleri yapılandırmacı sorgulamaya pragmatik bir yaklaşım getirmektedir. Durum çalışmasında nitel ya da nicel yöntemler kullanılabilir. Amaç kişinin fenomen hakkındaki anlayışını aydınlatan zengin bir bütünsel tanım sağlamaktır (Harrison vd., 2017).

Robert E. Stake, vaka çalışmasının nitel ve yakından yapılması taraftarıdır. Yapılandırmacı ve yorumlayıcı yönelim ile uyum gösterir. Stake kantitatif metotların vaka çalışmalarında bilgi edinmek için kullanılabileceğini belirtir ancak kendisi için asıl önemli olan güçlü bir motivasyonla manayı keşfetmek ve bağlamdaki deneyimlerin anlaşılmasıdır (Harrison vd., 2017)

Bu araştırmada pragmatik ve sosyal yapılandırmacı bir tutum izlendiğinden Merriam’ın yaklaşımı çalışmada daha çok hissedilebilir. Araştırma sahası Bahçeşehir’dir, çocukluk fenomenini nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile ele alarak, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile bulgular elde edilmiştir.

Kuram oluşturma, araştırmacının bir periyot, eylem ya da etkileşime ilişkin çeşitli görüşler çerçevesinde genel bir açıklama (bir kuram) ortaya koyduğu nitel araştırma desenidir. Bu desen, 1967’de sosyoloji araştırmalarında kullanılan teorilerin genellikle uygun olmadığını ve incelenen katılımcılarla uyuşmadığını düşünen Barney Glaser ve Anselm Strauss tarafından geliştirilmiştir (Creswell, 2020: 85).

“Sosyolojide kuramsal yönelimlerde öncül yaklaşımın aksine kuram oluşturmacılar kuramların alandaki veride, özellikle eylemlerde, etkileşimlerde ve insanların toplumsal süreçlerinde “gömülü” olması gerektiğini savunurlar. Böylece, kuram oluşturma, bireylerden toplanan verilerden elde edilen bilgilere ilişkin kategorileri ilişkilendirerek, eylem, etkileşim veya süreçlerle ilgili bir kuramın ortaya konulmasını (bir diyagram ve hipotez ile birlikte) saptamıştır.”

Gömülü kuram, nitel araştırma verilerinin sonuçlarının araştırmacıyı götürdüğü üzerinde isim yazmayan bir kapıdır aslında. Araştırmacı ulaştığı kapıya, patikasında deneyimlediklerinden bir tanım kazandırmaya çalışır ve kendi kuramını oluşturur.

“Veri toplama olumsuz yargıda bulunmaktan ziyade olası bir karşıtlığın gücünü oluşturuyormuş gibi yoğun ve ısrarlı bir şekilde “farklı kanıtlar” aramayı içermelidir.” (Yin, 2017: 90)

4.1.2.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma planlı bölge olarak kurulan Bahçeşehir’in dönüşümünü çocuk ve çevre ilişkisi olarak ele almayı planlayan bir durum çalışmasıdır.

Amaç bir fenomen hakkında mümkün olan en çok bilgiyi edinmek olduğunda, temsilci bir durum ya da rastgele örnek en uygun yöntem olmayabilir, çünkü tipik durum çoğu zaman bilgi açısından en zengin sonucu vermemektedir. Atipik ya da aşırı durumlar genellikle daha fazla bilgi içerir çünkü daha fazla aktörü ve mekanizmayı harekete geçirmektedirler (Flyvbjerg, 2011).

Araştırma sürecinde karşıt fikirler ya da zıt vakalar, süreci besleyen sonucu daha net bir şekilde ortaya koyan durumlardır. Açıklayıcı durum çalışmasının güvenilirliğini en büyük oranda arttıran teknik, karşıt açıklamaları arayıp test etmektir. İki farklı gruptaki kanıtın gücünün karşılaştırılması tek bir kanıttan daha doğru sonuçlara götürmektedir. (Yin, 2017: 14).

Vaka stratejilerinde tek bir olguya tutunup, dışına çıkamamak, çalışmayı kısırlaştıracaktır. Halbuki vaka seçiminde stratejiler birbirlerini dışlamazlar. Örneğin, bir vaka aynı anda aşırı, eleştirel ve paradigmatik olabilir. Böyle bir vakanın yorumlanması benzersiz bir bilgi zenginliği sağlayabilir, çünkü bir vaka türü olarak görülüp görülmediğine ve yorumlanıp yorumlanmadığına göre vaka hakkında çeşitli bakış açıları ve sonuçlar elde edilebilir (Flyvbjerg, 2011).

Bahçeşehir’in çocukluk fenomeni üzerinde yaşadığı kaymayı incelemek için, nicel verilerin yeterli olmayacağı ya da yüzeysel sonuçlara sebep olacağı düşünülmüştür. Derinlemesine ve

daha özenle seçilmiş çalışma sahaları organize edebilmek için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına baş vurulmuştur.

Çalışma farklı nitel yaklaşımların epistemolojik ve metodolojik varsayımları (Creswell, 2020) ile yürütülmüştür. Sosyal yapılandırmacı ve pragmatik çatı altında çocukluk fenomeni üzerinden iç içe geçmiş analiz yöntemi ile ele alınarak, kar topu örnekleme ile geliştirilen, binişik karşıtlıkla (Yin, 2017) kurulan etnografik açıklayıcı bir tekli durum çalışması örneği sergilemektedir. Araştırmacı da bu bölgede ikamet ettiğinden oto-etnografik de sayılabilmektedir.

4.1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırma iki farklı grup üzerinden yürütülmüştür. Kar topu örnekleme⁷⁸ ile ilerleyen çalışma, katılımcıların çalışmaya destek olabileceğini düşündükleri isimlerin önerisi ile devam etmiştir. Kar topu örnekleme, zengin veri elde edilebilecek kritik durum ve kişilere ulaşarak evrenini oluşturmaktadır (Creswell, 2014). Bu teknikte, araştırmacı evrende en fazla bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişilere “bu konuya en vakıf olan kimdir?” sorusunu sorarak ilerler (Flick, 2014). Böylelikle zengin bir veri tabanı elde eder ve derinlemesine incelemeye maksimum faydayı sağlar. Bu yüzden Bahçeşehir’de çocukluğunu geçirmiş, hala bu bölgede ikamet eden aynı zamanda ebeveyn olan katılımcılara ulaşmakta bu metodun çok katkısı olmuştur. Ele alınan iki grubun ortak özellikleri halen Bahçeşehir’de ikamet ediyor olmak ve ebeveyn olmaktır. İki grubu ayıran nokta ise çocuklarının geçtiği bölgedir. Bir grup çocukluğunu Bahçeşehir’de geçirmişken, diğer grup yetişkinliklerinde Bahçeşehir’e taşınmıştır. Böylelikle binişik karşıtlık yakalanarak çalışmanın metodolojisini geliştirmek, içeriğini zenginleştirmek hedeflenmiştir. Bu iki grup incelenirken fenomen çocukluk olduğu için aslında kültürler ve yaşam tarzları da sürece fazlasıyla dahil olmuştur, bu durum araştırmanın etnografik yönünü beslemiştir.

⁷⁸ Kar topu örnekleme (*snowball sampling*) mevcut araştırma öznelinin gelecekteki özneli tanıdıkları arasından seçtiği bir örnekleme tekniğidir (Goodman, 1961: 148).

4.1.4. Verilerin toplanması

Kar topu örnekleme kullanılarak ilerlenmesi daha samimi bir ortam doğurmuştur. Katılımcılar araştırmacıyı evlerinde ağırlamıştır. Böylelikle araştırmacı, katılımcıların ev halindeki doğal ortamını, çocukları ile olan iletişimini ve hanenin çevre ile olan etkileşimini bizzat gözlemleme şansı yakalamıştır. Görüşmeler 30.11.2020 ile 15.12.2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Katılımcılara araştırmayagönüllü olarak katıldıklarına ve doküman paylaşımında bulduklarına dair bir dilekçe imzalatılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin standart soruları Bilgi Üniversitesi Etik Kurulu'na onaylanmıştır.

Tüm katılımcılara sorulan ortak sorular aşağıdaki gibidir:

1. Kendinizden kısaca bahseder misiniz?
2. Çocukluğunuzu nerede geçirdiniz?
3. Yaşadığınız evi ve mahalleyi tarif eder misiniz?
4. Yaşadığınız bölgenin yakınlarında tanımlı oyun alanı var mıydı/var mı?
5. Bağımsız mobilite alanınızın sınırları nelerdir?
6. Çocukluğunuzca açık hava etkinlikleri sırasında aklınızda kalan anılarınız nelerdir?
7. Çocuğunuzun bağımsız mobilite alanı sınırları nelerdir? (Bu soru yer yer çocuğun yaşına göre “Kaç yaşından itibaren anne baba kontrolü olmadan dolaşımına izin verebilirsiniz?” olarak değiştirilmiştir)
8. Çocuğunuzla/çocuğunuz yürüyerek hangi aktiviteleri gerçekleştirebiliyorsunuz/gerçekleştirebiliyor?
9. Çocuk ve kent ilişkisi hakkında şikayetleriniz ve önerileriniz varsa nelerdir?

Yukarıdaki soruların etrafında geliştirilen söyleşilere ek olarak kişiye ve duruma özgü sorularla sohbetler yönetilmiştir. 3. Görüşmeden sonra sıklıkla rastlanan trafik kazaları anıları üzerine son olarak aşağıdaki soru eklenmiştir.

10. Çocukluğunuzda yaşadığınız bir trafik kazası var mı?

Görüşmeler en az 25 en fazla 75 dakika olacak şekilde ortalama 50 dakikadır. İç içe geçmiş analiz yöntemi kullanılarak kullanıcılardan elde edilen kaynaklar ve veri de kullanılmıştır. Katılımcılara önce çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra fotoğraf ve söyleşilerin tezde yer alması için izin kâğıdı imzalatılmıştır. Görüşmeler esnasında yer yer araştırmacı

mülakatı gizlice yönetircesine, aranan cevaba katılımcıları yönlendirmek için soru sorarak alt temaların belirlenmesine açıklık getirmeye çalışmıştır.

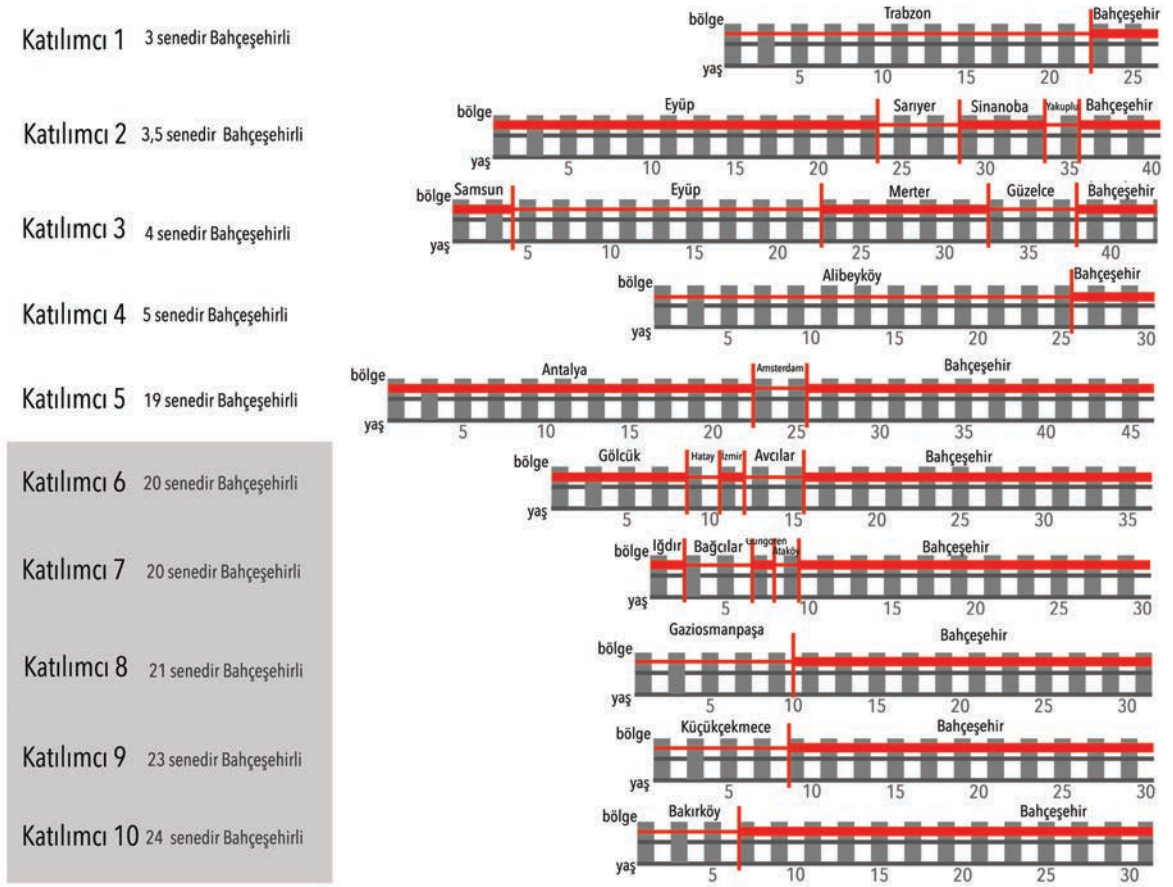
4.1.5. Verilerin Çözülmesi ve Yorumlanması

Veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerde alınan ses kaydı, fotoğraf ve dokümanlardır. Öncelikle ses kayıtları deşifre edilerek katılımcı formları oluşturulmuştur. Sonra bir uzmanın yardımı ile ses kayıtları ve deşifreyon uyumluluğu test edilmiştir. Katılımcı formları oluşturulduktan sonra, sorulan sorular karşılığında verilen cevapların sıklığına göre alt başlıklar oluşturulmuş, kodlamalar yapılmıştır. Bu kodlamalar her katılımcıya uyarlanmıştır ve alt başlıklar elde edilerek çalışma verileri sınıflandırılmıştır. Açıklayıcı analiz yöntemi kullanılmıştır. Neden ve nasıl sorularının cevaplarını alabilmek aynı zamanda verebilmek için, katılımcılara bazen kritik sorular sorulmuştur. Veriler yorumlanırken bolca alıntıya yer verilerek ifadelerin doğruluğu sağlanmıştır. Daha sonra çocukların fiziksel izinin ve anılarının izlerinin belirtildiği haritalar oluşturulmuştur. Davranış haritalama, fiziksel davranış ayarları ve doğrudan ilişkili aktivite seviyeleri arasındaki ilişkileri objektif olarak ölçmek için umut verici bir yöntemdir (Moore, 2009).

4.1.6. Katılımcılar

Katılımcıların aktardığı bilgilerin derinlemesine incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bulguların ötesinde daha detaylı bilgi verebilmek amacıyla katılımcılar ile yapılan söyleşilerden öne çıkan noktalar ve çocukluklarına dair fotoğraflar, sonuca giderken konunun toparlanmasında ve sağlıklı işlenmesinde etkili olacaktır. Katılımcılardan; Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5 çocukluğunu planlı çevrelerde geçirmemiş, ancak çocuklarını planlı bir çevre olan Bahçeşehir’de yetiştiren ebeveynlerdir. Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 8, Katılımcı 9, Katılımcı10 çocukluklarının ilk yıllarını Türkiye’nin çeşitli planlı olmayan bölgelerinde geçirmiş, sonrasında Bahçeşehir’in kuruluşu ile bu bölgeye taşınarak çocukluklarının büyük kısmını planlı bir çevrede geçirmiş, çocuklarını da aynı bölgede yetiştiren ebeveynlerdir.⁷⁹

⁷⁹ Gizlilik ilkesinden ötürü katılımcıların gerçek adları kullanılmamıştır.

Şekil 37. Katılımcılar ve kronolojik ikamet bölgeleri

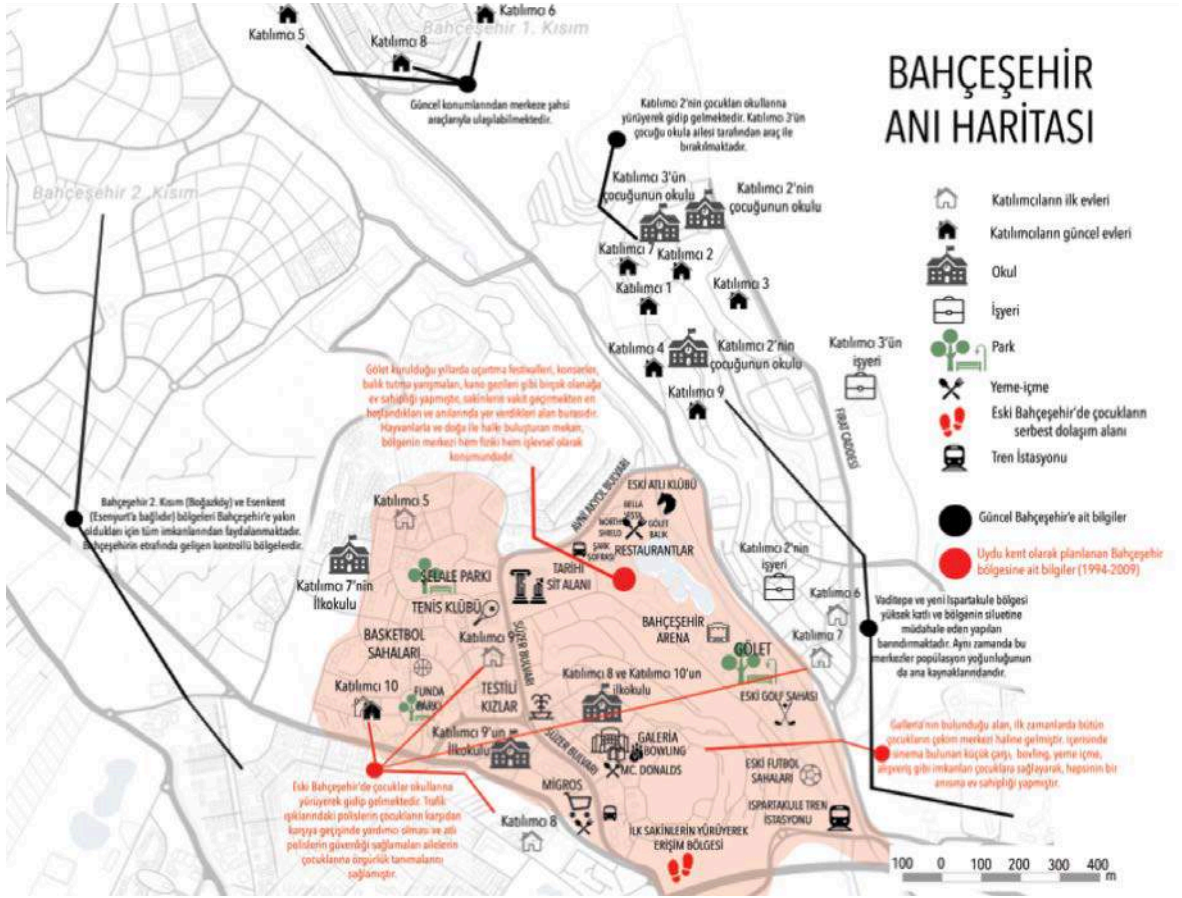
Bahçeşehir’de çocukluğunu geçiren grup, bölgeye çoğunlukla 1995 sonrası göç etmiştir. Bahçeşehir’de yaşamı 1994’de başlamıştır. Bahçeşehir’de çocukluğunu geçirmiş olan çocuklar bu sebeple, planlı bir kent dokusunu, plansız bölgelerle kıyaslama imkânına sahiptirler. Diğer taraftan çocukluğunu çeşitli yerlerde geçirmiş olan grubun kıyaslama yapabilecek deneyimi olmamıştır. Ancak taşınanlar ya da göç edenler kendi yetiştikleri çevreler ile karşılaştırmaya gitmişlerdir. Katılımcılarla yapılan söyleşilerden parçalar içeren ve katılımcıları kısaca tanıtmayı amaçlayan bu bölüm, sakinlerin Bahçeşehir’de bulunma sürelerine göre sıralanmıştır.

Katılımcı inceleme metodu, künye, alıntılar, doküman ve harita içermektedir (Şekil 38). Katılımcılardan elde edilen bulgular, bu şekilde daha sistemli bir şekilde sınıflandırılmıştır. Künye ile katılımcının bulunduğu kentsel alanların kronolojik bilgisi ve katılımcıya ait demografik bilgi paylaşılmıştır. Dokümanlar, katılımcılardan edinilen fotoğraflardır. Haritalar, katılımcıların sağlayabilirliklerini ve bağımsız mobilitelerini gösteren bellek çalışmalarıdır. Alıntılar ise, doğrudan aktarım gereken yerlerde katılımcının sözlerinin yorumlanmadan aktarılması amacıyla bol miktarda kullanılmıştır.

Şekil 38. Katılımcı İnceleme Metodu

Katılımcıların belleklerinden geri sıklıkla çağırıldıkları mekanlar, okulları, konutları, kamusal ve kişisel ortamlarının başlıcaları, aşağıdaki haritada belirtilmiştir. Bu harita araştırmanın devamında bahsedilecek olan kent mekanları ve rotalar hakkında bilgi vermek için oluşturulmuştur (Şekil 39).

Şekil 39. Bahçeşehir'deki katılımcıların anılarından edinilen kent mekanları gösterimi

Katılımcı 1

1994 doğumlu
 4 senedir Bahçeşehirlili
 2,5 yaşında bir oğlu var
 Ev Hanımı

Şekil 40. Katılımcı 1'in künyesi

Trabzon'da doğmuş büyümüştür. 11 yaşındayken babasının işleri için İzmir'e gitmişler ve kısa bir dönem orada kalmışlardır. Trabzon'da geçirdiği çocukluğun çok güvenli ve eğlenceli olduğunu düşünmektedir.

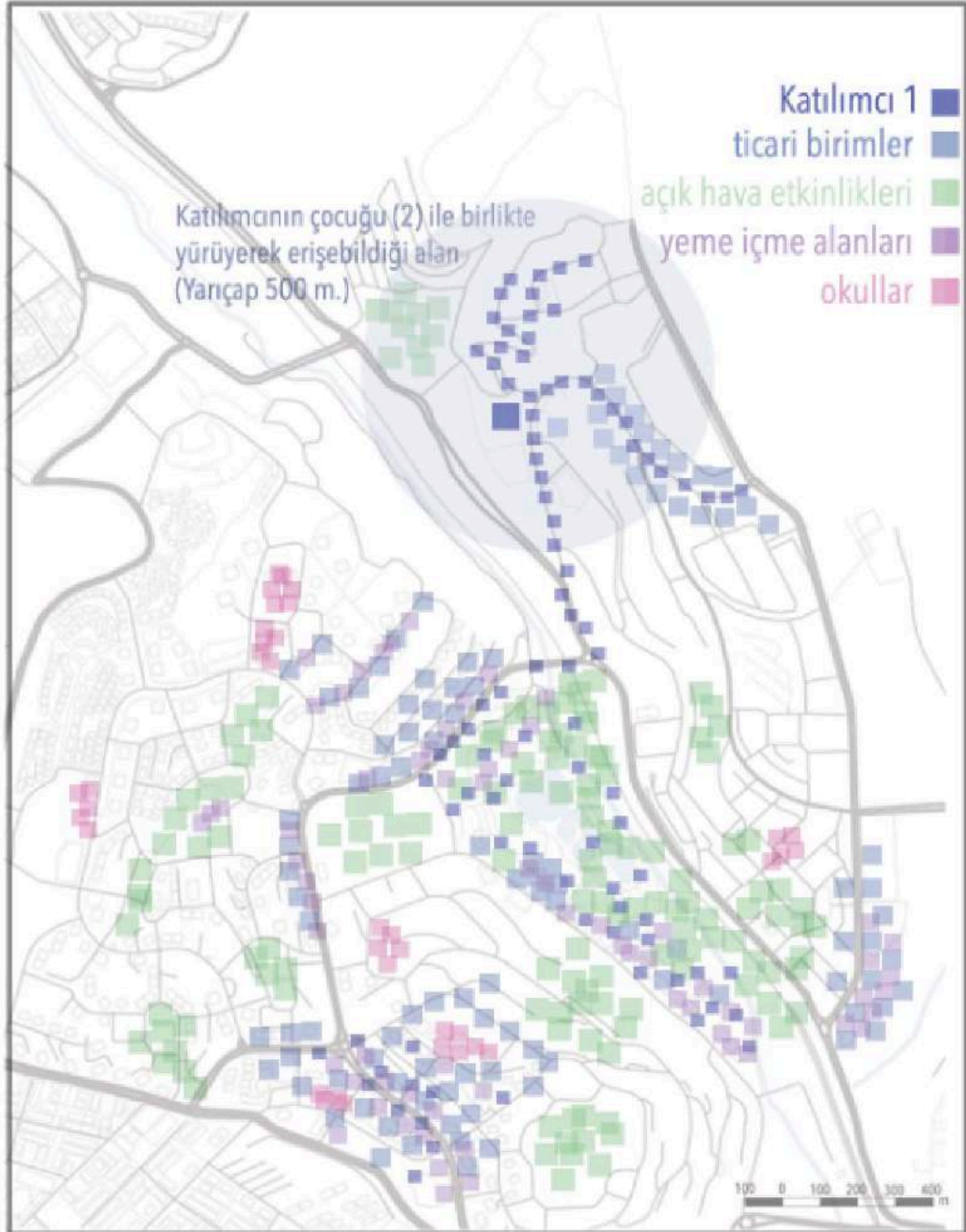
Katılımcı 1, apartmanlarının alt katında kendi iş yerleri olması sebebiyle, ebeveynlerini dilediği zaman ziyaret etme şansına sahiptir ve bu durumun, yani ailesinin çalışma alanı ile yaşam alanları arasındaki mesafenin, çocuğun bağımsız dolaşım alanı içerisinde kalmasının, güvenli gelişimine katkıda bulunduğunu dile getirmiştir. Evlerinde yeterli oyun alanının bulunması, organize oyun kurma yeteneğini geliştirmiştir. Katılımcı 1, 9 yaşındayken daha planlı bir konut bölgesine taşınmışlardır, çok katlı blokların ortasında rekreasyon alanlarının bulunduğu ve çocuk oyun alanı tasarımının daha göz önünde bulunduğu bu bölge, çocuk dostu donatıların daha fazla olması sebebi ile daha özgür bir çocukluk geçirmesini sağlamıştır. Akranlarının sayıca artışı, sosyal ilişkileri desteklemiş ve güvenilirlik ebeveyn kontrolünün azalmasında etkili olmuştur. Çocukların da faydalabileceği ticari alanların özgür dolaşım bölgelerinde bulunması da ulaşılabilirliği desteklemiştir.

Çocukluk anılarından bahsederken fındıklıkta (yakılacak fındık kabuklarının bulunduğu depo)'da yaşlılarıyla geçirdiği vakit ve trafik kazası anısı ön plana çıkmıştır. Katılımcı 1, okula ebeveynleri tarafından alınıp bırakılmıştır. Okul ve konut arasındaki mesafe yakın olmasına rağmen, liseye kadar okul rotası özgür dolaşım alanına girmemiştir. Katılımcı 1, 22 yaşında İstanbul, Bahçeşehir'e gelmiştir. Bahçeşehir'de oturmayı tercih etmesinde başlıca sebepler güven ve erişebilirliktir.

“Yemek yiyeceğiz, Bahçeşehir'deyiz. Alışveriş yapacağız Bahçeşehir'deyiz. Arkadaşlarımızla görüşeceğiz Bahçeşehir'deyiz. Oyun oynayacağız Bahçeşehir'deyiz. Yani hep burayı biliyordum. Hani buraya da hep aşınaydım. O yüzden mesela şu anda taşınmak istesem, İstanbul'da Bahçeşehir'den başka bir yere gitmek istemem açıkçası.”

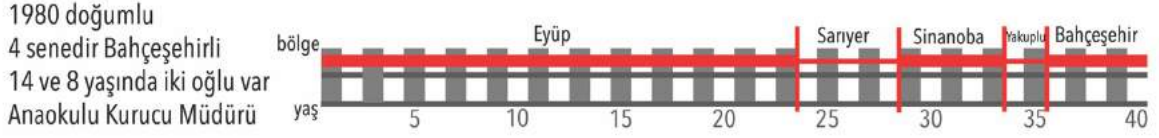
Bahçeşehir'de özellikle son zamanlardaki kültür farklılıklarının problem yarattığını savunmaktadır ancak başka bir semtin alışveriş alanlarına gittiğinde, Bahçeşehir'in hala sakin ve nezh kaldığını hissetmektedir. Evinin yakın çevresinin engelsiz yaya dolaşımını desteklediği, 3 yaşındaki çocuğu ile yürüyerek birçok imkanına erişmesinden çıkarılabilmektedir. Market, okul, eczane, pazar vb. ticari ünitelerin ayrıca ortak sosyalleşme mekanlarının ve peyzaj birimlerinin yakın olduğunu belirtmiştir. Ortak mekanlar, sağlık, estetik, çevre ve güvenlik boyutları gözetilerek tasarlandığı için, rahatsız edici bir durumla ya da tavırla karşılaşılmayan bir yer olduğunu ifade etmiştir. Gölet'i ilk bölgeyi deneyimlediği zamanlarda kentsel açık ve yeşil alan olarak yeterli bulmuştur, ancak şu anda biraz sakinleşmesi gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcı 1'in çocuk ve kent ilişkisi hakkında önerisi her semtte, ebeveynler ve çocuklar için özel planlanmış sınırları belli, yeşil alanlar oyun alanları olmasıdır. Böylelikle aile o sınırların dışına çocuklarının çıkamayacağını bilerek rahatça oturacak ve çocuklar da baskı altında hissetmeden rahatça oynayabilecektir.

Şekil 41. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 1.

Katılımcı 2

Şekil 42. Katılımcı 2'nin künyesi

Eyüp'te doğmuş büyümüş, ileriki yıllarda Sarıyer, Sinanoba, Beylikdüzü'nde yaşamıştır. Yaklaşık üç senedir de Bahçeşehir'de ikamet etmektedir. Çocukluğu ile ilgili anıları arasında aile bireylerinin söylediği şarkılar üzerinden ses duyusu öne çıkmıştır. Çocukluk mekânlarını malzeme, renk ve doku olarak hala canlandırabilmektedir. Yaşadıkları bahçeli evde için komşusunun kendinden küçük olan çocuklarıyla bahçede de çokça vakit geçirdiklerini, kırmızı kiremitleri kırıp toz haline getirip, sulandırarak boya haline getirdiklerini, yaprak ve otlardan yemekler, kömür ve tahta parçalarından tabaklar yaptıklarını hatırlamaktadırlar. Bu aktiviteler, çocuğun doğrudan doğal malzeme ile iletişim kurmasını ve çeşitli duyuları harekete geçirmesini sağlayarak zihinsel gelişimine katkıda bulunmaktadır.

“Otları toplardık yemek yapardık yani ağaçlardan yaprakları toplayıp. Tabağımız bile, kömürlüğe girerdik, kömürlükteki tahta parçaları hem kömür olurdu hem o tahta olurdu onlardan birine şey yapardık, tabak gibi düşünürdük, yaprakları dizerdik. Aslında şimdi baktığımda, şu anki anasınıfında olan o ilgi köşeleri, serbest zaman etkinlikleri o ilgi köşelerini biz kendimiz yaprak, tahta, kiremit onlarla oluşturuyorduk.”

Oynadıkları oyunlar ile büyük kas ve küçük kas gelişimlerini bağdaştırarak eski oyunların çocuk fizyolojisi üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir. Örneğin, lastik, ip atlama, sek sek büyük kas gelişimine etki etmekteyken, beş taş gibi oyunlar da küçük kas gelişimini tetiklemektedir.

Konutları gecekondudur ve önünde büyük bir bahçesi vardır. Bu bahçe yeşil bir açık alan olarak insanların bir arada vakit geçirmesine katkıda bulunmuştur ve verimli bir toplanma alanı olmuştur. Katılımcı 2'nin gençlik yıllarında en belirgin hatırladığı anı, açık alandaki

kalabalık toplantılar ve aktivitelerdir. Kapı önünde yapılan etkinliklerin o yıllarda çok daha kalabalık olduğunu, şimdi mekânların büyüdüğünü, ama bir araya gelen birey sayısının azaldığını dile getirmiştir. Katılımcı 2, yeşil ile insan arasındaki ilişkinin 90'lı yıllarda daha iç içe olduğuna inanmaktadır. İnsanların binalarda otursalar dahi yeşilden kopmadığını, teraslarda, balkonlarda, salonlarda büyük yeşil bitkiler yetiştirdiğini belirtmiştir.

“Biz sabah dışarı çıkardık, akşama kadar oynardık. Acıktığımızda eve gelir, ‘anne acıktık’, birer ekmeğimizi elimize, yine dışarıda, ezan okundu içeri gir, elini ayağını yıka leğeni aç, leğende elini ayağını yıka içeri gir, böyle bir hayat. Tabii, cıvıl cıvıl çocuklar o meydanda, çok kalabalıktık. Yani, yanda Lütfiye abla vardı, onun da dediğim gibi bina, orası da çift daireydi, altı katlıydı ama aynı mantıktı, balkonlar, çiçekler, yine yeşillik doğayla iç içe bahçesi olan yani bahçesi olan bir binaydı. Düşün ki o dairede de hep çoluk çocuk... Biz böyle iki binanın çocuğu, önce bizim orada Özden ablaların bahçede oynardık, büyükler kızardı bazen çok ses oluyor diye bu sefer Lütfiye ablanın o tarafa giderdik. Oradan da yeter sessiz olun dediklerinde sokağa çıkardık yollarda oynardık. Yani...”

Katılımcı 2 sekiz yaşlarında yanında büyük kardeşleri ile 500 m yarıçapında uzaklığa yürüyerek ulaşabilmeye başlamıştır. Güvenilirlik problemini ve aile baskısını çok yoğun yaşamadığını ancak büyüklerin uyarıcı söylemlerinin yanlış olduğunu hatırlamaktadır.

“Söylemlerde yanlışlıklar vardı. O da şöyle şu anda ben bir eğitimci olduğum için ‘aman işte yabancı adamlardan uzak dur, kimseyle konuşma, satıcılardan bir şey yeme’, böyle ufak tefek korkularım var ama ciddi bir tecavüz hikâyesi, bir olay, öyle bir şey yok. Travmatik bir durum sadece o caddede bir kamyon çocuğa çarpmıştı, çocuk ölmüştü o var. Sekiz yaşlarındaydım. Ben çocuğu tanımıyordum ama oradaki kalabalığı... Hatta şey var, çocuk paramparça olmuş diye büyükler konuşuyordu yanımda. O var kafamda. O anda ben yoktum, evdeydim ama bağırma, çılgılık falan filan çıktık. Tam çarptığında orada değildim. Çıktık hatta şey, yanına yaklaşamadık sonra yukarıya Lütfiye ablanın balkonundan olayı izlediğimizi hatırlıyorum annemle. Annesinin feryatları...”

Katılımcı 2’de bu trafik kazası büyük bir travma bırakmıştır, hala kent ve yakın çevresinde dolaşırken büyük motorlu araçlardan korktuğunu dile getirmiştir.

Çocukluğu ile ilgili anıları sorulduğunda, kent merkezi ve Tarihi Yarımada’yı ziyaret etmek vardır. Eyüp Sultan, Balat ve Eminönü semtleri sıklıkla ziyaret ettikleri bölgeler arasındadır.

“Babamla biz Venüs’e ya da Kardeşler Pastanesi’ne dondurma yemeye giderdik. Eskiden öyle marketlerde falan dondurma o kadar yaygın değildi, yoktu. Sonra

hafta sonları bizi Kilyos'a denize götürürdü. Bizi babam maçlara götürürdü. Yani İnönü standında çocukluğum geçti diyebilirim, sayısı belli değil. Sonra pikniklerimiz vardı, lunaparkımız vardı, Gülhane parkımız vardı. Ya babamla Gülhane'deyiz ya lunaparktayız ya piknikteyiz.”

Annesi ile yürüyerek, babası ile araçla deneyimlediği kent arasında fark olup olmadığı konusunda ise şu açıklamaları yapmaktadır:

“Yürüyerek gittiğimde daha çok şehirle ilgili kafamda doneler var. Yani işte Eyüp'ün sokakları, Balat'ın sokakları ya da Taksim. Kuşlar, satıcılar, sesler... Bunları arabayla gittiğinde tabii yaşayamıyorsun.”

Araba yolculuğu ile erişilebilirlik artarken, deneyim kalitesi değişmektedir.

Şekil 43. Katılımcı 2, Belgrad Ormanı, İstanbul, 1982.

Bahçeşehir'e üç sene önce işlerinin bozulması üzerine taşınmıştır. Bu süreçte Yakuplu-Beylikdüzü'nde yaşamıştır. Orada küfür, madde kullanımı, tehlikeli çevre şartları sebebiyle çocukların ebeveyn kontrolsüz sokakta oynamalarına izin vermemiştir. Bahçeşehir'de daha rahat ve özgür olduklarını dile getirmektedir.

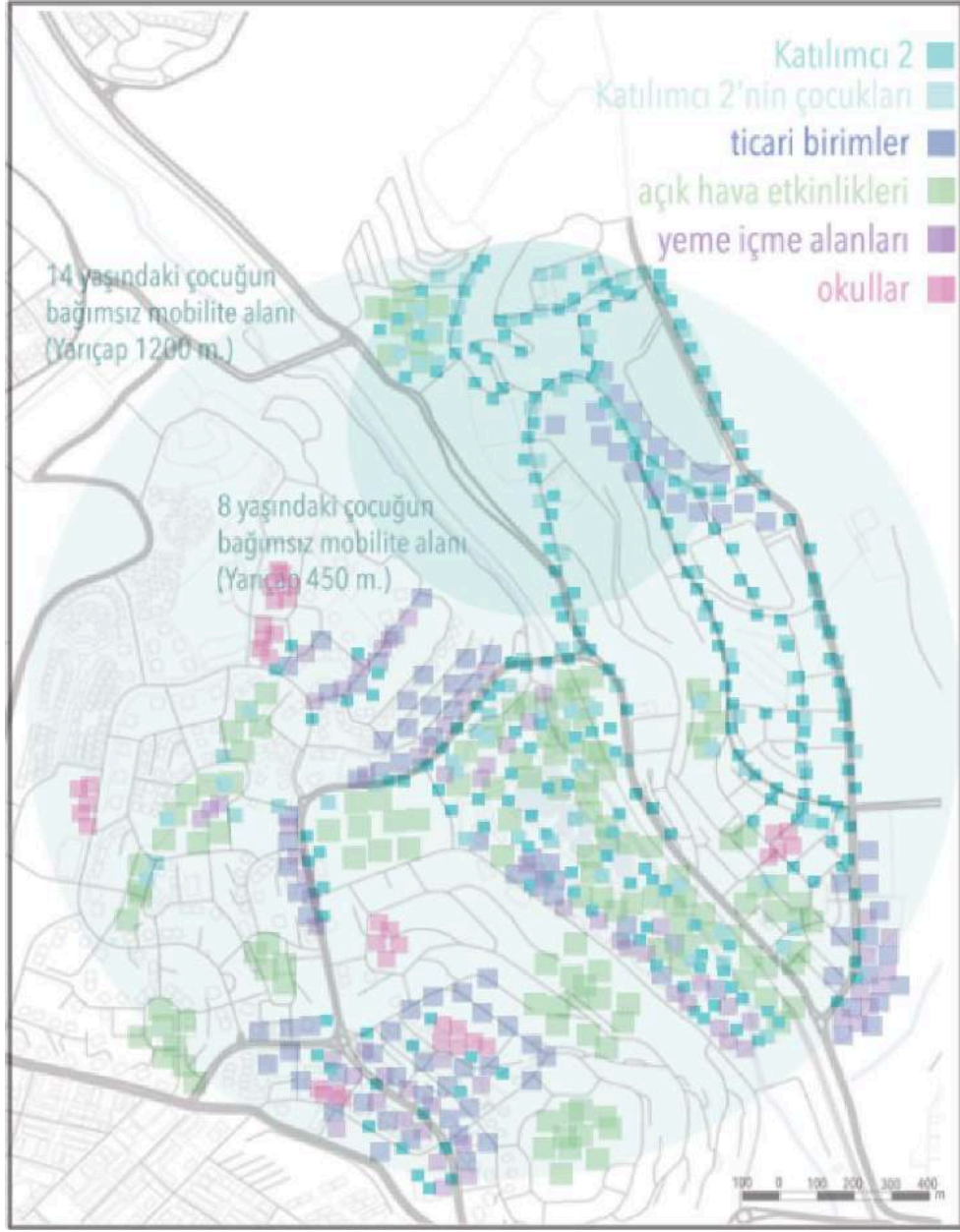
Bir eğitimci ve akademisyen olduğu için, eğitimin koşullarına çok önem verdiğini belirtmiştir ve Bahçeşehir bölgesindeki devlet okullarının fiziki koşullarının yeterli olduğunu düşünmektedir, bu yüzden çocuklarını burada yetiştirmeyi tercih etmiştir:

“İlk önce düzenimiz bizim Büyükçekmece’deydi. Ev, arabamız, iş yerlerimiz hepsini kaybettik büyük iflasla. Benim en çok tercih etmemin sebebi açıkçası buradaki, tabii maddi durumum yüzünden çocukları koleje veremeyeceğim için devlet okuluna vereceğim. Devlet okulunun kalitesi, oradaki giden insanların eğitim düzeyi. Eğer çocuğunu bence devlet okuluna vereceksen bir kat daha artıyor, oradaki insanların eğitim düzeyi, dünya görüşü, insani durumları. Bahçeşehir’in uygun olduğunu düşündüm. Buradaki okulları araştırdım. Okulların binaları, her ne kadar içeriği her şeyden önemli ama, yine de ilk etapta etkiliyor. Devlet okullarını gezdim, fiziki şartları çok güzeldi yani daha önce ben Bahçelievler’de, Beşiktaş’ta birçok okulda çalıştım. Kolejlerden bile çok güzel fiziki şartları var burada devlet okullarının. Fiziki şarta vurulduktan sonra şöyle bir araştırma yaptım. Okulların hepsinde işte öğrencilerin yeteneklerini, tecrübelerini çocukların içinde var olan potansiyeli ortaya çıkaracak çocuğu keşfedecek kulüpler hazır, kulüplerle dolu. Yani tamamen çocuk doğayla iç içe, keşfedebileceği doğa sınıfı bile var. Müzik odası, spor salonları, basketbol, voleybol. Böyle donanımlı olduğunu da görünce müdürleriyle tanıştım, sonra yaptığım araştırmalar sonucunda, ben çocuğumu devletin okuluna da rahatlıkla gönderebilirim mantığıyla burada düzenimi kurdum üç yıl önce.”

Katılımcı 2 çocuklarının rahat bir şekilde çevrede dolaştıklarını ve özgürlüklerini ellerinde tuttuklarını belirtmiştir. Sekiz yaşındaki çocuğu 500 metre uzaklıktaki okuluna yürüyerek gidebilmektedir. 14 yaşındaki çocuğu iki senedir bölgede özgür hareket edebilmektedir.

“Bahçeşehir Konakları’nın önünde park, arkadaşlarıyla beraber gidiyorlar orada futbol oynuyorlar. İşte bir 300-400 metre ilerde kuaför var, oraya gider. Markete, bakkala gider. Arkadaşlarıyla gölete inip çıkıyor, çok da rahatım. O açıdan ben Bahçeşehir’i...Yani fikirlerim, düşüncelerim olumlu ama ben Bahçeşehir’e taşındım, iki sene Bahçelievler’e gidip geldim orada müdürdüm. Çok fazla Bahçeşehir’in insanını tanıımıyordum ama çocuklarım kendileri okula gidip geliyorlardı, rahattım. Ama bir, bir buçuk senedir burada kendi okulumu açtığım için ciddi bir çevre edindim Bahçeşehir’de. Genelde Bahçeşehir’in yerlileriyle çok bir aradayım ve hepsi Bahçeşehir’in eski halini anlatıyorlar bana. Yani ben şöyle düşünüyorum, şu anda bile ben Bahçeşehir’i işte oturduğum Alibeyköy’le ya da Büyükçekmece’yle ya da Yakuplu’yla kıyasladığımda ya da Sarıyer’de de oturdum, kıyasladığımda olumlu düşüncelerim var ama Bahçeşehir’in yerlilerinden dinlediğimde Bahçeşehir’i, çok bozulduğunu ve birçok Bahçeşehirlinin burayı terk ettiğini duyuyorum.”

Bahçeşehir zamanında bu kadar güzel anılıyorken, şu anda eski sakinleri tarafından çok yadırganmaktadır ancak çocuklarının burada geçirdiği çocukluktan memnundur ve kendi çocukluğu gibi özgür ve güvende olduklarını belirtmiştir.

Şekil 44. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 2.

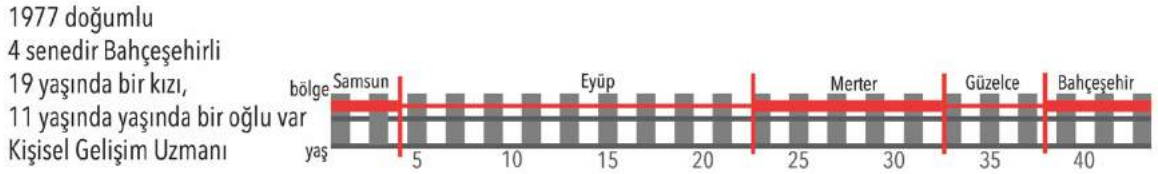
İstedikleri tüm imkânlarla ve sosyal tesislere de anne babaya bağımlı olmadan ulaşabilmelerini büyük bir şans olarak görmektedir:

“Bir de tabii ki sosyal tesislerin olması da büyük avantaj buranın. Bir de benim iki oğlum kendi başlarına gidiyorlar. Saatlerine bakarlar ‘aa yüzme saati, hadi birlikte gidelim’. Yüzerler, gelirler. İşte küçük oğlum yapamıyor, aletlere boyu yetmiyor, o abisini bekliyor. Büyük oğlum fitness de yapıyor. Yani sosyal

tesislerini de aktif olarak kullanıyoruz. Çocuklar kendi başlarına gidip geliyorlar, belli bir mesafe var ama kendileri yürüyüp gidiyorlar.”

Katılımcı 2'nin Bahçeşehir ile ilgili önerilerinin başında konut yapımının durdurulması ve trafik sorununun çözülmesi yer almaktadır. Çocuk ve çevre ile ilgili önerileri, kent mekanının çocukların fiziksel ve sosyal anlamda gelişimini destekleyecek biçimde düzenlenmesi ve tüm kent mekanlarında, kapalı sitelerde de kafelerde de camiilerde de çocuklara uygun alanların tasarımlara dahil edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcı 3

Şekil 45. Katılımcı 3'ün künyesi

Katılımcı 3, 4 yaşına kadar Samsun'da yaşamıştır. İstanbul'a göç ettiklerinde Eyüp'e taşınmışlardır. Çocukluğu ile ilgili güzel anıları köyde geçmiştir, çünkü yeşilden ve doğadan çok keyif almaktadır ayrıca köye, yani köklendiği yere hep özlem duyduğunu belirtmektedir. Köy ile ilgili anıları sorulduğunda, bir film izler gibi net bir şekilde zihninde belirlediğini dile getirmiştir. İstanbul'daki çocukluğu ile köydeki çocukluğunu şöyle karşılaştırmıştır:

“Sanki köydeki çocuklukta bulutun üzerinde, hani özgürce uçuşan bir kız çocuğu. Bir metaforla anlatmam gerekirse, sanki öyle bir metafor...Bir anda oluştu zihnimde. Daha özgür. Sanki üç buçuk yaşından sonraki halime baktığımda direk gelen kelime: Sorumluluk.”

Bu sorumluluğun büyük şehir koşullarındaki ağırlıktan ve enerjiden kaynaklı olduğuna inanmaktadır. İstanbul'da özgürlük yoktur, istediği gibi koşup oynayamamaktadır, aileden etrafın kötülüklerine karşı gelen uyarıları bilinç altına “kendime sahip çıkmalıyım” olarak attığı için, büyük şehri sorumluluk ve ağırlıkla ilişkilendirmiştir. Neredeyse 18 yaşına kadar çok özgür olamadığını, çocukken de hep “kaçırılabilirsin” korkusu ile yetiştirildiğini söylemiştir. Bu durumun yarattığı psikolojik ve fiziksel baskıdan şikayetçidir.

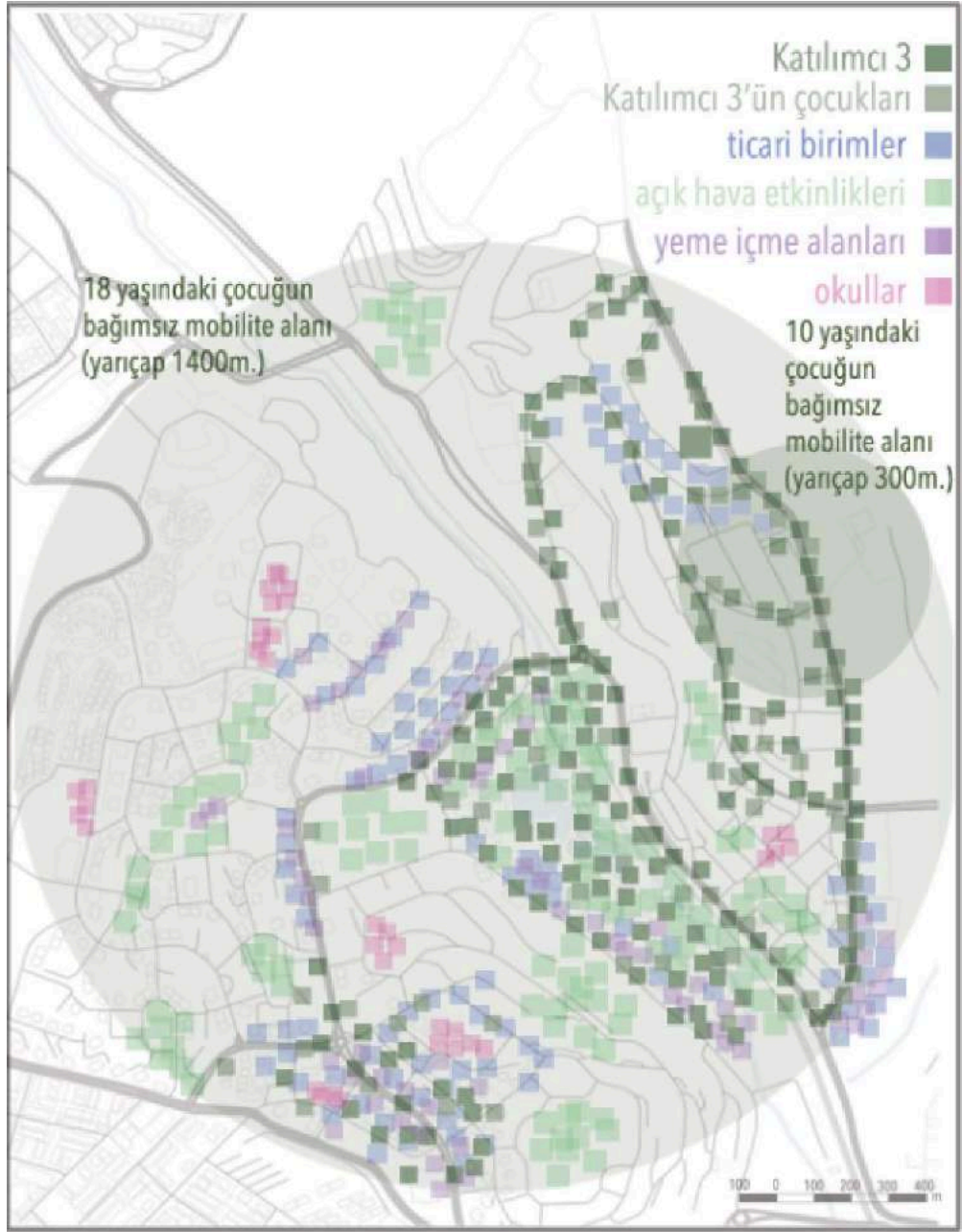

Şekil 46. Katılımcı 3 ve akrabaları (ön sırada, sağdan ikinci çocuk), Samsun, 1980.

Toprak ile kopan ilişkinin insan psikolojisini kötü etkilediğini düşünmektedir. Depresyon, panikatac gibi hastalıkların semptomlarının doğa ile ilişkinin daha sağlıklı kurulduğu yıllarda dile getirilmediğini belirtmiştir. Toprağı bir şifa merkezi olarak görmektedir. Bahçeşehir’de yaşamayı tercih etmesindeki en büyük etmen doğa ilişkisinin bu bölgede kopuşa uğramamış olmasıdır. Bahçeşehir’de kent ekosisteminin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, aynı zamanda erişebilirliği Katılımcı 3’e cazip gelmektedir.

Bahçeşehir’de çocukları için çevreye güven problemi yaşamamaktadır. 19 yaşındaki kızının bölgede dolaşımını taşıdıklarından beri çok rahattır. Evleri Gölet’e yürüme mesafesindedir. Kızı araçla ya da yaya olarak istediği imkânlarla erişebilmektedir. Bu rahatlığın Bahçeşehir’den kaynaklı olduğunu dile getirmekte, başka bir yerde bu rahatlığı gösteremeyeceğini söylemektedir. Katılımcı 3’e kent ve çocuk hakkındaki fikirleri sorulduğunda:

“Özgür gibi görünen ama özgürlükleri kısıtlanmış çocuklar gibi...Çok özgür gibi görünen ama aslında ruhları pranga altında olan çocuklar gibi görüyorum sanki. Hele bu bilişim sektörünün artmasıyla beraber, tüm o duyuları, dokunmayı bile unutacağız neredeyse.”

Şekil 47. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 3.

Katılımcı 4

1990 doğumlu
5 senedir Bahçeşehirli
3,5 yaşında bir kızı var
Grafiker

Şekil 48. Katılımcı 4'ün künyesi

Katılımcı 4 çocukluk yıllarını İstanbul Alibeyköy’de geçirmiştir. Evlerinin yakınında yeşil açık alan ya da park olmadığı için ilkokula başlayana kadar kapı önünde oynamıştır, sonrasında özgür dolaşım alanı arttıkça mahalleyi deneyimlemeye başlamışlardır. İlkokulu ile evleri arasında yaklaşık 1500 metre bulunmaktadır, birinci sınıftan itibaren kuzeni ile bu mesafeyi yürüyerek gitmiştir. Rotasının üzerinde ticari alanların bulunması ve bu birimlerden alışveriş yapabilmesi, okul seyahatini daha eğlenceli hale getirmiştir. Arkadaşları ile çoğunlukla istop, yakartop, lastik oyunları gibi organize oyunlar oynadıklarını hatırlamaktadır. Ailesi tarafından çok fazla baskı ile büyümediklerini belirtmiştir.

Katılımcı 4 şu anda eski mahallesine gittiğinde, hem orada hala yaşayan sakinlerin görüşleri ve kendi gözlemleri eşliğinde, çocukların çoğunun evde olduğunu, anne ve babaları bulunmadan sokağa çıkamadıklarını görmektedir. Çocukluk anıları arasında onu en çok etkileyen kendisine çarpmak üzere olan arabadır:

“Karşıdan karşıya geçerken ve aslında mahalle arası bir yerdi ama çok hızlı geliyordu araba. Ya araba zor durdu ama değdim hani arabaya, herhâlde sekiz, dokuz yaşındaydım. Sonradan bizim üst kata taşınan bir arkadaşım vardı, adı Arzu, onunla birlikteydik o zaman da. Ama çok korkmuştum onu hatırlıyorum böyle elim ayağım titremiştii, hani oturmuştum böyle kendime gelmem gerekiyordu, evet. Sonrasında da çok korkmuştum. Geçti tabii o korkular ama şey olarak kaldı tabii. Hani hatırladıkça mesela annemlerin mahallesine gidince, aklıma gelince bir garip oluyorum yani.”

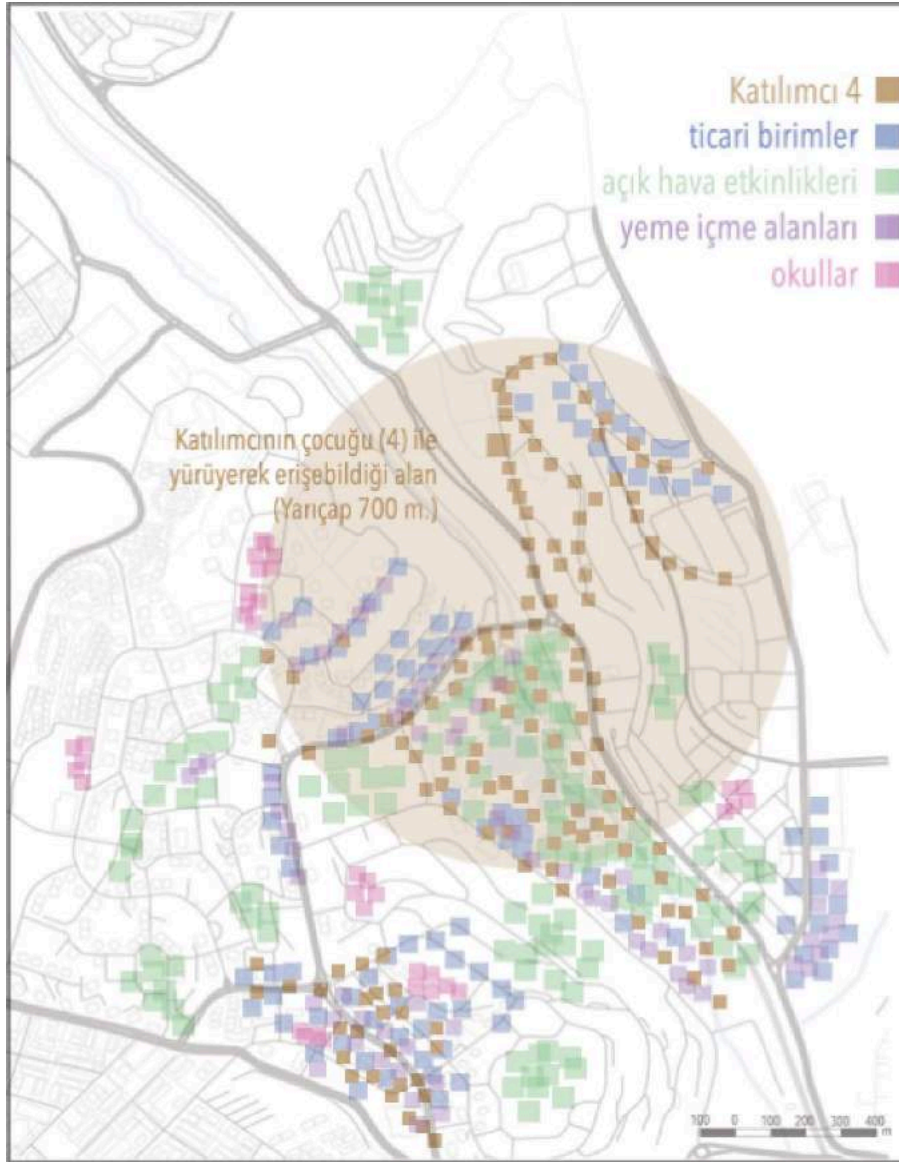
Katılımcı 4 ayrıca, seyyar oyunculardan ve seyyar satıcılardan bahsetmiş ve tüm çocukların bundan çok keyif aldığını belirtmiştir.

Beş senedir Bahçeşehir’de oturmaktadır. Kentsel açık ve yeşil alan sisteminden memnundur, rekreasyon alanları ve ticari üniteleri yeterli bulmaktadır. Bahçeşehir’de en çok Gölet’te vakit geçirmekten keyif almaktadır ve Gölet’ten bahsederken şu kelimeleri kullanmıştır:

“Hatta çok şanslı olduğumu düşünüyorum. Çünkü İstanbul’da oturanların arasında sanırım en şanslı insanlar biziz. Çünkü yakınlarda böyle bir yer görmedim. Hani Bahçeşehir’de olması da büyük şans, yakın olmamız da büyük şans.”

Şu anda oturduğu kapalı konut yerleşiminden Gölet'e yürüyerek ulaşabilmektedir. Bu yüzden ihtiyaçlarını çoğunlukla yürüyerek gidermektedir.

Çocuğunu 7-8 yaşlarında site içerisinde denetimsiz bir şekilde bırakabileceğini dile getirmiştir. Şu anda da üç buçuk yaşındaki kızının giriş katında bulunan evlerinin önündeki yeşillik alanda tek başına oynamasına müsaade edebilmektedir. Çok erken bir yaş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, komşu çocuklarına ve sınırların olmasına güvendiğini bu yüzden çocuğunun özgürlüğüne engel olmadığını belirtmiştir. Kızıyla birlikte yürüyerek Gölet'e, site dışındaki ticari alanlara ve semt parkına yürüyerek ulaşabildiğini, onun haricinde site içerisinde de sık sık yürüyüş yaptıklarını dile getirmiştir.

Şekil 49. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 4.

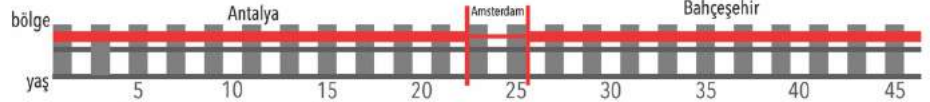
Bahçeşehir'e taşındıktan sonra hayatında değişen başlıca şeyin sessizlik ve sakinlik olduğunu dile getirmiştir:

“Hayatımda değişen şey, önceden oturduğum yer çok sesli bir yerdi yani son zamanlarda hele kavga gürültüsü eksik olmuyordu. Araba sesi...Mahalleli hani eski oturanla yeni oturan arasındaki problemler herhalde. Bir de çok sık araba geçmeye başlamıştı artık bağlantı yol olduğu için. Buraya gelince yani sessizliğe alıştığımı hissettim çünkü oraya gidince rahatsız oluyorum hani sanki daha önce hiç orada oturmamışım gibi. Hani bir an önce evime gelmek istiyorum. Sessizliği ve sakinliği buranın yani en sevdiğim şeyi.”

Bahçeşehir ile ilgili bir şikâyet sorulduğunda ise, eskilerin birçok şeyden şikayetçi olduğunu ancak kendisinin eski hallerini görmediği için şu anki durumundan şikayetçi olmadığını, eski mahallesine göre daha sağlıklı, estetik açıdan yeterli, güvenli ve sakin bulunduğunu dile getirmiştir. Bahçeşehir ile ilgili bir yenilik istememiş, mevcut halini yeterli bulmuştur. Genel çocuk ve kent ile ilgili görüşleri sorulduğunda ise, İstanbul genelinde çocukların daha fazla oyun oynayabileceği ortamlar üzerinde düşünülmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Katılımcı 5

1974 doğumlu
23 senedir Bahçeşehirli
22 ve 16 yaşında 2 oğlu,
9 yaşında bir kızı var
Ev Hanımı

Şekil 50. Katılımcı 5'in künyesi

Antalya'da büyümüştür. Evliliğinin ilk yıllarında Hollanda, Amsterdam'da yaşamıştır. Bekar bir anne olan Katılımcı 5, üç çocuğunu da Bahçeşehir'de büyütüştür, bu yüzden kendi çocukluğu burada geçerse de Bahçeşehir'in eski dönemlerine dair net bilgiler hatırlamakta ve çocuk-çevre ilişkisi bağlamında faydalı bilgiler vermektedir.

Antalya'da konutlarının önündeki yolda ve girişlerinde, enformal alanlarda, özellikle abisiyle, arkadaşlarıyla ve kuzenleriyle oyun oynadığı güzel bir çocukluk geçirmiştir. Mahalleleri güvenli ve komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu bir mahalledir. Okulları yakındır, okula yürüyerek gidip gelmişlerdir. Ayrıca Antalya'da yazları denize gittiklerini net bir

şekilde hatırlamaktadır. İlk sinemaya gidişinin 15 yaşlarında ailesinden gizli gizli olduğunu çünkü o zamanlar insanların böyle şeyleri hoş karşılamadığını belirtmiştir. Gençliğinde turizm sektöründe çalışmıştır, lisanslı hentbol oynamıştır.

Çocukluğu ile ilgili anıları sorulduğunda abisine topun peşinde koşarken araba çarpması katılımcıyı çok etkilemiştir. Abisinin kaburgaları kırılmıştır ve bu katılımcıda üzücü bir anı olarak canlılığını sürdürmektedir. Side’de oturduklarını ve evlerine çok uzak olmayan Manavgat Irmağı’na gitmelerine izin verilmediğini belirtmiştir. Yedi yaşlarında abisiyle gizli gittikleri bir günde, yaralandığını belirtmiştir. İzin alamamalarının sebebinin çevreye duyulan güvensizlikten değil, bu tarz kazalardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Amsterdam’da kısa bir süre yaşamasına rağmen çok sevdiğini belirtmiştir. Amsterdam ile ilgili aklında kalan anıları şöyledir:

“Amsterdam çok güzel, gezip görülecek yerleri, tarihi yerleri, köyleri çok güzeldi. Dokusu eskiden kalmış hiç değişmeden, çok güzeldi yani köyleri. Tertemiz bir ülkeydi. Haftanın birkaç günü sokaklar ilaçla yıkanır, onu hiç unutmuyorum. İlaçla mutlaka fırçalanır, ilaçlı sularla. Ben 1998 yılında işte gitmişim. O dönemde vardı. İşte plastik, kâğıt, cam hepsinin ayrı çöp kutusu vardı. Bizim ülkemizde hâlâ o yok. Herkes aynı yere atıyor, Hollanda’da bunu yaptığın zaman eve mutlaka ceza gelirdi. Evlere çok mektup geliyor, her şey mektupla. Mektubun bir parçasından onun hangi ev olduğu bulunuyordu. Mesela bana gelmişti 70 Euro. Onu hiç unutmuyorum. Mektuptan bulmuşlar, hani dedim ‘benim attığım ne malum’ sonra öğrendim ki hepsinin ayrı ayrı yeri varmış. Giyilmeyen kıyafetler mutlaka her mahallede bir dolap gibi yerleri vardı, giymediklerinizi yani kötü durumda olmayanları mutlaka oraya koyuyordunuz. Belediyeden insanlar haftada bir orayı açıp ihtiyacı olan insanlara yıkayıp, ütüleyip onları veriyorlardı.”

Amsterdam’dan döndüğünde İstanbul’da Ataköy’de yaşamıştır, o dönemler dil kursu, iş hayatı gibi aktivitelerde büyük şehre alışmanın zorluklarını yaşamıştır. Bahçeşehir’e taşınca, yeşil doku sürekliliğinden, kamusal alanlardan ve insan ölçeği gözetilerek oluşturulan kent mekanlarından memnun kalmıştır, bölgeyi İstanbul’un dışında görmektedir ve çocuklarını burada yetiştirmekten memnundur.

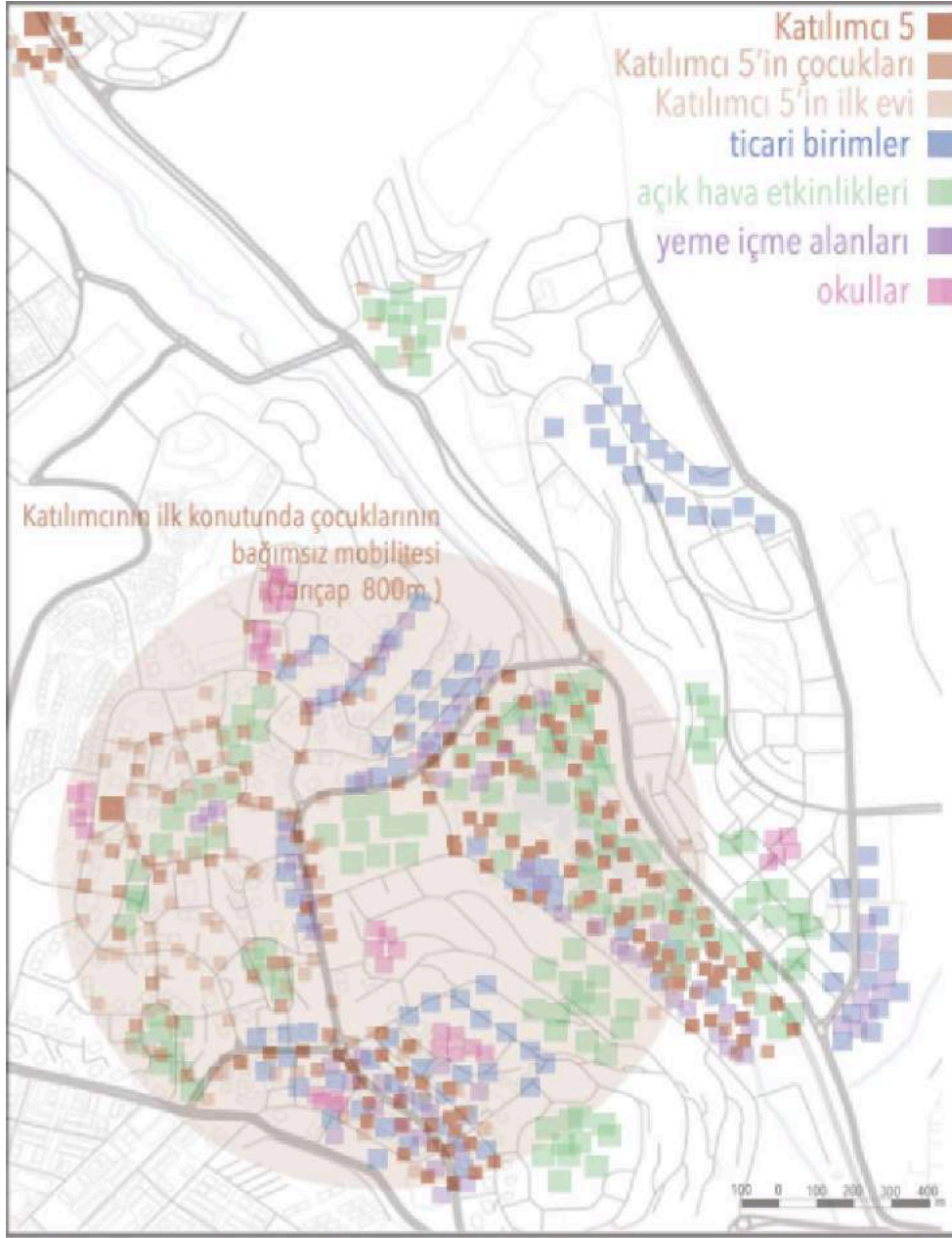

Şekil 51. Katılımcı 5 ile oğlu, Bahçeşehir Gölet, 1997 (sol), Bahçeşehir Gölet, 2020 (sağ)

“İlk Düdenler’e taşındım, bir öndeki villalar dışında hiç ev yoktu, bomboştu Bahçeşehir. İlk öyle geldik ama iyi ki gelmişim. Çok seviyorum, hâlâ çok seviyorum. Eğer İstanbul’da oturacaksam en çok yani bu tarafı çok seviyorum. Şehir içinde zor benim yaşamam. Öyle bir çocukluktan dolayı; belki de bir iş olsaydı, ne bileyim mecbur kalsan yaşarsın ama yani hayalim de buradan geçtikten sonra Ege’de yaşamak. Başka da hiçbir yeri, İstanbul’un herhangi hiçbir yerinde yaşamak istemiyorum yani, kalmak istemiyorum.”

Bahçeşehir’in tahrip edildiğini ve kimliğini kaybettiğini düşünmektedir. Güvenlikli butik bir alan olan bu bölgeyi kuruluşunda nezih, yeşil dokunun ön plana çıktığı, estetik açıdan yeterli, sağlıklı ve güvenli bir kasaba olarak görmektedir. Ancak 1999 depreminden sonra hem bölgenin depreme dayanıklı olması hem de insanların daha az katlı yapılara yönelmesi Bahçeşehir’in tercih edilmesinin başlıca sebeplerinden olmuştur. Diğer sebepler ulaşılabilirliğin fazla olması, ortak mekân kalitesinin ve kamusal alanların yeterli olmasıdır. Uydu kent alanının özellikle ilk yıllarında merkezinde yayalaştırılmış ve su ögesi ile desteklenmiş Gölet, yakın çevresinde vadiler ve eğimli alanların oluşturduğu doğal drenaj ağının korunması bölgeyi önemli hale getirmektedir. Gölet’te kolektik doğa kullanımı yaygınlaştırılmak adına birçok tasarım ve uygulama yapılmıştır. Bunlardan birisi olan hobi bahçeleri⁸⁰, Katılımcı 5’in deneyimlediği imkanlardandır.

⁸⁰ Hobi bahçeleri, bazı kaynaklarda Garden Club olarak da geçmektedir. 35-40 adet sıralanmış kulübeli açık alanlardır. Apartman dairesinde oturan sakinler için planlanmıştır. Senelik kiralanmaktadır. Bahçesi kiracıya tahsis edilmiştir. Genelde bahçeler bostan olarak kullanılır ya da özel gün kutlamaları için idealdir. Katılımcı 5 katılımcılar kısmındaki alıntıda bu alanın mangal yapmak ya da misafir ağırlamak için kullanıldığını belirtmiştir.

Şekil 52. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 5.

“Yaklaşık kırk adet 200-300 metrekare açık alanlardı. İsteyen kiralayabiliyordu bir senelik. İstedğini ekip biçip orada, hafta sonları piknik yapabileceğin, küçük böyle barakaları olan içinde elektriği suyu olan küçük bir yer vardı. Herkesin demir yolunun şey, tren yolunun şimdiki göletin yürüyüş yolunun yanındaydı. Herkes oraya istediğini ekip biçip orada hafta sonları...Yüksek katlı binalarda oturanlar için işte mangal yapmayı seven -Türk halkını bilirsiniz- mangal yapmayı sevenler ya da hafta sonu hobisi olup orada bir şey ekip yetiştirmek isteyenler için çok güzel bir uygulamaydı. Onu da kaldırdılar, orayı tamamen yıktılar.”

Şekil 53. Katılımcı 5'in oğlu, Hobi Bahçeleri 1997 (sol), Yürüyüş Parkuru, 2020 (sağ).

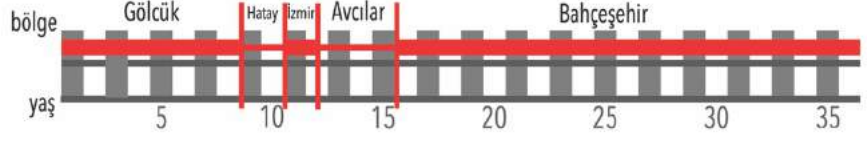
Büyük oğlu, Bahçeşehir'in ilk yıllarında çok özgür ve dolu bir çocukluk geçirmiştir ancak küçük kızı için aynı durum söz konusu değildir.

Bahçeşehir'in Başakşehir'e bağlanmasının en büyük yanlışlardan biri olduğunu ve bundan sonra bölgenin yanlış kararlar sonucu toparlanamadığını belirtmiştir. Ancak diğer bölgelerle kıyaslandığında hala Bahçeşehir'in çocuk yetiştirilebilecek en düzgün bölgelerden olduğunu, iş imkânlarının kısıtlı olmasının insan sirkülasyonunun da önüne geçtiğini bu sebeple daha güvenilir olduğunu dile getirmektedir.

“Daha iyidir, daha kontrollüdür yani şimdi Bağcılar ya da ne bileyim o tarafa gittikçe. Yani daha doğrusu iş imkânları burada fazla yok, iş imkânlarının çok olduğu yerlerde her yerden insan gelip yaşayabiliyor. Tabii biraz ekonomik şeyle de alakalı bu, yani burası biraz oraya nispeten daha bir güvenilir geliyor. Yani kalkıp da bir Güngören, Bağcılar o tarafta yaşayan insanlar, orada geçirmiş bir çocuklukla burası aynı olmaz, hiçbir zaman olmaz. Daha bir evlerimiz şey, bahçe içerisinde ya da ne bileyim burada daha oyun parkları işte ne bileyim çocuklara yönelik daha çok şeyler olduğu için yani burası daha güvenilir geliyor bana. Bahçeşehir daha güvenilir geliyor. O yüzden zaten burayı tercih ediyorum.”

Katılımcı 6

1984 doğumlu
20 senedir Bahçeşehirli
9 yaşında bir oğlu var
Endüstri Mühendisi

Şekil 54. Katılımcı 6'nın künyesi

Çocukluğunu ailesinin memur olması sebebiyle Türkiye'nin çeşitli illerinde geçirmiştir. İlkokul bir ve ikinci sınıfı Gölcük'de, üç ve dördü İskenderun'da, beşi ise İzmir'de okumuş, ardından İstanbul Avcılar'a gelmişlerdir. Lise döneminde ise Bahçeşehir'e taşınmışlardır.

Gölcük'deki çocukluğunda aklında kalan Karamürsel Eğitim Merkezi isimli Amerikalı askerlerden kalan ortak çamaşırhaneli ikiz villalardan oluşan mütevazı bir yaşam alanıdır. Aynı zamanda askeri kontrol alanı içerisinde olması hem ebeveynlere hem de çocuklara bir güven ve özgürlük sağlamaktadır. Şu anda oturduğu siteyi de ikiz villalar, çocukların belirli sınırlar içerisinde özgür olması, ortak mekanların, parkların, yeşil doku sürekliliğinin olması gibi sebeplerden bu lojmana benzetmektedir. Katılımcı 6, sınırları belirli olan güvenilir şekilde özgürleşilebilen alanların daha faydalı olduğuna inanmaktadır.

“Amerikan sistemi hem ön ve hem arka bahçemiz vardı ve lojman böyle kırık bir alandı neredeyse. Dolayısıyla çok özgürdük, hani böyle sokakta ya da semtlerde büyüyen çocuklardan çok daha özgür, o belirli sınır içerisinde çok rahat edebiliyorduk. Çünkü içeride işte arabalar on kilometre hızı geçemezdi, biz anaokuluna dahi yürüyerek gider gelirdik.”

Gölcük'ten sonra İskenderun'da şiddetli bir geleneksel farklılık yaşadığını belirtmiştir. Çünkü çok fazla etnik köken ve kültür vardır. Gölcüğün homojen yapısından sonra alışmakta başlarda zorlansa da sonrasında bu çeşitliliği sevmiştir. Birçok farklı dinden ve etnik kökenden insanın birlikte, farklı bilgiler yaydığı bir ortam Katılımcı 6 için besleyici olmaya başlamıştır ve Anadolu samimiyetini İskenderun'da tattığını söylemiştir. İskenderun'daki evlerinin çok büyük olduğunu ve evin içinde bisiklet sürebildiklerini hatırlamaktadır, ancak buradaki evlerinin çevresinde kontrollü bir alan olmamasından dolayı aileleri tarafından çok da özgür bırakılamamışlardır. Bu yüzden oyun alanı, konut biriminin de uygun olması sebebi ile iç mekâna taşınmıştır.

İzmir Katılımcı 6'nın büyük şehir ile ilk tanışmasıdır. Burada sitede otursalar dahi kalabalık ve kontrolsüz olmasından ötürü yine çok özgür olamamışlardır. İzmir ile hatırladığı anı ilk okul gününde servisle kaybolması ve kendisinin, ailesinin yaşadığı korkudur.

“Öğretmen beni sonra taksiyle aileme getirdi, bıraktı ama tabii ciddi bir korku yaşadım. Ailem çok korkmuştu. Cep telefonu yok bir şey yok, hani ulaşabilme imkânları yok bana. Gittiğimizde sitede, bahçede elleri kafalarında, böyle bir şekilde bekliyorlardı. O zaman o kayboluşla beraber ben aslında kalabalık ve büyük şehrin kaosunu da birazcık görmüş oldum.”

İzmir'e hem kısa bir süre kaldıkları için hem de kötü bir anısına ve özgür olamayışına sebebiyet verdiği için çok ait hissedememiştir. İskenderun ya da Gölcük'deki evlerini detaylarıyla hatırlarken, yaşı daha büyük olmasına rağmen İzmir'i gözünün önüne getirmekte güçlük çekmektedir. “Demek ki benimsediğin kadarını hatırlıyorsun” diyerek bölge ile ilgili gözlemlerinin de canlanmadığını belirtmiştir. Hatta Katılımcı 6, Dikili'deki yazlığı alana kadar köklenme duygusunun gelişmediğini belirtmektedir. Polyak (polis yakınları) sitesinden ev aldıklarında çocukluğu ve çevre ile ilişkisinin farklı bir boyuta taşındığını belirtmiştir. Deniz ve çamlık alanı ile iç içe olması, güvenliği, sakinliği onu çok etkilemiştir.

“Anneannemin poğaçaları, babamla dedemin tavla sesi işte bir mangal yapma hali barbekü hali falan, bunlar hep oraya ait ve çok standart artık oranın standardı haline gelmiş şeylerdi ve çok seneler boyu yapıldı. Yani bu sene gittiğimde hatta yanımdaki arkadaşım da dedim, ‘şimdi sen baktığında kayısı ağacı görüyorsun’. Devasa bir kayısı ağacımız var bahçesinde ama artık kendi dallarını kıracak kadar meyve veren, yani çok bereketli bir ağaç, ama ben şey görüyorum, hemen tepesinde işte dayımı tırmanmış aşağıya silkelirken, bizim aşağıda çarşafı dört bir köşesinden annem, anneannem falan tutarken küçük kuzenimle oradan kayısı kaçırıp yemesini görüyorum ve artık midesini bozacak kadar, takip ederdik artık kayısı yemesin diye. Dolayısıyla hani yapısal bir şeye sabit bir şey bakıp da benim anılara dönme halim sadece orada (Dikili'de) yaşanıyor.”

Katılımcı 6 büyük bir zevkle Dikili'den bahsetmiştir, duyuları ile duyguları arasındaki iletişim had safhadadır. Hatta daha önce birçok bölgede yaşamasına rağmen sadece Dikili'ye bağlılık geliştirmesi, aşağıda geçen “denizimiz çok güzeldir” cümlesinden bile anlaşılabilir. Bulunduğu çevreyi benimsemiştir ve kendinden bir parça olarak görmektedir.

“Denizimiz çok güzeldir. Çok hemen derinleşmez yani bir derinleşir bir daha sığlaşır neredeyse dizinize kadar çıkar ondan sonra derinleşir. Orada da aslında o sitelerdeki güvenlik alanı gibi bir denizin içinde bile öyle bir şey var. Yani çocukları sal hani ‘derine gitme yavrum’ yok yani gitse zaten biraz sonra dizine çıkacak deniz şeklinde. Orada da bir garanti olunca biz çok seviyorduk her şeyiyle.”

Avcılar’a geldiklerinde, İzmir’deki şok olma durumunu hatırlamamaktadır. Ancak mahallelerinde her an tetikte hissettiklerini dile getirmiştir.

“Avcılar’da, nasıl diyeyim, sokağımız aksiyonlu, işte sürekli olay çıktığını hatırlıyorum hani bir şekilde yakınlarda bir yerde kavga çıkıyor, bir yerde bir kapkaç oluyor.”

İstanbul’da da çok çeşitli insanlar vardır, İskenderun’daki gibi şaşırmıştır ancak İskenderun’dakinden farklı olarak Avcılar’dakini kültür çeşitliliğinden çok, tavır çeşitliliği olarak adlandırmaktadır.

“Çünkü İskenderun’da farklı bir kültürdü ama hemen hemen hepsine sirayet etmiş böyle sinmiş bir şeydi. Aynı havaydı yine. Bana göre farklıydı ama onlar kendi içlerinde düzenliydi. İstanbul öyle değildi. İstanbul’da herkes ayrı bir düzen, ayrı bir havaya sahipti. O anlamda çeşitliliği de burada tanımış olduk.”

Lisesinin ilk yılında okula servisle gidip gelmiştir Avcılar’dan, çünkü okulu Bakırköy’dedir ancak dezavantajlarından ötürü sonrasında toplu taşıma kullanmaya başlamıştır. Bahçeşehir’deki evlerini memur anne babası varlarını yoklarını ortaya koyarak, 1998’de almışlardır, ellerinde çizimlerle ve planlarla taşınmaya hazır bir halde beklerken aynı dönem Emlak Bankası’nın iflası ile taşınmaları iki sene ötelenmiştir. Bahçeşehir’in butik, güvenli ve keyifli bir alan olduğunu düşünmüşlerdir.

“Gençler sahada, çocuklar parkta işte aileler çardaklarda... Avcılar’daki şeyden farklı bir düzen var burada ve daha ideal daha şey gözüktüyor her şeyden önce.”

Şekil 55. Katılımcı 6 ile oğlu, Bahçeşehir Gölet 2011 (sol), Bahçeşehir Gölet 2020 (sağ)

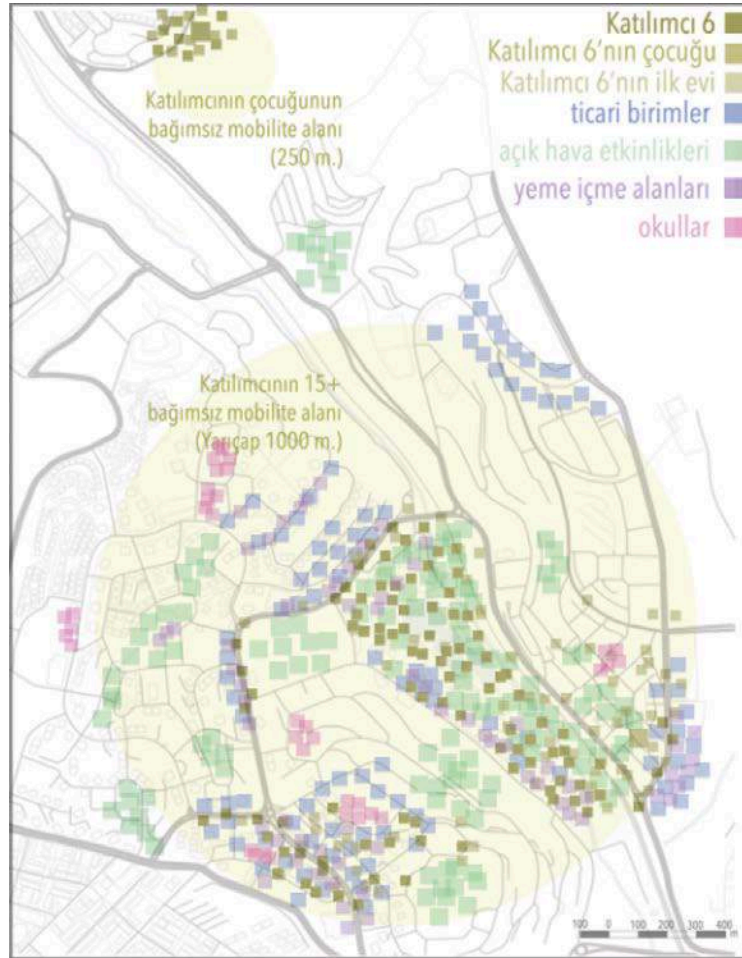
Yerleştikleri Toroslar bölgesinde (eski Ispartakule) dört adet altı katlı blok ortak yeşil mekânın etrafına konumlanarak havuz, çardak, peyzaj gibi hizmetleri barındırmıştır. Sosyalleşmek için de ideal mekânlarının olması ve sınırları olması Katılımcı 6'yı tatmin etmiştir. Annesinin öncelerde yaşadığı köklenme sorunundan ötürü, sürekli taşınma isteği, ya da sürekli evi değiştirme halinin Bahçeşehir'de son bulduğunu dile getirmektedir.

“Annem kabullendi sabit yaşama halini ve o evde biz oldukça uzun yaşadık. Dolayısıyla birçok anımıza da yine eşlik etti. İşte ben oradan gelin çıktım, babamın cenazesi de maalesef ki oradan çıktı. Bütün bu süreç aslında çok uzun... Yani mezuniyetim de o eve denk geliyor. Belki hayatımdaki ilk anları, böyle bir kere yaşanacak her şey o evden, bekarlık da öyle...”

Katılımcı 6 eşyaların ve binaların insana anımsatıcı bir kimlik kazandırdığını düşünmektedir ve aidiyetin hatıralarla geliştiriğine inanmaktadır. Kendisi şu anda çocuğuna buna benzer anılar yaşatabileceği için çok şanslı hissetmektedir. Oturdıkları site, az katlı evlerden oluşan, yaklaşık 800 hanelik, ana aksları ve ara sokakları olan, estetik ilkeleri göz önünde bulundurularak tasarlanmış, ortak mekanların peyzaj ile iç içe olduğu, yeşil doku içerisinde bir alandır. Oğlu arkadaşları ile 3 senedir (6 yaşından beri) ebeveyn denetimi olmadan evinden uzaklaşabilmekte sosyalleşme alanlarına gidebilmektedir. Çocuğunu diğer sitelerde tek başına bırakamazken, ya da bıraksa dahi çok tekdüze bir meydan, kendi etrafında dönen

bir bisiklet yolu gibi kısır ortak alanlar varken, Şu anda oturdukları yerden memnuniyetini dile getirmiştir. Çünkü az katlı, yeşillik dokunun hâkim olduğu ve güvenli bir yaşam alanıdır, aynı zamanda komşuluk ilişkileri de gelişmiştir. Katılımcı 6 tüm söyleşi boyunca ilk iyelik durumunu, Dikili'deki denizlerine, ikincisini de Bahçeşehir'de Gölet'e kullanmıştır. Yani doğal mekânlar insanları içlerine kabul eder, kendilerini kişilere benimsetirler.

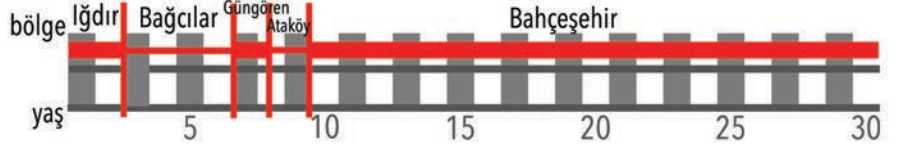
“Bahçeşehir Şu anda kontrolden çıkmıŐ olsa da hâlâ burayı biraz daha butik kendine yeten yine, ya Şimdi pandemi sebebiyle de anlıyoruz ki hani buradan çıkmadan bir Şekilde bir eksiklik hissetmeden yaŐayabiliyoruz. Yani sosyalleŐecek Gölet'imiz, parkımız, yürüyüş yapabileceğimiz yerler de var. Alışveriş için de yeterince yerler var. Hastanemiz de var işte eczanemiz de var gibi. Bunların tabii çok çok çeşitleri var, bu bir küçük bir siteden bahsediyormuŐ gibi olmasın ama bunları alternatifleriyle, çeŐitleriyle beraber bulabileceğimiz Şekilde yapılandığı için Şu anda bu semtten çıkmadan uzun bir süre yaŐayabilir durumdayız.”

Şekil 56. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 6.

Katılımcı 7

1990 doğumlu
21 senedir Bahçeşehirli
3 yaşında bir oğlu var
Tekstilci

Şekil 57. Katılımcı 7'nin künyesi

İğdır'da doğmuş ve 2 yaşına kadar orada yaşamıştır. İstanbul'a ilk geldiklerinde Bağcılara yerleşmiş, 7-8 yaşlarında Ataköy'e taşınmış, 10 yaşından sonra Bahçeşehir'e gelmiştir. Bağcılardaki yıllarını anlatırken, günümüzdeki kadar kötü bir izlenime sahip olmadığını, yeşil alanların daha fazla olduğu ve şimdiye göre daha güvenli olduğunu söylemiştir. Ancak Bağcılar ile ilgili aklına gelen ilk kelime geçim sıkıntısı ve yoksulluk olmuştur. Hala oradaki arkadaşları ile görüşmekte olduğunu ve hepsinin kötü şartlar altında yaşadıklarını belirtmiştir. Çoğu liseden sonra okumamıştır, madde kullanımı sık görülmektedir, uygunsuz işlere karışarak hayatını olumsuz yönde etkileyen çok arkadaşı olmuştur. Bir arkadaşının bu gibi sebeplerden kaybetmiştir.

Çocukluk anıları arasında en aklında kalanı, dere yolu deneni yerde, temiz su olmamasına rağmen girip yüzdükleridir ya da arkadaşlarının çöpleri karıştırarak eğlenmesidir. Kendisi ailesi tarafından uyarıldığı ve pis bulduğu için, bunları yapmadığını ancak birçok arkadaşının böyle oynadığını hatırlamaktadır. Evlerinin yakınlarında park olmadığını, bu yüzden oyun oynamak isteyen çocukların ya sokakta futbol oynadığını ya da dereye gitmek zorunda kaldıklarını anlatmıştır. Çocuklar, oyun oynamaları için ayrılmış bir alan bulamadıkları için, yakın çevrelerindeki sağlayabilirlikleri değerlendirmişlerdir ancak bu durum sağlıklı ve güvenli değildir.

Olumlu anılar olarak; katılımcı seyyar salıncakçılarda geçirdiği vakti unutmamıştır. Ancak imkânsızlıklara rağmen, çocukluğunda güvensiz bir ortam olmadığını ve hiç rahatsız edilmediklerini belirtmiştir. Ancak Bağcılar'ın şu anki durumu için aşağıdaki yorumda bulunmuştur:

“Orada oturan hâlâ eski arkadaşlarım, eski arkadaşlarımın çocukları var. Mesela onların hiçbiri evinden çocuğunu çıkarmıyor. Evde büyüyor o çocuklar. Şimdi metro yapıldı benim olduğum yere, onun yine etrafı açık, ama ben çocuklarının

hiçbirinin dışarı çıktığını görmüyorum, yani evde büyüyor, bilgisayar başında büyüyen bir nesil şu var şu an. Çünkü oralar akşam olduğu zaman çok sıkıntılı bir hâl alıyor. Çünkü madde kullanan çok insan var, artık birbirleriyle etkileşim olmasını istemiyor insanlar.”

Ataköy’e taşındığında büyük bir fark hissettiğini belirtmiştir. Park alanlarını, estetik açıdan yeterli, yeşil peyzajın düzenli olarak öne çıktığı, planlı bir kent parçasını görmek katılımcı için şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcı olmuştur. İlk sinemaya Ataköy’de arkadaşlarıyla 9 yaşında gittiğini belirtmiştir. Eğitim ve yaşam tarzının çok farklı olduğunu görmüştür. Ailesinin onu Bağcılar’da gözetme ihtiyacı duyarken, burada daha rahat olduğunu dile getirmiştir. Yani planlı kent bölgesi ile birlikte güvenlik problemi de azalmıştır. Ataköy kalabalıklaşmaya başlayınca daha doğa ile iç içe ve kontrollü bir çevre olan Bahçeşehir’e taşınmışlardır. Bahçeşehir’i bir semtin site olmuş hali gibi görmüştür, çok yayılmış bir kasaba olduğunu ve Ataköy’den daha ferah gördüğünü belirtmiştir. Bahçeşehir’de Katılımcı 7’yi en çok etkileyen sosyalleşme imkânlarıdır:

“İnanılmaz bir çevremiz oldu. Yani şöyle diyeyim, Bağcılar’da beş veya bilemedin on kişi, Ataköy’de de yirmi arkadaşım olsun. Orada da site olduğu için söylüyorum ama Bahçeşehir’den iki yüz arkadaşım vardı mesela ben geldiğimde. Çünkü okulda başka insanlarla tanışıyordum, Gölet’te başka insanlarla tanışıyordum, oturduğum yerde başka insanlarla tanışıyordum.”

Sosyalleşme Katılımcı 7’ye göre çocuğu en mutlu eden şeydir ayrıca Bahçeşehir’in güvenli olmasının en büyük sebeplerindedir:

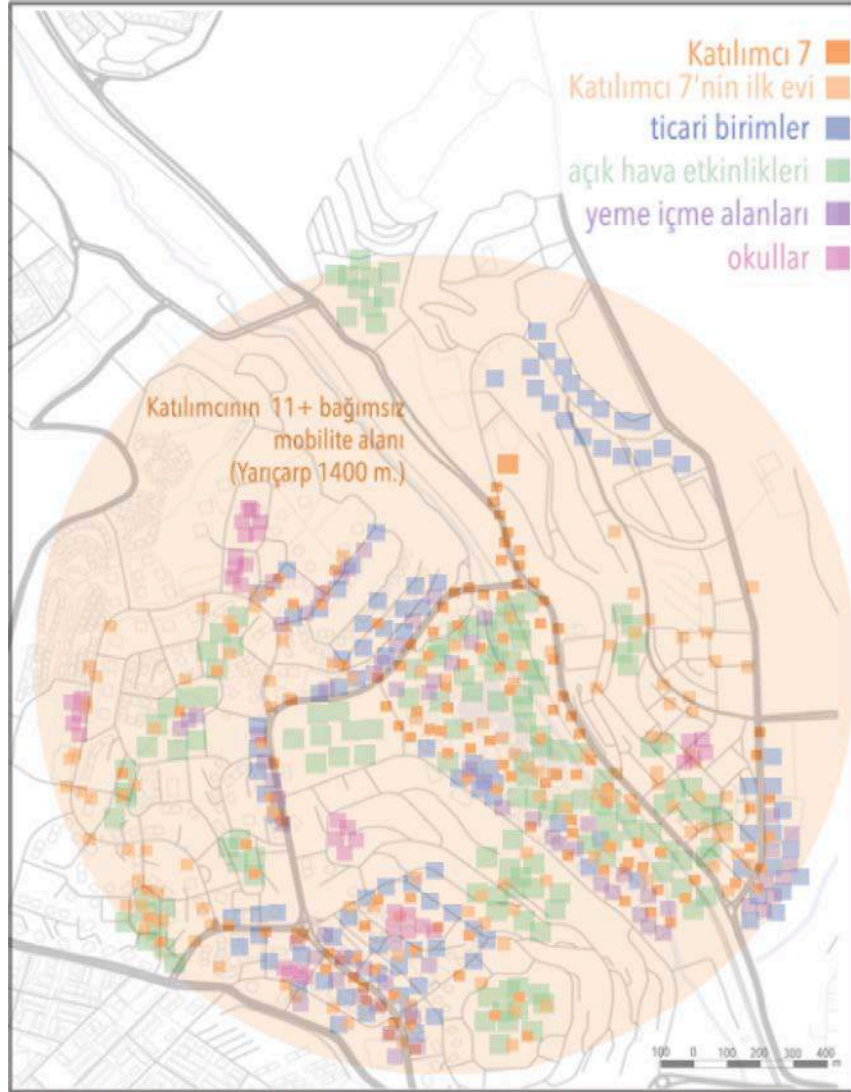
“Herkes birbirini tanıdığı zaman zarar görmüyor. Çünkü tanımasan bile onun arkadaşını tanıyorsun bir şekilde, hani gençsin başına bir şey gelse dahi orta yol bulunurdu, hani ‘ya ben bunu tanımıyorum’ diyemezdin. Burada herkes birbirini tanırdı. Ondan dolayı kimse sıkıntı yaşamazdı birbiriyle. Semt olarak bence yaşanabilecek Türkiye’deki en iyi yerdi Bahçeşehir.”

Erişebilirlik anlamında da Bahçeşehir’in çeşitli fırsatlar sunduğunu, Bahçeşehir’de ailelerin çocuklarına ve etrafa güven duyması ile özgürce sosyalleşebildiklerini belirtmiştir. Uydu kenti ilk yıllarında yaya dolaşımının ön plana çıktığı, ferah, özgür, güvenli, planlı bir bölge olarak gördüğünü söylemiştir. Bahçeşehir’in 2009’a kadar Kemal Aydın’dan (belediye başkanı) çok memnun olduğu için üst üste defalarca seçildiğinden bahsetmiştir, çünkü bölge aktiviteler ve tesisler bakımından fazlasıyla yeterlidir ve bunda yerel yönetimin payı

büyüktür. Daha çok spor aktiviteleri, Gölet bölgesinde yapılan piknikler ve festivaller aklında kalmıştır.

Katılımcı 7 Bahçeşehir'e olan büyük göçün sebebinin, insanların yaşam kalitelerinin artması ve eskiden göz ardı edilen imkânsızlıkların artık edilmemesi olduğunu düşünmektedir.

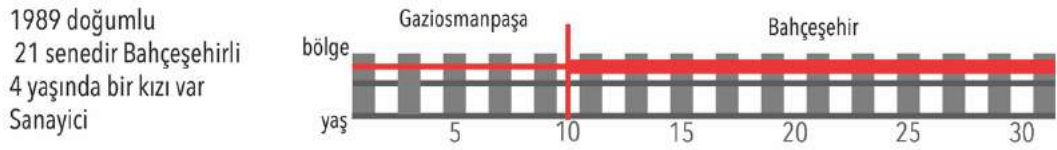
“İnsanlar rahat nefes almak istiyor. Boğulmak istemiyor. Onlar öncedendi. İnsanlar yoktu belki de şehirde bazı şeyler, kabulleniliyordu ama artık insanlar kabullenmek istemiyor. Güzel yaşamak istiyor, ferah yaşamak istiyor. İnsanlar yaşamak istiyor...”

Şekil 58. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 7.

Gölet'in artık konut fazlalığını ve nüfus yoğunluğunu kaldırmadığını düşünmektedir. Hadımköy ve Çatalca, daha planlı gelişen ve doğa ile iç içe bölgelerdir ve katılımcıya göre bundan sonra şehirden kaçmak isteyen insanların gideceği bölgeler bu bölgelerdir. Katılımcı 7 çocuğunun beş yaşlarında ebeveyn kontrollü, on yaşlarında kontrolsüz bir şekilde sitede gezinebileceğini belirtmiştir. Etrafa güvenmemektedir çünkü komşuluk ilişkileri yoktur ve yetişkinler arasındaki sosyalleşme çok düşüktür, bu durum bölgeyi güvensiz hale getirmektedir. Apartmanlaşmanın insan ilişkilerine zarar verdiğini, yatay konumlanmanın ve butik düzenli yerleşimlerin aileleri ve çocukları daha mutlu ettiğini düşünmektedir. Daha da ötesinde insanların geçim sıkıntısı çektiği müddetçe ailelerine odaklanmakta güçlük çekeceğini, bu yüzden sağlıklı bir çocuk ve kent ilişkisi için refah seviyesinin önemini dile getirmiştir.

Katılımcı 8

Şekil 59. Katılımcı 8'in künyesi.

Gaziosmanpaşa'da oturan Katılımcı 8, ilkokula Bahçeşehir Koleji'nde başlamıştır. Yaklaşık dört sene, Gaziosmanpaşa'dan Bahçeşehir'e okula gidip gelmiştir. Taşındıklarında on yaşlarında olsa da Bahçeşehir'i yedi yaşından itibaren deneyimlemiştir. Aynı zamanda iki bölgeyi birden deneyimleme imkânına sahip olması gerçek bir karşılaştırma açısından etkili olmuştur. Araştırmacının, Gaziosmanpaşa'da yaşarken Bahçeşehir'e okula geldiği yıllarda, yani dışardan güvenliklerden içeri giren bir insan olarak kendini dışlanmış hissedip hissetmediği sorusuna Katılımcı 8 korunaklı bir bölgede bulunmanın insana kendini daha güvende ve özgür hissettirdiği cevabını vermiştir ve dışlanmış hissetmediğini söylemiştir. Gaziosmanpaşa ile ilgili görüşlerini dile getirirken, nüfus yoğunluğu, hizmetlerin yetersizliği ve güvenlik başlıca şikayetlerinden olmuştur:

“Sunulan hizmetlerde sıra size gelmiyor ya da belediye hiç bu hizmetleri sunmayı düşünmüyor, yaşanmıyor. Çünkü bunu hak eden bir kesim olmadığı

kanaatindeyim ben. Bir çocuk parkı yapılırsa oraya o zamanın kötü huylu insanları dadanırdı, çocuklar gidemezdi, anneler çocuklarını götüremezdi. Güvenlik kaygısı yüzünden. Malum o zamanların şartlarında çocuklar hep sokaklardaydı ve iletişim ağı yoktu. Bulunulan ortamlarda çok değişik hikayeler duyabiliyorduk. Tedirgin oluyorduk güvenliğimiz olmuyordu. Bir yeşil alan yoktu. Her yer bina. Sokaklarda futbol oynamaya çalışıyorduk. Daracık sokaklarda...”

Katılımcı 8 çocuk kaçırma, gasp, hırsızlık, trafik kazası gibi güvenlik problemleri olduğunu belirtmiştir. Gaziosmanpaşa’da tanımlı oyun alanları bulunmadığını, tanımsız alanların da kısıtlı ve tehlikeli olduğundan bahsetmiştir:

“Biz küçükken çıkardık marangozun kerestelerinin üzerinden atlardık veya inşaatların birinci katından aşağıdaki kumlara atlardık. Onlar eğlenceli gelirdi çünkü park görmemişsin, o zamanın şartları, olduğun yerin harici çok bir yer bilmiyorsun.”

Katılımcı 8 bu imkânsızlıkların içerisinde Bahçeşehir’e taşınmalarını bir şans olarak görmektedir, özellikle plansız bölgelerden gelen çocukların (Katılımcı 7, Katılımcı 9) Bahçeşehir için *cennet* metaforunu kullandıkları görülmüştür. Katılımcı 8 Bahçeşehir’in kurulduğu ilk yıllarında Avrupa standartlarında olduğunu belirtmiştir. Gölet tüm katılımcılarda olduğu gibi Katılımcı 8 için de bir anı merkezidir, bu bölgede hayvanları beslediğini, festivallere şenliklere katıldığını, oyun oynayıp, piknik yaptıklarını ve babasıyla ilk anısı olan kano macerasını yaşadığını dile getirmiştir. Bahçeşehir’in rekreasyon alanları, kamusal imkanları ve kolektif aktiviteleri planlı bir kent parçası olmanın ötesinde, bölgeye kimliğini kazandıran başlıca etmenlerdendir.

Bahçeşehir kendi içerisinde belli bir sistemin işlediği, planlı yapı adası olmayı başarmıştır. Katılımcı 8 bölgenin kendi içinde yazılı olmayan kurallarının olduğunu ve kamusal bir kontrol mekanizmasının bulunduğunu belirtmiştir:

“Eğitim görmüş insanlardı. Görgü kuralları açısından daha sağlıklı bir ortam vardı. Bunun küfürü, hırsızlığı... Gaziosmanpaşa’da çoğu çocuk böyle yanlışlara düşebiliyordu. Normal karşılanıyordu ama burda bunun ne kadar ayıp olduğu yanlış olduğu yaşadığınız ortamın sizi dışlamasıyla zaten çok güzel yüzünüze vuruyor ve doğal olarak bu sistemin getirdikleriyle doğruyu yanlış ayırt edebiliyorsunuz.”

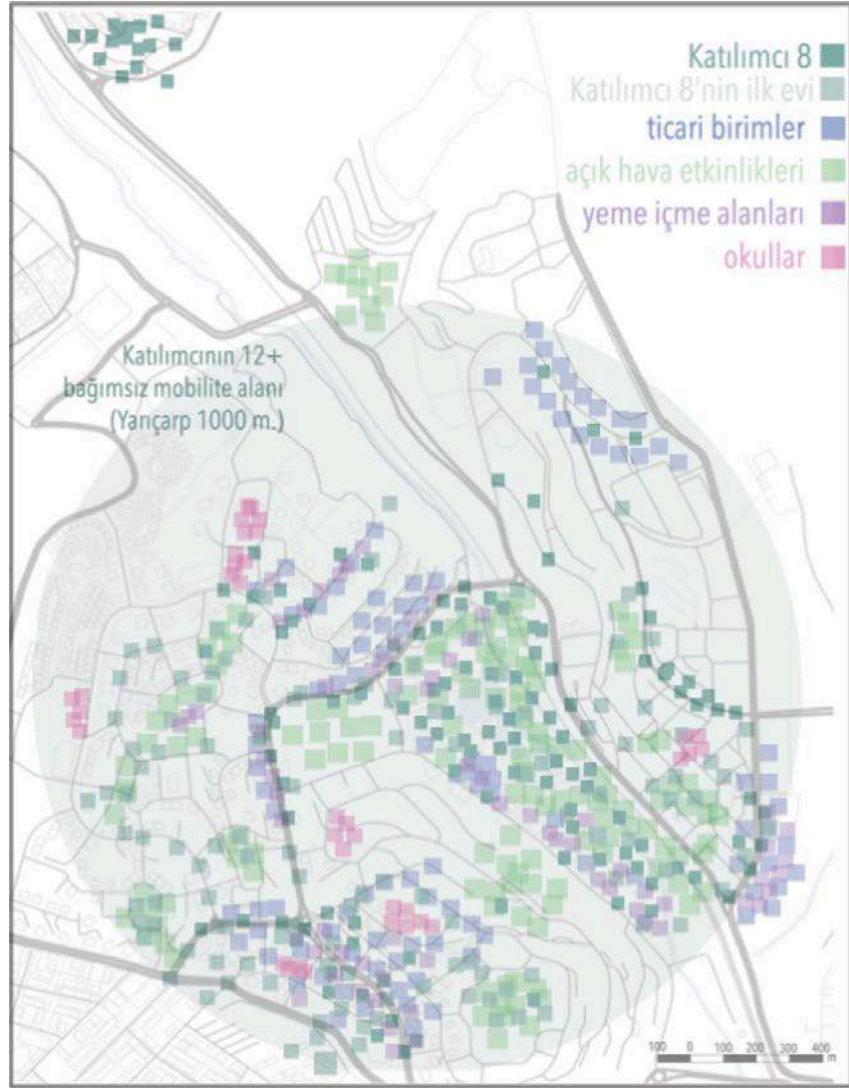
Şekil 60. Katılımcı 8'in kız kardeşi, Bahçeşehir Göllet 2000 (sol) / Bahçeşehir Göllet 2020 (sağ)

Katılımcı Bahçeşehir'in sağlayabilirlik ve ulaşılabilirlik yönünden çok zengin olmasından da çok etkilenmiştir. Çeşitli aktiviteler vardır ve bunların çoğu çocuklar için erişilebilirdir. Parklar, koşu parkurları, trampolinler, bowling, sinema, restaurantlar, basket sahaları, futbol maçları, çarşılar, festivaller aklında kalan başlıca aktivitelerdendir.

Şekil 61. Katılımcı 8 ve arkadaşları, Bahçeşehir Göllet 2000 (sol) / Bahçeşehir Göllet 2020 (sağ)

Ayrıca konut birimlerinin etrafındaki yeşil doku sadece peyzaj olarak değil, çocuklara farklı parametreleri bir arada sunan oyun alanları olarak da hizmet vermiştir. Yeşil ortak mekanlar, açık hava aktivitelerine, saklambaç, ebeleme gibi çocuğa mekânı tüm boyutlarıyla öğretebilecek farklı oyunlar için gerekli sağlayabilirliğe sahiptir. Bahçeşehir'deki butik ortamın değerli imkânlara sahip olduğunu ve Bahçeşehir'in eski nüfusu ile daha fazla arkadaş grupları kurmaya müsait olduğunu ve bu grupların da sonrasında birbiriyle kaynaşarak yeni gruplar oluşturduğunu belirtmiştir. Devamlı ve geniş gruplar halinde sosyalleşme durumu söz konusudur. Bu durum da bölgeyi daha güvenli hale getirmektedir. On yaşından itibaren tüm Bahçeşehir sınırları içerisinde özgürce hareket edebildiğini belirtmiştir. Okula yürüyerek gidip gelmiştir.

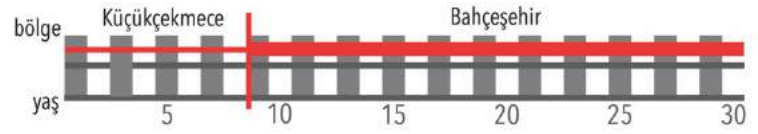

Şekil 62. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 8.

Başlıca şikayetleri arasında çok katlı yapılaşma ve sakin profiline değişmesi vardır. Çocuk yetiştirmek için hala şehir merkezine göre daha uygun olduğunu düşünmekte, ancak kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun yaşanamayacağını belirtmektedir.

Katılımcı 9

1990 doğumlu
23 senedir Bahçeşehirli
4 yaşında bir kızı var
Temizlik sektöründe

Şekil 63. Katılımcı 9'un künyesi

Katılımcı çocukluğunu 7 yaşına kadar Küçükçekmece'de geçirdikten sonra Bahçeşehir'e taşınmıştır. Cennet Mahallesi'ndeki çocukluğunu eğlenceli ve sosyal olarak hatırlamaktadır. Konutlarının yakınlarında tanımlı oyun mekanları olmadığını ve top oyunlarını genellikle sokakta oynadıklarını belirtmiştir. Ancak güvenlik ve trafik bakımından çok rahat olmadıklarını hatta bisiklet sürerken araba çarpan bir arkadaşını hatırlamaktadır. Bahçeşehir'e taşındıkları günden itibaren bağımsız dolaşım alanında bir kısıtlama olmadığını ve ebeveynsiz bir şekilde istediği yere gidebildiğini belirtmiştir.

Şekil 64. Katılımcı 9, Bahçeşehir Gül Blokları'nın önünde, 1998 (sol), Gül Blokları 2020 (sağ)

Ailesinden etrafa karşı duyduğu uyarıları ya da baskıyı, Cennet'te hissederken Bahçeşehir'de hissetmediğini belirtmiştir. Ancak sosyal anlamda Cennet Mahallesi'nde kurulan komşulukların ve arkadaşlıkların daha samimi olduğunu kanaatindedir.

“Yani herkes birbirine yine selam verirdi ama aramızda o sıcaklık yoktu yani Cennet Mahallesi'ndeki sıcaklık yoktu. Böyle biraz daha resmî biraz daha soğukluk. Sadece karşı ve sağımızdaki komşumuzla aramız çok çok iyiydi. Zaten yaşlı bir teyzemizdi. O da bayağı elit, karşıda doğmuş büyümüş eski İstanbul hanımefendilerindendi”

Arkadaşlık kurarken ilk senelerinde zorlanmıştır. Çünkü okulu Florya'da bulunduğundan Bahçeşehir'de arkadaşı yoktur. Bahçeşehir'deki okula geçtikten sonra sosyal çevresi genişlemiş ve çevreye daha iyi adapte olmuştur. Bu durum okul ve konut yakınlığının önemini arttırmaktadır. Okul arkadaşları aynı zamanda komşuluk ilişkileri ile beslendiğinde, çocukların çevre ile iletişim kurması daha kolay gerçekleşebilmektedir.

Bahçeşehir'deki okula geçtikten sonra, okula 12-13 kişilik gruplar halinde gittiklerini belirtmiştir. Daha öncesinde Florya'da vakıf okulunda eğitim görmüştür. Süleyman Demirel İlkokulu'na geçtiğinde arada hiçbir profil farkı ya da okulda fiziki eksiklik olmadığını dile getirmiştir. Eğitim kalitesi olarak Bahçeşehir'de bir devlet okulunun diğer semtlerdeki özel okullara karşılık gelebileceğini belirtmiştir.

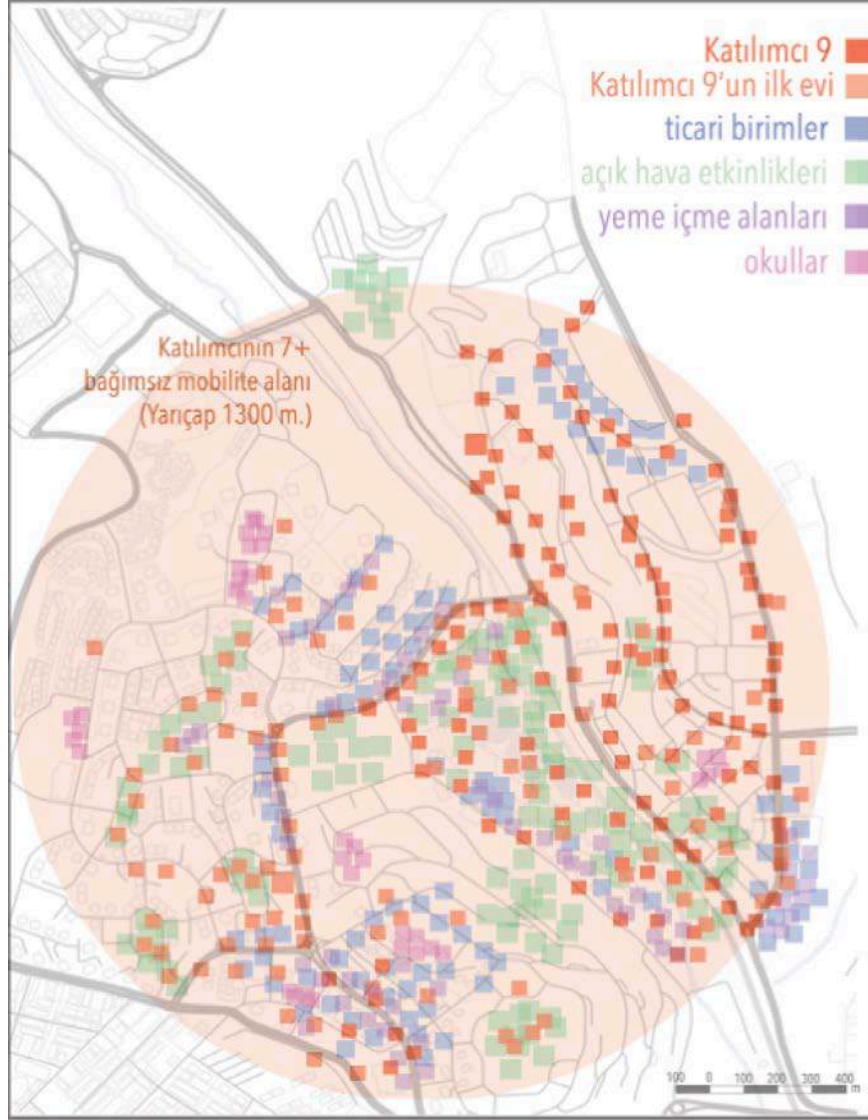
Bahçeşehir ile ilgili arkadaş grubunu kurduktan sonra güzel günlerinin geçtiğini, Gölet'i şenlikleri, ünlülerin geldiği festivalleri ve balık tutma yarışmalarını hatırladığını paylaşmıştır. Rekreasyon alanları, sosyalleşme imkanları, kamusal aktiviteler ve yeşil dokunun sürekliliği katılımcıların ortak olarak bölgeyi tanımlarken oluşturduğu kimliği güçlendiren noktalardır.

Katılımcı 8'in Bahçeşehir ile hatırladığı en ilginç anı bölgenin güvenlik sağlama yöntemlerinden birisidir, semtin atlı jandarmalar tarafından korunduğu, şu anda motorlu araç trafiğine ait olan akslarda, çoğunlukla ata binen görevlilerin yer aldığıdır.

“Cennet'te mahalle kültüründe olduğumuz için sürekli top oynardık işte saklambaç oynardık vs. yaşımızdan dolayı. Şimdi Bahçeşehir'de biraz daha olgunlaştık diyebilirim. Bahçeşehir'de bu tarz bir imkânımız olmadı yani hani top oynayıp işte sokakta oturalım saklambaç oynayalım vs. bunlar olmadı. Bahçeşehir'de yapabileceğimiz tek bir iki etkinliğimiz vardı, o zamanlar ticaret

merkezinde bowlingimiz vardı, sinemamız vardı onun dışında işte bir de Gölet'imiz vardı.”

Katılımcı 9 Bahçeşehir'in ilk yıllarında çok fazla imkân olmadığını, sonraları giderek çeşitlendiğini ve şu anda her şeyin daha ulaşılabilir olmasının büyük bir şans olduğunu belirtmektedir.

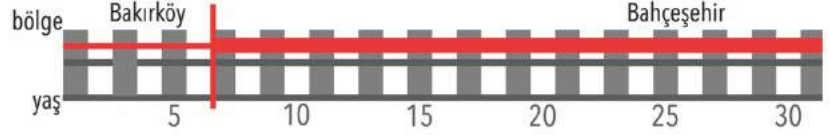

Şekil 65. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 9

Katılımcı çocuğunun Bahçeşehir'de hem tüm imkânların hem de yeşilliklerin bir arada olduğu özgür bir geleceğe sahip olacağını düşünmektedir. Altı yaşlarında site içerisinde kendi başına hareket edebileceğini belirtmiştir. Çok katlı yapılaşmadan, nüfus yoğunluğundan ve trafikten şikâyet etmektedir.

Katılımcı 10

1989 doğumlu
25 senedir Bahçeşehirli
3 yaşında bir kızı var
Demir-çelik sektöründe

Şekil 66. Katılımcı 10'un künyesi

6 yaşına kadar Bakırköy'de yetişmiştir. Annesi meclis üyesi, babası demir çelik sektöründe ticaret ile uğraşmaktadır. Katılımcı 10 aile şirketinde aktif olarak çalışmaktadır. Psikolog adayı bir erkek kardeşi vardır. Annesinin ilkokula başlayacakken, okul ve öğretmen araştırmaları sonucunda Bahçeşehir Koleji'nin eğitiminden tatmin olması sonucu, Katılımcı 10 okula Bahçeşehir'de başlamıştır. Bir süre sonra Bakırköye ve Bahçeşehir arasındaki mesafeyi kat etmemesi için ailece Bahçeşehir'e taşınmışlardır. Bakırköy'de geçen çocukluğu sorulduğunda kısıtlı imkânlarla sahip olduklarını belirtmiştir. 'Sokağa çıkabilir miydiniz ve evinizin yakınında oyun alanı var mıydı?' sorusuna aşağıdaki yanıtı vermiştir:

“Tabii çıkabilirdik ama çok kısıtlı alanımız vardı. Tek başına bir çocuğun çıkabileceği gibi bir ortamı yoktu tabii ki, buradaki gibi şu an oturduğum yerdeki gibi. Bir çocuğun işte orada parka gidebilmesi için annesiyle gitmesi gerekiyordu. Bayağı bir ilerdeydi, bir kilometre, bir buçuk kilometre sonra falan parka ulaşabiliyorsunuz orada. Öyle annesiz babasız bir yere gidemiyorsunuz. Direkt cadde çıkıyor karşınıza. Otobüslerin, arabaların geçtiği bir yer. Ondan dolayı öyle bir imkânımız yoktu ama güzel bir semti, güzel bir yerdi. Hâlâ daha severim.”

Komşuluk ve esnaf ilişkilerinin gelişmiş olduğunu ve herkesin birbirini tanıdığını belirtmiştir. Ebeveyn gözetiminde kapının önünde apartmandaki arkadaşları ile oynayabilmiştir. Hala çocukluğundaki komşuları ve tanıdıkları ile görüştiklerini ve güzel ilişkileri olduğunu belirtmiştir. Annesi İstanbul Üniversitesi'nde çalışmaktadır, babası yoğun bir iş temposundadır, Ermeni bakıcısının kendisi için anne gibi olduğunu, gün içerisinde çoğu vaktini onunla geçirdiğini, Bakırköy'e ait hatırladığı en net anıların kar yağarken camdan dışarıyı izlediği zamanlar olduğunu belirtmiştir.

Bahçeşehir'in ilk senelerinde hiç arkadaşının olmadığını çünkü bölgenin hala inşaat halinde ve çok ıssız olduğunu belirtmiştir. Gölet'in dahi yapım aşamasında olduğu zamanlarda,

apartmanlarındaki ilk yerleşen aile kendileridir. Zaman içerisinde dolmaya başladıkça daha yaşanılabilir hale gelmiştir.

Uydu kentin ilk yıllarında okullar ile idarenin ortak çalışması sonucu, çocuklar ve sakinler uçurtma şenliklerine davet edilmiştir. Ayrıca Gölet'teki festivallerin, yiyecek içecek standlarının, aktivitelerin halkı bir araya getiren eğlenceli imkanlar sunduğunu belirtmiştir.

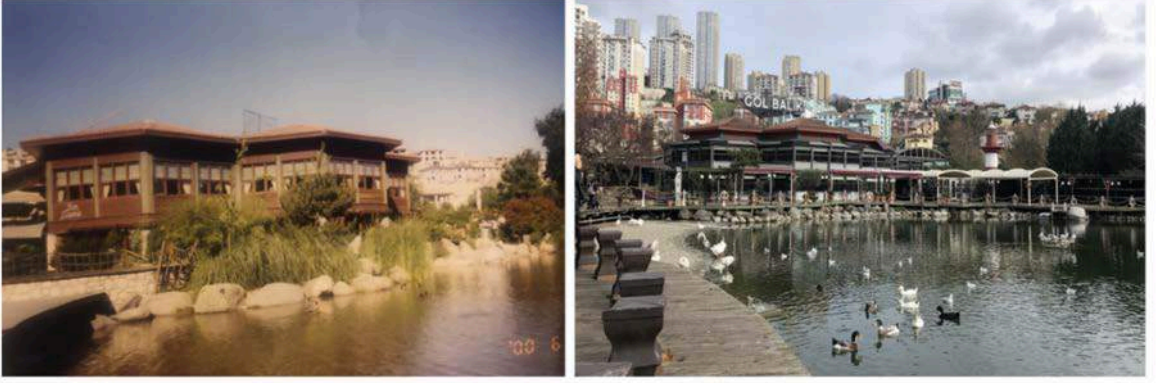
Katılımcı 10 Bahçeşehir'in ilk yıllarında boş olduğu için sosyalleşmek için çok da uygun olmadığını görmüştür ancak 2000'lerde Bahçeşehir artık keyifli bir şekilde yaşanır hale gelmiştir.

Okul ve konut arasındaki rotayı 10 yaşından itibaren yürüyerek gidip gelmeye başlamıştır. Uydu kentin ilk yıllarında Bahçeşehir'de karşıdan karşıya geçerken ışıklarda, özellikle okul giriş ve çıkış saatlerinde, çocuklar için zabıtalara bulduğunu belirtmiştir:

“Çocuklar için özellikle okul saatleri giriş çıkışlarında o noktada bütün zabıtalara bulunurdu. Her yolun geçtiği, karşıdan karşıya geçebilecek tehlike arz eden her yerde olurlardı. O zaman tabii burası beldeydi. Askeri bölge olduğu için daha dikkatli, daha şey davranıyorlardı. Bizi karşıdan karşıya geçirirlerdi. Hepsini de tanırdık artık böyle şey selamlaşırız ‘abi nasılsın’ falan diye. Bir de yürüyüp gidip gelince herkes birbirine günaydın derdi, tanısa da tanımasa da öyle bir yerdi. Yani yurt dışı gibi diyebiliriz aslında. Güzeldi, çocukluk çok güzel geçti, hâlâ da güzel geçiyor. Birazcık tabii büyümesini istemezdim bu arada yalan söylemeyeyim. O eski günler kalsın isterdim. Eski şeyi yitirsin istemezdim, çok mutluyduk, burası başka bir dünyaydı sanki.”

Bu uygulama, çocuklar için olduğu kadar ebeveynler için de ortamı daha güvenilir kılmıştır ve katılımcının birçok arkadaşı da kendisi gibi okula yürüyerek gidip gelmiştir.

Belirli sınırlar içerisinde özgürlüğün çocuklara anı yaşama keyfini verdiğini dile getirmiştir. Bu yüzden bir çocuk halı sahada top oynamaktan daha çok hoşlanmaktadır, oradan araba geçme korkusu olmadan, oyununa odaklanabilmektedir. Hafta içleri, ilkokulun ilk yıllarında genelde çocuklu anneli buluşmalar yaptıklarını belirtmiştir. Gölet'te piknik yaptıklarını hatırlamaktadır. Hafta sonları ise ailesi ile Türkiye'nin çeşitli yerlerini gezmişlerdir.

Şekil 67. Bahçeşehir Göllet 1999 (sol), Bahçeşehir Göllet 2020 (sağ).

Katılımcı 10'a çocukluk anıları sorulduğunda ise, sosyallikten bahsetmiştir. Çok kalabalık olduklarından. Katılımcı 10 hala çocukluğunda oturduğu apartmanda oturmaktadır. Ailesi de üst kattadır. Çocukluğunda da şu anda evlerinin önünde olan Funda Parkı'na çıkarak arkadaşları ile oyunlar oynamıştır.

“Biz apartmanda hepimiz neredeyse aynı yaştaydık. Şimdi herkes tabii evlendi, çocuk sahibi oldu. Hepimiz bir anda bir dışarı çıkardık. D-10'daki D-12'deki D-13'teki falan çevremizdeki binalardaki bütün çocuklar çıkardık, yüz küsür kişi olurduk ve bir parkta nasıl yüz kişinin bulunduğunu düşünün. İşte hepimiz aynı oyunu oynardık, aynı şekilde gülerdik, o ortam hiçbir zaman gözümün önünden gitmiyor. Hep gördüğümüz zaman birbirimizi bile, anneleri babaları burada oturuyor hâlâ çoğunun. Hâlâ bahsederiz yani ne güzeldi falan diye çocukluğumuz. Ne güzel kahkahalar atardık, gülerdik, işte ip atlardık, işte ne bileyim körebe falan oynardık, saklambaç oynardık bahsederiz hâlâ yani birbirimizi gördüğümüzde.”

Türkiye'de yaşayan birçok çocuğun böyle bir şansı olmadığını ve böyle bir çocukluk geçiremeyeceğini düşünmektedir. Atlı klübünde ata bindiğini, on bir yaşından sonra arkadaşları ile rahatça kendi başına bovlinge sinemaya gidebildiğini hatırlamaktadır. Bir süre sonra Galleria'daki sinemanın kapandığını belirtmiştir. Çünkü Prestige AVM'de yeni sinema açılmıştır, ancak bunun da ötesinde Bahçeşehir insanı sinemadan çok, eski amfi tiyatrodaki tiyatro oyunlarını izlemeyi tercih etmiştir.

Bahçeşehir halkına yapılan tüm etkinliklerin ve festivallerin duyurulması, okul şenliklerinin halka da açık olması, daha kalabalık ve daha güvenli bir ortam oluşturmuştur çünkü insanlar birbirlerini tanımıştır, isim olarak olmasa bile yüz aşinalığı toplumda güvenilir bir çevre yaratmıştır.

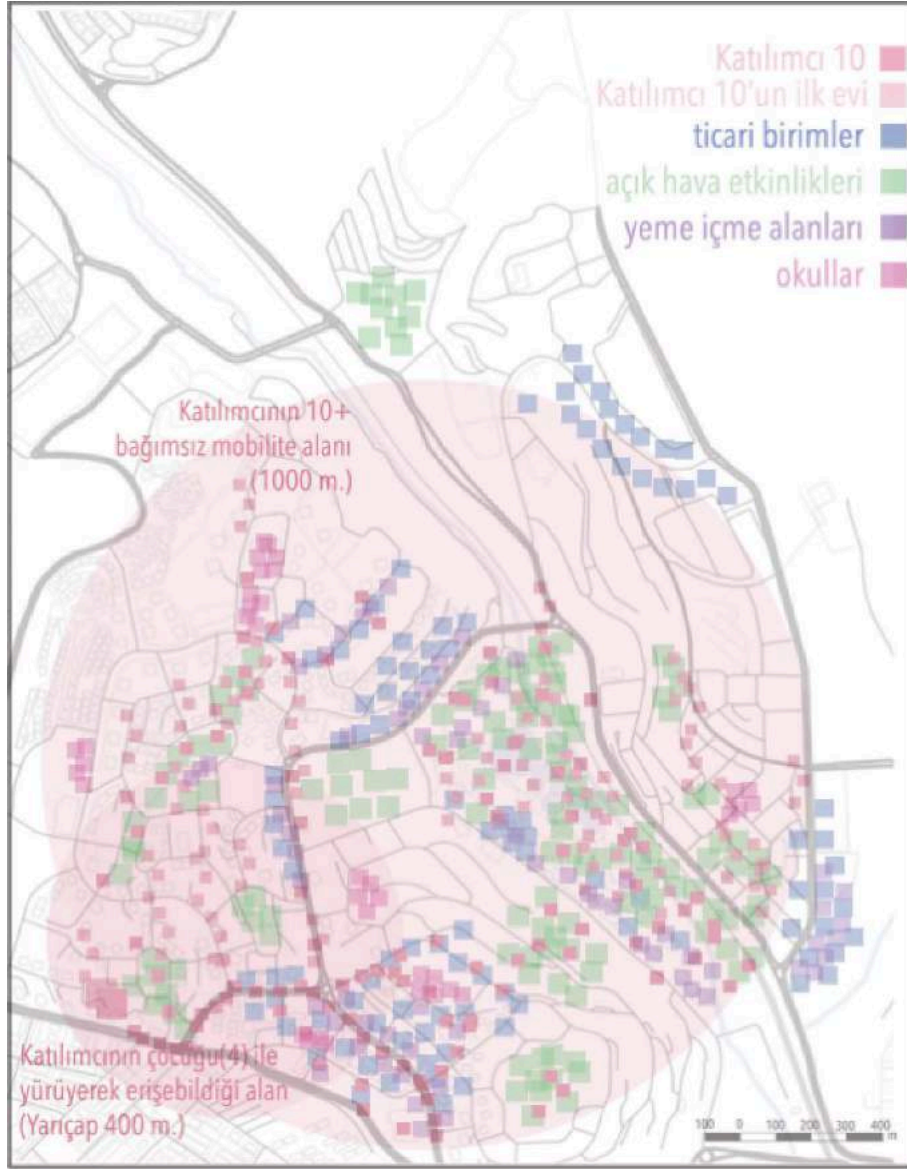
Bahçeşehir'i diğer "fanus içindeki" kapalı sitelerden ve toplu konutlardan farklı görmektedir, bu farklılığı da en çok sakinlerin fikirlerine değer verilmesinde hissetmiştir. Belediye başkanının korumasız bir şekilde ekibiyle yürüyerek gezerek halka fikirlerini ve önerilerini sorması hafızasında kalmıştır ve bunu takdir etmiştir:

"Belediye başkanımız o zamanlar Kemal Aydın mesela dışarılarda dolaşırken şey yapardı, sorardı bizlere, işte çocuklara, yetişkinlere. Bahçeşehir'den ne bekliyorsunuz, bizlerden ne bekliyorsunuz ne gibi şeyler yapabiliriz sizler için falan diye. İşte biz de söyledik. Biz burada basketbol turnuvaları falan da yapardık, birleşirdik. Burada basketbol sahası var büyük, bizim burada. Burada turnuvalar olurdu. O zaman işte çok fileler yıpranırdı, çok oynandığı için. İşte fileleri değiştirin. İşte kaydırağımız kötü oldu, kaydırağımızı değiştirin falan hani taleplerimizi söyledik. Yetişkinler de aynı şekilde işte temizlikten yakınırlandı. Aslında temiz bir yer de yine de bekledikçe daha fazlasını bekliyor insanlar maalesef ki."

Taleplerin anında yerine getirildiğinden, hatta belediye başkanının yetkiliyi hemen arayarak adres verip o noktaya servis istediğinden bahsetmektedir. Servisin de kısa sürede gelerek talebi yerine getirdiği görülmüştür. Bu yüzden fikirlerinin sorulması halka kendini değerli hissettirmiş, çocukların da enformel bir şekilde idareye katılımının gerçekleşmesini sağlamıştır.

Katılımcı 10 Bahçeşehir'in bozulmasında en büyük payın Başakşehir Belediyesi'ne bağlanması ve ardından gelen inşa kararları olduğunu düşünmektedir. Kendi yaşadığı çevre, eski Bahçeşehir bölgesine pek dokunulmamıştır ama Gölet'in etrafındaki büyük bloklar maalesef nüfusu ve imajı çok etkilemiştir. Katılımcı 10, bölgenin eski bir yerlisi olarak yakına yapılan tüm konutların "Bahçeşehir" adı altında satılmasından rahatsızlık duymaktadır. Yeni Ispartakule, Esenyurt ya da Hadımköy mevkiini Bahçeşehir diye pazarlayan sitelerin kâr amacı güttüğünü ve bunun profile zarar verdiğini düşünmektedir. Loca, Bahçe City's gibi Bahçeşehir'in yeşil dokusuna fiziki koşullarına uyum göstermeyen yapılardan rahatsızlık duymaktadır.

Kendi kızının ortaokul zamanlarında evlerinin etrafında rahatça dolaşabileceğini dile getirmiştir. Bu anlamda görülmektedir ki 25 sene içerisinde bölge çok kalabalıklaşsa da kendi içinde yabancılaşmayan, komşuluk ilişkilerini sürdüren bölgeler hala çocuklara imkânlar tanımaktadır. Apartman görevlilerinin çocukluklarından beri değişmediğini belirtmiştir.

Şekil 68. Serbest dolaşım alanı ve erişim haritası, Katılımcı 10.

Kızıyla yakın çevrede rahatlıkla dolaşmakta, tüm imkânlarla yürüyerek erişebilmektedir. Bahçeşehir'in eskisi gibi olmasını beklememektedir ve önerileri arasında çocuklar için daha güvenilir bir yer olması, engelsiz yaya dolaşımının sağlanması, uydu kent ve yakın çevresinde rekreasyon potansiyelinin korunması, kent mekânında algılanan doğal ve kültürel silüetlerin korunması, eski kolektif aktivitelerin canlandırılması, kamusal alanların öne çıkarılması, kent kimliğinin korunması ve küçük ticari birimlerin geri gelmesini beklemektedir.

4.2. BULGULAR

Bulgular incelenirken, katılımcıların verdiği cevaplardan örtüşenler, çakışanlar, sık tekrarlananlar ile bir desen oluşturulmuş ve alt temalar belirlenmiştir. Planlı bölgenin değişimi ele alınırken aşağıdaki başlıklar üzerinde önce bulgular, sonra tartışma bölümü çalışılacaktır. Böylelikle veriler yorumlanırken daha şeffaf ve okunabilir bir tablo ortaya çıkacaktır. Araştırma sonucunda gelişen alt temalar şöyledir:

- Güvenlik ve Ulaşılabilirlik
- Fiziki Çevredeki Değişimler
- Aktivite Çeşitleri ve Oyun Alanları
- Bağımsız Mobilite Kavramı

Araştırma katılımcıların hafızalarında kalan belli noktaların geri çağırılması üzerine kurulmuştur. Araştırmanın kısıtlarından birisi, bir bellek çalışması olmasıdır. Bellek TDK’da “bilinçli olarak zihinde saklama gücü” gibi anlamlı bir tanıma sahiptir.

“Belleğin, bir hatırlama ve unutma süreci olduğu, hatırlama ve unutmanın ise bireyin ve toplumun kendini var etmesi ve varlığını sürdürmesinde önemli birer araç olduğu düşünüldüğünde, hiçbir zaman tarafsız olmayan (Pérouse, 2006: 105-110) ve “bilinçli” olarak yapılan bu eylemin, oldukça önemli anlamlar ve bilgiler içerdiği görülür.” (Ünlü, 2017: 77)

Sözlü tarih yöntemi ile elde edilen anlatılar ve anılar, geçmişin birer temsilidir dolayısıyla, her temsil gibi gerçeğin duygusal etkileşimlerle iç içe geçmiş bir yansıması, yani yorumudur. Anıları geçmişten bugüne getiren hatırlama süreci, bir deneyimi başka bir deneyime dönüştürür (Yılmaz, 2011, s.189; akt. Ünlü, 2017: 78). Pierre Nora, belleğin anımsama ve unutma diyalektiğine açık olduğunu belirtmektedir (Nora, 2006: 19). Bu yüzden sözlü tarih, araştırmacı için dikkatli adım atmayı gerektirir (Ünlü, 2017:78). Burada araştırmada kısıt oluşturan hafızanın öznelleşmesi, bireyselleşmesidir. Ancak Schudson bunu reddeder ve belleğin toplumsal olduğunu, bireysel bellek diye bir olgudan bahsedilemeyeceğini söyler (2007: 179). Dolayısıyla insan zihni belirli parametreler içerisinde hareket ederek kolektif bellekten beslenir. Fakat belleğin kurduğu bu tuzaklar, bireysel ya da kolektif, insanın dünyayı algılamasında “gerçek” ile “mit”in, “nesnel” ile “öznel”in ayrıştırılamayacak ölçüde iç içe geçmiş olduğunun farkında olan araştırmacılar için oldukça zengin alanlar sunar

(Thompson, 1999, s.119; akt. Ünlü, 2017: 78). Kimi zaman, geçmişteki “doğru”nun ne olduğundan çok, “nasıl” olduğu ya da “nasıl bir iz bıraktığı” ve “ne anlama geldiği” araştırmacıyı daha anlamlı bir yere götürebilir (Ünlü, 2017: 78).

Araştırmanın diğer kısıtı, bellek üzerine yapılan bir nitel durum araştırması oluşudur. Vaka çalışmaları hakkında belirli yanılımlar mevcuttur, bu durumun bellek çalışması ile bir araya gelmesi, araştırma sonuçları oluşurken sübjektivite olasılığını gündeme getirdiği ya da genel bir yargıya varılamayacağı kanısına ulaşılabilir. Flyvbjerg bu sorunsalı beş yanılıma metoduyla çürütmektedir. Bu beş yaygın yanlış anlama aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Teorik bilgi pratik bilgiden daha değerlidir.
- 2) Tek bir vakadan genelleme yapılamaz bu nedenle tek vaka incelemesi bilimsel gelişime katkıda bulunmaz.
- 3) Vaka çalışması hipotez oluşturmak için yararlıdır ancak hipotezi test etmekte ya da teori oluşturmakta diğer yöntemler daha uygundur.
- 4) Vaka çalışmasının doğrulama yöntemleri ile ilgili bir önyargı vardır.
- 5) Belirli vaka çalışmalarını özetlemek genellikle zordur.

Flyvbjerg, bu yanlış anlaşılımları tek tek onarır ve bir Kuhnian iç görüşü ile şu sonuca varır: Çok sayıda kapsamlı bir şekilde uygulanmış vaka incelemelerine sahip olmayan bir bilimsel disiplin, sistematik örnek üretiminin olmadığı bir disiplindir ve örnekler içermeyen bir disiplin etkisizdir. Sosyal Bilimler daha fazla sayıda iyi vaka incelemesinin gerçekleştirilmesiyle güçlendirilebilir (Flyvbjerg, 2011: 220-245).

Vaka çalışması Karl Popper’in 1959’da sosyal bilimlerde eleştirel yansımanın bir parçasını oluşturan yanlışlama (*falsification*) olarak adlandırdığı test türünü kullanarak, genelleme yapmak için idealdir. Yanlışlama, bilimsel bir önermenin tabi tutulabileceği en titiz testlerden biridir: Eğer tek bir gözlem öneriye uymuyorsa, öneri genel olarak geçerli sayılmaz ve bu nedenle revize edilmesi veya reddedilmesi gerekir. Popper “tüm kuğular beyazdır” örneğini kullanmıştır ve tek bir siyah kuğuya ilişkin sadece bir gözlemin bu önermeyi yanlışlayacağını, bu yüzden önemli olduğunu, daha fazla araştırma ve teori inşasını teşvik edeceğini ileri sürmüştür (Flyvbjerg, 2011: 226).

İlk yanılısama reddedilirken, teorik bilginin pratik bilgi ile güdümlenmeden yetersiz kalacağı savunulmuştur çünkü öğrenme sürecinde fenomenolojik araştırmalar nitel araştırmaların önemini vurgulamaktadır. İnsanlar sadece vakalarla deneyim elde edip uzmanlaşabilirler, bağlamdan bağımsız veri ve kurallar, ders kitapları ve matematiğin temeli olan bilgi türü öğrenme sürecinin başlangıç seviyesinde takılıp kalacaktır. David Seamon da hakikatin fenomomenoloji ile elde edilebileceğine inanmaktadır, çünkü açıklanamayan olguların ortaya çıkarılmasında nicel yöntemler yetersiz kalmaktadır (Seamon, 2000). İnsan ilişkileri teorilerde ya da evrensel alanda bulunamaz. Bunlar için durumlara yaklaşmak gereklidir. Sonuç olarak bağlama dayalı pratik, tahmine dayalı teoriden daha kıymetlidir (Flyvbjerg, 2011).

İkinci yanılısama, tıpkı dördüncü yanılısamada da görüleceği üzere, *yanılışlama* ile yürütülebilmektedir. Nitel çalışmalarda *yanılışlama* ile genelleme yapılabilmektedir.

Üçüncü yanılısama hakkında Eckstein, 1975’de geleneksel bilgelik ile çelişmiştir- vaka incelemelerinin hipotezleri test etmekte daha iyi olduğunu iddia edecek kadar ileri gider. Eckstein, vaka çalışmaları "teori oluşturma sürecinin tüm aşamalarında değerlidir, ancak genellikle en az değer onlara atfedilmiş olduğu teori oluşturma aşamasında en değerlidir: aday teorilerin test edildiği aşama" demiştir. Hipotezi oluştururken olduğu kadar test ederken de gayet yeterli ve doğru bir yöntem olduğu düşünülmektedir (Flyberrg, 2011).

Dördüncü yanılısama- vaka çalışmasının, araştırmacının önyargılı fikirlerini teyit etme eğilimi olarak anlaşılan, doğrulamaya yönelik bir önyargı içerdiği varsayımı- aşağıdaki şekilde revize edilir: Vaka çalışması, araştırmacının önyargılı kavramlarının doğrulanmasına yönelik diğer sorgulama yöntemlerinden daha az risk içerir. Aksine, deneyim, vaka çalışmasının önyargılı kavramlarının tahrif edilmesine yönelik daha güçlü etkiye sahiptir (Flyvbjerg, 2011).

Beşinci olarak vaka çalışmalarını özetlemenin, özellikle vaka süreciyle ilgili olarak, genellikle zor olduğu doğrudur. Vaka sonuçlarıyla ilgili olarsa daha az doğrudur. Yani vaka çalışmalarında süreci özetlemek zorken sonucu özetlemek zor değildir çünkü sonuç zaten nettir, özete ihtiyacı yoktur. Bununla birlikte, vaka çalışmalarını özetlemedeki sorunların asıl kaynaklığı incelenen daha fazla gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Çoğunlukla

vaka çalışmalarını özetlemek ve genellemek arzu edilmez. İyi çalışmalar bir bütün anlatı olarak okunmalıdır (Flyvbjerg, 2011).

Tüm bu yanılsama çürütmeleri nicel araştırmayı değersizleştirmek için değildir. Bu tür araştırmalar, örneğin belirli bir grupta belirli fenomenlerin ne ölçüde bulunduğunu ya da durumlar arasında nasıl değiştiğini anlamak için sosyal bilimlerin gelişimi için de gereklidir. Büyük numunelerin avantajı genişlik, problemi ise derinliktir. Örnek olay incelemesi için ise tam tersidir. Yani durum çalışmalarının dezavantajı genişlik, avantajı ise derinliktir (Flyvbjerg, 2011).

Bahçeşehir araştırmasında katılımcıların çocukken çevre ile kurdukları ilişkiye derinlemesine ulaşabilmek için öncelikle anılardan faydalanılmıştır.

Oyun alanları çocuklar için hayati önem taşımaktadır. Sadece oyun aktiviteleri ve gelişim süreçleri için değil, can sağlığı için de bu mekanlar büyük önem taşımaktadır. Araştırmada plansız kent mekanlarında kapı önü, sokak gibi tanımsız alanlarda oyun oynayan çocukların hepsinde (Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9) bir trafik kazası travması mevcuttur, bu kazaların sebebi açık hava aktivite alanlarının olmamasından ötürü, oyunların motorlu taşıt akslarına taşınmasıdır.

Bir bölgenin bellekte edindiği yer ile aynı bölgenin çocuk dostu tutumu simetrik hareket etmektedir. Katılımcı 6 çocukluğunda çok taşındığı için bir yerlere bağlı kalma hissinden uzak büyümüştür. İzmir ve Hatay'daki yıllarını, çevre ile güçlü bir bağ kuramadığı için hatırlayamamaktadır, çevre ile bağ kuramamasının sebebi, ailelerinin sınırları olmayan bölgelerde açık hava etkinlikleri gerçekleştirmelerine izin vermemeleridir. Gölcük'de anaokuluna dahi yürüyerek gidebiliyor olmaları, belirli sınırlar içinde özgür olmaları, o bölgeyi özgürce deneyimlemelerini bu durum da belleklerinde güçlü bir yer vermelerini sağlamıştır. Ama asıl çocukluk anıları yazlıklarının bulunduğu Dikili'dedir, katılımcı dönemselsel olarak bir düzenli olarak gitmenin köklenme kendisine köklenme hissi yaşattığını belirtmiştir. Dikili, çamlık alanının, denizin olduğu, doğa ile iç içe, az katlı yapıların olduğu, az yoğunluklu bir bölgedir, bu koşullar Katılımcı 8'in bölgeyi çocuk dostu olarak görmesini ve aidiyet geliştirmesini sağlamıştır. Aynı aidiyeti, lise döneminde, Bahçeşehir'e karşı geliştirmiştir, güvenlik, özgürlük ve doğa her iki bölgenin de ortak nosyonlarıdır.

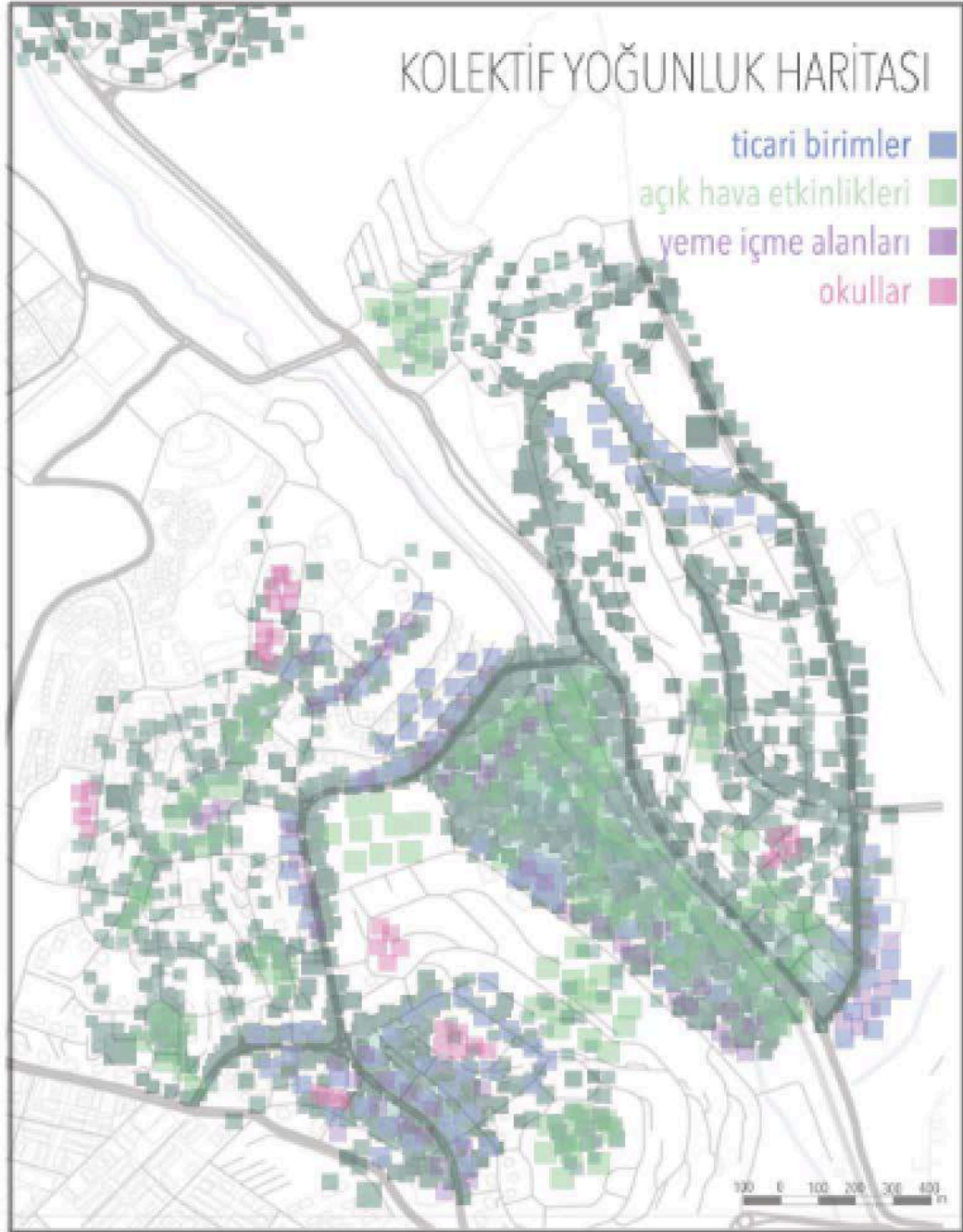
Çocuk dostu çevreler, aynı zamanda yetişkin dostudur da. Bu durum planlı ve çocuk dostu alanlarda aile ilişkilerinin de gelişmesini sağlamıştır. Katılımcı 8 çocukluğundaki anıları hatırlarken, babası ile birlikte geçirdiği vakitlerin çok kıymetli olduğunu ve bunları ilk kez Bahçeşehir’de yapma imkânı bulduğunu açıklamıştır.

“Aile olarak bir yürüyüşe çıkmak, Gölet’te yürüyüş yapmak, bir yerden dondurma almak bunları Gaziosmanpaşa’da yaşayamazsınız... Yeşillikte, bir çimende oturmak, çay kahve içmek termosta, babayla top oynayabilmek, çimlerde piknik yapmak, kuşları beslemek, yani benim babamla ilk yaptığım aktivite orda kanoya binmekti.”

Kolektif yapılan aktiviteler, katılımcıların anıları arasında en çok yer verdikleridir. Sosyalleşme imkanları kent parçası ile çocuğun iletişimini güçlendirmektedir. Gölet ve Çarşı’nın odak noktası oluşturduğu uydu kentte çocuklar konutları, okulları ve diğer birimler arasında bağımsız dolaşım alanına sahiptir. Güvenilirlik, fiziki yerleşim dokusu, oyun alanları ve bağımsız mobilite etkileşiminin kent ölçeğindeki gösterimi engelsiz yaya ve çocuk dolaşımının önemini vurgulamıştır (Şekil 69).

Katılımcı 8 Bahçeşehir’de arkadaşlarıyla okuldan sonra bowling oynayıp hamburger yediklerini, scooter ve bisiklet kullandıklarını hatırlamaktadır. Katılımcı 7, kalabalık halı saha maçlarını hatırlamaktadır, hatta artık o kadar sosyal ve kalabalık bir çocukluk geçirilebileceğini düşünmemektedir. Sosyal olmanın verdiği hazzın çocuk için önemli olduğunu düşünmektedir. Kendisi daha çok sosyallığe ve spora düşkünken erkek kardeşinin anılarının çoğunlukla arkadaşları ile Gölet’te piknik yapmak olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 9 en güzel çocukluk anısının Gölet’te balık tutma yarışmasındayken olduğunu söylemiştir. Katılımcı 10 ise, Funda Parkı’nda yüz çocuk toplandıkları ve oyun oynadıkları zamanı hatırlamıştır. Ayrıca ailesiyle de bir arada oldukları uçurtma şenliklerinin kendilerine ayrılacıklı imkanlar sağladığını düşünmektedir.

Bahçeşehirliler çocukluklarını hatırlarken mutlu olduklarını, kalabalık olduklarını ve dolu dolu geçirdiklerini defalarca dile getirmişlerdir. Anıları çoğunlukla beslendiği alanlar güvenlik, oyun alanları, sosyalleşme, aktiviteler ve ulaşılabilirlik olduğu görülmüştür. Planlı bölgelerde yetişmeyen çocuklara çocukluk anıları sorulduğunda genellikle travmatik anılar akıllarına gelmiştir. İstisna olarak Katılımcı 3’ün aklına köyde geçirdiği özgür zamanları, Katılımcı 2’nin aklına ise Tarihi Yarımada ziyaretleri gelmiştir.

Şekil 69. Uydu kentin çocuklar tarafından kolektif kullanım biçimlerinin oluşturduğu yoğunluk haritası

Gözlemcilerin hissedilen mekânı tanımlayabilmesi için ihtiyacı olan yer ile bağ kurabilmek ve onu mekânı özümseyebilmektir, başka bir deyişle ‘yerin ruhu’ (*Genious Loci*) kavramıdır

Schulz, 1979). Tarihi Yarımada'da ya da Samsun'daki fındık bahçelerinde duyuların harekete geçmesini sağlayan *yerin ruhu* 'dur.

Çocukluğunu diğer bölgelerde geçiren katılımcılardan açık alan fotoğrafı talep edildiğinde çoğu açık alanda çekilmiş fotoğraflarının bulunmadığını söylemiştir. Bahçeşehir bölgesinde ise, katılımcıların çocukluk fotoğrafları bulunmakta ve özellikle Gölet bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Gölet uydu kentin araç ve yaya dolaşımı bakımından en yoğun bölgelerinden birinde konumlanmıştır. Etrafında kaldırım, bank, gölgelendirme birimleri, çöp kutusu, aydınlatma elemanları gibi donatılarıyla trafik aksı ile az yoğunluklu olan ticari cepheleri arasında geniş, açık ve engelsiz yürüyüş mekânları içermektedir. Gölet, insanların bulunmaktan keyif aldıkları bir alandır ve estetik açıdan yeterli, sağlıklı, temiz, güvenli, yeşil doku sürekliliği olan, yaya ulaşım ağları içeren, tasarımı üzerinde vakit harcanmış bir peyzajdır ve kent mekanının arka planını oluşturan bu yeşil dekor insanları fotoğraf çekmeye teşvik etmiştir.

Planlı kent parçalarında yetişen çocuklar kendilerini belirli sınırların içerisinde daha özgür ve güvende hissettiklerini dile getirmişlerdir. Bu durum hem üzerlerindeki ebeveyn baskının kalkmasına vesile olmuş, hem de pedagojik olarak doğru bir ortamda büyümelerine yardımcı olmuştur. Doğan Cüceloğlu çocukların belirsizlikten rahatsız olduğunu ve çevrelerindeki her şeyi anlamlandırmaya çalıştıklarını belirtmiştir (Cüceloğlu, 2016: 24). Bahçeşehir bu bağlamda sınırları olan, çocukların kendilerini güvende ve özgür hissedebildikleri anlamlı mekânlar sunarak onların gelişimine büyük bir katkıda bulunmuştur.

4.2.1. Güvenli Olma Durumu

Çocuklar; ailelerinin, komşularının ya da toplumdaki diğer kişilerin davranış ve karakter biçimlerini alırlar (Giddens vd., 2006: 69-72). Bu yüzden uzun zamandır, tercihen çocukluk yıllarından beri insanların birbirini tanıma oranlarının yüksek olduğu topluluklarda, kişiler birbirlerine daha yakın ve güvende hissetmektedir. Çünkü benzer davranış biçimi çerçevesinden etkilenmişlerdir.

Moore ve arkadaşlarının yaptığı (2013) genç alt nüfus üzerinden yürütülen araştırmada 20 mahallenin sosyal ve kentsel biçim özelliklerine göre park kullanımını incelenmiştir. Sosyal

biçim olarak güvenlik ve yoksulluk, kentsel biçim olarak yaya alt yapısı ve sokak ağı dikkate alınmıştır. Ölçüm birimi olarak Oyun ve Rekreasyonu Gözleme Sistemi (SOPARC) ve Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılmıştır. Çalışmada park ve etkinlik ortamı büyüklüğünün, oyun alanlarının, basketbol sahalarının, havuz ve su öğelerinin, barınaklar ve piknik alanları gibi aktivite ortamlarının, parka ulaşan kaldırımların ve kavşakların mevcudiyetinin park kullanımıyla olumlu bir ilişkisi varken, çevredeki suç, yoksulluk ve ırk heterojenliğinin park kullanımıyla olumsuz bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Yani planlı kent bölgeleri sadece estetik açıdan değil, bölgenin kimliğini ve kullanımını da etkilemektedir. Bu durum özellikle çocuğun çevre ile kurduğu iletişim üzerinde önemli etkilere sahiptir. Rekreasyon alanlarının planlanma biçimi, kullanım şeklini ve sıklığını etkiler, dolayısıyla bölgenin güvenli olma durumu ile simetrik bir ilişki içerisindedir.

Güvenli olma durumu plansız bölgeler arasında da birçok değişkene sahiptir. Katılımcı 1 ve Katılımcı 5 herkesin birbirini tanıdığı güvenilir bir bölgede çocukluklarını geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcı 3 ise çocukluğunda mahallesinde kendisini güvensiz hissettiğini belirtmiştir. Köyde geçirdiği süreçte, özgür hissederken, İstanbul'a geldiğinde sorumluluk hissettiğini dile getirmiştir. Sorumluluk hissi sorulduğunda şunları söylemiştir:

“Aslında belki deşarj olamamak, belki de koşamamak! Yani dışarıya çıkıp özgürce rahat edememek. Şimdi ilk taşındığımız, İstanbul'a yerleştiğimizdeki evi hayal ediyorum. Bir apartmandı ve biz en alt katındaydık. Evin önüne çıktığımızda küçücük beton bir yer vardı. Sonra evin biraz uzağında küçücük ağaçların olduğu bir toprak alan vardı. Bizi oraya göndermiyorlardı. Gidemezsiniz tek başınıza diye. Yani orası tehlikeli bir bölgeymiş. 400 metre uzağımızda...Sanki hani orası tehlikelerin olduğu her an kaçırılabilme potansiyellerinin olduğu, “her an kaçırılabilirsin, birisi sana şeker verir, birisi gel seni annene götürüyüm diyebilir, birisi gel seni babana götürüyüm diyebilir, aman ha!” Yani hep bu direktiflerle o çocukluğu geçiriyorsun aslında, belki de sorumluluk ve ağırlık dediğim şey de bu olabilir.”

Çocuk için sadece oyun ihtiyacı değil aslında, özgürleşme ve enerji atma alanıdır sokaklar. Kentler, çocuklar özgürleşemediği için sorumluluğunu artık çok erken yaşlarda hissettirmeye başlamıştır.

“Annemle babam hiç birbirleriyle anlaşamayan bir çiftti. Evet bizim şansımız suydü, çocuklar olarak. Annemiz de babamız da bize çok ayrı ayrı sevgilerini çok fazla gösterdiler, yani onların problemleri kendileriyleydi. Kendileriyle olan bir problemdi. Ama şimdi düşündüğümde, aynı evin içindesin, evin metrekaresi

80-90 metrekare olsun, odalar küçücük, ne kadar gidip ayrı bir odada tartışabilirsin ki, yani eninde sonunda duyuyorsun o tartışmayı ve özgürleşebileceğin bir alan yok. Yani çıktığında sadece kapının önündeki o beton yere çıkabilirsin. Ama o üç yüz dört yüz metre ötede olan yeşillige gidemezsin çünkü her an kaçırılabilirsin çünkü burası büyükşehir. Çünkü burası İstanbul! Çünkü biz kimseyi tanımıyoruz. Yani o manipülasyonlarla muhtemelen o ağırlığı ve sorumluluğu hissettim yoksa çocukta, 3-4 yaşındaki çocukta ne sorumluluğu olabilir?”

Katılımcı 3'ün deneyimi İstanbul'da birçok çocuk tarafından yaşanmış bir deneyimdir. Ailesi mutlu bir çocuk, belki bu denli motivasyona ihtiyaç duymayabilir. Ancak hem ailesinden dolayı deşarj olmaya ihtiyaç duyan hem de özgür olamayan bir çocuk şehri böyle omuzlarında bir ağırlık olarak hissedebilir. Şu anda kızı için buna benzer bir korkusunun olmayışını ve yaşadığı bölgeye duyduğu güveni şu şekilde ifade etmektedir:

“Sen oraya ulaşırken de beni kim rahatsız eder gibi bir kaygılarım da yok bu da çok önemli. Yani en önemlisi bu, güven veya ‘Anne ben Gölet’e iniyorum’ dediğinde, ben kızımın Bahçeşehir Gölet’e inmesinden rahatsız değilim ama başka bir semtin göletine indiğinde aynı bu olgunluğu karşılayabilir miyim bilmiyorum çünkü küçüklüğümde ‘kaçırırlar, yaparlar, bilmem ne yaparlar’ manipülasyonlarıyla büyümüş bir kız çocuğuyum. Yani burada bence Bahçeşehir olduğu için bu konuda daha rahatım gibi.”

Katılımcı 2 ve Katılımcı 4 de ailelerin bazen dikkatli olmaları konusunda uyardıklarını belirtmişlerdir. Ancak genel olarak çok fazla bir baskı hissetmemişlerdir. Bahçeşehirli çocuklardan Katılımcı 8, Gaziosmanpaşa'da yaşarken büyükler tarafından anlatılan hikayelerin kendisini ve arkadaşlarını etkilediğini dile getirmiştir. Hatta yakın çevrede park olup olmadığı sorulduğunda, bölgenin bunu hak etmediğini böyle bir park yapılırsa dahi o zamanın kötü alışkanlıkları olan insanların sıklıkla kullanacağını ve güvenlik kaygısı yüzünden çocukların gidemeyeceğini dile getirmiştir. Sıradışı hikayelerin duyulduğunu, tedirginlik yaşadığını ve güvenliklerinin bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcı 8'e ne tarz hikayeler duyduğu sorulduğunda şöyle demiştir:

“Mesela çocuk kaçırmaları olabiliyordu. Irkçılık gibi olmasın ama çingene çocukları oluyordu, bu çingeneler, çocukları dövabiliyordu, gasp edebiliyordu mahallenin çocuklarını veya çocuğa araba çarpabiliyordu gibi gibi...Bu günümüzde olan iş güvenliği uzmanlarının bizi uyardığı konular o zamanlar çok normal karşılanan durumlar ve çocuklar bunlara düştükçe, çarptıkça, yaşadıkça öğreniyorlardı, daha öncesinde kimse bunları gösteremiyordu, çocuk kendi kendine deneyimliyordu.”

Genellikle katılımcılar araba çarpması, kaçırılma, hırsızlık korkusu konusunda aynı fikri paylaşmaktadırlar. Kentin güvensizliği muhakkak bu maddeleri içermektedir. Katılımcı 7 ise madde bağımlılığı konusunu dile getirmiştir. Mahallelerinde sık sık duyduğunu, şu anda eski mahalleden olan arkadaşlarının çoğunun eğitim almadığını ve madde bağımlısı olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 6 Bahçeşehir'e taşındığında 16 yaşındadır. Zaten bağımsız mobilité açısından özgürdür, ancak güven konusunda, en büyük rahatlığı Bahçeşehir'de yakaladığını söylemiştir. Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 Bahçeşehir'e geçtikten sonra kendilerinin de ailelerinin de daha güvende hissettiklerini belirtmişlerdir.

Bahçeşehir'de motorlu araç trafiğinin 2010 sonrası nüfus yoğunluğuna paralel olarak artmasıyla, trafik yoğunluğu artmıştır, bu durum ebeveynlerin çocuklarının özgür dolaşım alanına müdahalesinin artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca araç sayısı ve bölgenin alt yapısının uyumsuz olması sebebiyle sakinler akşam ve sabah saatlerinde yoğun trafiğe maruz kalmaktadır. Bahçeşehir ile merkez arasında bulunan Mahmutbey gişelerinin trafiği uzun süredir devam etmektedir ve bazı günler sakinlerin uzun saatleri trafikte geçmektedir. Bu durum genellikle Bahçeşehirlileri zaruri haller dışında merkeze gitmekten caydırmaktadır.

Uydu kentin içerisindeki trafiğin, güvenlik ile ilişkisi planlı oyun mekanları sayesinde yüksek bir tehlike içermemektedir. Plansız bölgelerde, tanımlı oyun alanları olmadığı için sokakta, kapı önünde oynarken trafik kazası geçirme riski daha yüksektir, katılımcıların plansız bölgelerde trafik kazası ile ilgili güvenlik problemleri varken, güvenli bölgelerde bu durumun yaşanmadığı görülmüştür.

Trafik kazaları çocuklar arasındaki en ciddi yaralanma nedenidir (Barlett, 2002). Araç trafiği kent dokusundan etkilenen -aynı zamanda kent dokusunu etkileyen-, anılar üzerinde direk etkisi olan en önemli ve güçlü olgudur. Ebeveynlerin büyük kısmı araç trafiğinden ve yabancılardan korktuğu için çocuklarını dışarıya oynamaya salmamakta, tek başlarına hareket etmelerine müsaade etmemektedirler.

Okul ve konut mesafesi planlı bölgelerde çoğunlukla çocuklar tarafından deneyimlenebilecek bir yürüyüş rotasıdır. Bahçeşehir'de de güvenli bir ortam gerek sosyal ilişkiler gerek bölgenin ulaşılabilirliği sayesinde sağlanmıştır ve katılımcıların hepsi okula ortalama 10 yaşından itibaren yürüyerek gidip gelmiştir. Katılımcı 10, çocukluklarında

Bahçeşehir’de yollarda karşıdan karşıya geçerken çocuklara yardımcı olmaları için zabıtalara bulunduğunu belirtmiştir. Özellikle sabah ve akşam okul saatlerinde sıklaşan bu polisler, çocukların caddelerde karşıdan karşıya geçmelerine yardımcı olmaktadır. Katılımcı 8’e okul rotası sorulduğunda:

“Esenkent dediğimiz mevki ile Bahçeşehir’i ayıran ana bir cadde vardır, orayı geçiyordum. O zamanlar orda ışık da yoktu ama oraya gelip giden insanlar daha bilinçliydi. Çok bir trafik yoğunluğu da yoktu, o yüzden çok bir tehlike arz etmedi bana. Onun harici Bahçeşehir’de Süzer bulvarından geçiyordum. Rotamın üzerinde orası vardı. Bahçeşehir’in içi neredeyse zararsız denecek kadar güvenliydi çünkü insanlar bilinçli olduğu için küçük çocuk gördükleri zaman, kalabalık bir nüfus da olmadığı için, trafik olmadığı için insanlar çocuk gördü mü hemen birinden birinin çocuğunun arkadaşdır diyerek hemen yol veriyorlardı.”

Katılımcı 6, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9 da Bahçeşehir’in ilk zamanlarında hiç trafik olmadığını dile getirmişlerdir. Ancak Bahçeşehir’in güncel kalabalığı genel bir şikâyet sebebidir. Katılımcılar, nüfus yoğunluğunun bölgenin güvenlik hissini kaybolmasına sebep olduğunu düşünmektedir. Uydu kentin eski sakinleri, insanların birbirini tanıdığı zamanların çocuk ilişkilerine de doğrudan yansıdığını belirtmişlerdir.

Oscar Newman’ın 1970’lerde geliştirdiği savunulabilir alan (*defensible space*) teorisi ile mahalle duygusunun güvende olma duygusu olarak algılanabileceğini belirtmiştir. Newman, mimari ve çevresel tasarımın suç azaltmada ya da arttırmada çok önemli bir rol oynadığını savunmaktadır (Newman, 1972). Ayrıca yaptığı araştırma sonucunda sakinlerin çok insan tarafından işgal edilen bir alan üzerinde hiçbir kontrol veya kişisel sorumluluk duygusu hissetmediğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmalar göstermektedir ki, çok kalabalık bölgelerde benimseme duygusu gelişmediği için halk kendini oraya ait hissedememekte, sorumluluk duymamakta, bu durum da suçun önünü açmaktadır. Bir bölgedeki en etkili güvenlik önlemlerinden birisi toplumsal birlik duygusudur.

Güvende olmak, çocukların serbest dolaşımı için çok önemlidir. Ancak bu güven için ebeveynlerin çocuğun başlarında beklemelerine gerek yoktur. Köşe başında çay kahve içen birileri de çocuğa güven sağlayacaktır, etrafta birilerinin bulunması sokakları ve caddeleri güvenli kılacaktır (Tonucci, 2015: 293). Bu yaklaşım, güvenilirliği şehrin ulaşılabilirliği ve ıssız alanlar tarafından kesintiye uğramaması ile doğrudan ilişkilendirmiştir. Aynı zamanda sosyal bir koruma da devreye girmiştir. Yani kalabalık ve işleyen bir ortam, ıssız bir ortama

göre ebeveyn kontrolü olmadan da çocukların dolaşımının sağlanmasında yardımcı olacaktır.

Yabancılaşma, bir bölgenin güvensizleşmesindeki başlıca etmendir. Ancak bu durumun ebeveynler tarafından çocuğa çok fazla hissettirilmesi çocukta içten bir güvensizlik duygusu yaratarak bulunduğu çevre ile bağ kurmasını zorlaştırmaktadır. Katılımcı 3'ün, Katılımcı 8'in ailelerinden duydukları ve hissettikleri yabancı baskısı, kaçırılma, tacize uğrama gibi korkular, çocukların üzerinde travmatik izler bırakmıştır. Gill Valentine özellikle "yabancı tehlike" söyleminin, çocukların kamusal alanda "savunmasız" ve "risk altında" olarak yapılandırılmasında önemli bir rol oynadığını belirtmektedir (Valentine, 1997: 65-89). Çocukların yabancılardan korkması onları bedensel olarak koruma altına alsa da ruhsal olarak pek de rahatlatmadığı görülmektedir.

Özellikle de eski Bahçeşehirli için bu durumu kabullenmek daha zordur. Yeni taşınmış olanlar Bahçeşehir'in hala diğer bölgelere göre daha güvenilir ve seçkin olduğunu düşünmektedir. Eski yerlileri bölgeyi artık güvenli bulmamakta ancak çocuklarını başka bir bölgede büyütmek de istememektedirler; çünkü Bahçeşehir kendi içerisinde kendine yetebilen bir şehirdir. Bu durum ulaşılabilirliğe de atıfta bulunmaktadır. Katılımcılar Bahçeşehir'in ulaşılabilirliğini yeterli seviyede bulmaktadır. Katılımcı 6 özellikle pandemi sürecinde, yani insanlar konutları ve yakın çevrelerinden fazla uzaklaşamıyorken, temel ihtiyaçlarını giderebildikleri sağlık ve gıda hizmetlerinin ulaşılabilir olmasının güven verdiğini dile getirmiştir.

Planlı bölgelerde çocuk ulaşılabilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Güvenli olma durumu ve ulaşılabilirlik doğrudan ilişki içerisinde ve çocuğun kent mekanındaki özgürlüğü üzerinde etkileri büyüktür. Katılımcı 8, çocukken okula, bovlinge, sinemaya, arkadaşlarıyla buluşmaya yürüyerek ya da bisikletle gittiğini açıklamış, her şeyin elinin altında olmasının büyük bir avantaj olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 8'in güncel konumu Bahçeşehir'in merkezine araç ile seyahat etmesini gerektirmektedir. Katılımcı 7 ve Katılımcı 9'un merkeze yakın oturdukları, yürüyerek Gölet'e ve etrafındaki tüm birimlere ulaşabilmektedirler. Katılımcı 10, Gölet'e Katılımcı 7 ve 9 kadar yakın olmasa da bulunduğu yerin çevresinde market, çarşı, okul, cafe gibi ticari alanların bulunduğu 3. Cadde olarak adlandırılan merkeze yürüyerek ulaşabilmektedir. Bahçeşehir'de büyüyen tüm katılımcılar çocukluklarında ihtiyaç duydukları her şeye kendileri yürüyerek, bağımsız bir şekilde sahip

olabilmişlerdir. Çocukluklarını burada geçiren grup, sinemaya gitmek, bowling oynamak, piknik yapmak gibi sosyal aktiviteleri; çoğu yaşlılarına göre daha erken yaşamışlardır. Bunda bölgenin ulaşılabilirliğinin etkisi yüksektir.

Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4 ve Katılımcı 5 çocukluklarını yaşadıkları bölgelerde öncelikle, bakkal, market, kırtasiye, tuhafiyeye, okul gibi birimleri hatırlamışlardır. Ancak küçük yerleşim yerleri olduğundan seçeneğin ya da çok fazla ticari alanın olmadığı bölgeler olduğu görülmektedir. Katılımcı 5, sinemaya ilk kez 15 yaşında gittiğini belirtmiştir. Katılımcı 4'ün okula yürüyerek gitmesi ve oturduğu yerin yakınlarında dükkânların olması çevre ile iletişimini arttırmıştır. Katılımcı 2, evlerinin konumundan ötürü yakın çevrede çok imkânlar olmasa da araçla ya da minibüsle şehrin merkezine ve tarihi yerlere ulaşma imkânını kazanmıştır. Kentin içinde olmanın avantajını yaşamıştır. Katılımcı 2 şu anda çocuklarının okullarına, berberlerine, marketlerine kendi başlarına gidebilmelerini olumlu bulmaktadır, bu çevreye duyduğu güvenden ve bölgenin ulaşılabilir imkanlara sahip olmasından kaynaklıdır. Katılımcı 3 Bahçeşehir'de yaşamayı tercih etme sebepleri arasında ulaşılabilirliğin öne çıktığını savunmuştur:

“Yeşilliği, imkânlarının oluşu, yani her şeyin, terzin, çok şık bir kafeye gidip kahveni de içebiliyorsun, ama çok uygun bir pasajda atıyorum manikürcü de bulabiliyorsun. Yani tüm imkânlara sahip olmak, kaliteyi de hem görsel açıdan hem lezzet açısından bunu bulabiliyorum Bahçeşehir'de. Çok aşırı derecede kalabalık olmayışı...”

Katılımcı 3, çocuğunun istediği zaman istediği arkadaşıyla semtin dışına çıkmadan buluşabilmesinden ve yürüyerek Gölet'e inebilmesinden memnundur. Toplu taşımayı yetersiz bulmaktadır, ancak Bahçeşehir'i kendi içinde yeterli ve ulaşılabilir görmektedir.

Ulaşılabilirlik, aktivite çeşitliliğinden, oyun alanlarından, kent dokusundan ve trafikten etkilenen; güvenilirliği ve sosyal etkileşim gruplarının niteliğini etkileyen bir olgudur. Ulaşılabilirlik aslında tüm kent dokusu üzerinde önemli bir yere sahiptir çünkü cazip bir çocuk dostu park, çocukların oraya ulaşması için güvenli bir yol bulundurmuyorsa, yoğun yollarla çevriliyse daha az değerlidir (CABE, 2015). Yeşil alanların, sosyal tesislerin, aktivite bölgelerinin bulunması kadar ulaşılabilir olması da kıymetlidir.

Katılımcılar Bahçeşehir'in ulaşılabilirlik anlamında bir gerileme göstermediğini düşünmektedir. Okul, hastane, spor tesisleri, oyun alanları, rekreasyon alanları, ticari

bölgeleri ile Bahçeşehirli hiç dışarı çıkma gereği duymadan tüm ihtiyaçlarını halledebilmektedir. Özellikle E-80 Otoyolu üzerinde trafiğin giderek yoğunlaşması kullanıcıların kent merkezine gitme sıklığını etkilemiştir. Bu durum uydu kentin bölge içi kullanımının artmasına yol açmış, sakinler birçok ihtiyacını bölgenin sınırları içerisinde giderebilmek istemiş bu durum da iş imkanları doğmasına sebep olmuştur. Ancak eski Bahçeşehirlilerin küçüklüklerinde sıklıkla kullandıkları Galeria çarşısı şu anda eskisi kadar tutulmamaktadır. Yeni açılan çarşılar ve dolaşım alanları, Bahçeşehir'in merkezinde yer alan eski dükkânların işlevini gün geçtikçe kaybetmelerine sebep olmuştur.

2019 senesinde Bahçeşehir Gölet'inin uç kısmında inşa edilen (eski futbol sahalarının olduğu bölge) ticari kullanım alanları sakinlere çeşitli imkân sağlamaktadır. Başlangıçta imar izni çıkarıldığında Bahçeşehirlilerin korumaya çalıştığı alanlardan birisi olan bu bölge şu anda çeşitli ticari alanları ile kullanılmaya başlamıştır. Yeşil alanlardan büyük bir kayıp yaşayan Bahçeşehir çarşı kullanımı için yeni bir bölge kazanmıştır. Yürüyüş parkurları uzatılmış, farklı konseptlerde çocuk oyun alanları ve survivor parkuru (macera parkı) eklenmiş, tanımlı oturma ve dinlenme alanları tasarlanmış ve ticari üniteler ile iç içe bir kent mekânı yaratılmıştır. Kullanıcılara sağladığı avantajlar göz önünde bulundurulduğunda kısmen daha kabul edilebilir bir betonlaşma süreci geçirdiği söylenebilir.

Uydu kent kurulduğu yıllarda birçok imkânı bünyesinde barındırarak, yetişkinlere ve çocuklara ulaşılabilirlik sağlamaktadır. Çocuklar, eskisi kadar serbest olmasa da ortalama 12 yaşından itibaren kendi ihtiyaçlarını giderebilmekte ve sosyalleşebilmektedirler. Ulaşılabilirliğin sağladığı kullanım ve yaya dolaşımı, güvenliği doğrudan etkilemektedir. İssız ve âtil alanların planlı bölgede az olmasından ötürü, yürüyerek bölgenin çoğu yerine ulaşılabilen, kent mekânı kesintiye uğramamakta, bu durum çocuk dostu bir çevre yaratmaktadır. Bölgede nüfusun ve yabancılaşmanın ani artışından çocukların şiddetli bir biçimde etkilenmesini engelleyen de ulaşılabilirliktir. Ayrıca Bahçeşehir'in ilk yıllarında çocuk oyun alanlarının motorlu araç yolları ile ilişkisinin tasarım sürecine dahil edilmesinden ötürü, katılımcılar ve yakın çevresindekiler açısından trafik kazaları güvenliği etkileyecek bir sorun haline gelmemiştir, bu durum daha çok plansız bölgelerde, oyun alanı bulmayan çocukların araç trafiğine açık alanlarda gerçekleştirdikleri aktiviteler esnasında görülmüştür. Bölgenin trafik yoğunluğu 2010 sonrasında sakinler için büyük bir problem

haline gelmiştir. Kent merkezine gitmenin problem haline geldiği bölgede, ulaşılabilirliğin gelişmesini sağlayan etmenlerden birisi de bu trafik sorunsalıdır.

4.2.2. Fiziki Çevredeki Değişimler

Pasllasmaa'ya göre mimari bir gerçekliğin kalitesi, temelde özneyi uzayda saran çevresel görüşün doğasına bağlıdır (Pallasmaa, 2005: 13). Bir orman bağlamı veya zengin bir şekilde biçimlendirilmiş mimari alan, çevresel görüş için bol miktarda uyarıcı sağlamakta ve bu ayarlara göre insan tam merkezde yer almaktadır. Odaklanmış görme alanının dışında kalan periferik (çevresel) görüşün algısal ve zihinsel sistemde daha yüksek bir önceliğe sahip olduğu kanıtlanmıştır. Bu gözlemlere göre, mimari ve kentsel ortamların, doğal ve tarihi ortamlara göre daha yabancı hissettirmesinin sebebi çevresel görüş alanındaki yoksulluktan kaynaklanmaktadır. Periferik görüş deneyimleyeni uzayla bütünleştirirken, odaklanmış uzayın dışına itmekte ve seyirci yapmaktadır (Pallasmaa, 2005: 13). Mekanlara bütünsel yaklaşım görüş açısı ve niteliği ile başlamaktadır. Çevresel görüşün sağlandığı ve kullanıcıyı merkeze alan mimari ve kentsel mekanlar, ortam ile kullanıcının deneyimini şekillendirir. Yabancı hissetmek, seyirci kalmak ya da bütünleşmek ve merkezde olmak tasarımın insan üzerindeki ilk etkileridir. Bütünsel çevre yaklaşımı kadar, kullanıcının ihtiyaçlarının ve bakış açısının da hem teorik hem de pratik olarak tasarıma yön göstermesi ürünün kalitesini arttıracaktır. Çocuk dostu bir çevre için bütünsel bir çevre görüşü ve çocuk ölçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun fiziksel çevresinde yer alan yapılar, bu yapıların cepheleri, mekanlar, bahçeler, ulaşım ağları, parklar, yeşil alanlar, oyun alanları gibi donatılar aracılığıyla merak etmesi, keşfetmesi, o çevreyi anlaması, özümsemesi, estetik değer yargılarının oluşması, aynı zamanda o çevre içerisinde çocuk olmanın gerektirdiği ölçüde sosyalleşebilmesi ve böylelikle toplum içinde bir birey olarak yaşamayı öğrenmesi gereklidir (Bırol, 2009).

Çocukluklarını planlı kent parçalarında geçirmeyen ebeveynler, çocukluklarının geçtikleri bölgeyi tanımlamaları istendiğinde betimlemekte zorlanmışlardır. Katılımcıların ortak söylemleri “Evler vardı, sokaklar, kapı önünde oynardık, küçük bir mahalleydi” olmuştur. Evlerinin yakınlarında açık alan ya da park olmadığını dile getirmişlerdir. Katılımcı 3 köyü ile ilgili söyleyecek çok şeye sahipken, konu İstanbul'a geldiğinde sorumluluk demekle

yetinmiştir. Katılımcı 1 eski mahallesinin (Bakırköy) düzenli bir bölge olduğunu ve ticari birimler ile iç içe olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılar plansız bölgelerde geçirdikleri süreç ile ilgili kent veya konut tasarımına dair net betimlemelerde bulunamamışlardır, planlı bölgeler ise çocuklar için daha özgürce hareket edebildikleri için, daha fazla deneyimleyebildikleri dolayısıyla hafızalarına daha fazla kazınan kent parçaları olmuştur. Katılımcı 6 Gölcük Lojmanları'nı net bir şekilde hatırlamıştır, ancak İzmir ya da İskenderun çok net hafızasında kalmamıştır. Katılımcı 8 Gaziosmanpaşa ile ilgili enformel oyun alanlarını anımsamıştır, Katılımcı 7 Bağcılar ile ilgili Dere'yi ve çöplüklerin olduğu bölgeyi, Katılımcı 9 da Küçükçekmece'de futbol oynadıkları sokakları anımsayabilmiştir. Katılımcıların plansız bölgeler hakkında fotografik bölge tanımları güçlü değildir.

Katılımcılar Bahçeşehir'in kentsel düzenlemesi ile ilgili net bilgiler hatırlamaktadır. Yerleşiminde mekânın arkaplanını oluşturan dekor ve mekânı zenginleştiren bu dekordaki ölçek, doku, renk, malzeme ve biçim etkileri, çocuğun gelişimine uygun karakteristiklere sahiptir. Dolayısıyla çocuklar için yaşanabilir bir çevre yarattığı kadar, bu duruma farkındalık yaratacak bilinci de sağlamıştır. Çocukluklarında geldikleri ütopyik Bahçeşehir'i tarif ederken hepsi *cennet* ve *butik* metaforunu uygun bulmuştur. Uydu kentin tasarımında özellikle ölçek ve estetik yönden yaya dostu unsurların göz önünde bulundurulması, çocuğun görsel değer yargılarının oluşumunda önemli rol oynayan güçlü mimari ve kentsel yaklaşıma sahiptir. Katılımcı 8 Bahçeşehir'in en çok yeşil dokusundan ve estetik açıdan yeterli oluşundan etkilendiğini savunmuştur. Aynı zamanda Gölet'te doğa ve hayvanlarla iç içe olma durumunun üzerinde özellikle durmuştur. Sakinliği ve evlerin düzenli oluşu, dağınık şehir dokusundan uzaklaşmış olması kendisini daha huzurlu hissettirmiştir. Katılımcı 7 de bölgenin doğa ile etkileşiminin üzerinde durmuştur:

“Bahçeşehir yaşadığımız yerden kıyasladığımız zaman cennet gibi geliyordu çünkü yeşillik var, kuş cıvıltıları var, bir düzen var, yani bir kaos ortamı yok, gürültü yok. Çevredeki insanlar daha bilinçli, zarar gelmeyeceğinin bilincinde olarak özgürce rahat hareket edebiliyorsun, her şeyden faydalanabiliyorsun ücretsiz olarak.”

Katılımcı 7 Bağcılar'dan sonra Ataköy'e taşınmıştır, sonra Bahçeşehir'de yaşamaya başlamıştır. Bu yüzden yine düzenli bir başka bölge ile karşılaştırma imkânına sahiptir.

Bahçeşehir'in yeşil doku sürekliliğini daha fazla bulmuştur. Bahçeşehir'in kimliğini oluşturan ve Ataköy'den farklılaştıran yönleri, doğa ile iç içe oluşu, kentsel açık ve yeşil alan sistemleri, engelsiz yaya dolaşımının keyif verici bir aktiviteye dönüşmesi, sosyalleşme biçimleri ve kolektif aktivite seçenekleridir. Türkiye'de o günlerde -hatta hala- böyle bir yer olmadığını savunmuştur, çünkü Bahçeşehir'de Gölet vardır ve yeşillik oranı çok yüksektir. Ataköy ile Bağcılar arasında bir karşılaştırma yaptığında yine düzenli bölgeyi ve daha özgür olabildiği Ataköy'ü tercih etmiştir. "Bahçeşehir ise Ataköy'den de güzeldi!" diyerek çocukken duyduğu şaşkınlığı dile getirmiştir. Katılımcı 10 Bakırköy'den gelmiştir. Bakırköy'ün de elit bir semt olduğunu belirtmiştir ancak Bahçeşehir'in yeşilliği, düzeni ve insan kalitesinin bölgeyi farklı kılan özellikleri olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 6, 1998'de Eski Ispartakule bölgesindeki evlerinin kataloglarına baktığını hatırlamaktadır. 1990'lı yıllarda, kullanıcıya daire planı ve katalog sunmak henüz yaygınlaşmış bir uygulama olmadığından, Katılımcı 6 bu durumu garipsemiş, ancak mutlu da olmuştur. Katılımcı 9 çok özgür, sağlıklı ve düzenli bir alan olarak görmüş, böyle bir düzenin bir daha kurulmasının mümkün olmadığını dile getirmiştir.

Gölet bölgenin meydanı olma özelliğini taşımaktadır. Tüm katılımcıların bir yeri tarif ederken kullandıkları nokta Gölet'tir, aynı zamanda yine tüm katılımcıların en çok bulunmaktan keyif aldığı bölge de Gölet'dir. Burası Bahçeşehir'in ortasında bulunan ve şehrin nefes almasını sağlayan, insanların yeşil alan ve sosyalleşme ihtiyaçlarını giderdikleri bir rekreasyon alanıdır. Schulz'a göre meydan kentsel yapının en belirgin özelliğidir (Schulz, 1971: 18-19). Bu bağlamda Gölet'i de Bahçeşehir'in meydanı ve en öne çıkan mekânı olarak görmek yanlış olmayacaktır.

Planlı çevrede büyüyen yetişkinler, bölgenin şu anki halinden şikayetçidir. Ancak ortak düşünceleri çocuk yetiştirmek için Bahçeşehir'in hala şehir içine göre daha uygun olduğu, şehir dışına göre daha fazla imkâna sahip olduğudur. Yani çocuklarını bu bölgede yetiştirmeye devam etmek istemektedirler. Çocukluğunu planlı çevrede geçirmemiş olan Katılımcı 5 de yaklaşık 20 senedir Bahçeşehir'de yaşadığı için diğer grup ile aynı hisleri paylaşmaktadır. O da burayı benimsemiştir ve eski hallerinden eser kalmadığını, daha fazla bina yapılmaması gerektiğini dile getirmektedir. Sonradan bölgeye gelen grup, Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3 ve Katılımcı 4 memnun olduklarını dile getirmektedirler, ancak "tabi eskiden daha güzelmiş, anlatıyorlar da" diye başlayan açıklamalar yapmışlardır.

Katılımcı 3 yaşadığı bölgenin, yani Vaditepe'nin, Bahçeşehir'in profilini bozduğunu düşünmektedir.

Kent dokusu, popülasyon ve kullanıcı profili ile doğrudan bağlantılıdır, çok katlı yapılaşma Bahçeşehir'in son dönemdeki en büyük sorunudur. Daha öncesinde belli bir mimari kimliği olmayan, ya da gecekondulaşmış bölgelerde yapılan kuleler de sakinlere rahatsızlık vermiştir. Ancak Bahçeşehir'de farklı bir durum söz konusudur. 90'lı yıllarda mimari endişeyle ve eşsiz peyzajı ile kurulmuş bir bölgenin, tüm bu emekler ve sakinler hiçe sayılarak, yanlış kararlar ve idari tercihlerle bilinçli bir şekilde bozulması büyük bir talihsizlik olmuştur. Düzensiz olan bir bölgede gelen düzensizleşme farkındalık yaratmıyorken, düzenli bir bölgenin düzensizleşmesi insanların tepki göstermesine yol açmıştır. İlk uydu kent bloklarına bakıldığında çok katlı yapılaşma doğa ile uygun bir dille buluşturulmuştur. 2010 sonrası yapılaşmada aynı özenin gösterilmediği görülmektedir.

Loca projesi tüm Bahçeşehir'in rahatsızlık duyduğu, davaların açıldığı ve insanların toplanıp protesto ettiği yapılar arasındadır. Gül İnşaat'ın 2010'da "özgür mimari form" anlayışı ile inşa ettiği yapı hakkında ayırt edici özellikleri emlak siteleri tarafından şöyle tanıtılmıştır:

"Bahçeşehirin en iyi lokasyonlarından birinde yükselen Loca İstanbul alışılmış konut projelerinin dışında cam giydirmeli cephesiyle dikkat çekiyor. Gölet manzarasına hâkim konumdaki konutların birbirinden farklı mimariye sahip olması, projenin bir diğer ayırt edici unsuru. Projede anneler için tavsiye edilen donatıların başında sağlıklı bir yaşam isteyenler için hamam ve fitness alanı ve keyifle alışveriş yapabilecekleri bir AVM geliyor. Babaların kendilerini ayrıcalıklı hissedecekleri alan ise fitness center, sauna ve açık-kapalı havuzlar."

81

Loca gerçekten Bahçeşehir'in en iyi lokasyonlarından birindedir. Önünde Gölet bulunmaktadır ve 25 kata ulaşan yüksekliği ile arkasındaki yüzlerce konutun Gölet ile olan ilişkisini koparmıştır (Şekil 70). Bu projede birçok şikâyet alan inşaat firması, aynı özgür mimari form hevesini Loca'nın tam yanında inşa ettikleri Sofa projesinde gösterememiştir, bu yüzden Sofa projesi az katlı bir yapı olarak tasarlanmıştır.⁸²

⁸¹ Gül İnşaat Bahçeşehir Loca İstanbul'da Yaşam Başladı! <https://emlakkulisi.com/gul-insaat-bahcesehir-loca-istanbulda-yasam-basladi/71301>, [Erişim Aralık 2020].

⁸² Güncel Proje Bilgileri, Gül İnşaat Sofa Bahçeşehir, <https://www.guncelprojebilgileri.com/istanbul-avrupa-konut-projeleri/sofa-bahcesehir>, [Erişim Aralık 2020].

Şekil 70. Bahçeşehir Loca Projesi (2010 yılında inşa edilmiştir), 2020

Vaditepe de Bahçeşehir'in silüetini şiddetli bir şekilde dönüştüren toplu konutlardan olmuştur. Yaklaşık 4000 konuta sahiptir. Kendi içerisinde okulu, lisesi, camisi, oyun alanları ve spor tesisleri olan bir kasaba gibidir (Şekil 71-72).

Şekil 71. Bahçeşehir'in Vaditepe inşa edilmeden önceki durumu, 1997⁸³

⁸³ Kiptaş, Vaditepe, <https://www.kiptas.istanbul/tr/devam-eden-projeler/vaditepe-golevleri>, [Erişim Aralık 2020].

Şekil 72. Bahçeşehir’de Vaditepe ile değişen siluet, 2020

Bahçe City’s de özgür mimari form ile tasarlanmış, bölgenin dokusu ile uyum göstermeyen yapılarıdır (Şekil 73). Bahçeşehir’in etrafında Bema Göl Panorama, Nissa, Uphill, Hillpark gibi birçok yüksek katlı ve kent dokusundan bağımsız projeler mevcuttur. Son on senede özellikle yeni Ispartakule bölgesi, Akbatı bölgesi, Esenyurt bölgesi ve Hadımköy bölgesi mega projelere ağırlık vermiştir ve ancak bölgede yeterli talep olmadığı için konut fazlalığı ortaya çıkmıştır. Yatırımcı odaklı zihniyet hmax gabarisinin yüksek tutularak KAKS oranlarının artırılmasına sebep olmuştur. Bu durum uydu kent olarak planlanan bölgenin etrafının bir kule merkezine dönmesini sağlamıştır.

Şekil 73. Arkada eski Ispartakule (Toroslar), önde Bahçe City’s inşaatı

Kullanıcı profiline değişiminde çok katlı yapılaşmanın artması, konut fazlalığı, yakın çevrede ulaşılabilir konut fiyatlarının bulunması başlıca sebepler arasındadır. Aynı zamanda bölgenin kendi içerisinde yeten bir sisteme sahip olması yani ulaşılabilirliği ve sistemli bir kentsel alan olması tercih edilme sebeplerinin başında gelmektedir. Bahçeşehirli bölgenin 2010 sonrası gerileme gösterdiğini düşünmektedir.

4.2.3. Oyun Alanları ve Aktivite Çeşitleri

Robin Moore ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada (2009) dairesel ve düz yollar gibi farklı niteliklere sahip aynı tip ortam ile asfalt, sıkıştırılmış toprak, talaş ve kum gibi farklı zemin yüzeylerine sahip açık alanlar, farklı fiziksel aktivite seviyeleri ortaya çıkarmıştır.

Enformel oyun alanları, yakın zamana kadar Türkiye’de yaşayan birçok çocuğun aktivitelerine ev sahipliği yapmıştır. Kaldırımlar, yollar, inşaatlar, kum tepelikleri, mahalle otoparkları bunların başlıcaları denebilir. Çocuklar açık hava aktiviteleri için tanımlı alan bulamadıklarından kentin çeşitli parçalarını oyunlarına dahil etmişlerdir. Katılımcı 8 Gaziosmanpaşa’da yaşadığı bir anısını anlatırken “Sokaklarda futbol oynamaya çalışıyorduk. Daracık sokaklarda...” diyerek yapılan aktivitenin yetersiz kaldığından bahsetmektedir. Marangoz kerestelerinin üzerinden zıplamanın ya da inşaatın birinci katından aşağıdaki kumların üzerine atlamanın henüz park görmemiş birisi olarak eğlenceli geldiğini belirtmiştir. Ama bu eğlence duyma hissiyatının aslında diğer seçeneklerin varlığından bihaber olmaktan kaynaklandığını düşünmektedir.

Planlı bölgelerde yetişmemiş olan katılımcılar mahallelerinde kapı önlerindeki oyunlardan memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Katılımcı 2 ve 3 kardeşirler, Katılımcı 3 Samsun’da doğmuştur, 4 yaşına kadar orada yaşamıştır, İstanbul’da geçirdiği çocukluğun sorumluluğunun ve ağırlığının özgür hissedemediğinden kaynaklandığını belirtmiş ve İstanbul ile ilgili aklına hiçbir anısının gelmediğini dile getirmiştir. Katılımcı 2 ise İstanbul’da doğmuştur ve kır yaşamını deneyimleme imkanına sahip olmamış, İstanbul’da güzel bir çocukluk geçirdiğini söylemiştir. Ancak çocukluğunun bir kısmını daha özgür bölgelerde geçirmiş hiçbir katılımcı, şehir merkezindeki çocukluğu cazip bulmamıştır. Bu şansı deneyimleyememiş olanlar ise, çocukluklarından memnun kalmışlardır. Güncel olarak Bahçeşehir’deki çocuk oyun alanları çocuklar için yeterli bulunmaktadır. Her kapalı konut alanı kendi içerisinde oyun alanlarına sahiptir. Ayrıca Bahçeşehir genelinde farklı

büyükölüklerde 17 park bulunmaktadır. Bahçeşehirli katılımcıların futbol oynadıkları sahalardan olduğu bölgeye şu anda katlı bloklar yapılmıştır, ancak Bahçeşehir Tenis Klübünün, Funda Parkı'nın ve Düdenler'in yakınındaki sahalardan hala aktif haldedir, çocuklar takım oyunlarını bu bölgelerdeki sahalarda gerçekleştirmektedir.

Katılımcı 7 Bağcılar'da sokakta iki saat futbol oynayan çocuğun, sahada dört saat oynayacağını iddia etmiştir. Çünkü daha tanımlı bir alan, aktiviteye daha fazla konsantre olunmasını sağlamaktadır. Katılımcı 9 da Küçükçekmece'de sokakta top oynadıklarını ve arabalar geldiğinde kaçıştıklarını dile getirmiştir. Arkadaşlarından birisine sokakta top oynarken araba çarpmıştır.

Formel oyun alanları, çocuklar için tanımlı oyun alanlarıdır. Parklar, spor alanları, sahalardan, kortlar, parkurlar başlıcaları sayılabilir. Bahçeşehir, planlı bir uydu kent olarak kurulduğundan formel oyun alanlarına kurulumundan beri sahiptir.

Katılımcı 8 ilkokula başladığında Gaziosmanpaşa'da otururken, Bahçeşehir'de okula gitmektedir. Bu durumun ona buraya yerleşmeden önce birkaç sene arkadaşları aracılığıyla Bahçeşehir'i gözlemlene imkânı verdiği söylenebilir. Katılımcı 8 o zamanlar Bahçeşehir'de yaşamaya özendiğini belirtmiştir, çünkü bir düzen söz konusudur, tüm konutların yakın çevresinde park vardır. Bahçeşehir'deki parkların, Gölet'te (eski adıyla Doğa Parkı) hayvanlar ile iletişim kurabilmenin, kanoya binmenin, günün koşullarına göre değerli imkânlar olduğunu ve bunların çocukken kendisine mutlu hissettirdiğini belirtmiştir. "Bahçeşehir'e taşındıktan sonra yaptığınız aktivitelerde bir değişiklik oldu mu?" sorusuna Katılımcı 8 aşağıdaki gibi cevap vermiştir.

"Tabi ki de! Orda bir park bulamıyorken, burda parklar, koşu parkurları vardı, o zamanlar golf sahası vardı, panayırda trambolinler kurulurdu, öyle değerli aktiviteleri gördük. Bisikletle rahat dolaşabiliyorsunuz, bir araba çarpacak korkusu olmadan parklarda top oynayabiliyorsunuz, yeşil parklarda, çimler, biz o zamanlarda oralarda asfaltta hani "aman birinin arabasına top gelmesin, birinin camını kırmayalım etmeyelim"le hep kısıtlı biçimlerde hareket ederken, burda Gölet'e indiğimiz zaman, her yer çimen her yer yeşillik, gönlümüzce istediğimiz kadar çıldırabiliyorduk küçük çocukken ve enerjimizi atıyorduk, o da çok rahatlatıyordu bizi."

Çocukların formel bir oyun alanı bulduklarında enformel alanlarda oynama ihtiyacı hissetmedikleri görülmüştür. Evinin yakınlarında park, açık alan, saha olan çocuklar,

arkadaşlarıyla vakitlerini geçirmek için kapı önü, sokak gibi tanımsız alanlarda oynamak yerine tanımlı alanlara yönelmişlerdir. Kurulduğu senelerde Bahçeşehir'in dört bir yanı arsa ve inşaat olmasına rağmen, Bahçeşehirliler çocuklar bu alanlarda oynamamışlardır. İnşaattan kuma atlamaktan zevk alan bir çocuk, bu aktiviteyi Bahçeşehir'de de gerçekleştirmek isteyecektir ancak daha fazla inşaat olmasına rağmen, çocuklar tanımlı alanlara yönelmiş ve tanımsız alanlardaki güvensizlik duygusunu üzerlerinden attıkları için daha rahat olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcı 6 genelde çocukluğunu memur ailesi sebebiyle lojmanlarda geçirmiştir. Lojmanda geçirmediği zamanlarda, bağımsız apartmanlarda otururken kendisi de kapı önünde bir çocukluk geçirdiğini söylemiştir. Ancak lojmanda oturduğu sürelerde, belirli sınırların içerisinde yaşadığı özgürlüğün ve tanımlı alan duygusunun hem ailesine hem de kendisine daha güvende hissettirdiğini belirtmiştir.

Katılımcı 10 çocukluğunun ilk 5 senesini Bakırköy'de geçirmiştir. Kendisi de kapı önünde oynayan çocuklardandır. Ancak Bahçeşehir'e geldikten sonra parklarda oyun oynamaya başladığını ve bunun aynı zamanda sosyalleşme anlamında da çocukluğuna katkısı olduğunu vurgulamıştır.

Formel oyun alanı fırsatını çocukluğunda yaşayamamış bireyler, mahallede oyun oynama, kapı önü muhabbeti gibi kalıplaşmış aktivitelere biraz duygu yükleyerek, çok yoğun ve dolu dolu yaşanmış bir çocukluk geçirdiklerini düşünmektedirler. Ancak hiç karşılaştırma yapamamak, bu duygunun gerçekliğinin sarsılmasına yol açmaktadır. Her iki oyun alanını da deneyimleme fırsatı bulmuş olan katılımcılar, tanımlı oyun alanlarının ve özgürlüğün daha mutluluk verici ve daha tatmin edici olduğunu belirtmişlerdir.

Enformel ve formel çocuk oyun alanları kent dokusunun çocuğa ne kadar uygun olup olmadığının göstergesidir. Ancak bu durum sadece kent içinde yaşıyorsa geçerlidir. Kırdan, formel oyun alanı bulunmamasına rağmen, çocuğu kısıtlayacak herhangi bir etmen de söz konusu olmadığı için, çocuk için uygun olmadığı ya da özgürlüğe müdahale edildiği söylenemez. Kentte, yoğun araç trafiğinin, inşaatların, ticari alanların bulunduğu bölgelerde çocuklara tahsis edilmiş oyun alanı olmaması, oyun ile çocuğun arasındaki en büyük engellerdendir. Çocuğun güvenliğinden emin olamayan aile daha baskıcı bir tutum sergileyerek, çocuğun özgürlüğüne mâni olur ve çocuğun sorumluluk baskısı hissetmesine sebep olur. Bu durum çocukta odaklanma problemine yol açabilir. Ayrıca sokakta oynanan bir oyun arabaların geçişi ile sıklıkla bölünüyorken, daha tanımlı bir alanda oynanan oyun

bölünmediği için daha keyif verici olacak, çocukların fiziksel aktiviteler ile geçirdiği sürenin de artmasını sağlayacaktır. Tanımsız oyun alanlarının bulunduğu bölgelerde kız çocukları genellikle kapı önlerinde organize oyunlar oynamayı tercih etmekteyken, erkek çocukları takım oyunlarında daha aktiftirler. Bu durum formel oyun alanları ile bir nebze ortadan kalkmaktadır. Geniş ve tanımlı oyun alanlarında, kız veya erkek çocuk farkı olmadan, organize ya da fiziksel aktiviteler daha başarıyla oynanmaktadır. Katılımcı 10 Bakırköy’de yaşıyorken kapı önünde birkaç arkadaşıyla oynarken Bahçeşehir’e geldiklerinde çok kalabalık gruplar halinde parkta oynadıklarını dile getirmiştir. Formel oyun alanları trafikten çocukları korumak içinde sağlıklı bir yoldur. Sokak ortasında ya da kapı kenarlarında oynanan oyunda, meşgul olunan obje yola kaçtığı zaman çocuk heyecanlanır ve yolu kontrol etme ihtiyacı hissetmeden oyuncağının peşine düşer. Kazalara davetiye çıkaran bu durum, tanımlı oyun alanları ile büyük ölçüde ortadan kalkmış olacaktır. Formel ve enformel oyun alanları, sosyal etkileşim gruplarının nitelikleri ile doğrudan ilişkilidir.

Katılımcı 2 çocukluklarından ve arkadaşlarından bahsederken genellikle 4-5 arkadaştan bahsetmişlerdir. Erkek çocuklarında bu rakam grup oyunlarından ötürü 10-15 kişiye kadar çıkmıştır. Tanımlı oyun alanlarının olmayışının sosyal karşılığı çocuk oyun gruplarındaki sayılarla net bir şekilde görülebilmektedir. Kız çocukları genellikle kapı önü, bahçe gibi yerlerde oynarken ya da ip atlarken 4-5 kişi olabilmektedir. Erkek çocukları futbol, basketbol gibi oyunları oynadıkları için 10-15 kişileri bulmaktadır. Oyun sahasının olmayışı, kız ve erkek çocuklarını da aslında birbirinden ayırmaktadır. Katılımcı 10 Bakırköy’de kapı önünde birkaç arkadaş toplandıklarını ifade ederken, Bahçeşehir’e taşındıktan sonra, evlerinin az ilerisindeki parkta toplanınca 100 kişilik oyun grupları kurduklarını belirtmiştir. Yani sosyalleşme sayısı artmış ve oyunun cinsiyeti ortadan kalkmıştır. Katılımcı 7 ise Bağcılar’da futbol oynayacak arkadaş ararken, Bahçeşehir’de 5 takımı aynı anda oluşturabildiklerini bunun da sosyallikten kaynaklandığını belirtmiştir. Bölgenin belirgin bir şekilde diğer bölgelerden kopuk oluşu ve belirli sınırlar içerisinde insanların birbirini tanımasından gelen güven, çocuk oyun alanlarındaki cinsiyeti ve sayıyı etkilemiştir.

Sosyalleşme oranı ve cinsiyeti doğrudan formel ve enformel oyun alanları ile ilgilidir. Tanımlı ve özgür oyun alanları daha fazla çocuğa ev sahipliği yapabilmektedir. Kişi kapasitesi artan oyun alanları ile daha büyük kalabalıklar bir araya gelebilmekte, bu durum ebeveynlerin de kaynaşmasına, komşuluk ilişkilerinin gelişmesine vesile olmaktadır.

Çalışma sonucunda sosyalleşmenin niteliği ve arkadaş sayısı ne kadar yüksekse, katılımcının çocukluğunu o kadar mutlu ve net hatırladığı gözlenmiştir. Bahçeşehir bölgesinde geçirdiği güzel çocukluğu Katılımcı 7 “herkesi tanıyorduk, herkes birbiriyle arkadaştı, çok kabalıktık” diyerek tanımlamıştır. Kendisi ayrıca kar topu örnekleme ile ilerlemeye yardımcı olan katılımcılardandır. Katılımcı 10, Katılımcı 7’nin çocukluk arkadaşıdır. Her iki katılımcı da ayrı okullarda okumalarına, ayrı Bahçeşehir bölgelerinde oturmalarına rağmen hala arkadaşlıklarını sürdürmektedirler. Bahçeşehir dışında yetişen çocuklarda arkadaş sayısı 10 ile 15’ken, Bahçeşehir’de çocuklar 100 çocuga kadar toplanabilmekte ve toplu hareket edebilmektedir. Bu yüz çocuğun içerisinde kız ve erkek farkı olmadığı için toplumsal cinsiyetin erken yaşta ayrılmaya başlamasının de önüne geçilmiş durulmaktadır. Bahçeşehir bölgesinde, formel oyun alanlarının yeterli olması burada yaşayan çocukların özgürlüklerini ve sosyal ilişkilerini perçinlemiştir.

Planlı bölgede yetişen çocuklar aktivite çeşitliliği bakımından daha şanslıdır. Doğa Parkı’nda yer alan kanolar, boyling, sinema, uçurtma şenlikleri, balık tutma yarışmaları, atlı klübü, spor müsabakaları, hobi bahçeleri, fast food restoranları ⁸⁴ vb. çok seçenek vardır. Bu imkânların çoğuna ücretsiz erişme imkânı çocuklar için ayrıcalıktır. Bu aktiviteler aslında insanlara anı biriktirme imkânları vermiştir. Katılımcı 8 babasıyla yaşadığı ilk anısının kanoya binmek olduğunu belirtmektedir ya da Katılımcı 9 çocukluk anılarından bahsederken balık tutma yarışmalarını hala net bir şekilde hatırladığını anlatır. Tüm Bahçeşehirli çocuklar okuldan çıkıp, yemek yemek için buluşup, oradan boylinge gittiklerini, oradan da herhangi birinin evine ya da yakınlarına giderek eğlenmeye devam ettiklerini hatırlamaktadır.

Bahçeşehirli olmayan çocuklarda bu aktivite şansları yoktur. Ancak Bahçeşehirli çocuklarda eksik olan, Bahçeşehir sınırlarına girildikten sonra İstanbul’dan ayrılmadır. Bahçeşehirli hiçbir çocuk İstanbul’un merkeziyle ya da tarihi mekânlarıyla ilgili bir anı paylaşmamıştır. Sadece hafta sonu aktiviteleri sorulduğunda Katılımcı 10 ailesiyle şehir dışına yaptıkları yolculukları belirtmiştir. Ancak İstanbul ile ilgili bir mekân dile getirmemiştir.

⁸⁴ Normal şartlarda fast food restaurantı aktivite imkânı değildir ancak Bahçeşehir’li çocuklar için okul sonrası boylinge gitmeden önce yemek yedikleri ya da bir araya geldikleri alandır. Çoğu çocuk bu mekânları yemek yemekten ziyade buluşma mekânı olarak görmüştür ve burada toplanmıştır.

Çocuk Hakları Bildirisi'nin 31. kısım 1. ve 2. maddesi⁸⁵ çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını korur. Çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkının saygı duyarak tanınmasını ve özendirilmesini şart koşar; ayrıca çocuklar için boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin etkinlikler konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasına ve tüm bunlara teşvik edilmesine vurgu yapar.

Aktivite çeşitleri, sosyal etkileşim gruplarının niteliklerinden ve oyun alanlarından doğrudan etkilemektedir. Bahçeşehir'de aktivite alanlarında ciddi bir azalma söz konusudur. Galleria adlı çarşıda bulunan bowling ve Mac Donald's kapanmıştır. (Mac Donald's farklı bir yere taşınmıştır). Çocukların buluşma noktası olan Migros'un yanındaki Burger King'in de yeri değişmiştir. Atlı spor klübü, golf sahası, hobi bahçeleri, Gölet'teki kanolar kaldırılmıştır. Uçurma şenlikleri, balık tutma yarışmaları, festivaller ve konserler de artık yapılmamaktadır. Gölet'te kurulan satış tezgâhları (genellikle el emekleri ve hediyelikçi), Ramazan eğlenceleri ve lunaparklar da yakın zamanda görülmemektedir. Bahçeşehir'de son zamanlarda kolektif yapılan nadir aktivite, Gölet'te kurulan açık hava sinemasında piknik yapılarak film izlenmesidir.

Bir çocuk, diğer çocukların faaliyetlerini gözlemleyerek, yeterliliklerin gerçekleştirilmesi hakkında daha çok şey öğrenir (Kyyta, 2003). Yani çocukların sosyalleşmesi, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve çevrelerinin onlara kattıklarından çok daha fazla tecrübe katacaktır. Bu yüzden çocukların akranları ile birlikte vakit geçirebiliyor olması önemlidir.

⁸⁵ Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989, <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>, [Erişim 20 Şubat 2019].

4.2.4. Bağımsız Mobilite Kavramı

Bağımsız dolaşımı ilk çalışan araştırmacılardan Mayer Hillman, John Adams ve John Whitelegg (1990), “Seyahat, kişisel bağımsızlığın barometresidir” demiştir (Hillman vd., 1990: 77). Yetişkinlerde araba kullanımı bu alanı oldukça genişletmiştir. Çocuklar ise yürümeyi öğrendiklerinde ya da bisiklete binebildiklerinde giderek sınırlarını genişletmeye ve ebeveynlerinde uzaklaşarak bağımsızlıklarını savunmaya çalışırlar. Daha fazla bağımsız hareketlilik yoluyla giderek daha fazla kişisel özerklik elde edilmesi, "büyümenin" bir yönüdür. Çocukların kendi başlarına bir şeyler yapmalarına izin vererek benlik saygısını geliştirir (Hillman vd., 1990: 77).

Katılımcıların bağımsız mobilite kavramı iki döneme ayrılmıştır. Beş yaşından önce bir çocuğun ebeveynsiz bir şekilde dolaşması güvenli olmayacağı için hesap edilmemiştir. İlk dönem 5 ile 12 yaş arası, ikinci dönem 12 yaş ve üzeridir.

Katılımcı 1, çocukluğunu Trabzon’da geçirmiştir. 5-12 yaş döneminde ebeveynsiz dolaşımı site içerisi haricinde bulunmamaktadır. 12 yaşından sonra da çok kontrollü şekilde, arkadaş eşliğinde dolaşıma başlayabilmiştir ancak ikinci döneminde de çoğunlukla ebeveyn kontrolünde hareket etmiştir. Okuluna lise dönemine kadar ebeveyn kontrolünde gitmiştir, okulu ortalama 1,5 kilometre uzaklıktadır. Katılımcı 2, ilk dönemde daha kontrollü bir çocukluk geçirmişken, ikinci dönemde abisi ve ablasının arkadaşlığında daha rahat bir dolaşım alanı elde etmiştir. Ancak büyük kardeşleri olmadan yine de çok geniş bir dolaşım alanına sahip değildir. Katılımcı 3, 4 yaşına kadar köyde geçirdiği zamanın özgürlük çağı olduğunu belirtmiştir, ancak kapının önündeki beton alanın 300 metre ilersindeki yeşil alana gitmelerine izin olmadığını belirtmiştir. Bulunduğu çevreden rahat bir şekilde uzaklaşabilmesi lise dönemlerinde ve iş hayatına başladığında gerçekleşmiştir. O dönemlere kadar kent içinde çok özgür hareket edemediğini dile getirmiştir. Katılımcı 4 ilk dönemde okula yürüyerek gidip gelmiştir. Okulları yaklaşık evlerine 1 kilometre uzaklıktadır. Katılımcı 4, Bahçeşehir dışında çocukluklarını geçirenler arasında en yüksek serbest dolaşım alanına sahip olan katılımcıdır. Diğer katılımcılar genellikle ikinci dönemde bu kadar uzaklığa gitme özgürlüğüne erişmişlerdir. Katılımcı 4’ün yanında kendisine eşlik eden ve aynı okula giden kendiyle yaşıt erkek bir kuzeninin olması, ailesinde güven teşkil etmiş olabilir. Okul harici dolaşım alanı genellikle evlerinin yakınlarındadır. Katılımcı 5 tüm çocukluğunu kontrollü bir şekilde geçirmiştir. Buldukları bölgede kültürel olarak çok

dolaşımın olmadığını dile getirmiştir ancak özellikle yaz döneminde abisiyle denize gittiklerini belirtmiştir. Çocukluğunu Bahçeşehir’de geçirmemiş bireylerde 5-12 yaş döneminde ortalama dolaşım alanının yarıçapı 300 metredir. 12 yaş ve üzerinde ise bazı bölgelerde, büyük kardeş ya da arkadaş refakatiyle yarıçapı 500 metreye çıkmak mümkündür.

Çocukluğunu burada geçirmemiş grubun çocukları da bağımsız mobilite çıkarımlarına dahil edilebilmiştir. Katılımcı 1’in çocuğu henüz 3 yaşındadır, 7-8 yaşından sonra sitede oynaması için oğluna izin verebileceğini açıklamıştır. Katılımcı 2’nin 14 yaşındaki oğlu, okula yürüyerek gidip gelmektedir, 12 yaşından beri özgür dolaşım alanına sahiptir (yaklaşık 1200 m.), 8 yaşındaki oğlu okula yürüyerek gidip gelebilmektedir, yaklaşık 300 metre yarıçapında bir dolaşım alanına sahiptir. Katılımcı 3’ün 19 yaşındaki kızı serbest bir şekilde dolaşabilmektedir. 11 yaşındaki oğlu okula ebeveynleri tarafından bırakılmaktadır, site içerisinde serbest hareket edebilmektedir ancak site dışına tek başına çıkmamaktadır, Katılımcı 3 bu durumun oğlunun bir sağlık sorunu ile ilgili olduğunu eğer sağlık problemi olmasa dışarı çıkmasından rahatsız olmayacağını dile getirmiştir. Katılımcı 4 şu anda 3,5 yaşında olan kızının, kendi gözetimi altındayken ebeveynsiz bir şekilde sitenin ön bahçesinde oynayabildiğini belirtmiştir. Oturdıkları daire giriş katındadır ve bahçeye açılmaktadır. Bu yüzden komşulara ve güvenliğe de güvenerek bahçede oynamak için bırakabildiğini açıklamıştır. Katılımcı 5’in 22 ve 16 yaşındaki çocukları bölgede serbestçe dolaşabilmektedir, 9 yaşındaki kızı ise site haricinde dışarı çıkmamaktadır.

Uydu kentte büyüyen çocuklar, 5 ile 12 yaş arasında yakın çevrelerindeki oyun alanlarından faydalanmışlardır. Özellikle 7 yaş sonrasında yürüyerek gidilebilecek mesafelere rahatlıkla erişmişlerdir. Tüm katılımcılar okullarına yürüyerek gidip gelmişlerdir. 10 yaş ve üzerinde tüm Bahçeşehir’de özgürce gezinebilmişlerdir. Bahçeşehirliilerin 5-12 yaş arasında ortalama dolaşım alanının yarıçapı 600 metredir. 12 yaşından sonra ise yarıçap ortalama 1000-1200 metreye ulaşmıştır. Özellikle erkek çocuklar Bahçeşehir’de 7 yaşından itibaren istedikleri her yere gidebileceklerini belirtmişlerdir. Bu da yaklaşık 1200-1400 m arasında bir yarıçapa tekabül etmektedir. Katılımcı 6’nın 9 yaşındaki oğlu da site içerisinde özgürce hareket edebilmektedir. Katılımcı 7, 5-6 yaşlarında çocuğunun sitede oynamaya çıkabileceğini söylemiştir. Katılımcı 8 kızının 5-6 yaşlarında sitede özgürce gezebileceğini, 12 yaşından itibaren de Bahçeşehir’de dolaşabileceğini belirtmiştir. Katılımcı 9 da 7 yaşından itibaren

çocuğunun sitede özgürce oynayabileceğini ifade etmektedir. Katılımcı 10 çocuğunu 7-8 yaşından itibaren buldukları çevrede serbest bırakabileceğini düşünmektedir. Tüm ebeveynler, ortalama 12 yaşından sonra Bahçeşehir’de çocuklarının bağımsız bir şekilde gezebileceklerini düşünmektedirler.

Bahçeşehir bölgesinde 1995 sonrası ailelerde oluşan güven, trafik probleminin olmayışı, bölgenin ulaşılabilirliği çocukların bağımsız mobilitelerinin çok geniş alanlara yayılmasını sağlamıştır. Özellikle son on senedir, binalaşmanın ve kullanıcı profiline değişmesi ile ailelerin güvensizlikleri artmıştır ve çocukların özgür dolaşım alanı daralmaya başlamıştır. Katılımcı 2’nin çocukları göz önüne alındığında ise, 12 yaşında bir çocuk Bahçeşehir’de arkadaşları ile buluşmaya istediği yere özgürce hala gidebilmektedir. Diğer katılımcılar ise çocuklarının site içlerinde oynamalarına izin verdiklerini belirtmişlerdir. Vaditepe 4000 konuttan oluşmaktadır, Asmalı Bahçeler yaklaşık 900 konuttur, Eston Koru 1100 konutu bulmaktadır. Yani katılımcıların yaşadıkları sitelerin her birisi aslında İstanbul’daki küçük mahallelerden dahi büyüktür. Bu yüzden bir çocuğun böyle büyük sitelerde kendi başlarına dolaşım hakkına sahip olması da kent içinde tüm gününü camdan dışarı bakarak ya da dijital ortamda geçiren çocuklara nazaran daha şanslı olduklarının göstergesidir.

Richard Held ve Alan Hein, 1963’de bağımsız mobilite (*independent mobility*) kavramı ile ilgili *Kitten Carousel* adında klasik bir çalışma yapmıştır. Yavru kedilerin derinlik ve mesafeyi algılama yeteneklerini incelemişlerdir. Görsel yanılgı yöntemleri ile yapay bir uçurum oluşturulmuştur. Kediler iki gruba ayrılmıştır. Bir grup hareket edebilme özgürlüğüne sahipken diğer grup değildir. Serbest yavru kediler, aynı görsel uyarıcıyı alan ancak bağımsız olarak hareket etme şansı olmayan diğer kedilerin aksine, uçurumun kenarında durmuşlardır (Kyyta, 2003: 91). Dolayısıyla, canlılar bir merkez tarafından kontrol edilmediklerinde hayatta kalma güdülerini son derece aktif olarak işletebiliyorken bir merkez tarafından kontrol edildiklerinde buna gerek duymamaktadırlar. Aynı şekilde çocukların da özgür dolaşım imkânı bulmaları, kendilerini koruma güdülerinin gelişimine faydalı olacaktır.

Bağımsız mobilite kavramı trafik, kullanıcı profili, güvenli olma durumu ve ulaşılabilirlik ile bağlantılı olarak gelişmektedir. Yani bir bölgede, trafik hızı ve alanı kontrollü, sakinler bilinçli, suç oranı düşük, ayrıca tüm imkânlar bir aradaysa o bölgenin bağımsız mobilitelerinin yüksek olmaması için bir sebep yoktur. Burada şehrin akışı da önem göstermektedir.

Çocuğun rotasının üzerinde bölgenin kesintiye uğramaması, çok ıssız ya da tehlikeli bölgelerden geçmiyor olması, olumsuz bir durum gerçekleştiğinde yardım edebilecek insanların bulunması yani patikanın işliyor olması, kullanımını önem arz etmektedir. Bahçeşehir bölgesinde bir çocuk rotası kesintiye uğramadan, parka, okula, kafeye, Gölet'e ya da çarşıya ulaşabilmektedir. Bu rotanın işliyor olması ve trafiğin kontrollü olması ebeveynlere güven sağlamaktadır. Dolayısı ile ebeveynler çocuklarını daha serbest bırakabilmektedir. Ayrıca arkadaşlık ilişkileri, yani komşu çocuklarının ya da okul arkadaşlarının toplanarak hareket etme isteği, kolektif aktiviteler de ailelerde güven duygusunu geliştirmektedir. Güven duygusu, bağımsız mobilitenin bağlı olduğu en önemli kriterdir.

4.3. TARTIŞMA

İnsan mobilitesinin temelinde çevreyi tanımak yatmaktadır (Kaplan vd., 1989: 510-530). Evrimin bir ürünü olan insan bilişinin bir özelliği, zekanın yaşanılan çevrede çözülmesi gereken önemli sorun türlerine uyarlanmasıdır. Örneğin, ücra bir adada yaşayan bir çocuğun, kentsel, endüstriyel bir merkezde yaşayan bir çocukla karşılaştırıldığında, günlük faaliyetlerinde çözmesi gereken birçok farklı türde deneyim ve sorun vardır (Park ve Gauvain, 2009: 367). Çocuklar da hareket ederek çevrelerini tanımak isterler, çocuklarda çevrenin yetişkinlerden farklı olarak, yönetici fiziksel, ruhsal ve zihinsel etkileri bulunmaktadır. Heraclite'e göre "Bilgi duyular aracılığıyla edinilir". Françoise Barre yuttuğu, dokunduğu, kokladığı ve gözlemlediği her şeyi kullanarak çevresini keşfetmeyi amaçlayan çocuk bedeninin dur durak tanımaz araştırıcılığı üzerinde etraflıca durmaya gerek olmadığını düşünmektedir çünkü çocuğun evreni her şeyden önce organik bir evren, içinde yaşadığı mekân da duyularının tümünün birlikte tanımlandığı çok duyusal (polisensöryel) bir mekândır (Barre, 1984: 15). Nerede ve kim olduğunu bilmek için her çocuk, engelli bile olsa, bir dünya imajını beden imajıyla bütünleştirmelidir. "Ayrıcalıklı" veya "ayrıcalıklı olmayan" her çocuk bir dünyayı yapılandırmaya çalışır (Cobb, 1959: 17). Çevre; aile, ev, sokak, komşular, okul gibi birçok parametreden beslenirken, çocuğun bağlamını şekillendirmektedir. Çocuğun içerisinde geliştiği bu bağlam ve kültür modelleri, gelişimi doğrudan etkilemektedir. Kültürel birikimin öznesi olan topluluğun, bir çocuğun bilişsel ve entelektüel gelişimi üzerinde önemli etkileri olabilmektedir. Örneğin, araştırmalar kırsal

alanlar gibi izole koşullarda yaşayan çocukların IQ testlerinde banliyö veya kentsel alanlardaki çocuklardan daha düşük puan aldığını göstermiştir (Park ve Gauvain, 2009: 368). Çocukların çevreyle kurduğu ilişki çoğaldıkça ve giriftleştikçe, beyin gelişimi buna paralel olarak gelişme göstermektedir. Kırsal alanlardaki çocuklar kadar kentsel alanda yaşayan ancak kötü koşullara sahip olan çocuklar da şanssız sayılmaktadırlar. Modern şehirlerin ekonomik olarak dezavantajlı kentsel alanları genellikle yavaş entelektüel gelişim ile ilişkilendirilmektedir. Fakirleştirilmiş bölgeleri karakterize eden zayıf beslenme, güvenli olmayan konut ve yüksek düzeyde şiddet ve işsizliğin tümü, daha az yeterli entelektüel işleyişe yol açmaktadır (Park ve Gauvain, 2009: 367). Karşılaştırılacak olursa, kırsaldaki bir çocuk mental bağlantılarını geliştirmek için yeterli özneye sahip değildir, ancak fiziksel gelişimi için yeterli besin kaynağına sahiptir ve özgürdür. Kentte yaşayan çocukta, bağlantılarını geliştirecek gerekli özne mevcuttur ancak bu olgulara erişim sıkıntısı ve kaynak yetersizliğı sebebiyle, özgür olamamanın da baskısıyla gelişim negatif etkilenmektedir. Koşulların uygunsuzluğunun bazı durumlarda çocukta sofistike, ortama uyum gösteren ve kendini geliştirmeye daha açık bir tutum yarattığı da gözlemlenmektedir. Ancak istisnalar haricinde, eksik koşullar çocukları olumsuz etkilemektedir. İnsan çocuklarının geliştirdikleri ve diğer insanlarla etkileşimlerinden öğrenmelerini sağlayan yetenekler bulunmaktadır. Michael Tomasello, başkalarının niyetlerini anlama yeteneğinin gelişimini insanın bilişsel gelişiminin merkezi bir özelliğı olarak değerlendirir. Diğer insanların eylemlerin arkasında zihinsel durumları ve niyetleri olduğunu anlayarak, çocuklar başkalarını izleyerek ve onlarla etkileşime girerek anlamlı, hedefe yönelik davranışları öğrenebilirler (Tomasello, 1999: 17). Bu yüzden çocuk içinde bulunduğu ortam ile ne kadar etkileşimdeyse, yetenekleri de o denli güdülenecektir.

Algı ve düşüncenin esnekliğini sürdürme yeteneğı, çocukluğun insan kişiliğine armağanıdır; bu gerçek yalnızca toplumdaki çocuğa karşı değıl aynı zamanda insanın kendi içindeki çocuğa yönelik tutumlarında da şiddetle istismar edilmektedir. Cobb (1959), Paul Klee'nin ağaç metaforunu kullanarak, çocuğun ve çocukluğun insan hayatındaki yerini betimlemek istemiştir. Öz köklerdir, sanatçı ise gövdedir, sanatçının ağaç gövdesindeki belirlenmiş yerinde yaptığı tek şey, derinliklerden yükseleni toplayıp başkalarına aktarmaktır:

“Ne hizmet eder ne de emir verir, ancak yalnızca bir aracı olarak hareket eder. Onun konumu mütevazidir. Sanatçı, tacın güzelliğı değıldir, tacın güzelliğı sadece sanatçıdan geçmiştir.” (Cobb, 1959: 35)

Bu metafora göre, ağacın kökleri çocuğun bağlamıdır. Çocukluk dönemi, ağacın gövdesidir. İnsana dair diğer her şey, yani ağacın tacı, köklerin beslediği çocukluk döneminden geçerek ortaya çıkmaktadır.

Piaget benlik ve dünya ayrımının çocuklarda yetişkinlerdeki kadar net olmadığını savunmaktadır (Sugarman, 1987: 8-9). Bu da çocukların düşünme gibi zihinsel süreçlerinin dış dünyanın yansımaları ile etkileşimini göstermektedir. Susan Sugarman, çocukların üzerinde dış dünyanın etkisini sezgiden ayırarak, entelektüel yapı ile ilişkisini şöyle ifade etmektedir:

“Piaget, benlik ve dünya arasındaki birleşmenin temel bir teorik iması olarak, bir benliğin veya öznel durumların içsel veya kişisel doğasının bilincinin doğrudan sezgiden kaynaklanmadığı fikrini alır. Entelektüel bir yapı gerektirir. Bu entelektüel yapı sırayla, kendilik ve dünyanın farklılaşmadığı çocuğun ilkel bilincinin kademeli olarak çözülmesinden veya parçalanmasından kaynaklanır.”
(Sugarman, 1989: 8)

Yoksulluğun ve kentin çocuklar için yetersiz bir alan oluşunun çocuklar üzerinde kanıtlanmış fiziksel, zihinsel ve ruhsal etkileri bulunmaktadır. Cobb 1960’larda çocuğun doğa ile olan ekolojik süreklilik duygusunun, genel olarak mistik olarak tanımlanmadığını, yani bariz bir durum olduğunu dile getirmiştir. Temelinde estetiğin bulunduğunu, bilme ve olma gücü gücünün neşeyi getirdiğini belirtmiştir. Çocuklardaki güç duygusunun, yaratma gücüne eşit olduğunu ve bu güç deneyiminin herkeste tecrübe edilmesine rağmen felsefe, psikoloji ve biyolojide henüz kendine yer bulamadığını savunmuştur. Güncel olarak çevrenin yaratıcılık ve entelektüelite üzerindeki etkileri özellikle batı toplumunda sıklıkla araştırılmaktadır. Çocuk dostu kent söylemleri bu çalışmalardan yola çıkarak oluşturulmuş ve sonrasında da bu alanı körüklemiştir.

Akıl ve doğa arasındaki ilişki on yedinci yüzyılın sonlarında ve on sekizinci yüzyılda birbirinin yerine geçebilen iki kavramdır. Dönemin filozofları ve eğitimcilerine göre doğa kanunları aklın kanunlarıdır ve her yerde aynıdır (Willey, 1962, akt. Tuan, 1978: 6). O senelerde doğa ve akıl, düzen, oran ve uyum özelliklerini sergilemektedir, insan yapımı ortamlar da bu özellikleri gösterdikleri ölçüde doğal kabul edilmektedir. Toplum ve onun mimari kabuklarını (kasaba ve şehirler) aklın ve doğanın ürünü olarak görmek mümkündür. İnsan eserleri ile doğal olan arasında gerekli hiçbir ikilik bulunmamaktadır, bu nedenle çocukların “doğal çevre” denen, insanlar tarafından inşa edilmiş olandan farklı bir mekâna

maruz kalmasının fayda sağlayacağı fikri ortaya çıkamamıştır. On sekizinci yüzyılda, filozoflar insan dünyası ile doğa arasında zorunlu bir ikilik görmemiş olsalar da aslında varlığının farkındadırlar, batı toplumu ile dünyanın diğer bölgelerindeki insanları tasvir ederlerken farklı diller kullanmışlardır (Willey, 1962, akt. Tuan, 1978: 6-7). On dokuzuncu yüzyılda daha fazla Avrupalı bu iki uzlaşmaz ortamdan -insan yapımı ve doğal- bahsetmiştir. Bu eğilimin nedeni açıktır; şehirler hızlı büyümüşür, kırsal alanlara yayılmıştır, bazı bölgeler endüstriler tarafından fena halde kirletilmiştir (Tuan, 1978: 7).

İnsanlık, organik ve inorganik arasındaki farkı, endüstrileşme ile çizmiştir. Bu sınırdan sonra, doğadan kopan insanın geri dönüş isteği başlamış ve bahçe şehirler gibi daha yaşanabilir yerleşim bölgeleri arayışı başlamıştır.

Şehir planlamasının kökenleri çocuklar ve aileler için daha iyi yerler yaratmaya dayanır. Viktorya dönemi şehir planlama öncüsü Ebenezer Howard, Sanayi Devrimi'nin ardından hızlı, plansız kentleşmeye ve sıradan ailelerin ihtiyaç ve isteklerine yanıt olarak, ustaca planlanmış bahçe şehir fikrini sunmuştur. O zamandan beri, çocukların kentsel kamusal alan deneyimlerine olan ilgi azalmıştır. Hem bahçe şehir hareketinden hem de modernist mimariden ilham alan savaş sonrası şehir planlaması, özellikle genç ailelere hitap edecek geniş, yeşil, yaya dostu yerleşim mahalleleri yaratmayı amaçlamıştır (Gill, 2021: 12).

Önde gelen şehir düşünürlerinden Jane Jacobs ve Kevin Lynch gibi idealist planlamacılar çocukların ve ebeveynlerin gündelik kentsel deneyimlerinin izole edilerek, toptan kentsel yapılanmalara karşı çıkararak, şehirli ailelerin yaşam dokusu hakkındaki endişelerini dile getirmişlerdir. 1970'lerin sonlarına doğru, kentsel ütopyalar ve misafirperver aile dostu mahallelerin popüleritesi azalmıştır, bununla birlikte birçok küresel şehir, aile göçü, azalan nüfus ve zayıf beklentilerle karşı karşıya kalmıştır (Gill, 2021). Şehrin liderlerinin ve idari yönetimin de kentsel yaşam konusunu görmezden geldikleri düşünülmektedir. 1970'lerde Colin Ward'ın çocukluğun durumu hakkında yaptığı kasvetli değerlendirme (Gill, 2017: 5) çocuk çalışmalarına dikkat çekmiştir. Yakın zamanda ortaya çıkan çocuk dostu kentler hareketi, odağı çocuk hakları ve yönetime çocuğun katılımına kaydırmıştır ancak inşa edilenler üzerinde çok az etkisi görülmüştür (Gill, 2017: 5).

Günümüz kentlerinin çoğu gerek planlanırken gerek sonrasında ortaya çıkan koşullar olarak insani ihtiyaçları göz önünde bulundurmamaktadırlar. Lynch'in (1981: 118) belirlediği "iyi

şehir yapısı” için beş kurala bakılarak kentlerin yeterliliği ölçümlendirilecek olsa birçok kentin yetersiz oldukları ortaya çıkacaktır. Bu kurallar, canlılık (sağlıklı bir çevre), hissiyat (mekân veya kimlik hissi), uyma (bir yerin adapte olabilme yeteneği), erişim (insanlara, aktivitelere, kaynaklara, mekânlara, bilgiye) ve kontroldür (çevrenin sorumluluk içinde kontrolü) (Lynch, 1981: 118). Çocuklar bu imkânsızlıklardan daha fazla etkilenmektedirler çünkü hem söz hakları bulunmamaktadır hem de özgürlükleri yetişkinlere göre daha kısıtlıdır. Kentsel olarak bu bağlamdan kopuk olmanın ötesinde, oyun alanları, sosyalleşme alanları ve sirkülasyon alanları da çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimine yeterli hizmeti sunmamaktadır. Françoise Barre çevre ile çocuğun iletişimini şöyle özetlemektedir:

“Çocuğun, sağladığımızın çok ötesinde bir simgesellik ve karmaşıklık aradığını, çıkmaya, inmeye, tırmanmaya, mevsimleri algılamaya, sıcaklığı ve soğukluğu tanımaya, ışığa ve gölgeye ve hepsinden önemlisi akıp giden zamanın yavaş yavaş bıraktığı izlere gereksinimi olduğunu uzun bir süredir biliyoruz. Yine biliyoruz ki, çocuklara yönelik donanımların çoğunda bu basit temel gerçekler göz ardı edilmiş durumda.” (Barre, 1984: 15-18)

Çevresel bozulma ve kötü sağlık koşulları, dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde artmakta ve özellikle çocuklara zarar vermektedir. Kentsel nüfus artışı, kentsel planlamayı küresel zorlukların ön saflarına itmiştir. Kentsel çocuklar için tasarım, bu zorluklara yanıt verirken, çocukların ihtiyaçlarının, deneyimlerinin ve görüşlerinin odak noktası olması gerektiğini savunmaktadır. Tim Gill sürdürülebilir, başarılı ve sağlıklı bir şehrin neye benzediği sorusuna “çocuk dostu bir şehir” demiştir (Gill, 2017).

“Ne yazık ki çoğu şehir, planlama ve tasarımlarında çocuklara öncelik vermedi. Şehirlerimizi 30 yaşındaki atletik kişiler için tasarlanmanın ötesine geçmeli ve en savunmasız kullanıcılarımızın ihtiyaçlarını düşünmeliyiz: çocuklar, yaşlılar ve yoksullar. Şehirdeki çocuk için güvenli, eğlenceli ve teşvik edici günlük deneyimler sağlayabiliriz ve sağlamalıyız.” (Gill, 2017: 55).

Gil Penalosa, 80 Cities Kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı

Barre (1984) kentlerdeki çocuklara dair kentlerdeki yoksunlaşma ve niteliksizleşmeye, ortak kullanım alanlarına ağırlık veren ve çocuğun daha zengin toplumsal ilişkilere girebilmesini sağlamaya yönelik kentsel etkinlikler aracılığıyla karşı konulabileceğini belirtmiştir. Bunlar, toplu konutlarda ortak oyun odaları sağlanması, çocukların bir yerden diğerine götürülme işinin paylaşılması, uygulamalı kentsel eğitim, haftanın belli günlerinde sokağın oyun

alanına dönüştürülmesi, yetişkinlerin çalıştığı iş yerlerini çocukların ziyaret edebilmeleri, mahalleliye açık ve kenti konu alan dersler ve yakın çevredeki mekânların yeniden düzenlenmesi gibi etkinliklerdir (Barre, 1984: 15-18).

Çocuk dostu şehir planlaması, herkes için daha iyi çalışan kapsayıcı şehirler yaratmanın hayati bir parçasıdır. Çocukların ihtiyaçlarına odaklanmak, ilerici fikirlerin ve ilham verici eylemlerin teşvik edilmesi için birleştirici bir tema olarak hareket etmeye yardımcı olabilmektedir. Çocuksal bir altyapı, kentsel çevrenin ekonomik değerini ve uzun vadeli yaşayabilirliğini artırabilmektedir. Oyun alanının ötesinde çok işlevli, oynanabilir bir alan sağlamak, günlük özgürlükleri sağlayabilmekte ve her yaşın birlikte eğlenebileceği bir kamusal alan yaratabilmektedir. Mahalle ölçeğindeki müdahaleler, güvenli ve keyifli bir yaklaşımdır ayrıca bir çocuk altyapı ağı oluşturmak için en büyük potansiyeli sunmaktadır. Karar vericiler fırsatçı ve stratejik olmalı ve çocuk dostu düşünceyi şehir yapmanın tüm yönlerine entegre etmelidirler (Gill, 2017: 49).

Medellin kentsel dönüşümde en başarılı örneklerden sayılmaktadır, sosyal, mekânsal ve ekonomik alanlarda olumlu değişimler göstermiştir. Özellikle yoksul mahallelerdeki toplumsal değersizlik hissini azaltmak ve “hizmeti ayaklarına götürmek” üzere prestijli mimarlık elemanları kullanılmıştır. Toplu taşıma çözümleri, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, yerinde dönüşüm sayesinde soylulaşmanın önüne geçilmesi, sakinlere ekonomik destek paketleri, yol ve kaldırımların düzenlenmesi önde gelen müdahalelerdendir. Sonuç olarak politik genişleme, sivil toplumun güçlenmesi, kadınların ön plana çıkması ve şiddet oranının düşmesi gibi sonuçlar elde edilmiştir ve bunları mekânsal ve ekonomik gelişmeler takip etmiştir (Töre ve Çağlayan, 2018: 97). Türkiye’de genellikle yerinde dönüşümden ziyade, “tabula rasa” mantığı ile her şey kazınarak sıfırdan yapılandırılmıştır (Kanpak, 2012). Medellin örneğinde görülmektedir ki sorunlu mahalleler, bölgelere yapılan mimari müdahaleler ile birçok problemten kurtulabilmektedir. Bu müdahalelerin geliştirilerek çocuğu da kentsel mekân organizasyonuna dahil etmesi daha uzun vadeli ve başarılı sonuçlar verecektir.

Yetişkinler için her yaşanılabilir mahalle çocuk dostu değildir, ancak her çocuk dostu mahalle yetişkinler için de yaşanılabilir. Bu yüzden, kent düzenlemeleri çocuk bazında incelemeye başlandığında tüm toplum için kökten bir çözüm getirecektir. Çocuk dostu kentlerin bulunduğu bölgeye sağlık, yerel ekonomi, güvenlik, güçlü topluluklar, doğa ve

sürdürülebilirlik, dayanıklılık, gelişim gibi birçok geri dönüşü bulunmaktadır (Gill, 2017). Yani çocukların dost şehirlere ihtiyaç duyduğu kadar, şehirlerin de çocuk dostluğuna ihtiyacı vardır. Karşılıklı bu gelişim herkes için şehirleri daha yaşanılabilir kılacaktır.

Herhangi bir çocuk dostu sıralamasında, yüksek puan alan bir mahallelerden birisi, Bahçeşehir'le aynı dönemde inşa edilen Almanya'nın Freiburg kentinde planlanmış bir bölge olan Vauban'dır. Vauban, 1990'larda ve 2000'lerde eski bir askeri alanda inşa edilmiş, yaklaşık 5.500 nüfusa sahip, kompakt, karma kullanımlı bir mahalledir. Erişilebilir yeşil kamusal alan, yürüyüş ve bisiklet ağları, doğrudan şehir merkezine tramvay servisi ile iyi tasarlanmıştır. Ana plan, çocukların oyununa ve bağımsız hareketliliğe ilişkin büyük bir akademik çalışmadan etkilenmiştir. Araç sahipliği özellikle düşüktür; çoğu yolda cadde üzerinde park yeri yoktur ve araç erişimi sınırlıdır ve neredeyse tüm arabaların çok katlı otoparktan birine park edilmesi gerekmektedir.

Vauban orta-yüksek yoğunlukludur ve neredeyse tamamı dört-beş katlı apartmanlar şeklindedir. Tüm konutlar, kamusal alana doğrudan, araçsız erişim sunar. Birkaç özel oyun alanı vardır; Çoğunlukla oyun yapıları geniş alanlara entegre edilmiştir. Vauban idealleştirilmiş çocuk dostu önlemlere göre inşa edilmiş örnek bir mahalledir (Gill, 2021: 24).

Ancak bu demek değildir ki her banliyö, ya da çocuklara öncelik vermiş mahalle başarılı olacaktır. Şehir merkezinin uzağında oluşturulan yeşil mahallelerin çözüm olarak sunulması çocuk dostu şehirlerde yeterli kalmamıştır. Amerika'daki banliyölerde yaklaşık 1000 genç üzerinde yapılan araştırma depresyon, suçluluk, madde bağımlılığı gibi psikolojik sorunlarda, sosyoekonomik durum ve ergenlerin mutluluğu arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Csikzentmihayli ve Schneider, 2000, akt. Paul ve Gauvain, 2009: 570). Steril bir çevre yaratmak, çocuk dostu çözümlerde akla gelen ilk çözüm olsa da uygulama, ek hizmetler, farklı yaklaşımlar ve idari yönetim ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle her düzenli çevre yaklaşımının başarılı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Fiziki koşulların ötesinde işleyiş de bölgenin mizacını önemli derecede etkilemektedir. Bahçeşehir çocuk dostu söylemi ile kurulmuş ve kurulumundan itibaren on beş sene bu dostluğu sürdürebilmiştir. Kendi içerisinde çocuklar için çeşitli sağlayabilirlikler sunan bölge, Vauban'a kıyasla toplu taşıma konusunda yetersiz bir bölgedir ve araç sahiplik oranı toplu taşımanın yetersiz olması ve ekonomik seviyenin yüksek olması sebebi ile fazladır.

Engebeli bir araziye kurulu oluğu, bisiklet kullanımı ve yaya erişimi için zorluklar yaratsa da bölge sürdürülebilir olduğundan ve kesintiye uğramadığından, yürüyenler açısından güvenlik anlamında bir sorun yaratmamaktadır. Vadinin etrafında şekillenen evlerden oluşan Bahçeşehir'in coğrafisinin avantajı, kamusal alanı yani Gölet'i merkeze alabilmesi ve vadinin etrafında yükselen konut birimlerine bu ortak alanı sunabilmesidir.

Bir bölgenin planlı kent alanı olarak tasarlanması, bu kent mekanının yaşaması, sakinler tarafından kullanılması ve tüketilmesi açısından yeterli değildir. Mimari ve kentsel endişeler gözetilerek, kullanıcı odaklı, insan ilişkilerinin göz önünde bulundurulduğu, çocuk dostu çevreler yaratılması bölgenin başarılı işleyişi açısından önem arz etmektedir. Bahçeşehir planlı bir bölge olmanın ötesinde, kullanıcılara çocuk dostu bir habitat sunarak, 1994 ile 2010 yılları arasında başarılı bir uydu kent planlaması örneği olmuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Dış mekân en çok çocuk grubu tarafından kullanılmaktadır. Yetişkinler tarafından nadiren kullanılan çöp döküm alanı, inşaat sahası, bina arası boşluklar; çocuklar tarafından oyun alanı olarak görülmektedir (Alpan, 2015: 209). Yapılan birçok araştırma çocukların programlanmamış ortamlarda oyun oynamayı tercih ettiğini göstermektedir. Özellikle düşük gelirli bölgelerin kentsel dönüşüm süreçlerinde, kapalı konut yapılarının çocukların çevre ile kurduğu ilişkiyi göz ardı etmesinden ötürü, mahalle kavramı ve enformel oyun alanları önem kazanmıştır. Çocuklar, rahat davranamadıkları ve kısıtlandıkları kapalı siteler yerine; özgür alanlarda vakit geçirmek istemekte (Özak, 2008, akt. Boğaç vd., 2017: 38); avlu, bahçe, kapı eşikleri, kaldırım, konut merdivenleri gibi programlanmamış mekanlarda sosyalleşmeyi ve oyun oynamayı tercih etmektedirler (Yılmaz, 2005, akt. Boğaç vd., 2017: 39). Bu durum çocuk dostu olarak planlanmayan kapalı konut sitelerine karşılık çocukların tercih etmek zorunda kaldığı mekanlar olabilir. Ancak bu çalışma göstermiştir ki çocuklar eğer seçme şansı olursa, her zaman açık hava aktivitelerini formel alanlar içerisinde özgür kalabildikleri, anlamlı mekânları tercih etmişlerdir. Çocukların yeterli imkana sahip olmadıkları için kullanmak zorunda kaldıkları enformel oyun alanları ve tanımsız mekanlar, uzun bir süre araştırmacılar tarafından da geri dönülmesi gereken “doğru” bir olgu olarak görülmüştür. Yetişkinlerin kapalı konut sitelerine karşı duyduğu önyargı ve mahalle yaşantısındaki çocuklukları hatırlayarak bu durumu idealleştirmeleri, çocukları tekrardan tanımsız alanlarda oyun oynamaya davet etmiştir. Ancak durumun çözümü, kentsel düzenlemeler ile çocuk dostu mekanlar yaratılması ve çocuğun kent içerisindeki dolaşımının formel olarak tanınmasıdır. Bu kriterler gerçekleşmediği sürece, tanımsız alanlarda oynanan oyunlar güvenlik ve sağlık açısından problemlidir, sosyalleşme oranları yetersizdir ve zihinsel, fiziksel gelişime gerekli katkıyı sağlamayabilirler. İnsanlar hiç deneyimlemediği bir durum karşısında kendi elindeki anılarını romantize etmeye meyillidir. Bahçeşehir araştırmasında bu sorunsalın yaşanmaması için planlı ve plansız kent mekanlarının çocuklar üzerindeki etkilerine sağlıklı bir şekilde ulaşabilmek için, çalışmada iki grup ele alınmıştır. Uydu kent 1994 yılında oturuma açıldığı için, katılımcı ebeveynlerin hepsi Bahçeşehir’den önce çeşitli çevreleri deneyimleme şansı bulmuşlardır. Dolayısıyla planlı ve plansız çevre

karşılaştırmasını yapabilecek deneyime sahiplerdir. Planlı çevrelerde yetişmeyen ebeveynler, karşılaştırma yapabilecek deneyime sahip değildirler, ancak kent yaşamına karşılık çocukların hangi ortamları tercih ettiği bu gruptan elde edilmiştir.

Katılımcı 1, çocukluğunda Trabzonda plansız kent mekânından, kontrollü bir konut alanına taşınmıştır ve ikinci durumda sağlayabilirliklerin ve bağımsız dolaşım alanının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 2, planlı kent mekanını çocukluğunda deneyimleme şansı bulamamıştır, kendi çocukluğundaki imkanları ve dolaşım alanını yeterli bulmuştur. Katılımcı 3 de planlı kent mekanını deneyimleyememiştir ancak 4 yaşına kadar kırsalda yetişmiştir bu yüzden kentte doğanın eksikliğini hissetmiştir ve köklendiği yer olarak hala İstanbul yerine kırsalı tercih etmektedir. Katılımcı 2 ve Katılımcı 3 kardeşlerdir. Katılımcı 2 hiç kırsalı deneyimleyememişken, Katılımcı 3 deneyimlemiştir. Katılımcı 2 genel olarak İstanbul Eyüp'te geçen çocukluğunu yeterli bulurken, doğayı deneyimleme şansı bulan Katılımcı 3 bu fikre katılmamaktadır. Katılımcı 2'nin çocukluğunu yeterli bulmasında, kentin merkezi ve tarihi alanları ile iç içe bulunması ve bu bölgeleri sık sık ziyaret edebilmesinden kaynaklı olduğu görülmüştür. Konut ve yakın çevresinden ziyade, çocukluğunun mekanları olarak bu bölgeleri paylaşmıştır. Katılımcı 4, plansız kent bölgesinde büyümüştür, sağlayabilirlikleri yeterli bulmaktadır, çünkü geniş bir bağımsız dolaşım alanı vardır, okula yürüyerek gidip gelmektedir, genel anlamda çocukluğunun imkanlarını yeterli bulmaktadır. Katılımcı 5, planlı kent bölgesinde yetişmemiştir, sağlayabilirlikleri ve bağımsız dolaşım alanı kısıtlı bir mahallede yetişmiştir, çocukluğundan memnun olduğunu dile getirmiştir.

Planlı kent bölgesinde büyüyen çocukların anıları ve kent mekanları hakkında belleklerinden daha net geri çağırımlar yaptıkları görülmüştür. Katılımcı 6, Gölcük Lojmanları'nda anaokuluna yürüyerek gidebilirken, yaşı daha büyük olmasına rağmen Hatay ve İzmir'deki plansız bölgelerde dolaşım alanının kısıtlandığını belirtmiştir. Sağlayabilirlik ve özgürlük açısından Dikili'deki Polis Yakınları Sitesi ile Bahçeşehir'in yeterli olduğunu düşünmektedir. Katılımcı 7, Bağcılar ve Güngören'den sonra, planlı gelişen Ataköy'e oradan Bahçeşehir'e taşınmıştır. Bağcılar'da sağlayabilirliklerin ve bağımsız dolaşım alanının yeterli olmadığını çünkü güvenli bir ortam olmadığını düşünmektedir, aynı zamanda çocukların oyun oynamak zorunda kaldıkları bölgeler sağlıksız ve tehlikeli mekanlardır. Katılımcı 8, 7 ve 11 yaşları arasında Gaziosmanpaşa'dan Bahçeşehir'e okula

gelmiş, 11 yaşından itibaren ailesiyle bu bölgeye yerleşmiştir. Sağlayabilirlikler ve bağımsız dolaşım alanı olarak eski mahallesinin yetersiz olduğunu, formel oyun alanlarının bulunduğu yerlerde, enformel oyun alanlarını kullanmadıklarını dile getirmiştir. (Bu soru katılımcılara, ‘formel oyun alanları çocuklar için yeterli midir, çocuklar formel oyun alanları imkanları olsa dahi enformel alanlara yönelmekte midir?’in cevabını alabilmek için sorulmuştur, görülmüştür ki, saha, park, açık hava aktivite alanı gibi seçeneklerin olduğu yerlerde çocuklar kapı önü, sokak arası gibi tanımsız mekanlarda oyun oynamamaktadır). Katılımcı 9, 7 yaşında Küçükçekmece’den Bahçeşehir’e gelmiştir. Uydu kentin ilk yıllarında sağlayabilirlikler açısından yetersiz olduğunu belirtmiştir. Planlama tamamlandıkça ve ulaşılabilirlik arttıkça çocuklar için daha çocuk dostu olmuştur. Katılımcı 9, konut-okul ilişkisinin sosyal etkileşim ve adaptasyon sürecinde ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Evi Bahçeşehir’deyken okulu farklı bir ilçede yer alan Katılımcı 9, Bahçeşehir’deki okula gitmeye başladıktan sonra bölgede arkadaşlık kurabildiğini, öncesinde uyum sağlayamadığını belirtmiştir. Katılımcı 10 planlı kent bölgesi olan Bakırköy’den Bahçeşehir’e taşınmıştır. Bakırköy’de tanımsız mekanlarda oyun oynamaktadırlar, sağlayabilirlikler yetersizdir ve kısıtlı sosyalleşme imkanlarına sahiptirler. Görülmektedir ki, planlı kent bölgeleri, doğrudan çocuk dostu demek değildir. Plansız kent mekanlarında tanımsız oyun alanlarında 9 katılımcıda trafik kazası görülmüştür. Açık hava aktivitelerinin gerçekleştiği mekanlar ile güvenilirlik arasında güçlü bir bağ vardır. Katılımcılardan çocuk dostu bölgelerdeki dönemleri ile ilgili daha fazla anı ve doküman elde edilmiştir. Katılımcıların birçok farklı bağlamdan beslenmesi ve çeşitli kent kimliklerini deneyimleme imkânı bulmaları, araştırmanın zeminini sağlamlaştırmıştır.

Araştırmanın ilk aşamalarında Bahçeşehir çocuk ve kent ilişkisi açısından kapalı konut siteleri yoğunluğu sebebi ile sorunlu görülmüş ve eleştirel bir yaklaşımla ele alınmıştır. İlerleyen safhalarda, araştırma yönteminin de katkısıyla, derinleme inceleme imkânı elde edilmiş ve yaşanan değişimin yargılar ile uyuşmadığı görülmüştür. Bahçeşehir UNICEF’in çocuk dostu kent kriterleri ve çocuk dostu kentlerde çocukların sahip olması gereken haklar bağlamında ele alınması ile, geçmişten günümüze yeterliliği karşılaştırıldığında bu sonuca varılmaktadır.

Tüm katılımcıların anılarının katkısıyla oluşturulan anı haritası aslında Bahçeşehir'in sıklıkla kullanılmış olan ve kullanılan alanlarını göstermektedir. Görüşmelerden uydu kent olarak planlanan ilk Bahçeşehir ile ilgili göz önünde bulundurulması gerekenler;

Çocuklar ve yetişkinler enformel bir şekilde yönetime katılabilmişlerdir.

Şenlikler, konserler, piknikler, yarışmalar, tezgâh satıcıları vb. birçok sosyalleşme imkânı erişilebilir bir şekilde halka sunulmuştur.

Gölet, hobi bahçeleri, amfi tiyatro, atlı klübü, golf sahası, tenis kortları, basketbol-futbol-voleybol sahaları, bowling, sinema vb. birçok hobi yetişkinlere hitap ettiği kadar, çocukların da ulaşabileceği şekilde planlanmış ve bölge çocukların bu imkânlara ebeveynsiz şekilde ulaşabileceği güvenli çerçeveyi oluşturmuştur.

Güvenlik anlamında, yollarda çocukları karşıya geçiren zabıtalara, atla gezerek denetim yapan jandarmalar, bölgenin giriş ve çıkışlarındaki kontrol alanları etkili olmuştur.

Çocuklar birçok imkândan ortalama on yaşından itibaren faydalanmaya başlamıştır, kızlarda on iki, erkeklerde sekiz yaşından itibaren çocukların ortalama 2500 metrelik serbest dolaşım alanı bulunmaktadır.

2020'de Bahçeşehir'e bakıldığında,

Halkın yönetimde söz söyleme hakkı bulunmamaktadır, aksine birçok yapılaşmanın önüne geçilmek için emek verilmiş, yürüyüşler yapılmış, hukuki süreçlere başvurulmuş ancak sonuç alınamamıştır. Halkın fikirleri göz önünde bulundurulmamakta, göz ardı edilmektedir. Bu durum sakinlere kendilerini değersiz hissettirmektedir.

Şenlikler, konserler, piknikler, yarışmalar, tezgâh satıcıları vb. sosyalleşme imkânları bulunmamaktadır, ⁸⁶ son birkaç senedir yaz akşamlarında Gölet'te açık hava sineması kurulmaktadır.

Hobi bahçeleri, amfi tiyatro, atlı klübü, golf sahası, bowling kapatılmıştır. Yakınlarda tenis kortları, basketbol-futbol-voleybol sahaları bulunmaktadır. Sinema, bowling gibi aktiviteler

⁸⁶ Festivallerin ve konserlerin yapılabileceği alan bulunmakta ancak çoğunlukla boş kalmakta ve kullanılmamaktadır (Şekil 74). Son zamanlarda spor amaçlı kolektif kullanım görülmektedir (yoga grupları, pilates atölyeleri vb.)

Esenyurt'a bağlı olan Akbatı AVM'de karşılanmaktadır. Gölet, doğa ile iç içe ve bakımlı bir şekilde hala varlığını sürdürmektedir. Çocukların tüm imkânlara yürüyerek ulaşması hem mesafelerin açılması hem de bölgedeki yabancılaşma nedeni ile eskisine nazaran azalmıştır.

Güvenlik anlamında kapalı sitelerin bünyelerince aldıkları önlemler vardır, çocuklar ya da yetişkinler için ayrı bir güvenlik önlemi bulunmamaktadır.

Çocuklar birçok imkândan ortalama on iki yaşından itibaren faydalanmaya başlamıştır. Kızlarda on beş, erkeklerde on iki yaş çocukların ortalama 1200 m yarıçapında serbest dolaşım alanına erişim sınırındır.

Şekil 74. Festivallerin ve konserlerin yapıldığı Bahçeşehir Arena, 2020

Innocenti Araştırma Merkezi 'nin Çocuk Dostu Kent kriterleri aşağıdaki gibidir: ⁸⁷

⁸⁷ Innocenti Research Centre, UNICEF, 2003.

1. Çocukların özel ihtiyaçlarına ve endişelerine yanıt veren fiziksel ortamlar, örneğin okul yolunda güvenli geçiş bölgeleri, güvenli oyun alanları, çocuk dostu tuvaletler. Şehirleri daha çok çocuk dostu haline getirmeye yardımcı olan hastaneler, okullar, ulaşım sistemleri, trafik yönetimi, parklar, ortak alan, su temini, atık giderme vb.
2. ÇDK kavramını desteklemek ve çocukların fiziksel çevre ile ilgili gereksinimleri konusunda farkındalık yaratmak için bilgi, iletişim ve sosyal seferberlik sağlamak
3. Çocukları kendi mahallelerini değerlendirme ve iyileştirmeye dahil etme ve onlara yerel karar alma süreçlerinde söz hakkı vermek
4. Çocuklara göre fiziksel çevreler yaratma eylem planları (çocukların katılımıyla olabilir bazıları)
5. Çocukların fiziksel çevrelerini iyileştirmeye odaklanan farklı hedef grupları (karar veren merci, planlamacılar, okul öğretmenleri, ebeveynler, çocuklar vb.) için eğitim paketleri ve metodoloji
6. Çocukların ihtiyaçlarını ve görüşlerini dikkate alan kanunlar, kurallar, düzenlemeler ve planlama normları
7. Belediye düzeyindeki kurumlar çocuk haklarına odaklanmalı (özel bir çocuk birimi veya belediye içinde bir çocuk ombudsmanı gibi)
8. Çevre kalitesinin çocuklara uygunluğunu değerlendirmek üzere izleme sistemleri
9. Belediye veya topluluk eylemlerinin çocuklar üzerindeki etkilerini değerlendirmek için planlama ve etki göstergeler

Bahçeşehir'in ilk yıllarında Çocuk Dostu Kent kavramının 6, 7 ve 9 numaralı maddeleri hariç tüm koşulları yerine getirdiği görülmektedir. Bahçeşehir bölgesi ilk yıllarında okul rotalarını güvenli kılarak (araç hızının kontrolü, ışıklarda çocukları karşıdan karşıya geçirmek için zabıtalara beklemesi) çocukların okula yürüyerek gidip gelmesinde çok etkili olmuştur, tüm hizmetlerin yürünebilir mesafelerde olması ve çocuğun merkezden kopmadan, ıssız bir bölgeden geçmeden bu hizmetlere erişebilmesi serbest dolaşım alanını arttırmıştır, ayrıca çocukların yönetime katılımını ve çevreleri hakkında kendilerini ifade edebilmelerini enformel yoldan sağlamıştır. Belediye başkanı Kemal Aydın ve heyetinin kişisel girişimleri ile yürütülen bu idari yönetim, çocuklara kendilerini daha değerli hissettirmiş ve yaşadıkları çevreyi benimsemelerini sağlamıştır. Planlama ve uygulamaya

yönelik tabandan gelen bir yaklaşım olarak adlandırılan bu yaklaşım (*grassroots participation*) kendi kendine yetebilen yerel yönetimlerin ortaya çıkması ve gelişebilmesi için gereklidir (Kolawole, 1982: 121-133). Bu tabandan gelen siyasi hareket, küçük ve yerel düzeyde başlasa da halkın dikkatini bölgesel siyasi kaygılara çekmektedir. Cornel West, taban siyasetinin ilerici siyaseti şekillendirmek için gerekli olduğunu iddia etmektedir (Wallace, 1992: 45). Bahçeşehir’de de bu yaklaşımın uygulandığı süreçte sonuçların başarılı olduğu görülmektedir. 2009’da Bahçeşehir’in Başakşehir Belediyesine bağlanarak⁸⁸ mahalle statüsünü alması ile, genel olarak yönetiminde çeşitli sıkıntılar görülmüştür. Bu uygulama (*gerrymandering*), bölge sınırlarının manipüle edilerek belirli bir parti veya grup için haksız bir siyasi avantaj sağlamayı amaçlamaktadır (Wells, 2008). Politik alanda uzak olduğu kadar, coğrafi olarak da uzak kaldığı Başakşehir’e bağlanarak Bahçeşehir kendi içerisinde karar alma mekânizmasını büyük oranda yitirmiştir ve yönetsel sorunların sonucunda bölgede büyük bir gerileme görülmüştür. Sosyal etkinliklerin azalması, kamusal alanların imara açılması, güvenlik önlemlerinin azaltılması bunlardan başlıcalarıdır. Tüm bunların sonucu olarak güncel Bahçeşehir’de 1. Madde hariç hiçbir koşul sağlanamamaktadır. 1. madde de okul rotalarındaki güvenlik önlemlerinin kaldırılması, araç trafiğinin yoğunlaşması, çocukların erişim alanlarının kısıtlanması nedenleri ile kısmen sağlanabilmektedir. Bahçeşehir çocuk dostu kent kriterlerinin çoğunu sağlıyorken, son 20 senede geçirdiği değişim ile (2009’daki idari değişimin etkisinin hızlandırıcı olduğu düşünülebilir) çocuk dostu kent kriterlerinin çoğunu sağlamamaktadır.

UNICEF çocuk dostu kentlerde çocukların aşağıdaki haklara sahip olması gerektiğini savunmuştur:

1. Şehirleri hakkında alınan kararlarda söz hakkı sahibi olmak
2. İstedikleri şehir hakkında kendilerini ifade edebilmek
3. Aileye, komüniteye ve sosyal hayata katılabilmek
4. Temel hizmetleri alabilmek, sağlık, bakım, eğitim gibi...
5. Temiz su içebilmek ve uygun sanıstasyona erişime sahip olmak
6. Sömürü, şiddet ve istismardan korunabilmek

⁸⁸ Türkiye, 2009 belediye seçimlerinde İstanbul’da *gerrymandering* uygulamasını kullandı. İstanbul seçimlerden hemen önce yeni semtlere bölündü. Büyük ancak düşük gelirli mahalleler, belediye seçimlerini kazanmak için zengin mahallelerle birleştirildi (Hürriyet, 2012).

7. Sokaklarda kendi başlarına güvenle yürüyebilmek
8. Arkadaşları ile tanışabilmek, oynayabilmek
9. Bitkiler ve hayvanlar için yeşil alanlara sahip olabilmek
10. Kirlenmemiş bir ortamda yaşayabilmek
11. Kültürel ve sosyal etkinliklere katılabilmek
12. Diğer vatandaşlarla eşit olarak etnik köken, din, gelir, cinsiyet veya engellilik durumuna bakılmaksızın her hizmete erişebilmek

Yapılan görüşmeler sonucu Bahçeşehir'in kurulumundan kısa bir süre sonra çocuklara bu hakların tamamını tanıdığı görülmektedir. Bahçeşehirli çocukların şehirleri hakkında alınan kararlarda söz sahibi olma hususunda, yazılı bir karar bulunmasa dahi idarecilerin belirli aralıklarda gezerek çocuklara ihtiyaçlarını ve isteklerini sormaları, yaşadıkları çevre ile ilgili önerilerini dinlemeleri, daha da önemlisi çocukların eksikliklerini ve tavsiyelerini dikkate alarak hızlı geri dönüş sağlamaları ifade özgürlüğünün ve idari katılımın göstergesidir. Çocukların komüniteye bireysel olarak katılabilmeleri, kaliteli temel hizmetler alabilmeleri, uygun sanitoryona sahip olmaları, şiddetten uzak olmaları, yürüyerek bölgede özgürce ve güvenle hareket edebilmeleri, yüksek sosyalleşme imkânlarına sahip olmaları, doğal yaşamdan kopmamaları, temiz bir ortamda yetişmeleri, birçok kültürel ve sosyal etkinliğe katılabilmeleri, eşit olarak tüm hizmetlere erişebilmeleri haklarının sağlandığını göstermektedir. Bahçeşehir bu hakları, merkeze sosyalleşme, ulaşılabilirlik ve güvenilirliği olarak yapmıştır. Sosyalleşme insanların birbirini tanımasını sağlamış, toplum duygusunu güçlendirmiş, ebeveynlerin güven duyduğu bir ortam yaratmıştır. Bölgede her yerin birbirine yakın olması, rota üzerinde esnafların, görevlilerin, zabıtalardan bulunması güvenli sokaklar yaratmıştır ve çocuklar için yürünebilir bir alan oluşturmuştur.

Güncel olarak Bahçeşehirli çocukların sahip olduğu haklarda kayıplar görülmektedir. 1 numaralı haktan yoksundurlar, 3,7,8 ve 11 numaralı haklarda da ciddi sınırlamalar mevcuttur. Çocuklar kendilerini ifade etme ve şehirleri hakkında fikir beyan etmekten yoksundurlar, sosyal hayata katılımlarında ve özgür dolaşım alanlarında kısıtlamalar söz konusudur. Aynı dolaşım alanına ulaşabilmek anlamında kızlarda 3 yaş, erkeklerde 4 yaş gecikme görülmektedir. İlk kurulan Bahçeşehir'de kızlar 12 erkekler 8 yaşından itibaren 1200-1400 m yarıçapında bir dolaşım alanına sahipken, güncel olarak kızlar 15, erkekler 12 yaşından itibaren aynı sınırlara erişebilmektedir. Kültürel ve sosyal etkinliklerde görülen

ciddi azalma, bölgenin toplum psikolojisini güçsüzleştirmiştir, bu durum ailelerde güvenlik sorununa yol açtığı için, çocuklar aileleri tarafından daha çok kontrol altında tutulmakta ve bölgedeki serbest dolaşimleri sekteye uğramaktadır. Onun dışında diğer haklarda bir kayıp ya da azalma görülmemektedir.

Katılımcıların birçoğu çocuklarına verdikleri izinlerin Bahçeşehir'e özgü olduğunu, buraya taşınmadan önce ya da başka bir bölgede yaşanılacak olsa aynı özgürlüğü sağlamayacaklarını belirtmişlerdir. Çocukluklarını farklı bölgelerde geçiren katılımcı grubu da eski arkadaşları ile görüştiklerinde ya da eski mahallelerine gittiklerinde, çocukların dışarı çoğunlukla hiç çıkmadığını ve sokakta oynayan çocuklar görmediklerini belirtmişlerdir.

Şekil 75. Bahçeşehir Gölü, 2020

Uydu kent kurulumundan günümüze negatif anlamda büyük bir değişim gösterse de Bahçeşehirliler hala çocuk dostu kentlerde bulunması gereken çocuk haklarının çoğunluğuna sahiptirler.

5.2. ÖNERİLER

Bahçeşehir bölgesinin çocuk dostu kent yaklaşımına geri dönebilmesi için aşağıdaki kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir:

1. Çocukların okula yürüyerek gidip gelmesi için güvenli rotaları tekrar oluşturması
2. Sosyal etkinliklerin geri getirilmesi
3. Çocukların kendilerini ifade etmelerine izin verilmesi ve bunun formel olarak tanınması

İlk iki kriter Bahçeşehir kuruluş yıllarında sahip olduğu ancak güncel olarak kaybettiği oluşumlardır. Üçüncü madde, enformel olarak 2009'a kadar görülse de formel olarak hiç hayata geçmemiştir. İlk madde, çocukların serbest dolaşım alanlarını arttıracaktır, bu durum ailelerde çocuklarını daha özgür bırakmalarına yardımcı olabilir. İkinci madde sosyal bağları güçlendirerek, toplumsal dayanışmanın artmasını sağlayacaktır. Bu durum güvenli bir ortamın zeminini hazırlayarak aslında ilk maddenin de güçlü bir şekilde beslenmesini sağlayacaktır. Üçüncü madde, İstanbul'da kent konseyine bağlı kurulan çocuk meclisinin de katkılarıyla gerçekleştirilebilir. Bahçeşehirli çocuklara yaşadıkları bölge hakkında fikirlerinin, önerilerinin ve ihtiyaçlarının sorulması, dinlenmesi ve uygulanması, bölgedeki aidiyet hissini arttıracaktır.

Çocuk dostu kent kriterlerinden ve çocuk dostu kentte çocuğun sahip olması gereken haklardan ayrı olarak, Bahçeşehirli çocukların kent merkezlerine daha sık gitmeleri ve İstanbul'u daha fazla tanımaları gerekmektedir. Bahçeşehir'de yaşayan çocukların eğer ailelerin özel bir ilgisi ve sevgisi yoksa, kent merkezine gitme şansları pek bulunmamaktadır. Bu yüzden kurumlar tarafından çocukların kentten kopuşunu engelleyecek kent gezileri düzenlenmelidir. Bunlar tarihi alanlara yapılacak geziler olduğu kadar, önde gelen semtlere, ticari merkezlere, İstanbul'un ara mahallelerine, okullarına, çarpık kentleşmenin ve gecekondulaşmanın görüldüğü yerlere de yapılmalıdır. Bu alanlara yapılan geziler, kardeş okul çalışmaları, fidan dikimi, çöp toplama çalışması gibi aktiviteler ile planlanarak, İstanbul'un Bahçeşehir dışındaki bölgeleri çocuklara tanıtılmalıdır. Bir hizmetin ücretsiz olması ve çocuk profilinin düşünülerek düzenlenmesi, bu alanların ailelerin hafta sonu çocuklarıyla geçireceği programa doğrudan dahil olması anlamına gelir. Örneğin; Londra'da müzeler ücretsizdir, müzelerin etrafında ve içlerinde çocukların bulunmaktan keyif alacağı

aktiviteler ve eğlence noktaları (sudan dev balonlar yapan bir seyyar tezgâh, küçük yeme içme arabaları, şekerleme standları vb.) bulunmaktadır. Bu gibi hizmetler uydu kentteki ailelerin hafta sonu aktivitelerini alışveriş merkezi gibi kapalı tüketim bölgelerinde değil de müze, sergi gibi eğitici ve eğlendirici bölgelerde geçirmelerini sağlayabilir. Müzelerin giriş ücretlerinin kaldırılmaları ve çocuklara ait birkaç aktivite ile desteklenmeleri, ailelerin tercih etme oranını arttıracaktır, dolayısıyla çocukların kent merkezini ve müzeleri tanınmasına katkı sağladığı gibi, aile ilişkilerinin güçlenmesine de etki edecektir. Robin Clutterbuck, müzelerin çocuklara mimarlık eğitimi için birçok imkân sağlayabileceğini düşünmektedir, çünkü seri üretimin ve dijital imajların işgal ettiği günümüz dünyasında insanların orjinale ve hakikate ulaşabileceği nadir yerlerden olduğunu belirtmiştir (Çiftçi ve Acer, 2015). Çocukların otantik nesnelere ile kuracağı bağın artması, görsel, işitsel, dokunsal hatta belki tadımsal müzelerin yaratılması da bu alanda besleyici fikirler üretebilir.

Bahçeşehir'deki çocuklar ile kent merkezi arasındaki kopukluğun giderilmesinde TEM otoyolundaki yoğun trafiğin düzenlenmesi büyük rol oynayacaktır. Mahmutbey trafiği bölgedeki halkı korkutmakta ve kent ile iletişimini koparmaktadır. Bahçeşehir'e geliş-gidiş trafiğinin çözümlenmesi halkın kent ile olan ilişkisini güçlendirecektir. Bu trafikte artan nüfusun haricinde toplu taşımanın yetersizliğinden kaynaklanan şahsi araç sayısının yüksek oluşu yatmaktadır. Toplu taşıma imkânlarının geliştirilmesi ile trafik problemi azalarak, şehir merkezi ile Bahçeşehir arasındaki kopuş hafifleyecektir.

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre kent genelinde atılacak adımlar, çocukların kentsel tasarıma dahil edilmesi süreci ile başlamalıdır. Çocuklar hem bağımsız hem ait olmak isterler (Cüceloğlu, 2016: 24). Bu yüzden yapılan görüşmeler sonucunda da çocukların belirli sınırlar içinde özgür hareket etmekten daha fazla haz duydukları görülmüştür. Kontrollü çevreler yaratarak bu sistem içerisinde çocuğun kendi denetimine bırakılması gelişim için önemlidir.

Sokak izolasyonu çalışmaları güçlendirilmelidir. Çocukların oynayabileceği sokakların belirli günlerde çocuklara ayrılmasıdır. Yurt dışında bu anlamda çok çalışma bulunsa da ülkemizde maalesef yok denecek kadar azdır. Kişisel girişimlerin ötesinde belediye yönetimleri tarafından uzmanlar ile planlanarak, kapalı sokakların ve günlerin belirtildiği bir harita hazırlanıp, sakinlere sunulurken yaşanacak aksaklıkların önüne geçilebilir ve bu haritalı bilgilendirme ile katılım artırılabilir. Bir süre sonra bu sokaklar, eskiden Pazar yerlerinin ve

günlerinin akıllarda kalması gibi kentsel hafızalarda yer ederek kullanıcıları yönlendirecektir. Yoğun kent bölgelerinde çocuk dostu çevre planları oluşturmak kolay olmasa da tanımlı oyun alanları ve konut-oyun alanı mesafesi çocuk dostu hale getirilerek girişimlere başlanabilir.

Uydu kenti ilk yıllarında çocuk dostu yapan en önemli noktalar, birlik duygusunun oluşmuş olması ve ulaşılabilirliğidir. Ebeveynler buna dayanarak çocukları üzerinde baskı kurmamışlardır. Mahallelerdeki komşuluk oranlarını arttırmak için çalışmalar yapılmalı, dernekler kurulmalı aktiviteler planlanmalıdır, bu durum bölgenin yabancılaşmasını düşürerek toplumsal güvenin kurulmasına yardımcı olacaktır. Mahallelerin kendi kendine yetebilmesi, insanların gerek temel gerek keyfi ihtiyaçları için bulunduğu bölgeden çok uzaklaşmak zorunda kalmaması da sosyalliği güdüleyecektir. Örneğin sinemanın mahallede bulunması bir süre sonra o bölgedeki sinemaseverler arasında bir yüz aşinalığı gelişmesine yardımcı olacaktır. Ancak sinema için semt değiştirmek zorunda kalan kişiler, merkezi ve daha kalabalık bölgelere gittiklerinden aynı durum söz konusu olmayacaktır.

Kentlerdeki ıssız, kesintiye uğramış alanlar belirlenerek yaşatılmaya çalışılmalıdır. Bahçeşehir'de çocukların dolaşım özgürlüklerinin ıssız alanlara kadar devam ettiği görülmüştür. Kamusal alanların, ticari ünitelerin ve kolektif aktivitelerin bulunduğu ortamlar, çocuk dostu tutumu destekleyecektir. Ayrıca konut ve okul rotasının yaya ve çocuk dostu olması, kentsel ortamın fiziksel koşullarına bağlı olduğu kadar, bu koşulları olumlu yönde şekillendirmektedir de. Kent içinde özellikle çocukların kullanmak zorunda oldukları rotaların güvenli hale getirilmesi, çocukların özgür dolaşımına katkıda bulunacaktır. Çocukların okula araçsız bir şekilde ulaşması için yürüyen servisler oluşturulabilir. Yerel yönetimler girişimin teşviği için okullarda ödül ve fon gibi uygulamalar yapmalıdır.

Uydu kentin ilk yıllarında ailelerdeki güveni olumlu yönde etkileyen uygulamalardan ilki çocukların okul rotaları üzerine zabitaların beklemesi ve çocuk ile motorlu araç trafiğini düzenlemesi, diğeri atlı jandarmaların 24 saat kentte devriye atarak güvenliği sağlamalarıdır. Bu durum göstermektedir ki, ebeveynler, yerel yönetimlerin güvenlik önlemleri artıkça çocuklarını daha özgür bırakmaya meyillidirler. Kentlerdeki güvenlik sorununun çözümü için, çocuk güvenlik birimleri oluşturulabilir. Karşıdan karşıya geçerken, ya da bir tehlike durumunda yardımcı olabilecek, sadece çocuklara yönelik, güvenlik elemanlarının kentteki

dolaşımı çocuklara ve ailelerine güven verecektir. Kentlerin günümüzdeki kalabalığı, böyle bir birime ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır.

Uydu kentin merkezi, aynı zamanda sakinlerin anı merkezi haline de gelmiştir. Burada önem teşkil eden noktalardan birisi, Gölet'teki alt davranış mekanlarının düzenlenirken kullanıcı odaklı tasarlanması, ortak mekanların estetik açıdan göze hitap etmesi, sağlıklı ve güvenli bir çevre olması, yayalaştırılmış ve su ögesi ile desteklenmiş alanlar içermesi, peyzajın doğa ve hayvanlar ile insanı bir araya getirecek şekilde düzenlenmesidir. Tasarım bir mekânın kullanım niceliğini ve niteliğini belirlemektedir. Çocuk dostu açık hava aktivite alanları üzerinde daha fazla düşünülmüş, mümkünse tasarımcılar ve sanatçıların desteği ile oluşturulmuş, doğa odaklı, farklı materyallere ve imkânlarla izin veren alanlar olmalıdır. Kentsel mekânın arkaplanı çocuk ölçeğine uyumlu olmalı, kent mobilyalarının tasarımı daha fazla önemsenmeli, motorlu araç trafiğinin yoğun olduğu bölgelerde bölücü elemanlar ile oyun alanlarındaki çocukların güvenliği sağlanmalı, dekor oluşturan kentsel ortamın fiziksel koşulları çocuk dostu hale getirilmeli, malzeme, renk, doku seçimi doğaya saygılı olmalı ve çocuk gelişimini desteklemelidir.

Tüm katılımcılar plansız kent bölgelerinde geçirdikleri süreçte mobil hizmetlerin hafızalarında önemli yer ettiğini belirtmiştir. Seyyar oyuncaklar (dönen salıncaklar, balon patlatma, dart, bowling) ve yiyecekler (mısır, dondurma gibi çok zararlı olmayan atıştırmalıklar) çocukları sokağa çıkartmak için teşvik edici olabilir. Bu hizmetler sağlanırken, tasarım olarak yeterli ve özgün elemanların kullanılması çocukların gustolarının da gelişmesine hizmet edecektir.

Çocuğa ve çocukluğa coğrafya üzerinden bir bakış getiren Ahmet Uysal, çocuk coğrafyalarının 2015 itibarıyla yeni bir çalışma alanı olduğunu dile getirmiş ve çalışmasının İngilizce konuşulan ülkelerden kaynaklarla beslense de her bölgenin şahsına münhasır özelliklere sahip olduğunu ve çalışmasının da Türkiye'deki coğrafi çalışmalara katkıda bulunmasını ummuştur (Uysal, 2015: 46-61). Bu çalışma dünya literatüründe 1970'lerden sonra belirginleşmiş, 2000 sonrası Çocuk Dostu Kent girişimleri ile hızlanmış olan çocuk ve kent literatüründe, batı referanslarıyla ele alınan tartışmanın Türkiye bağlamında tartışılmasına katkıda bulunmak istemiştir. Katılımcıların ülkenin birçok şehrinde ikamet etmiş olması, İstanbul'un da çeşitli bölgelerinden bir uydu kent noktasında buluşmuş olmaları, etnografik çalışmayı beslemiştir.

“Ortamların çocuk dostu olmasını belirleyen sosyo kültürel faktörlerin daha derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Örneğin, aynı coğrafi bölgede iki alt kültürü incelemek ve aynı maddi ortamda farklı çocuk gruplarının gerçekliklerinin ne ölçüde değiştiğini bulmak ilginç olacaktır. Paylaşılan imkânlarla ilgili çalışma da ilginç olacaktır. Paylaşılan yeterliliklerin, davranış ortamlarının ve kolektif bir çevresel uyumun geliştirilmesindeki rollerinin gerçekleştirilmesi, bu araştırmada bireylerin yeterlilikleri, gerçekleştirme süreçleri ve kişi-çevre uyumu ile bağlantıları analiz edilerek incelenebilir.” (Kyyta, 2003: 103)

Araştırmanın çalışma yöntemi aynı coğrafi bölgedeki iki alt kültürü inceleyerek derinlemesine anlamayı hedeflemiştir, katılımcıların deneyimleri sayesinde planlı ve plansız kent mekanları karşıt durumlar ile ele alınarak daha güvenilir bir sonuca varılmasını sağlamışlardır. Güvenli ve imkanları bünyesinde barındıran çevreler çocuk bağımsız mobilitesini olumlu yönde etkilemektedir. Yoğun kent bölgeleri çocuklara açık hava aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri nitelikli alanlar tanımamaktadır, fiziksel yetersizliklerin yanında, güven problemi ile ebeveynlerin psikolojik baskısı ve korumacı tavrı da çocuk ve kent ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir, bu durum “kentlerin çocuk üzerindeki sorumluluğu” olarak adlandırılabilir.

2018 yılında başlayan bu araştırma geliştirilirken, çocuk, mimarlık, çevre ve doğa temalı çalışmalar da ilerlemeye devam etmiştir. Louise Chawla (2020) “Childhood nature connection and consructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss” başlıklı makalesinde yaptığı araştırmada çocuk ve doğa ilişkisinde doğrudan deneyimin giderek kaybolması ve yeni nesilin büyük ölçüde iç mekâna taşınması ile ortaya çıkan ve çocukları doğa ile tekrar ilişkilendirmeyi savunan korumacı literatürü ve kurumları nitel ve nicel yöntemlerle araştırmıştır. Ayrıca çocukların ve gençlerin doğayı koruma bilinci geliştirmeleri incelenen davranışlardandır. Chawla'nın Thomas Beery ve Peter Levin ile birlikte yaptığı C2N (Connection to Nature) temelli “Being and Becoming in Nature: Defining and measuring connection to nature in youth children” başlıklı makalenin dayandığı araştırma ise okul öncesi erken yaş çocukların doğa ile iletişim kalitesini tanımlamayı ve ölçümlendirmeyi amaçlar. Yani nitel ve nicel verilerin yeniden bir arada kullanıldığı bu araştırma çocuğun doğal mekanlar ile çok yönlü etkileşimini, çevresi ile iletişimini ele almaktadır.

2019'da Kyyta, Smith, Egli, Villanueva, donnellan, Mackay, Forsyth ve Zinn ile yaptığı “Understanding children’s neighbourhood destinations: presenting the Kids-PoND

Framework” makalesindeki araştırma, çocukların mahallelerinde gittikleri yerleri ve bu mekanlara yönelik algılarını anlamayı amaçlamıştır. Araştırmada Maptionnaire (*a public participation geographic information system – PPGIS*) halk katılımlı coğrafi bilgi sistemi kullanan araştırmacılar, 19 okuldan 7-13 yaşları arasında 1102 çocuğun katılımıyla çocukların mahallelerinde sıklıkla kullandıkları yerleri bağlama oturtmuşlardır. Kids-PoND (*Kids- Perception of Neighbourhood Destination*), çocuklar ve mahalle duraklarının algılanması modelini geliştirmişlerdir. Araştırma sonucunda sağlıksız yiyecek içecek tüketilen mekanların, ayrıca aktif oyun ve sosyalleşme için çeşitli seçeneklere sahip olan parkların çocuklar için daha uğrak olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar bulguların, halk sağlığı, şehir planlaması, ebeveynler ve okullar üzerine de etkileri olduğunu belirtmiştir.

Pandemi ile 2019 ve 2020’de çocuklar ve çevre üzerinde yapılan çalışmaların da bu alana kaydığı ve dünya çapındaki salgının etkilerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmıştır. Geneieve Dunton, Bridgette Do ve Shirlene Wang’e ait “Early effects of the COVID-19 pandemic on physical activity and sedentary behavior in children living in the U. S.” başlıklı makalenin dayandığı araştırma çocukların pandemi sonrası yaşadığı hareketsizliğin obezite, diyabet ve kardiyovasküler rahatsızlıklara yol açtığı ve oranların arttığını göstermektedir.

Pandemi döneminde yapılan diğer bir çalışma “Healthy movement behaviours in children and youth during the COVID-19 pandemic: Exploring the role of the neighbourhood environment”, sağlık krizi planlamalarında kentsel tasarımın önemini vurgulamayı amaçlamıştır ve çocukların, gençlerin mahalle kullanımını incelemiştir. Salgın sırasında parklara erişim artmıştır ve açık hava etkinlikleri önem kazanmıştır. Bu durum çocukların evlerinden çok uzaklaşmadan, komşu çevrelerinde ulaşabilecekleri parkların önemini vurgulamıştır (Mitra vd., 2020).

Bu araştırma, çocuk, çevre ve aktivite arasındaki bağlantıların daha iyi okunabilmesine yardımcı olacağı için çocuk oyun alanları ve fiziksel aktivitelerine daha elverişli açık hava ortamları oluşturmak için yerel yönetimlerin planlama birimlerinde kullanılabilir. Herhangi bir özel çalışmada, değişkenlerden etkilenen bağımsız mobilite, sağlayabilirliğin mobilite üzerindeki etkileri, çocuk ve mekân ilişkisi, sosyal etkileşim türleri, çevresel nosyonlar gibi konulara ya da sorunlara yardımcı olmak için veriler arasına eklenebilir. Politik düzeyde yapılmış çevre düzenlemeleri ile ilgili, özellikle çocuklar arasında daha yüksek oranda olumlu davranış sağlayan ayarlar ve sağlıklı toplum tasarımı yaklaşımlar ele alınırken göz önünde

bulundurulabilir. Özellikle 2019'da dünya çapında yaşanan salgın COVID-19 sonrası, kentsel tasarımın, çevresel düzenlemelerin ve mahalle imkanlarının sağlıklı toplum tasarımı açısından ne kadar önemli olduğu açıkça görülmüştür. Çalışma ayrıca tasarım profesyonelleri tarafından ocuk dostu açık mekanlar, parklar, kent mobilyaları, ticari üniteler, yaya yolları, sokak ağları, sirkülasyon ve rekreasyon alanları düzenlenirken, katılımcı görüşlerine ve kanıta dayalı bir yol izlenmek istendiğinde yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, G., *Bir Bireyleşme Tecrübesi Olarak 'Sokak*, 2018, <https://medium.com/kent-ve-cocuk/bir-bireyleşme-tecrübesi-olarak-sokak-f504c92aea17>, [Erişim Mayıs 2019].
- Akbaş, E. ve Topçuoğlu, R., “Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 20 /1, Nisan 2009, ss. 95-102.
- Aksoy, Y., *İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İncelenmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001, ss. 208.
- Alpan, A., “Mekân Sahipliliği için Mekânı Çocuklarla Birlikte Üretmek: Eskişehir Odunpazarı için Bir Model Önerisi”, *İdealkent* içinde, sayı 17, 2015, ss. 202-251.
- Anderson, J. R. ve Schooler, L. J., Reflections of the Environment in Memory, *Journal of Health Psychology*, vol. 2/6, 1991, ss. 396-408.
- Duany, A. ve Plater-Zyberk. E., *Towns and Town-Making Principles*, New York, Rizzoli, 1991.
- Aries, P., *Centuries of Childhood, A Social History of Family Life*, New York: Alfred A. Knopf, İngiltere, 1962, ss. 33.
- Aydemir, Ş., Aydemir, S. E., Beyazlı, D. Ş., Ökten, N., Öksüz, A. M., Sancar, C., Özyaba, M. ve Türk, Y. A., *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*, Akademi Kitapevi, Trabzon, 2004.
- Barbey, F., “Childhood Society, Environment Interaction; Evaluations and Applications”, *State of the Art in Environmental Design*, EDRA 5, 1974.
- Barker, R. G. ve Wright, H. F., *One Boy's Day: A Specimen Record of Behaviour*, Harper, New York, 1951.
- Barlett, S., *Cities For Children*, Routledge, New York, 1999, ss. 11.
- Barnard, J., *Children in the Built Environment: Guidelines for Planning and Design*, Georgian House, Melbourne, 1980.

- Barre, F., “Çocuk ve Mekân ya da Yitirilmiş Kent” (çev. Murat Güvenç), *Mimarlık*, sayı: 84/9, 1984, ss. 15-18.
- Bartlett, S., “The Problem of Children’s Injuries in Low-income Countries: A Review”, *Health, Policy and Planning*, vol. 17/1, 2002, ss. 1-13.
- Beevers, R., *The Garden City Utopia: a Critical Biography of Ebenezer Howard*, MacMillan Press, Londra, 1988, ss. 18-95.
- Bekdemir, A. P., “İstanbul-Bahçeşehir Toplu Konut Yerleşmesinde Dış Mekân Kullanım Olanaklarının İrdelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, cilt 57/1, 2007, ss. 86-94.
- Berger, J., *Görme Biçimleri* (çev. Y. Salman), Metis, İstanbul, 1999, ss. 7.
- Berman, M., *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor* (çev. Ü. Altuğ ve B. Peker), İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 27.
- Bıçkı, D., “Harvey ve Castells’de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlılıkları”, *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 11/2, 2006, ss. 122.
- Bilaloğlu, R. G., “Okul Öncesi Eğitimde High-Scope Yaklaşımı”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 13/2, 2004, ss. 41-55.
- Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989, <https://www.unicef.org/turkey/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>, [Erişim 20 Şubat 2019].
- Biröl, G., “Çocuk Dostu Kent Neresidir?” *Megaron Balıkesir*, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi, Ocak 2009, s. .10-13.
- Boğaç, C., Oktay, V., Besim, D. Y. ve Bilsel, N., “İnsan Belleğinde Mimarlık Hafızasının Oluşum Sürecinde Çocukluk Evresi: Kuzey Kıbrıs İçin Tespit ve Öneriler”, *V. Eğitim Kurultayı*, 2017, ss. 37-47.

- Bodrova, E. ve Leong, D., “Chopsticks and Counting Chips: do play and foundational skills need to compete for the teacher’s attention in an early childhood classroom?” *Young Children*, vol. 58/3, 2003, ss. 10-17.
- Bromley, D. B., *The Case Study Method in Psychology and Related Disciplines*, Wiley, UK, 1986, ss. 1.
- Bronfenbrenner, U., “Developmental ecology through space and time: A future perspective”, *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development* içinde (ed. P. Moen, G. H. Elder, Jr., ve K. Lüscher), American Psychological Association, ss. 619-647.
- Buckingham, J. S., *Victoria, 1849*, Cornell University, Urban Planning Library, <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.html>, [Erişim Aralık 2020].
- Burğaç, M., “Savaşın Çocukları: İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da Sokak Çocukları Sorunu ve Çözüm Arayışları”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, ss. 173-182.
- CABE, *Involving Young People in the Design and Care of Urban Spaces: What Would You do with this Space?* CABE Space & CABE Education, 2004, ss. 5.
- Caves, R. W., *Encyclopedia of the City*, Routledge, New York, 2005, ss. 555.
- Casey, E. S., *Getting Back Into Place*, Indiana University Press, Bloomington, 1993.
- Chamberlin, A.O., *Toplu Konut Alanları ile Kent Parkları İçerisindeki Çocuk Oyun Alanlarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1998.
- Chatterjee, S., *Children’s Friendship with Place: An Exploration of Environmental Child Friendliness of Children’s Environments in Cities (Under the direction of Prof. Robin C. Moore)*, doktora tezi, North Carolina State University, 2006.
- Chawla, L., “Childhood Place Attachments”, *Place Attachment* içinde (ed. I. Altman ve S. M. Low), Plenum Press, New York, 1992, ss. 63-86.

- Chawla, L., "Evaluating Children's Participation: Seeking Areas of Consensus". *PLA Notes*, 42, 9-13, 2001.
- Chawla, L., "Cities for Human Development", *Growing Up in an Urbanising World* içinde (ed. L. Chawla), Earthscan, London, 2002, ss. 14-36.
- Chawla, L., *Growing Up in an Urbanising World*, UNESCO & Earthscan, Londra, 2002, ss.1
- Chawla, L., "Childhood Experiences Associated with Care for the Natural World: A Theoretical Framework for Empirical Results", *Children, Youth and Environments*, vol 17/4, 2007, ss. 145-170.
- Chawla, L., "Childhood nature connection and constructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss", *People and Nature*, John Wiley and Sons, 2020:2, ss. 619-642.
- Chawla, L., Beery, T. Ve Levin. P., "Being and Becoming in Nature: Defining and measuring connection to nature in youth children", *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, vol. 7/3, 2020, ss. 3.
- Christensen, P ve O'Brien, M., *Children in the City: Home, Neighbourhood and the Community*, Routledge, 2003, London.
- Churchman, A., "Is There a Place for Children in the City?", *Journal of Urban Design*, vol. 8/2, 2003, ss. 99-111.
- Clements, R., "An Investigation of the Status of Outdoor Play", *Contemporary Issues in Early Childhood*, vol. 5/1, 2004, ss. 68-80.
- Cobb, E., *The Ecology of Imagination in Childhood*, Columbia University Press, New York, 1959, ss. 17-36.
- Connerton, P., *Toplumlar Nasıl Anımsar?* (Çev. A. Şenel), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.
- Corsi, M., "The Child Friendly Cities Initiative in Italy", *Environment & Urbanization*, vol. 14/2, 2002, ss. 169-179.

- Creswell, J. W., *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (çev. M. Bütün ve S. B. Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2020.
- Creswell, J. W., *Research design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches (4th ed.)*, Sage, CA, 2014, ss. 245.
- Csikszentmihalyi, M. ve Schneider, B., *Becoming Adult: How Teenagers Prepare for the World of Work*, Basic Books, New York, 2000.
- Cunningham, H., *Children and Childhood in Western Society since 1500*, Routledge, New York, 1995, ss. 4-8.
- Curtis, W., *Modern Architecture since 1900*, Phaidon Press, Oxford, 1983, ss. 116- 208.
- Cüceloğlu, D., *Geliştiren Anne Baba*, Remzi, İstanbul, 2016, ss.16.
- Cündioğlu, D., “Her Bir Ne Bir Nasıl Tarasından Taşınır.”, *Mimarlık ve Felsefe*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 81-85
- Çınar, T., “Bahçekent Modelinin Düşünsel Kökenleri ve Kentbilime Katkıları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, cilt 55/1, 2000, ss. 27-51.
- Çınar, Y. ve Yamaçlı, R., “Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Çocuk ve Mimarlık İlişkisi”, *Sürdürülebilir Kalkınma Rolüyle Mimarlık* (ed. L. Y. Tokman ve R. Yamaçlı), Eskişehir Teknik Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2019, ss. 47-58.
- Çiftçi, A. ve Acer, D., “Çocuklar için Mimari Tasarım ve Kültürel Miras Eğitiminde Müzelerin İşlevi: Finlandya Ulusal Müzesi Örneği”, *İdealkent*, sayı:17, 2015, ss62-79.
- Day, M. D., “Home in the postmodern world: An existential phenomenological study”, *the International Human Science Research Conference*, Halifax, Nova Scotia, 1996.
- Dehn, M. J., *Working memory and academic learning: Assessment and intervention*, JohnWiley&Sons, New Jersey, 2008.

- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S., "Introduction: The discipline and practice of qualitative research", *The Sage Handbook of Qualitative Research 4th. ed.* içinde (ed. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln), Sage, CA, 2011, ss. 8-10.
- Dewey, J., *Okul ve Toplum (1899)* (çev. H. A. Başman), Pegem Akademi, Ankara, 2017 (1899), s. 28.
- Doll, B., "Children Without Friends: Implications for Practice and Policy", *The Psychology Review*, vol 25/2, ss. 165-183.
- Driskell, D., *Creating Better Cities with Children and Youh: A Manual for Participation*, UNESCO Publishing – Earthscan Publications, UK, 2002.
- Dunton, G., Do, B., Wang, S. D., "Early effects of the COVID-19 pandemic on physical activity and sedentary behavior in children living in the U. S.", *BMC Public Health*, vol. 20/1, ss. 1-13.
- Dündaralp, B., "Kentte Çocuk Olamamak", *İstanbul Art News*, sayı 8/4, 2014, s. 60.
- Edwards, C. P., *Three Approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia*, Department of Child, Youth, and Family Studies, University of Nebraska, Child, Youth, and Family Studies, Department of Faculty Publications, Lincoln, 2002, ss. 1-18.
- Egli, E., *Şehirciliğin ve Memleket Planlamasının Esasları*, TODAİE, Ankara, 1957, ss. 334
- Ekici, F. Y., "Okul Öncesi Eğitimde Uygulanan Çocuk Merkezli Yaklaşımların Kuramsal Temel, Eğitim Ortamı ve Öğretmenin Rolü Açısından Karşılaştırılması", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 3, ss. 194.
- Ekman, P., "An Argument For Basic Emotions", *Cognition and Emotion*, sayı 6:3-4, 1992, ss. 169-200.
- Erbaş, E., *Peyzaj Düzenlemelerinde Bitkisel Tasarım: Bahçeşehir Doğa Parkı Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003, ss. 196-198.

- Erturan, A., *Kenti İyileştirmeye Bir Sokaktan Başlayabiliriz*, 2018, <https://medium.com/kent-ve-çocuk/kenti-iyileştirmeye-bir-sokağını-iyileştirmekten-başlayabiliriz-d90482442700>, [Erişim 20 Şubat 2019].
- Evans, J., “Where Have all the Players Gone?”, *International Play Journal*, 3(1), 1995, ss. 3-18.
- Fernandez, J. R., *Investigating Garden Cities in Europe. Did They Succeed?* Coventry University, yüksek lisans tezi, 2019, ss. 9.
- Fishman, R., *Urban Utopias in the Twentieth Century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright and Le Corbusier*, Basic Books, New York, 1982.
- Flick, U., *An Introduction To Qualitative Research*, New York: Sage, 2014.
- Flybergg, B., “Five Misunderstandings About Case-Study Research”, *SAGE Qualitative Research Methods* içinde (ed. P. Atkinson ve S. Delamont), Sage, CA, 2011, ss. 220-245.
- Flvbjerg, B., *Rationality and Power*, University of Chicago Press, Chicago, 1998, ss. 302.
- Foucault, M., *The Archeology of Knowledge and The Discourse on Language*, Pantheon, New York, 1982.
- Fuligni, A.S., Howes, C., Huang, Y., Hong, S.S. ve LaraCinisomo, S., “Activity Settings and Daily Routines in Preschool Classrooms: Diverse Experiences in Early Learning Settings for Low-Income Children”, *Early Childhood Research Quarterly*, vol. 27 (2),2012, ss. 198–209.
- Fulton, W., *The New Urbanism: Hope or Hype for American Communities?* Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge,1996, ss. 1-34.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W., *Child and Adolescent Development*, Prentice Hall, New Jersey, 1981.
- Gibson, J. J., “The Theory of Affordances”, *The Ecological Approach to Visual Perception* içinde, Psychology Press, New York, 2015, ss. 119-135.

- Giddens, A., *The Consequences of Modernity*, Standford University Press, Stanford, 1990, ss. 1.
- Giddens, A., Duneier, M. ve Appelbaum, R. P., *Essentials of Sociology: Culture, Society and Child Socialization*, Norton & Company, New York, 2006, ss. 69-72.
- Gill, T., *Cities Alive: Designing for Urban Childhoods*, ARUP, London, 2017.
- Gill, T., *Urban Playground: How Child Friendly Planning and Design Can Save Cities*, RIBA, London, 2021, ss. 23-159.
- Goodman, L. A., “Snowball Sampling”, *Annals of Mathematical Statistics*, vol. 32/1, 1961, ss. 148-170.
- Gökmen, H. S., “Çocuk Dostu Kent Üzerine Stratejiler”, *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu Bildirisi*, 2013, ss. 821-829.
- Guddemi, M. & Eriksen, A., Designing Outdoor Learning Environments for and with Children, *Dimensions of Early Childhood*, 20(4), pp. 15-24, 1992.
- Gülersöyler, S., “Uydu kent olacaktı, uyduruk kente döndü”, *İstanbul Gazetesi*, 2017, <http://www.istanbulgazetesi.com.tr/istanbul/uydu-kent-olacakti-uyduruk-kente-dondu-h10896.html>, [Erişim Aralık 2020].
- İkiz, S. U., “Hermann Jansen’in Ankara Planı”, *Arkitektüel*, 2020, <https://www.arkitektuel.com/hermann-jansenin-ankara-plani/>, [Erişim Aralık 2020].
- Haksal, I., *Toplu Konut Yolu ile Oluşan Yeni Yerleşim Alanlarının Karşılaştırmalı İncelemesi: Bahçeşehir-Halkalı-Ataköy Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Halbwachs, M., *On Collective Memory*, The University of Chicago Press, Chicago, 1992.
- Hamon, H., “Avrupa Hukuku’nda Çocuk ve Genç Adalet Sistemi”, *Çocuk ve Genç Adalet Sistemi Sempozyumu*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2006, s., 51-78.
- Hall, P., *Cities of Tomorrow: na Intellectual History of Urban Planning Design Since 1880* (1988), Wiley Blackwell, UK, 2014, ss. 91-101.

- Harrison, H., Birks, M., Franklin, R. ve Mills, J., “Case Study Research: Foundations and Methodological Orientations”, *Forum Qualitative Social Research*, sayı 18/1, 2017, ss. 10-12.
- Hart, R., *Children’s Experience of Space*, Irvington Publishers, New York, 1979, p. 11.
- Hart, R. “Children’s Participation from Tokenism to Citizenship”, *Innocenti Essays/4*, International Child Development Centre, Florence, UNICEF, 1992, ss. 4-37.
- Hart, R., “Containing Children: Some Lessons on Planning for Play from New York City”, *Environmet&Urbanization*, vol. 14/2, 2002, ss. 135-148.
- Harvey, D., *Umut Mekanları* (çev. Z. Gambetti) (2002), Metis, İstanbul, 2008.
- Harvey, D., *Asi Şehirler: Kentsel Müşterek Alanların Yaratılması* (çev. A. D. Temiz), 2013, Metis, ss. 126.
- Harwood, R., Miller, J. ve Irizarry, N., *Culture and Attachment: Perceptions of the Child in Context*, The Guilford Press, New York, 1995, ss. 31.
- Heidegger, M., *Being and Time*, Harper & Row, New York, 1962.
- Heft, H., “Affordances of Children’s Environments: A Functional Approach to Environmental Description”, *Children’s Environments Quarterly*, vol. 5/3, 1988, ss. 29-37.
- Heft, H., *Ecological Psychology in Context: James Gibson, Roger Barker, and the Legacy of William James’s Radical Empiricism*, Lawrence Erlbaum, New Jersey, 2001.
- Heft, H., “Affordances and the perception of landscape: an inquiry into environmental perception and aesthetics”, *Innovative Approaches to Research Landscape and Health* (ed. C. W. Thompson, P. Aspinnall ve S. Bell), Routledge, New York, 2010, ss. 18.
- Hillman, M. Adams, J. & Whitelegg, J., *One False Move... A Study of Children’s Independent Mobility*, Publications of the Policy Studies Institute, London, 1990.

- Hine, L. W., *Breaker boys working in Ewen Breaker of Pennsylvania Coal (fotoğraf)*, South Pittston, Pennsylvania, South Pittston, 1911, <https://www.loc.gov/resource/nclc.01131/>, [Erişim 10 Aralık 2020].
- Horelli, L., “Constructing a theoretical Framework for Environmental Child-Friendliness”, *Children, Youth and Environment*, vol. 17/4, 2007, ss. 267-292.
- Howard, E., *Garden Cities of To-morrow*, Cornell University, Urban Planning Library, <http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/howard.html> [Erişim Aralık 2020].
- Kanıpak, Ö., “İstanbul Neden Öğrenmiyor?”, *Radikal*, 2012.
- Kanıpak, Ö., “Katil Parklar”, *İstanbul Art News*, sayı 8/4, 2014, <http://mimdap.org/2015/01/katil-parklaromer-kanypak/>, [Erişim Aralık 2018].
- Kaplan, R., Kaplan, S. ve Brown, T., “Environmental Preference: A Comparison of Four Domains of Predictors”, *Environment & Behaviour*, Vol. 21/5, ss. 510-530.
- Karakuş, H., “Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017/3, sayı: 13, ss. 261.
- Karasubaşı, İ., “II. Dünya Savaşı Çocukları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 55/1, 2015, ss. 442-449.
- Kessinger, E. A. ve Corkin, S., “Memory Enhancement for Emotional Words: Are Emotional Words More Vividly Remembered than Neutral Words?”, *Memory & Cognition*, vol. 31/8, 2003, ss. 1169-1180.
- Kıyğı, G., Tüm Yolculuklar Evin Sokağından Başlar, 2018, <https://medium.com/kent-ve-cocuk/tum-yolculuklar-evin-sokagindan-baslar-e8e668ce6b8d>, [Erişim 20 Şubat 2019].
- Kingston, B. E., Wridt, P., Chawla, L. ve Vliet, W., “Creating Child Friendly Cities: The Case of Denver, USA”, *Municipal Engineer*, 2007, ss. 1-13.
- Koç, F., *Çocuk ve Mekân*, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1999.

- Kolawole, A., “The role of Grassroots Participation in National Development: Lessons from the Kwara State of Nigeria”, *Community Development Journal*, vol. 17/2, 1982, ss. 121-133.
- Koralek, B. ve Mitchell, M., “The Schools We’d Like: Young People’s Participation in Architecture”, *Children’s Spaces* (ed. M. Dudek), Architectural Press, UK, 2005, ss. 114-153.
- Kosanke, N. & Warner, N., *Creative Play Areas*. Nashville: School-Age Notes, 1992.
- Koyuncu, P., “Modern Mimarlığın Öldüğü Gün”, *Arkitera*, 2011, <https://www.arkitera.com/haber/modern-mimarligin-oldugu-gun/>, [Erişim Aralık 2020].
- Kuhn, D. ve Siegler, R., *Handbook of Child Psychology Volume Two: Cognition, Perception, and Language*, Wiley, New Jersey, 2006.
- Kunstler, J. H., *Home From Nowhere: Remaking Our Everyday World for the Twenty-first Century*, Touchstone, New York, 1998, ss. 28.
- Kyyta, M. *Children in Outdoor Contexts, Affordances and Independent Mobility in the Assesment of Environmental Child Friendliness*, Helsinki University of Technology Centre for Urban and Regional Studies, Espoo, 2003.
- Kyyta, M., “The Extent of Children's Independent Mobility and the Number of Actualized Affordances as Criteria for Child-friendly Environments”, *Journal Of Environmental Psychology*, vol. 24/2, 2004, ss. 179-198.
- Kyyta, M., Egli, V., Smith, M., Villanueva, K., Donnellan, K., Mackay, L., Forsyth, E. ve Zinn, C., “Understanding children’s neighbourhood destinations: presenting the Kids-PoND Framework”, *Children’s Geographies*, Routledge, vol. 18/4, 2020, ss. 420-434.
- Lefebvre, H. 2012., *The Production of Space* (çev. D. Nicholson-Smith) (1947), Blackwell, Middlesex, 2012.
- Lefebvre, H., *Critique of Everyday Life I* çev. J. Moore (1947), Verso, London, 1991.

- Lefebvre, H., *The Urban Revolution: III The Urban Phenomenon*, 2003, the University of Minnesota Press, Minneapolis, ss. 45.
- Letchworth, Garden City Heritage Foundation, https://www.letchworth.com/sites/default/files/documents/2019-01/LGCHF_A5_ExternalStrategy_DIGITAL_v2_PAGES.pdf, [Erişim Aralık 2020].
- Locke, J., *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme (1690)* (çev. V. Hacıkadiroğlu), Kbalcı Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Louv, R., *Doğadaki Son Çocuk (2005)* (çev. C. Temürcü), Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2018.
- Lynch, K., *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press, 1960.
- Lynch, K., *Growing up in Cities: Studies of the Spatial Environment of Adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca, and Warszawa*, MIT Press, Cambridge, 1977.
- Lynch, K., *A Theory of Good City Form*, MIT Press, Cambridge, 1981.
- Malone, K. *Dreaming and Designing a Child-Friendly Neighbourhood for Brooks Reach, Dapto, Child Friendly Research Workshops Report*, University of Western Sydney, 2011, ss. 4-39.
- Marshall, C., “Pruitt-Igoe: the troubled high-rise that came to define urban America- a history of cities in 50 buildings, day 21”, *The Guardian*, 2015, <https://www.theguardian.com/cities/2015/apr/22/pruitt-igoe-high-rise-urban-america-history-cities>, [Erişim Aralık 2020].
- Marzi, T., Regina, A. ve Righi, S., “Emotions Shape Memory Suppression Trait Anxiety”, *Frontiers in Psychology: Emotion Science*, Sayı 4, 2014, ss. 1-9.
- McGrew, K. S. ve Woodcock, R. W., *Woodcock-Johnson III technical manual*, Riverside, Itasca, 2001.

- Mc. Namara, D. S., & Scott, J. L., “Working memory capacity and strategy use”, *Memory and Cognition*, vol. 29, 2001, ss. 10 – 17.
- Megson, K., *ArchiKids festival returns to London to inspire architects of the future*, 2016, <https://www.cladglobal.com/architecture-design-news?codeid=325702>, [Erişim Ocak 2021].
- Merin, G., "AD Classics: Ville Radieuse / Le Corbusier", ArchDaily, 2013, <https://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier>, [Erişim Aralık 2020].
- Miller, M., *Letchworth: The First Garden City*, Chichester, Phillimore, 1989.
- Mitra, R., Moore, S. A., Gillespie, M., Faulkner, G., Vanderloo, L. M., Chulak-Bozzer, T., Rhoes, R. E., Brussoni, M., Tremblay, M. S., “Healthy movement behaviours in children and youth during the COVID-19 pandemic: Exploring the role of the neighbourhood environment”, *Health & Place*, col. 65, 2020.
- Montessori, M., *The Montessori Method: Scientific Pedagogy as Applied to Child Education in “the Children’s Houses” with Additions and Revisions by the Author*, Frederick A. Stokes Company, New York, 1912, ss. 371.
- Moore, R., *Childhood’s Domain: Play and Place in Child Development*, Croom Helm, London, 1986, ss. 234.
- Moore, R.C. & Wong, H.H., *Natural Learning: the life history of an environmental schoolyard*. Berkeley, 1997.
- Moore, R., Cosco, N.G., Islam, M. Z., Behaviour Mapping: A method for linking preschool physical activity and outdoor design”, American Collage of Sports Medicine, 2010, ss. 513-519.
- Moore, R. C., Cosco, N. G., “Using behaviour mapping to investigate healthy outdoor environments for children and families: conceptual framework, procedures and applications”, *Innovative Approaches to Research Landscape and Health* (ed. C. W. Thompson, P. Aspinall ve S. Bell), Routledge, New York, 2010, ss. 33-75.

- Moore, R. C., Baran, P. K., Smith, W. R., Floyd, M. F., Bocarro, J. N., Cosco, N. G., Danninger, T. M., “Park Use Among Youth and Adults: Examination of Individual, Social, and Urban Form Factors”, *Environment and Behaviour*, vol. 46/6, 2013, ss. 768-800.
- Morrison, R., “Don’t Call Them Naff – We Need Garden Cities Now More Than Ever”, *The Times*, 2020, <https://www.thetimes.co.uk/article/dont-call-them-naff-we-need-garden-cities-now-more-than-ever-q8lssvgcn>, [Erişim Aralık 2020].
- Mumford, L., “Bahe Şehirler ve Modern Şehir Planlaması” (ev. R. Keleş), *SBF Dergisi*, cilt 16/4, 1961, ss. 176-185.
- Newman, O. *Defensible Space: Crime Prevention through Urban Design*, MacMillan, New York, 1972.
- Nora, P., *Hafıza Mekânları* (ev. M. E. Özcan) (1989), Ankara, Dost Kitabevi, 2006.
- Nordström, M. ve Björklid, P., “Environmental Child Friendliness: Collaboration and Future Research”, *Children, Youth and Environment*, vol: 17/4, 2007, ss. 389-400.
- Nordström, M., “Children’s Views on Child Friendly Environments in Different Geographical, Culturel and Social Neighbourhoods”, *Urban Studies*, vol. 47/3, 2010, ss. 514-528.
- Osborne, P., “Safe Routes for Children: What They Want and What Works”, *Children, Youth and Environments*, vol. 15/1, 2005, ss. 234-239.
- Özak, N. Ö., *Bellek ve Mimarlık İlişkisi Kalıcı Bellekte Mekânsal Öğeler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- Özcan, Ö., “Orta Çağ’dan Erken Modern Döneme Çocukluğın Tarihsel Gelişimi”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt 2/4, 2017, ss. 91-124.
- Pallasmaa, J., *The Eyes of the Skin: Architecture by the Senses*, John Wiley and Sons, West Sussex: England, 2005.

- Parke, R. D. ve Gauvain, M., *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint*, Mc Graw Hill, New York, 2009, ss. 17- 568.
- Paxton Price, *Victorian Child Labor and the Conditions They Worked In*, Mart, 2013, <https://victorianchildren.org/victorian-child-labor> [Erişim Mayıs 2020].
- Pèrouse, J. F., “Kentsel Bellek ve Kent Müzeleri: İstanbul Şehri Gözlem ve Merkezi Deneyimi”, *Kentler ve Kent Müzeleri, Kent Müzeleri Uluslararası Sempozyumu*, Antalya, 2006, ss. 105-110.
- Pessoa, L., “Beyond Brain Regions: Network Persective of Cognition-Emotion Interactions”, *Behavioral and Brain Sciences*, vol. 35/3, ss. 158.
- Pessoa, L., “How Do Emotion and Motivation Direct Executive Control?”, *Trends in Cognitive Sciences*, vol. 13/4, 2009, ss. 160-166.
- Piaget, J. ve Inhelder, B., *The Child’s Conception Of Space*, Routledge, London, 1956, ss. 3.
- Plutchik, R., “A general psychoevolutionary theory of emotion”, *Emotion: Theory, research and experience: Theories of emotion içinde* (ed. R. Plutchik ve H. Kellerman), Sayı 1, Academic Press, New York, 1980, ss. 3-33.
- Postman, N., *Çocukluğun Yokoluğu* (Çev. K. İnal), İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- Reid, B., *The New Urbanism as a Way of Life: the Relationship Between Inner City Revitalization in Canada and the Rise of the New Middle Class*, M. C. P. Thesis (Kent Planlama Yüksek Lisans Tezi), Manitoba Üniversitesi, 1985.
- Ricoeur, P., *Memory, History, Forgetting*, University of Chicago Press, London, 2004.
- Riggio, E., “Child Friendly Cities: Good Governance in the Best Interests of the Child”, *Environment and Urbanization*, vol. 14/2, 2002, ss. 45-58.
- Riggio, E. C., Clarhall, E. ve Barnen, R., *CFC Policies*, CFC Secretariat, Innocenti Research Centre, UNICEF, Floransa, 2003.

- Ringas, D., Christopoulou, E. ve Stefanidakis, M., “Urban Memory in Space and Time”, (Eds.), *Handbook of Research on Technologies and Cultural Heritage* (ed. Styliaras, G., Koukopoulos D., Lazarinis, F.), Information Science Reference, New York, 2011.
- Risotto, A. ve Tonucci, F., “Freedom of Movement and Environmental Knowledge Elementary School Children”, *Journal of Environmental Psychology*, vol: 22, 2002, ss. 65-77.
- Roberts, H., “Listening to Children and Hearing Them”, *Research with Children* içinde (ed. P. Christensen ve A. James), Routledge, New York, 2000, ss. 238.
- Rossi, A., *The Architecture of the City*, The MIT Press, London, 1984, ss. 130.
- Rousseau, J. J., *Emile ya da Eğitim Üzerine 1762* (çev. Y. Avunç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, ss. 6-36.
- Rousseau, J. J., *Emile or On Education* (çev.A. Bloom), Basic Books, USA, 1979Avşar, Z. Ve Öğütoğulları, E., “Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği Mücadele Stratejileri”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, vol. 2/1, 2012, ss. 9-40.
- Royde-Smith, J. G., ve Hughes, A. H., *World War II*, Encyclopedia Britannica (Eylül), 2020, <https://www.britannica.com/event/World-War-II>, [Erişim Aralık 2020].
- Russell, B., *Eğitim ve Toplum Düzeni* (çev. N. Bezel), Varlık Yayınları, İstanbul, 1969, ss. 52.
- Russell, N., “Colective Memory before and after Halbwachs”, *The French Review*, vol. 79/4, 2006, ss. 792-804.
- Sağlam, M. ve Aral, M., “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt: 1 / 2, 2016, ss. 43-53.
- Sarıca, Ö., “Bahçeşehir Fark Attı”, *Sabah*, 1996.
- Schudson, M., “Kolektif Bellekte Çarpıtma Dinamikleri”, *Cogito*, vol. 50, 2007, ss. 179–199.

- Schulz N. C., *Existence, Space and Architecture*, Praeger, New York, 1971.
- Schulz N. C., *Genious Loci, Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli, New York, 1979.
- Sebba, R., “The Landscapes of Childhood: The Reflection of Childhood’s Environment in Adult Memories and in Children’s Attitudes”, *Environment and Behaviour*, vol. 23/4, 1991, ss. 395-422.
- Seamon, D., “A way of Seeing People and Place: Phenomenology in Environment-Behaviour Research”, *Theoretical Perspectives in Environment-Behaviour Research* ed. S. Wapner, J. Demick, T. Yamamoto ve H. Minami, Plenum, New York, 2000, ss. 78-157.
- Seamon, D., “Fenomenoloji, Yer, Çevre ve Mimarlık: Literatürün Değerlendirilmesi”, çev. Sema Serim, *TOL*, Cilt: 3, 2003, ss. 36-54.
- Serkan Pişkin, “Homunculus Nedir?”, *Bir Sanat Bir Kitap*, 2018, <https://birsanatbirkitap.com/sanat/sanat-tarihi/ortacag-avrupasinin-homunculus-isasi>, [Erişim 03 Aralık 2020].
- Severcan, Y. C., “Çocukların Gözünden Çocuk Dostu Yer Kavramı ve Yaşanılan Çevrelerin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği”, *İdealkent*, sayı 17, 2015, ss. 140-181.
- Simpson, B., “Towards the Participation of Children and Young People in Urban Planning and Design”, *Urban Studies*, vol. 34/5, 1997, ss. 906-926.
- Singer, D. & Singer, J., *Make-believe: games and activities for imaginative play*. Washington, DC: Magination Press, 2000.
- Smith, F. & Barker, J., “Commodifying the Countryside: the impact of out of school care on rural landscapes of children’s play”, *Area*, vol. 33/2, 2001, ss. 169-176.
- Steiner, R., *The kingdom of Childhood: Introduction talks on Waldorf Education*, Association of Waldorf Schools of North America Publications, Anthroposophic Press, 1995.

- Sugarman, S., *Piaget's Construction of the Child's Reality*, Cambridge University Press, New York, 1987, ss. 8-9.
- Tamietto, M. ve Gelder, B., "Neutral Bases of the Non-conscious Perception of Emotional Signals", *Nature Reviews Neuroscience*, vol. 11, ss. 697-709.
- Tandoğan, O., "Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerekleştirilen Uydulamalar", *Megaron*, sayı 9/1, 2014, ss. 19-33.
- Thompson P., *The Voice of the Past*, Oxford University Press, New York, 1988, ss. 118.
- Tine, M., "Working Memory Differences Between Children Living in Rural and Urban Poverty", *Journal of Cognition and Development*, vol. 15/4, 2014, ss. 599-613.
- Tomasello, M., *The Cultural Origins of Human Cognition*, Harvard University Press, Cambridge:MA, 1999.
- Tonucci, F., "Özgürleştirme Üzerine: 'Yetişkinler Çocukları Dinlemedikleri Takdirde Çok Büyük Sorunlar ile Karşılaşacaktır' Çocukların Şehri: Yerel Yönetimlerde Yeni bir Felsefe", *İdealkent* içinde (çev. B. Özservet), sayı 17, 2015, ss. 282-297.
- Tranter, P., "Strategies for Building Child Friendly Cities", *Creating Child Friendly Environments Forum*, 2007, Centre for Teaching and Learning, Stirling, www.children.act.gov.au/, [Erişim Aralık 2020].
- Töre, E. ve Çağlayan, Ö., "Çöküntü alanlarında Dayanışma Kültürü Arayışı: Kolombiya Medellin Örneği ve İstanbul Üzerinden Çıkarsamalar", *Mimarist*, sayı: 61, 2018, ss. 84-98.
- Tuan, Y., "Children and the Natural Environment", *Human Behaviour and Environment içinde* (ed. I. Altman), vol. 3, Plenum Press, New York, 1978, ss. 5-32.
- Uğur, S. B., "Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme Pratikleri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 45/4, 2018, ss. 230.

- Uşaklıgil, E., *Bir Şehri Yok Etmek: İstanbul'da Kazanmak ya da Kaybetmek*, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 193-202.
- Uysal, A., “Çocuk Coğrafyaları ve Çocukların Gündelik Mekânları”, *İdealkent*, sayı 17, 2015, ss. 46-61.
- Ünlü, T. S., “Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekan İlişkisi: Mersin Örneği”, *Planlama*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, vol. 27/1, 2017, ss. 75-93.
- Valentine, G., “Oh Yes I Can.Oh No You Can't: Children and Parents' Understandings of Kids' Competence to Negotiate Public Space Safely”, *Antipode*, vol. 29, 1997, ss. 65-89.
- Wallace, M., *Black Popular Culture* ed. G. Dent, Bay Press, New York, 1992, ss. 45.
- Wang, Q. ve Ross, M., “Culture and Memory”, *The Handbook of Cultural Psychology* içinde (ed. S. Kitayama ve D. Cohen), The Guilford Press, New York, 2007, ss. 645-667.
- Ward, C., *The Child in the City*, Pantheon, New York, 1978, ss. 15.
- Weikart, D. P. ve Hohmann, C. F., *Classification in the High Scope Cognitive Curriculum*, ERIC Document Reproduction Service No. ED081483, 1973, ss. 5. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED081483.pdf>, [Erişim 01 Aralık 2020].
- Weikart, D. P., “A Perspective in High/Scope's Early Education Research”, *Early Child Development and Care*, sayı 33/1-4, 1988, ss. 29-40.
- Wells, J., *Longman Pronunciation Dictionary 3rd Edition*, Pearson Longman, London, 2008.
- Welwyn, Garden City Heritage Trust, <http://www.welwyngarden-heritage.org/archive/news-archive/item/144-wgc-residents-survey> [Erişim Aralık 2020].
- Willey, B., *The Eighteenth Century Background*, Penguin, Middlesex, 1962.
- William Blake, *The Chimney Sweeper: When My Mother Was Died I Was Very Young*, 1789, <https://www.poetryfoundation.org/poems/43654/the-chimney-sweeper-when-my-mother-died-i-was-very-young> , [Erişim Mayıs 2019].

- Willmott, H. P., *World War I*, DK Publishing, Londra, 2003, ss. 9-16.
- Wölfflin, H., *Mimarlık Psikolojisine Öndeyişler* (çev. N. Ülner ve A. Tümertekin), Janus, İstanbul, 2016, ss. 63-64
- Wright, F. L., *The Disappearing City*, Stratford Press, New York, 1932, ss. 17-18.
- Yavuz, F., “Başkent Ankara ve Jansen”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, cilt 7/1, 1981, ss. 26.
- Yılmaz, Ç. N., *Tarlabaşı'nda Yaşayan Çocukların Çevresel Algı Süreçlerinin Bilişsel Haritalar Yöntemiyle İrdelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- Yin, R. K., *Case Study Research: Design and Methods*, Sage, CA, 2009, ss. 18.
- Yin, R. K., *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları* (çev. İ. Günbayı), Nobel, Ankara, 2017.

- "AKP redraws Turkey despite opposition ire", *Hürriyet Daily News*, 2012. [Erişim 06 Ocak 2020]
- ARKKI, <https://www.arkki.net/en/arkki/>, [Erişim 20 Şubat 2019].
- Aytaç Manço, Bir Telif Hakları Davasının Öyküsü, 2015, <https://xxi.com.tr/i/bir-telif-haklari-davasinin-oykusu>, [Erişim Mayıs 2019].
- Bahçeşehir, Başakşehir, https://tr.wikipedia.org/wiki/Bahçeşehir,_Başakşehir, [Erişim Aralık 2020].
- Bahçeşehir, Loca Projesi, http://www.havadanemlakvideo.com/nerede/gul_insaat/locistanbul-residencein-havadan-yeni-videosu-10370.html, [Erişim Aralık 2020].
- Belediye Tarihçesi, <https://www.basaksehir.bel.tr/belediye-tarihcesi>, [Erişim Aralık 2020].
- Bernard Van Leer Vakfı, <https://bernardvanleer.org/tr/about-us/>, [Erişim 20 Şubat 2020].
- Bir Zamanlar Bahçeşehir, <http://www.zerparola.com/vip-roportaj-bir-zamanlar-bahcesehir-11-0-2126.aspx> [Erişim Ocak 2020].
- “çocuk”, Türk Dil Kurumu Sözlükleri [çevrimiçi veri tabanı], <https://sozluk.gov.tr>, [Erişim 20 Mart 2020].
- Doğa Park, https://archnet.org/sites/4555/media_contents/18152, [Erişim Aralık 2020].
- EĞİTİM SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası), *Eğitimin Durumu Raporu*, II. Olağan Genel Kurulu, 2005, ss. 24.
- Gizem Kıyığı, Tüm Yolculuklar Evin Sokağından Başlar, 2018, <https://medium.com/kent-ve-çocuk/tüm-yolculuklar-ev-in-sokağından-başlar-e8e668ce6b8d>, [Erişim 20 Şubat 2019].
- Güncel Proje Bilgileri, Gül İnşaat Sofa Bahçeşehir, <https://www.guncelprojebilgileri.com/istanbul-avrupa-konut-projeleri/sofa-bahcesehir>, [Erişim Aralık 2020].

- Gül İnşaat Bahçeşehir Loka İstanbul’da Yaşam Başladı! <https://emlakkulisi.com/gul-insaat-bahcesehir-loca-istanbulda-yasam-basladi/71301>, [Erişim Aralık 2020].
- İngiltere’deki nüfus oranları, <https://www.citypopulation.de/en/uk/eastofengland/> [Erişim Aralık 2020].
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Yönetmeliği, <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/yonetmelik/>, [Erişim 16 Aralık 2020].
- İstanbul Mimarlık Rehberi: Modern ve Çağdaş*, TMMOB İstanbul Büyükken Şubesi, H68, ss. 247, [Erişim Aralık 2020].
- Kiptaş, Vaditepe, <https://www.kiptas.istanbul/tr/devam-eden-projeler/vaditepe-golevleri>, [Erişim Aralık 2020].
- Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 1. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40871.pdf>, [Erişim Aralık 2020].
- Mahalle Karnesi, Bahçeşehir 2. Kısım Mahallesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40872.pdf>, [Erişim Aralık 2020].
- Manço Mimarlık, Bahçeşehir Uydu Kenti A, D ve E Tip Toplu Konut Blokları, 1991- 1995, <http://manco.com.tr/ProjeDetay.aspx?pid=335>, [Erişim Aralık 2019].
- Manço Mimarlık, Bahçeşehir, Arkiv, https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=22782, [Erişim Aralık 2019].
- Mekân, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Mekân>, [Erişim Nisan 2019].
- My City Too, https://www.880cities.org/portfolio_page/my-city-too, [Erişim Ocak 2021].
- “Pruitt-Igoe 40 Yıl Sonra Yeniden Canlanıyor”, *Mimarizm*, 2012, https://www.mimarizm.com/yarismalar/yarisma-duyurulari/pruitt-igoe-40-yil-sonra-yeniden-canlaniyor_122400, [Erişim Aralık 2020].

- “Sanayi Devriminin Çocuk İşçileri”, *Serenti* (12 Şubat), 2013, <http://www.serenti.org/sanayi-devriminin-cocuk-iscileri/> [Erişim Mart 2019].
- The Children’s Society, *Grumpy Grown Ups*, *Grumpy_Grown_Ups_report.pdf*, 2003, www.thechildrenssociety.org.uk/pdfs/view/, [Erişim Aralık 2020].
- UNICEF, *Partnerships to Create Child-Friendly Cities: Programming for Child Rights with Local Authorities*, UNICEF/IULA, New York, 2001.
- TEMA, Doğa Çocuk İlişkisi Araştırması, http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/entitalfocus.aspx?primary_id=1109&target=categorial1&type=2&detail=single, [Erişim Mayıs 2019].
- Türkiyenin Nüfusu 82 Milyonun Üzerinde, 2019, <https://www.dw.com/tr/türkiyenin-nüfusu-82-milyonun-üzerinde/a-47320925>, [Erişim Mayıs 2019].

EKLER

EK 1: KATILIMCI İZİN FORMU

Tarih:

Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü'ne,

Çocuk ve Kent bağlamında Bahçeşehir Bölgesi'nde yapılan Semanur Memiş'e ait yüksek lisans tezinde; röportajımın, ses kaydımın ve çocukluk fotoğraflarımın kullanılmasına izin veriyorum.

Ad Soyad

İmza

EK 2: DEŞİFRE (KATILIMCI 8)

Tarih:30.12.2020

Katılımcı: Han

Mekân: Han'ın Evi, Asmalı Evler

Süre: 40:20

S.M.: Merhaba, hoş geldiniz.

H.: Hoş buldum.

S.M.: Şimdi öncelikle yaşınızı alalım sizden.

H.: 31.

S.M.: Mesleğiniz nedir acaba?

H.: Sanayi ile ilgileniyorum.

S.M.: Freelance mi tam zamanlı mı çalışıyorsunuz?

H.: Tam zamanlı.

S.M.: Anladım. Evde olup olmama durumunuz nedir? Ailenizle geçirdiğiniz vakitler?

H.: Bu dönemler biraz yoğun çalışıyorum, çok fazla göremiyorum.

S.M.: Saatleriniz, hafta sonu evde olup olmama durumunuz nedir?

H.: Hafta sonları evde oluyorum çoğunlukla. Cumartesi günü yarım gün kadar çalışıyorum.

Onun dışında ailemle vakit geçiriyorum. Sabah 8, akşam 8 hafta içi de çalışma şartlarım.

S.M.: Şöyle başlayalım yavaşça, bize kısaca kendinizden bahseder misiniz? Kendinizi anlatır mısınız?

H.: Hangi konuda, nasıl anlatmamı istersiniz?

S.M.: Genel olarak kısaca bize kendinizi tanıtmamızı istiyoruz, belirli bir alanı yok.

H.: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi bölümünü okudum. Çocukluğumdan beri iyi kolej ortamlarında eğitim aldım. Şu an baba mesleği olan sanayi işlerinde bulunmaktayım, evliyim bir çocuğum var, elimizden geldiğince çocuğumuza değerli güzel bir gelecek sunmak için çalışıyoruz.

S.M.: Kaç yaşında çocuğunuz?

H.: Dört.

S.M.: Cinsiyeti nedir?

H.: Kız. Eşimle bunlara çoğunlukla dikkat ediyoruz. Kızımıza güzel bir hayat sunmak, kızımıza güzel bir ortam sağlamak. Onun dışında normal rutin bir hayat yaşıyoruz. Çalışıyoruz sadece.

S.M.: Baba olmak ve iş hayatınız dışında kendinizi bireysel olarak nasıl tanımlarsınız? Keyif aldığımız şeyler? Hobileriniz?

H.: Keyif aldığım şeyler çoğunlukla yürüyerek dolaşmaktır. Çünkü yürürken etrafı keşiflerim gözlemlerim. İnsanların yaşam şartlarını gözlemlerim, iyiyi kötüyü ayırt etmek için. Nasıl bir yerde olmamı düşünmem için. Çoğunlukla kıyaslama üzerine. Kötüyse kötüdür. İyiyse de iyidir. Genellikle iyi olanları, bulunmak istediğim ortamlara taşımak için gözlem altına alırım. Kötüleri de kendime zarar vermemesi açısından, her zaman onlardan uzak dururum. Bu yüzden gittiğim her yerde, gittiğim her şehirde yürüyerek etrafı dolaşır, gezerim ki iyiyi kötüyü güzel ayırt edeyim kendime güzel bir gelecek kurayım diye.

S.M.: Anladım. Yürürken iyiyi ve kötüyü ayırt etmek dediniz? Yürürken bunu nasıl yapıyorsunuz? İyi ve kötü nasıl ayrılıyor birbirinden? Ya da iyi nedir kötü nedir burda?

H.: Kötü semtler vardır. Atıyorum Esenler'dir, Bağcılar'dır. Orasının neden kötü olduğunu, insanlardan kaynaklı mı, eğitimsizlikten kaynaklı mı yoksa var olan belediyelerin yetersiz kalışı mı, devletin yetersiz kalışı mı? İyi semtler vardır, bu semtleri de yaşam standartlarının yüksek olması, insan kalitesinin iyi olması, yani insanın biraz daha değerli olması benim için iyi ve kötü diye kıyaslanabilir. Bunları da alt başlıklara açarsak, binaların dış görünüşlerinden, evlerin sunmuş olduğu yaşam standartları, odaların büyük olması, ferah olması, ısıtmasının farklı olması, binaların atıyorum izolasyonlarının güzel yapılmış olması,

mantolaması, binanın dış görünüşü, çevresi, yeşillikler, çocuğumuz için yeşillik bir alan, bir oyun, paylaşım yapabileceğimiz yerler var mıdır yok mudur, muhitlerin trafik durumları, sokak genişlikleri, kapı önleri, esnafı, kimler girer çıkar, nasıl bir kafe veya esnaf vardır yoktur, bunların hepsini iyi kötü olarak ayırt edebilirim. Bunlar da benim için bulunan yerlerin değerini önemini arttırır.

S.M.: Yaşadığınız bölgeyi ne olarak tanımlıyorsunuz bu sınıflandırmada?

H.: Orta diyebilirim, bunun orta olmasının sebebi de şu son on senedir orta diyebilirim, çünkü çok fazla dikey konut diye adlandırayım, metrekareye düşen insan sayısı çok arttığı için var olan semtin alt yapısının hiçbir şekilde bunları karşılayamayacağı kanaatindeyim. Yeşillik bakımından iyi de tabi ki de kalabalıkla gelen kullanım şanslarının azalması, şu son zamanlarda iyi olan seviyeyi ortaya çekti ve oturduğum yerin ilk zamanlarını düşünüyorum. Çok ayrı bir yer gibi. Avrupa standartlarında olan bir yerdi. Şimdiyse modern Bağcılar gibi olmaya başladı. Belli bir kesim yaşarken, şimdi her kesimden insan yaşamaya başladı. Bu insanları ayırmak gibi değil tabi de malum bahsettiğim gözlem konularında daha eğitilmiş insanların arasında bulunmak, paylaşım yapmak bu insanlarla tanışmak hayatınıza katmak gibi, pozitif yönleri daha çok kovalar hale geldim. O yüzden bulunduğum ortam gözümde iyiden ortaya düştü.

S.M.: Anladım. Kaç senedir burada yaşıyorsunuz?

H.: Takribi 20 seneye yakın.

S.M.: Yani çocukluğunuzun büyük bir kısmını burda mı geçirdiniz?

H.: Gibi gibi.

S.M.: Bize burda geçirdiğiniz çocukluktan biraz bahseder misiniz?

H.: Ben çocukluğumu burda okul hayatından kaynaklı geçirdim ama bütün sınıf arkadaşlarım ilkokul arkadaşlarım burda yaşayan insanlardı çoğunluğu, çoğunlukla benim kendi zamanında yaşadığım yerde olmayan imkânlarım burda olması beni mutlu ediyordu. Arkadaşlarımla onlarda kalıp vakit geçirmeyi, buldukları evlerin orda site olması düzen olması, her sitenin orda parklarının olması.

S.M.: Yani siz buraya taşınmadan önce burda okula gelerek Bahçeşehir'i deneyimlemeye başladınız, sonrasında buraya taşındınız değil mi?

H: Evet.

S.M.: Peki bize o burda yaşamadığınızı... Nerde yaşıyorsunuz daha öncesinde?

H: Gaziosmanpaşa.

S.M.: Tamam, Gaziosmanpaşa'da yaşarken, buraya okula gelirken, henüz buraya okula gelirkenki deneyimlerinizden bahseder misiniz? Buraya taşındıktan sonraki kısma daha sonra geçelim.

H.: Gaziosmanpaşa dediğiniz ilçe çok kalabalık ve her kesimden bir insanların olduğu kozmopolit bir ilçe diyebilirim. Bu ilçede imkânlar haliyle kısıtlı. Çünkü insan sayısı fazla olduğu için sunulan hizmetlerde sıra size gelmiyor ya da belediye hiç bu hizmetleri sunmayı düşünmüyor, yanaşmıyor. Çünkü bunu hak eden bir kesim olmadığı kanaatindeyim ben. Bir park yapılırsa, çocuk parkı yapılırsa oraya o zamanın kötü huylu insanları dadanırdı, çocuklar gidemezdi, anneler çocuklarını götüremezdi. Güvenlik kaygısı yüzünden. Malum o zamanların şartlarında çocuklar hep sokaklardaydı ve iletişim ağı yoktu. Bulunulan ortamlarda çok değişik hikayeler duyabiliyorduk. Tedirgin oluyorduk güvenliğimiz olmuyordu. Bir yeşil alan yoktu. Her yer bina. Sokaklarda futbol oynamaya çalışıyorduk. Daracık sokaklarda. Devamlı gözlemlediğim bir diğer konu...

S.M.: Siz bir çocuk olarak kendiniz kaygı duyuyor muydunuz, yoksa ebeveynlerin kaygısını mı üzerinizde hissediyordunuz?

H.: Ya zaman zaman sokakta gördüğümüz insanların tipleri sizi kaygılandırabiliyor. Ailenin de burda payı var. Çünkü aile diğer ailelerde bu konuları konuşurken çocuk kulak misafiri olabiliyor ve kafalarında bunları olan bitenleri duydukça değişik şeyler canlandırabiliyor. Bu da tekrar bir kaygı yaratıyor. Bahsettiğim yer de dediğim gibi, internet olmayışı cep telefonlarının olmayışı, aileleri daha bi diken üstünde ve daha kontrolcü tutuyordu ve kulaktan dolma hikayeler daha yaygındı haliyle.

S.M.: Mesela nasıl hikayeler bunlar, çocuklarla mı alakalı?

H.: Mesela çocuk kaçırmaları olabiliyordu. Eee, ırkçılık gibi olmasın ama çingene çocukları oluyordu, bu çingene çocukları dövabiliyordu gasp edebiliyordu mahallenin çocuklarını veya çocuğa araba çarpabiliyordu, gibi gibi yani...Bu günümüzde olan iş güvenliği uzmanlarının bizi uyardığı konular o zamanlar çok normal karşılanan durumlar ve çocuklar bunlara düştükçe, çarptıkça, yaşadıkça öğreniyorlardı, daha öncesinde kimse bunları gösteremiyordu, çocuk kendi kendine deneyimliyordu. Biz küçükken çıkardık marangozun kerestelerinin üzerinden atlardık veya nşaatların birinci katından aşağıdaki kumlara atlardık. Onlar eğlenceli gelirdi çünkü park görmemişsin, o zamanın şartları, çok bir olduğun yerin harici çok bir yer bilmiyorsun.

S.M.: Gaziosmanpaşa'da yaşıyorken yakınlarınızda çocuklara özel olarak ayrılmış bir oyun alanı bulunmamaktaydı direk mahalleyi deneyimliyordunuz?

H.: Evet.

S.M.: Anladım. Peki bu arada Bahçeşehir'e okula gelip giderken Bahçeşehir'i nasıl görüyordunuz?

H.: Valla Bahçeşehir yaşadığımız yerden kıyasladığımız zaman cennet gibi geliyordu çünkü yeşillik var, kuş cıvıltıları var, bir düzen var, yani bir kaos ortamı yok, gürültü yok. Çevredeki insanlar daha bilinçli, zarar gelmeyeceğinin bilincinde olarak özgürce rahat hareket edebiliyorsun, her şeyden faydalanabiliyorsun ücretsiz olarak.

S.M.: Mesela?

H.: Parklar, çocuk parkları yani, oyun parkları, normal yeşillik alan, Gölet mevki, gidip orda bir göl kenarında yürüyebiliyorsun, işte kuşları besleyebiliyorsun, bir de bizim ilkokul zamanlarımız Gölet'te kanolar vardı, kano kiralayabiliyordun, Gölet'te gezinti yapabiliyordun, Gölet'te çok güzel panayırlar olurdu. Tabi ki de bunların hepsi butik olaylardı ve bunları burda gördükçe sanki İstanbul harici başka bir şehir, başka bir yaşam alanı olduğunu öğreniyorsun, bu da insanı hem keşif açısından heyecanlandırıyor hem de böyle bir şeye şahit olmak insana, yani o ortamlarda bulunuyor olmak insana çok keyif veriyordu, mutlu ediyordu, bu imkânlar değerli imkânlar. Ben de çocuğum için çoğunlukla şu anda onları gözetiyorum.

S.M.: Anladım. Çok güzel bilgiler paylaştınız. Dediniz ki, Gölet'te panayırlar olurdu ya da kanolar vardı. Bunlar aynı zamanda insanları bir araya getiren aktiviteler. O zaman gölet daha mı fazla yaşıyordu?

H.: Gölet o zaman daha fazla yaşıyordu şöyle daha fazla yaşıyordu, o zamanlar Bahçeşehir'in nüfusu, güzel olduğu zamanlar 5000 kişi diyeyim, Şimdi bunun 100 katı insan var belki daha fazlası vardır. Şimdi 5000 kişinin yapmış olduğu paylaşımlardan tüm Bahçeşehir sanki bir komşuydu, şimdi 5000 kişi bir apartmanda yaşıyor. Diğer türlü 5000 kişinin bu kadar büyük bir alana yayılması ve hepsinin ortak buluşma noktalarının gölet olması çok daha güzel paylaşımlara yol açıyordu, ferah, rahat, daha saygı çerçevesi içerisinde, kimse kimseyi rahatsız etmiyordu, hürriyetlerine karışmıyordu, başta gruplar oluşuyordu, sonra gruplar başka gruplarla bir araya geliyordu, devamlı bir keşif, devamlı bir sosyalleşme oluyordu. Bu panayır ortamlarında da o zamanlar belediye mi vardı vakıf mı vardı, çok emin değilim sitenin bir vakfı mı vardı, Bahçeşehir o zamanlar korunaklı, çok ayrı bir şey gibiydi.

S.M.: Bahçeşehir kurulduğunda site miydi?

H.: Siteydi, girişleri çıkışları hepsi arabalarda özel stickerları vardı. Girerken nereye geldiyseniz orayı söylerdiniz. Bugünün Düdenleri yoktu, Toros dediğimiz bölgeler yoktu. Göletin diğer tarafı, sadece yani Alkent gibi bir siteydi. Sonra belediye oldu. Sonra işte siyasi olarak bu büyük belediyelerin partililik davasına bölündü. Bir kısmı Avcılar'a bir kısmı Başakşehir'e devredildi. Öyle garip gurup bir yer oldu, yani o düzen kayboldu.

S.M.: Bahçeşehir'in giriş çıkışlarının kontrollü olması, dışardan gelen bir insan olarak size nasıl hissettiriyordu kendinizi, Gaziosmanpaşa'dan geliyordunuz buraya. Daha mı güvenli yoksa daha mı dışlanmış hissediyordunuz?

H.: Daha güvenli hissediyordum, çünkü var olduğum yerdekilerin gelemeyeceğini biliyordum. Yani o zamanlar orda çekindiğin insanların orda olmadığını bilmek insana daha bir güven daha bir rahatlık veriyor ve daha korunaklı bir yerin olması, sizi orda devamlı koruyan bir mekânizmanın olması sizi rahatlatıyor.

S.M.: Daha mı özgür hissediyordunuz kendinizi?

H.: Tabi, daha özgür. Tabi herkesin gelememesi de belli bir çita koyması sizi daha da keyifli kılıyor çünkü rekabet edeceğiniz kişiler çevrenizdekilerden daha üstün, örnek alacağınız

kişiler çevrenizdekilerden daha üstün, yani yanlışlarınızı daha aza düşünüyor, bir kural çerçevesinde yaşıyorsunuz. Hani Gaziosmanpaşa dediğiniz yerde bir kural, devletin koyduğu kurallar var ama bunu mekanizma yeteri kadar denetleyemiyor ama burda daha az insan ve kurulların olduğu bir yer olmasından sebep herkes daha çok kurallara uyuyor, denetim altındasınız, kafanız daha çok yorulmuyor, her şey net, o yüzden benim şahsıma göre buralar daha keyifli yerler.

S.M.: Peki buraya taşındıktan sonra nasıl bir çocukluk yaşamaya başladınız?

H.: Ya işin açıkçası arkadaş çevrem daha kaliteli bir çevreye dönüştü çünkü burda yaşayan insanların hepsinin bir yaşam standartları vardı. Herkes bir yerlerin ya sahibiydi ya üst düzey yöneticisiydi, aileleri. Yani eğitim görmüş insanlardı. Görgü kuralları açısından daha sağlıklı bir ortam vardı. Bunun küfürü hırsızlığı... Gaziosmanpaşa'da çoğu çocuk böyle yanlışlara düşebiliyordu. Normal karşılanıyordu ama burda bunun ne kadar ayıp olduğu yanlış olduğu yaşadığımız ortamın sizi dışlamasıyla zaten çok güzel yüzünüze vuruyor ve doğal olarak bu sistemin getirdikleriyle doğal olarak doğruyu yanlış ayırt edebiliyorsunuz. O yüzden benim çocukluğum için faydalı oldu.

S.M.: Yaptığınız aktivitelerde bir değişiklik oldu mu?

H.: Tabi ki de orda bir park bulamıyorken, burda parklar, koşu parkurları, o zamanlar golf sahası vardı, panayırarda işte trambolinler kurulurdu, öyle değişik aktiviteleri gördük. Bisikletle rahat dolaşabiliyorsunuz, bir araba çarpacak korkusu olmadan parklarda top oynayabiliyorsunuz, yeşil parklarda, çim, biz o zamanlarda oralarda asfaltta, hani aman birinin arabasına top gelmesin, birinin camını kırmayalım etmeyelimle hep kısıtlı biçimlerde hareket ederken, burda Gölet'e indiğimiz zaman, her yer çimen her yer yeşillik, gönlümüzce istediğimiz kadar çıldırabiliyorduk küçük çocukken ve enerjimizi atıyorduk, o da çok rahatlatıyordu bizi yani.

S.M.: Peki o zamanlar hafta içinde bir gününüzü nasıl geçirirdiniz?

H.: 9'da okul başlardı. 4'te okul biterdi. Eğer ailemden izin alabildiysem bir arkadaşarımla bir etkileşim içine girceksem ailemden izin alırdım. Burda kaldığım sürede de arkadaşarımla ya birinin evine giderdik, anneleri alırdı öncelikle yemeğimizi memeğimizi yerdik, ödevlerimizi yapardık, sonra akşam dışarı çıkardık. Akşam dediğim işte 6 gibi falan.

İşte 6'dan 10'a kadar oyun oynardık, mesela sınıf arkadaşımın oturduğu yere gittiğimiz zaman sınıf arkadaşımın sitedeki arkadaşlarıyla tanışır, onlarla maç yapar, yeni insanlar tanırđık. Sonra ailelerimiz alırdı bizi, dönerdik tekrar. Bu maçlar futbol maçı olur, basket maçı olur veya bir bisiklet sürmesi olur, değişik değişik bir sürü aktivite, nerdeyse her gün bir şey yapabilecek halde oluyordunuz.

S.M.: Bahçeşehir o zamanlar siteydi dediniz, sitenin içinde küçük siteler mi vardı yoksa Bahçeşehir'e girdikten sonra her yer açık mıydı?

H.: Her yer açıktı. Yani küçük etaplar diyebilirdik. Site değil, site birdi ama etaplar işte, villalar vardı, apartmanlar vardı, küçük bir galeria adı altında bir alışveriş merkezi diyebilirim ama çok ufak, yani bir site içerisinde olması gereken tarzda, orda bowlingi vardı, sineması vardı, Mc Donalds'ı vardı.

S.M.: Küçük bir kasaba hayatı gibi.

H.: Aynen öyle. Aynen öyle.

S.M.: Peki siz ailesiyle arkadaşlarınıza gittiğinizde ya da arkadaşlarınız size geldiğinizde, Bahçeşehir'de etaplar vardı dediniz. Bu etapların dışına çıkabiliyor muydunuz? Evden ne kadar uzaklaşabiliyordunuz?

H.: İsteddiğimiz her yere gidiyorduk çünkü Bahçeşehir o kadar büyük değildi o zamanlar.

S.M.: Kaç yaşındaydınız bu esnada? İsteddiğiniz yere özgürce gidebildiğiniz zamanlar en erken hatırladığınız?

H.: 10-11.

S.M.: 10-11 yaşlarında siz Bahçeşehir'de istediğiniz yere aile kontrolü olmadan gidebiliyordunuz. Uzak mesafelere bisikletle gidiyordunuz heralde değil mi?

H.: Ya bahsettiğimiz gene öyle çok uzak mesafeler değil, 1 blok 2 blok aşağısına gidiyorduk çünkü o yaşlarda çocuk olduğunuz süre zarfında yine çekiniyorsunuz.

S.M.: Kaç yaşından sonra istediğiniz yere gidebilmeye başladınız Bahçeşehir'de aile kontrolü olmadan?

H.: Valla 6. Sınıf neye denk geliyor?

S.M.: 12-13 yaşlarına.

H.: O civarlarda.

S.M.: 12-13 yaşına geldiğinizde ailenizin kontrolü olmadan Bahçeşehir'in içinde özgürce hareket etmeye başladınız.

H.: Takribi biz de o zamanlar zaten Bahçeşehir'e yerleştik. Ben 6. 7. Sınıfa gidiyordum. Yani öyle bir rahattık ki ben o zamanlar okula Bahçeşehir Koleji'nde okuyodum. Yaklaşık okula 1,5- 2 km. mesafede oturuyorduk ve kendim çıkıp yürüyerek okuluma gidiyordum.

S.M.: Peki tam olarak bu rota üzerinde araçların yoğun olduğu caddelerden geçiyor muydunuz?

H.: Evet evet. Esenkent dediğimiz mevki ile Bahçeşehir'i ayıran ana bir cadde vardır, orayı geçiyordum. O zamanlar orda ışık da yoktu ama o zamanlar oraya gelip giden insanlar daha bilinçliydi. Çok bir trafik yoğunluğu da yoktu, o yüzden çok bir tehlike arz etmedi bana. Onun harici Bahçeşehir'de Süzer bulvarından geçiyordum. Rotamın üzerinde orası vardı. Bahçeşehir'in içi neredeyse zararsız denecek kadar çünkü insanlar bilinçli olduğu için küçük çocuk gördükleri zaman, kalabalık bir nüfus da olmadığı için, trafik olmadığı için insanlar çocuk gördü mü hemen birinden birinin çocuğunun arkadaşdır diyerek hemen yol veriyorlar.

S.M.: Peki arkadaşlarınız da okula yürüyerek gidip gelir miydi? Sadece siz miydiniz ya da?

H.: Yook, vardı. Yani gelen giden çok vardı.

S.M.: Hafta sonlarınız nasıl geçiyordu Bahçeşehir'de?

H.: Hafta sonları, ailemizle artık Bahçeşehir'in imkânlarını faydalanmaya başlıyoduk. Aile olarak bir yürüyüşe çıkmak, Gölet'te yürüyüş yapmak, bir yerden dondurma almak, ya bunları çok Gaziosmanpaşa'da yaşayamazsınız, yeşillikte bir çimende oturmak, çay kahve içmek termosta, babayla atıyorum top oynayabilmek, çimlerde piknik yapmak, kuşları beslemek, yani benim nerdeyse ilk yaptığım aktivite orda kanoya binmekti. Ve bunları

yaşadığım için de ben de ailemi hep bu tarz kalabalıktan biraz daha uzak yerlere, kaliteli vakit geçirmek için götürmeyi çoğunlukla düşünüyorum.

S.M.: Bahçeşehir'e ait burda bir çocukluk anınız var mı?

H.: Yani bir sürü var. Şimdi okuldan çıkıp, bovlinge gitmek. Bugünün şartlarında televizyonda izlediğimiz zenginlik dizileri. Ben onları bahçeşehir sayesinde zamanında yaşadım yani. Yani arkadaşlarınızla bisikletle gezebilmeniz, parka inebilmeniz, bovling oynayıp ordan Mc Donalds'da bir şeyler yiyebilmeniz, atıyorum 6-7 kişilik bir okul arkadaş grubuyla devamlı bir şeyler paylaşabilmeniz, bu scooterları kullanabilmeniz.

S.M.: Yani ordaki o sosyallik grup yaşamı size çok güzel şeyler katmış çocukken. Peki genellikle tanımlı alanlarda mı oynardınız? Yani golf sahası, çocuk oyun alanı gibi? Yoksa tanımsız alanlarda da oynar mıydınız? Boş arsalar, Bahçeşehir boş bir yerdi diyordunuz, o boş aralarda oynar mıydınız?

H.: Oraları yok, oralara çıkış yoktu çünkü. Sınırları vardı Bahçeşehir'in. Öyle gidip boş aralarda değil de yani, Bahçeşehir'in site içerisindeki her yeri zaten yeşillik ve binaların kendi alanlarıydı, atıyorum bir apartmanın çevresi yeşildi, diğer apartmanla arasında atıyorum 50 metre mesafe varsa, o iki bina arası yeşilliği hep kullanırdınız, atıyorum saklambaç oynarken, koştururken. Yani çok değişik, bağımsız, uydu kentti burası. Yapılış biçimi de ona göre diye hatırlıyorum. Çok sektörüm olan bir alan değil ama biz ona göre duyduk. Zamanında öyle biliyorduk. Burdaki binaların sağlamlığı, zeminlerinin işte depreme dayanıklı teknoloji ile yapılmış olması, geziyor olmaları, bu tarz böyle şeyleri duyduğumuz için uydu kent olduğuna kanaat getiriyorduk.

S.M.: Ailenizin buraya taşınma sebebi neydi? Dediniz ki ben altıncı sınıftayken, 12-13 yaşlarındayken geldim.

H.: Biz burayı bir arsa ile keşfettik, bir emlakçı babama burdan bir arsa göstermiş, haliyle yeni bir şeyler almak için İstanbul dışında çoğunda uyguna bulabiliyordunuz ve yatırım amaçlı aldığımız bu arsaların oraya topluluğun gideceğini düşünerek yaptığımız yatırımlar oluyor. O zamanlar ben de Bahçeşehir Koleji'nde okuduğum için ailem bu bölgeye biraz daha hâkim olmaya başladı, çevresine ve yatırım planlarını bu yönde, buranın gelişeceğini öngörüp de buralara yaptılar ve bu süre zarfında işimizi buraya taşıdık, iş yerimizi buraya

taşıyınca da ordan gidip gelmek zor oldu, burdaki yaşam kalitesini görüp de Gaziosmanpaşa'da yaşamak absürd oluyordu, imkânımız da olunca buraya gelmeyi planladık ve geldik.

S.M.: Bahçeşehir'i çocukluğunuzda gözünüzün önüne getirdiğinizde, en fazla canlanan fotoğraflarda, nereler var? Şurayı hala gözümün önüne getirebiliyorum dediğiniz mekânlar var mı?

H.: Gölet, Galeria, okulun çevresi, Testili Kızlar yani meydan dediğimiz yer...

S.M.: Oralarda bir anınız var mı? Yani buraların hepsine siz yürüyerek ulaşabiliyordunuz değil mi hiç kopmadan şehirden hepsine yürüyordunuz? Buralarda hiç bize anlatabileceğiniz bir anınız var mı?

H.: Ekstrem bir şey yok. Devamlı bir çocuğun arkadaşlarıyla yaptığı paylaşımlar yani, parkta oynamak top oynamak, bunlar.

S.M.: Peki o zamanlar yaya yolu, yaya geçidi, kaldırım gibi, ışıklar, trafik ışıkları var mıydı?

H.: Vardı, ışık yoktu Bahçeşehir'de. İnsanlar çoğunlukla kurallara uyduğu için ışıklara ve hız tümsekleri bu kadar günümüzde olduğu kadar sık değildi. Yaya geçidi vardı, tabelalar, uyarıcı levhalar yeteri kadar vardı. Kaldırımlar gayet küçük bir çocuğun bile inip çıkabileceği düzeydeydi. Yolları her zaman yeşillikler vardı. Bunları o zamanlar İstanbul'un çoğu yerinde göremiyordunuz. Bahçeşehir'de hepsi vardı.

S.M.: Sizin de dört yaşında bir kızınız var. Şu anda çocuğunuzun geçirdiği ya da ileriye doğru geçireceği çocukluk hakkında ne düşünüyorsunuz?

H.: Şu an oturduğumuz yerde komşuluk güzel.

S.M.: Oturduğunuz yer neresi tam olarak?

H.: Asmalı Evler diye bir site.

S.M.: Sitede oturuyorsunuz, evet?

H.: Olabildiğince hatta bu site Bahçeşehir'in bir tık dışarısında gibi daha bakir bir yer ve burda bu projeden almamızın sebebi de bu firmanın yaptığı ve diğer projelerde hep genç

nüfusun bahçeli ev özlemine giderdiğini gördük ve dubleks binalar olması da ayrı bir rahatlık ve kolaylık sağlıyor aile için. Burada güzel bir komşuluklarımız oldu. Altı yedi ailenin çocukları da genellikle kızımızla yaşıt çocuklardı. Aileler de bizlerle yaşıt olduğu için güzel anlaştık, güzel paylaşımlarda bulunduk ve en önemlisi kızım yazın bahçede çimenlerde koşup oynayabili. Malum yaşadığımız bu pandemi süresinde şişme havuzunda havuza girebildi. Biz onla güzel vakitler geçirebildik. Parkta oynadık. Köpekler kediler bunlarla etkileşim halindeydi. Komşulara gitti. Komşu çocuklarıyla etkileşim halindeydi. Komşu çocukları bize geldi gibi bir sürü şey deneyimledi ve güzel şeyler deneyimlediği inancındayım. Minimum risklerde kızımızı büyüttük, büyütüyoruz. Bunlar bence ileride ona çok olumlu pozitif dönecek şeyler olarak düşünüyorum.

S.M.: Kızınızın en fazla oynamaktan keyif aldığı şey ne, ne yapıyor en fazla gün içerisinde?

H.: Bu yaşlarında şu an kitap okuyor ama arkadaşlarını da çok sever. Bisiklet sürmeyi çok seviyor. Yaz dönemlerinde parka gitmeyi çok seviyor. Parkta hayal gücüyle bir şeyler kurup, parkta o parkurları tamamlamayı seviyor.

S.M.: Site dışında kızınızla nasıl vakit geçiriyorsunuz?

H.: Site dışında da gidersem kızımın Gölet'e gidiyorum, ordaki kafelerden dondurma alıyorum. Yürüyüş yapıyorum ordaki parklarda daha farklı parkurlar, daha farklı parklarda oynatıyorum. Yine hayvanları görüyor, hayvanları besleyebiliyor, atıyorum ördeklere ekmek atabiliyor, o Gölet'te içinde olan kaplumbağayı gözlemliyor, kurbağayı gözlemliyor. Kuşlara bakabiliyor. Çocuk kafasını yukarı kaldırdı mı bina harici bir şeyler görebiliyor.

S.M.: Peki çocuğunuz sizde ileride sizin burda yaşadığımız bir çocukluk gibi bir çocukluk yaşayabilecek mi Bahçeşehir'de?

H.: Sanmıyorum.

S.M.: Niçin peki sanmıyorsunuz? Değiştiyse ne değişti sizce?

H.: Metrekareye düşen insan sayısı değişti. Herkes göre projeler yapıldı. Bunları yine söylüyorum ben insanları küçümsemek için değil, burdaki insanlara hizmet, yani Bahçeşehir'de burda başta belli insanlar yaşardı, şimdi bu insanların çevresine onların yardımcıları geldi, sonra onların yardımcılarının da işlerini yapanlar geldi. Böylelikle

burdaki sınıf ve kalite birazcık düştü haliyle hepsi insandır deyip de en alttaki sınıf ile en üstteki sınıf çatışmaya başlayınca huzursuzluklar tatsızlıklar oluyor çünkü kültür farkları, okumuşluk, eğitim seviyeleri gibi farklar ortaya çıkıyor ve buranın asıl insanının, yani hitap ettiği asıl insanının tadını kaçırıyor ve yapılan bunca düzeni hiçe sayıyor, bu eğitimsizlik düzeyi.

S.M.: Anladım. Yani siz aslında profilin değişmesi ve insan sayısının artmasından şikayetçisiniz, bundan ötürü ileriye doğru çocuğunuzun böyle bir çocukluk yaşayamayacağını düşünüyorsunuz.

H.: Aynen öyle.

S.M.: Peki İstanbul'un diğer kısımlarına göre çocuğunuz şanslı mı şanssız mı Bahçeşehir'de yaşayarak? Site dışarısında anladığım kadarıyla çok aktif bir hayatı olmayacak.

H.: Ya olacak, İstanbul içerisine kıyasla daha iyi olacak tabi ki de yani gene ortalamanın üstünde olur. İstanbul'u kitaplardan, dergilerden, ya da internetten takip etmeyip sokak aralarına girdiğiniz zaman, Bahçeşehir'in değerini gene anlarsınız.

S.M.: Sizce kızınız kaç yaşında sitesinde özgürce dolaşmaya başlayabilir? Site içerisinde.

H.: Site içerisinde 6 yaşında başlar.

S.M.: Bahçeşehir'de ne zaman siz olmadan, kontrolsüz bir şekilde kızınızı site dışına gönderebilirsiniz?

H.: Takribi 12-13 yaşlarında olabilir.

S.M.: Tamam teşekkür ederiz bize ayırdığınız vakit için. Son olarak sizin söyleyeceğiniz, önerileriniz, eklemek istediğiniz bir şey varsa onu alabiliriz.

H.: Bundan sonra İstanbul gibi şehirlerde dikey yapılaşma yerine yatay yapılaşma ve en önemlisi var olan konutlar dolmadan yeni konutların yapılmasına da müsaade edilmemeli. Metrekareye bu kadar çok insan yüklenmemeli ki insanlara hareket ve hürriyet hakkı tanınmalı.

S.M.: Çocuk ile eklemek istediğiniz bir şey var mı? Çocuk ve çevre etkileşimi ile ilgili.

H.: Aile mutlu olursa çocuk da mutlu olur. Ailelerin mutluluğu diğer ailelere de örnek olur ve yani bu çevre böyle böyle mutlu ve refah düzeyi yüksek bir hale gelir. Yani çocuklar için bence olması gereken budur. Yani ailelerin diğer ailelerle sosyal paylaşımları iyi olacak ki, iyi örnekler olup çocuklarına bunu iyi bir şekilde empoze edecekler ve çocuklar bunu bir aile ortamında yaşayıp zaten otomatik olarak mutlu bir birey olacaklar.

S.M.: Kent ölçeğinde nelerden bahsedebiliriz?

H.: Bahçeşehir olarak, burda eğitim düzeyini koruduğumuz zaman zaten belli başlı şeyler oturacaktır. Kent ölçeğinde de bunu da belli sayılar popülasyonla, insan kalabalığıyla korumak doğrudur diye düşünüyorum.

S.M.: Şu anda ama biraz Bahçeşehir kalabalıklaştı. Bunu azaltmak mümkün değil gibi görünüyor. Şu anda ne yapılırsa sizin içiniz daha rahat eder?

H.: Daha fazla göç almayarak. Daha fazla kule tarzı yüksek apartmanlar yapılmayarak. Daha villa tarzı konutlar yapılmalı. Yeşillik alana dikkat edilmeli. Bu çocukların ve ailelerin hafta sonu buluşabileceği ortak alanların göletlerin parkların fazla olması bence değerlidir. O durum birazcık burayı kurtarabilir ama Bahçeşehir daha fazla göç almamalı.

S.M.: Peki, teşekkür ederiz ayırdığımız vakit için.

H.: Ben teşekkür ederim.

ETİK KURUL DEĞERLENDİRME SONUCU / RESULT OF EVALUATION BY THE ETHICS COMMITTEE

Covid-19 salgını nedeniyle İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu, 2020-2021 Güz döneminde teslim edilecek lisansüstü tezlerin onay yetkisini ilgili etik kurul alt komitelerine devretmiştir. / Due to the Covid-19 outbreak, Istanbul Bilgi University Human Research Ethics Committee has transferred its approval authority to the Ethics Board Sub-Committees organized within each graduate program. Thus, the graduate theses to be submitted in the Fall Semester of 2020-2021 should/must get the approval of the Ethics Board Sub-Committee within their own graduate program.

ETİK KURUL ALT KOMİTESİ DEĞERLENDİRME SONUCU / ETHICS BOARD SUB-COMMITTEE EVALUATION RESULT

Bu bölüm lisansüstü tez araştırmaları için ilgili Etik Kurul alt komitesince doldurulacaktır. / This part to be completed by the Ethics Board sub-committee responsible for graduate dissertation studies.

Başvuru Sahibi / Applicant: **Semanur Memiş**

Proje Başlığı / Project Title: **Çocuk ve Kent**

Değerlendirme Sonucu/ Result of Evaluation

1. Herhangi bir değişikliğe gerek yoktur. Veri toplama/uygulama başlatılabilir./ There is no need for revision. Data collection/application may commence : 1 Aralık 2020 / December 01, 2020

2. Ret / Application Rejected : _____

Reddin gerekçesi / Reason of Rejection : _____

Değerlendirme Tarihi / Date of Evaluation: **1 Aralık 2020 / December 01, 2020**

Unvanı, Adı, Soyadı / Title, Name, Surname: **Doç. Dr. B. Deniz Çalış Kural**

İmza / Signature: